Secolul 20

PREZENTAREA ARTISTICĂ
GETA BRĂTESCU

Coperta

CONSTANTIN POPOVICI

« Poarta »

https://biblioteca-digitala.ro

Secolul 20
Revistă de literatură universală

editată de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Comitetul de redacție:

ACAD. AL. PHILIPPIDE, ION BRAD, OV. S. CROHMĂLNICEANU, ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA, MIHNEA GHEORGHIU, DAN HĂULICĂ REDACTOR ȘEF, ȘTEFAN AUG. DOINAȘ REDACTOR-ȘEF ADJUNCT, GEORGETA HORODINCĂ, TATIANA NICOLESCU, FLORIAN POTRA, ALEXANDRU BACIU, SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE

8

[139]

1972

SUMAR

PREMIUL NOBEL

HEINRICH BÖLL

Despre mine; Riscul de a scrie; Despre roman; Se caută bunici, eseuri, în românește de Horia Stanca • 4
Tăcerile doctorului Murke, nuvelă, în românește de L. Voita • 13
MIHAI ISBĂȘESCU: Heinrich Böll, romancierul singular • 32

CARUSEL PRINTRE STILURI

TEATRU ȘI SPECTACOL CONTEMPORAN

O DEZBATERE SHAKESPEAREANĂ:

BROOK ȘI «VISUL UNEI NOPȚI DE VARĂ»

PETER BROOK: «Visul meu de la Stratford» în românește de Radu Nichita • 39
ALAN HOWARD: Despre «Visul unei nopți de vară» în montarea lui Peter Brook, interviu realizat de Andrei Brezianu • 43
ANDREI BREZIANU: *Sfera de cristal* • 47
FLORIAN POTRA: *«Visul» lui Brook — pro și contra* • 54
VIRGIL NEMOIANU: *Tălmacii și visul* • 58
GEORGE BANU: *Ultima strîngere de mînă a lui Brook* • 63

https://biblioteca-digitala.ro

CENTENAR GHELDERODE

ELISABETH BOGAERT: *Masca în teatrul lui Michel de Ghelderode*, în românește de Liana Pleșa • 71

DINU CERNESCU: *Momentul Ghelderode—de la București la Copenhaga* • 82

JEROME LAWRENCE

ILEANA BERLOGEA: *Cu Jerome Lawrence la Salzburg despre creație, despre teatru* (Interviu în exclusivitate pentru «Secolul 20») • 86

JEROME LAWRENCE: *Scrisoare deschisă către un dramaturg al anului 2072; Prescripții prescrise de un doctor în literatură pentru a fi luate zilnic în special de el însuși*, în românește de Ileana Berlogea • 91

JEROME LAWRENCE și ROBERT LEE: *Cele zece porunci pentru dramaturgi* • 95

MIHAIL SEBASTIAN LA MOSCOVA

LEONID VARPAHOVSKI: *Întîlnire cu Sebastian* • 97

ELENA AZERNIKOVA: *Mihail Sebastian pe scena moscovită* • 100

VERSURILE UNUI MARE INTERPRET DE OPERĂ

NICOLA ROSSI LEMENI: *Poem, Dedicație, Sora, Mobilis in mobile* — în românește de George Lăzărescu • 102

TEA PREDA: *Dans și cultură populară — pretext atenian* • 107

•

NIKOLAI ZABOLOȚKI: *La moarte meditînd aseară; Citiți-l, copacilor, pe Hesiod; Cocorii; Lacul din pădure*, poeme, în românește cu o prezentare de Madeleine Fortunescu • 112

ARTA DE A TRADUCE

JOSÉ ORTEGA Y GASSET: *Mizeria și splendoarea traducerii*, în românește, cu o notă de Andrei Ionescu • 117

ULTIMUL FAULKNER

PORTRET AL ARTISTULUI LA BĂTRÂNEȚE

Roman de WILLIAM FAULKNER, partea a II-a, în românește de Mircea Ivănescu • 131

https://biblioteca-digitala.ro

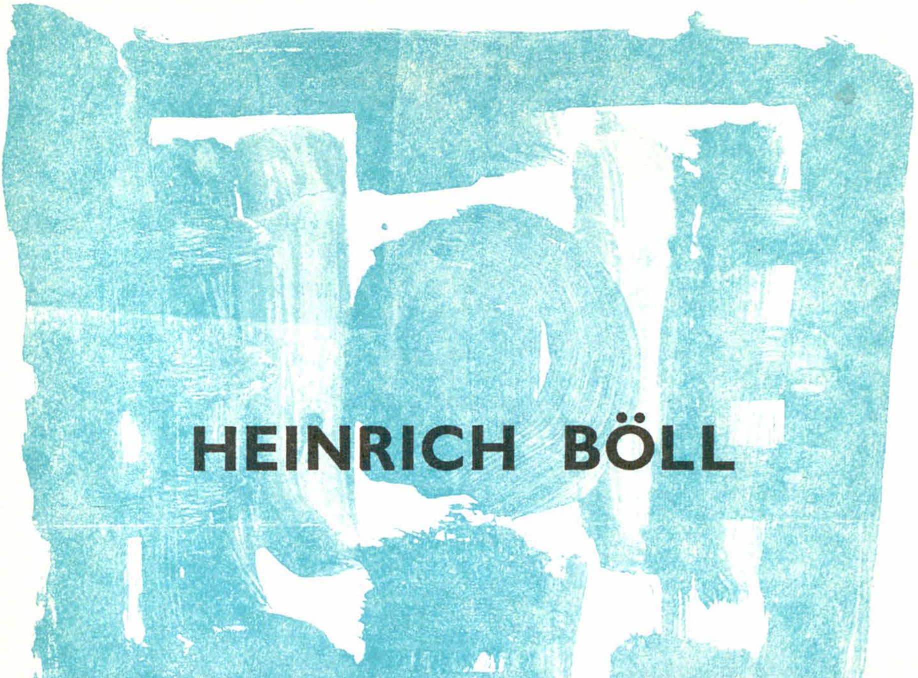

HEINRICH BÖLL

PREMIUL NOBEL

https://biblioteca-digitala.ro

HEINRICH BÖLL

DESPRE MINE

M-am născut în Köln unde Rinul, sătul de drăgălăşia Renaniei de mijloc, se lărgeşte, se scurge în şesul total spre ceţurile Mării Nordului; unde puterea lumească n-a fost luată niciodată în serios, iar puterea spirituală mai puţin în serios decît se crede în general în landurile germane; unde Hitler a fost bătut cu ghivece de flori, Göring luat în public în derîdere, Göring, acest fanfaron însetat de sînge, care izbutea în mai puţin de o oră să se prezinte în trei uniforme diferite; împreună cu mii de şcolari din Köln am stat şir cînd trecea prin oraş în cea de a treia uniformă, una albă; simţeam încă de atunci că neseriozitatea burgheză a oraşului nu va putea face nimic împotriva mecanismului în plin avînt al catastrofei; născut în Köln, în acest oraş vestit prin domul său gotic, dar care-ar fi trebuit mai de grabă să fie prin bisericile romane; care a adăpostit şi apoi sacrificat cea mai veche comunitate de evrei din Germania; nu s-au putut împotrivi nenorocirii nici conştiinţa civică şi nici umorul, acel umor, vestit ca şi domul, temut în formele sale de exprimare oficială, alteori pe stradă, plin de grandoare și de înţelepciune.

Născut în Köln la 21 decembrie 1917, în timp ce tatăl meu, rezervist în armată, făcea de gardă la pod; m-am născut în anul celei mai cumplite foamete din vremea războiului mondial ca al optulea copil; doi dintre ei îi îngropase mai înainte, pe cînd tatăl meu blestema războiul şi pe nebunul de împărat, pe care mai tîrziu mi l-a arătat în statuie. « Acolo sus », îmi zise, « se îndreaptă şi acum pe armăsarul lui de bronz spre vest, cînd de atîta vreme nu face decît să taie lemne la Doorn ». Se mai îndreaptă și acum spre vest călare pe calul său de bronz.

Strămoşii tatălui meu au descins aci acum cîteva secole venind din insulele britanice, catolici, care au preferat religiei de stat a lui Enric al optulea emigraţia. Dulgheri de

* Din volumul: Heinrich Böll: Hierzulande — Aufsätze zur Zeit, pag. 7, şi urm.

https://biblioteca-digitala.ro

corăbii, s-au urcat din Olanda pe Rin în sus, au trăit mai bine la oraş decît la ţară, au devenit, depărtaţi de mare, tîmplari. Strămoşii din partea mamei au fost ţărani şi berari; una din generaţii era înstărită şi harnică, următoarea dădea la iveală pe risipitor, cea care îi urma era săracă, scotea din nou unul harnic pînă cînd în ultima creangă, din care se trage mama, s-a strîns tot dispreţul pentru lume şi s-a stins numele.

Prima mea amintire: armata lui Hindenburg revenind în patrie, cenuşie, în ordine, dezolată, trecînd cu cai şi tunuri prin dreptul ferestrei noastre. Din braţele mamei mă uitam in stradă la coloanele nesfîrşite care mărşăluiau spre podurile de peste Rin. Mai tîrziu: atelierul tatălui meu; mirosul lemnului, izul de clei, de şelac şi de baiţuri; aspectul scîndurilor proaspăt date la rindea, cocioaba din fundul unei cazărmi de raport, unde se afla atelierul; trăiau aci mai mulţi oameni decît în vreunul din sate, cîntau, înjurau, îşi atîrnau rufele pe suluri; mai tîrziu apoi: denumirile germane răsunătoare ale străzilor unde mă jucam: străzile Teutoburger, Eburoner, Veleda şi amintirea schimbărilor de locuinţe care îi plăceau tatălui meu, furgoanele cu mobile, încărcătorii băutori de bere, mama clătinînd din cap, mama care îşi iubea vatra şi ştia să oprească apa pusă pentru cafea scurt înainte de a ajunge la punctul ei de fierbere. Nicicînd n-am locuit departe de Rin, ne jucam pe plute, prin vechile şanţuri ale bastioanelor, în parcurile cu grădinarii în grevă; amintirea primilor bani primiţi în palmă, o bancnotă cu o cifră care putea face cinste contului lui Rockefeller: 1 bilion de mărci; am luat pe ea un baton de zahăr; tata aducea lefurile ajutoarelor sale de la bancă într-un car; cîţiva ani mai tîrziu pfennigii mărcii stabilizate erau puţintei, colegii de şcoală îmi cereau în pauză o bucată de pîine; părinţii lor erau şomeri; agitaţii, greve, steaguri roşii, cînd treceam cu bicicleta spre şcoală prin cartierele mai dens populate ale Kölnului; după alţi cîţiva ani şomerii s-au pus la adăpost, au devenit poliţişti, soldaţi, călăi, lucrători la înarmare — restul a intrat în lagărele de concentrare; statistica corespundea, marca Reichului curgea în rîuri; facturile le-am plătit mai tîrziu, noi, deveniţi între timp şi pe negîndite bărbaţi, căutînd să descifrăm nenorocirea, dar fără să găsim formula; suma suferinţelor fusese prea mare pentru puţinii identificaţi neîndoielnic ca vinovaţi; a rămas un rest pînă astăzi nerepartizat.

Am dorit întotdeauna să scriu; am încercat de vreme să o fac, cuvintele le-am găsit însă mai tîrziu.

RISCUL DE A SCRIE

Acum şapte ani l-am vizitat pe editorul unei reviste cunoscute, căruia doream să-i predau un manuscris; lăsat să intru, i-am dat manuscrisul — era vorba de o povestire — dar nici nu s-a uitat la el, l-a aşezat pe una din stivele care îi acopereau masa de scris, mi-a oferit o cafea adusă de o secretară, a băut şi el un pahar cu apă şi mi-a zis: Am să vă citesc manuscrisul mai tîrziu, peste cîteva luni probabil, vedeţi cîte am aci, dar v-aşi ruga să-mi răspundeţi la o întrebare la care nu mi-a putut răspunde să mă satisfacă, nici unul din predecesorii dumneavoastră — de azi dimineaţă am avut pînă acum şapte aici: cum se face că există atît de multe genii — o spun fără ironie — şi atît de puţini editori, cum sînt eu? Mi-e dragă revista pe care o scot, dar n-aş muri dacă ar trebui să-mi reiau veche meserie; am fost şeful serviciului de reclamă al unei fabrici de lame de ras şi am scris pe delături şi cronici teatrale, pentru că îmi făceau plăcere. Aveţi vreo meserie şi care nume?

https://biblioteca-digitala.ro

Deocamdată sînt angajat la un oficiu de statistică.

Şi urîţi profesiunea aceasta, consideraţi înjositor să o practicaţi ?

Nu, i-am răspuns, nu o urăsc şi nici nu consider înjositor să o practic ; îmi întreţin — mai mult rău decît bine — nevasta şi copiii prin practicarea ei.

Simţiţi însă nevoia să umblaţi prin regiune cu manuscrise mototolite şi rău bătute la maşină sau să le daţi la poştă şi chiar dacă vă vin toate înapoi, să scrieţi mereu altele noi ?

Da, i-am răspuns.

Şi pentru ce faceţi asta ? Gîndiţi-vă bine la răspuns ; va fi totodată răspunsul la prima mea întrebare.

Întrebarea aceasta nu-mi fusese pusă niciodată şi m-am gîndit mult în timp ce redactorul se apucă să citească povestirea mea.

N-am, i-am răspuns însfîrşit, n-am altă alegere.

Redactorul ridică ochii de pe manuscris, îşi încruntă sprîncenele şi zise:

Iată un cuvînt mare. L-am auzit odată spus de un spărgător de bănci ; îl întrebase judecătorul pentru ce a plănuit şi efectuat furtul. N-am avut altă alegere, i-a răspuns.

Avea probabil dreptate, am spus eu, dar nu exclude să o am şi eu.

Redactorul tăcu şi citi povestirea mea pînă la capăt. Era de patru pagini bătute la maşină şi în timpul celor zece minute cîte i-au trebuit să le citească, m-am gîndit dacă n-ar exista vreun răspuns mai bun la întrebarea lui, dar n-am găsit ; mi-am băut cafeaua am fumat o ţigară şi aşi fi preferat să nu citească povestirea în prezenţa mea. În sfîrşit fu gata, aprinsesem tocmai a doua ţigară.

Răspunsul dumneavoastră la întrebarea mea mi-a plăcut, îmi zise, dar povestirea nu-mi place. Mai aveţi şi alta ?

Da, i-am răspuns şi am ales din cele cinci manuscrise, ce le mai aveam în buzunar una scurtă şi i-am dat-o. Aş prefera, dacă se poate, să ies cît timp o citiţi, i-am spus.

Nu, zise el, e mai bine să rămîneţi aici.

Povestirea a doua era mai scurtă, doar trei pagini bătute la maşină, atît cît mi-ar fi trebuit ca să fumez o ţigară pînă la capăt.

Povestirea asta e bună, zise redactorul, e atît de bună că parcă nu-mi vine să cred că amîndouă sînt scrise de una şi aceeaşi persoană.

Şi totuşi sînt, i-am răspuns ; amîndouă sînt scrise de mine.

Asta n-o pot pricepe, zise redactorul, e aproape de necrezut: prima un fel de tablou religios de prost gust, pretenţios şi din pricina aceasta deosebit de neplăcut, iar a doua — n-am nici un motiv să vă măgulesc — a doua o găsesc extraordinară. Explicaţi-mi asta !

Nu i-am putut-o explica şi pînă azi n-am găsit o explicaţie pentru aceasta. În adevăr, scriitorul pare să semene cu acel spărgător de bănci, care cu osteneli nespuse plănuieşte o spargere, care într-o ucigătoare singurătate sparge noaptea casa de bani fără să ştie cîţi bani, cîte bijuterii va găsi ; pune în cumpănă douăzeci de ani de puşcărie, de deportare, de colonie de muncă, fără să ştie ce pradă va avea. Scriitorii şi poeţii, aşa cred eu, riscă cu fiecare nouă lucrare pe care o încep, tot ce au scris pînă aici ; este riscul de a găsi casa de bani goală, de a fi capturat şi păgubit de venitul tuturor spargerilor anterioare. Pe autor îl distinge desigur faptul că este unul: acela care este, cu stitlul său, cu timbrul său proriu, care îl deosebeşte de toţi ceilalţi ; cu sigiliul său de maestru. Din clipa însă cînd ceilalti, cititorii săi, criticii săi, i-au conferit această pecete, începe proba propriu zisă, căci atunci a scrie nu înseamnează întotdeauna « a nu avea altă alegere», ci poate deveni o pură rutină, fireşte cu sigiliul de maestru. Aşa cum pentru spărgătorul de bani perfecţionat, pentru boxerul avansat, fiecare nouă spargere, fiecare nouă luptă devine mai îndîrjită şi mai primejdioasă decît cea precedentă — căci, o dată candoarea pierdută, în locul ei s-a instalat ştiinţa —, la fel ar

https://biblioteca-digitala.ro

trebui să fie pentru scriitor şi, în ce mă priveşte, sînt sigur: pentru mulţi aşa stau lucrurile, cu toate că în biblioteca lor atîrnă certificatul de maestru cu emblema breslei. Există variate posibilităţi pentru un artist, numai una nu: să se retragă, iar cuvîntul odihnă — un cuvînt mare şi omenesc, demn de a fi obiect de invidie — cuvîntul acesta nu-l cunoaşte ; doar dacă ar fi ajuns cu « arta sa la capăt», pentru totdeauna sau pentru un anumit timp şi s-ar decide să accepte acest lucru ca o realitate ; atunci ar înceta să mai fie artist, o idee pe care, desigur, nu o pot accepta. Am citit cîndva într-o recenzie pe al cărei autor, din păcate, nu-l pot cita, deoarece i-am uitat numele: nu poţi fi doar puţin gravidă şi mi se pare, nu poţi fi doar puţin artist, indiferent ce profesiune exerciţi.

A nu avea altă alegere, iată un cuvînt mare, dar la întrebarea pentru ce scriu, n-am găsit pînă acum un răspuns mai bun: arta este una din puţinele modalităţi de a avea viaţă şi de a ţine la viaţă atît pentru cel care face artă cît şi pentru cel care o primeşte. Pe cît de puţin poate naşterea şi moartea şi tot ce se află între ele, să devină rutină, la fel de puţin poate deveni arta o rutină. Desigur există oameni care şi-au rutinat viaţa ; numai că: ei nu mai trăiesc. Există artişti, maeştri, deveniţi simpli rutinieri, dar ei au încetat — fără să şi-o mărturisească lor şi altora — să fie artişti. Nu încetezi să fii artist prin faptul că ai făcut ceva rău, ci în clipa cînd încep să te sperie riscurile.

DESPRE ROMAN

Mi se pare aproape imposibil să duc o discuţie despre roman cu noţiunile cum ar fi « roman modern», « roman al prezentului», dacă nu se explică ce trebuie înţeles prin « modern», prin « prezent». Günter Grass *şi* Alain Robbe-Grillet *sînt amîndoi romancieri ai prezentului, sînt aproape de aceiaşi vîrstă şi cu toate acestea romanele lor sînt mai depărtate între ele decît sînt de pildă romanele lui* Georges Bernanos *de ale lui* Thomas Mann.

Cine este, cine a fost modern, cine scrie romane ale prezentului? Opera lui Albert Camus *este foarte actuală, este în cel mai strict sens modernă ; şi totuşi* Faulkner *— în alt sens decît cei amintiţi, enorm departe de Camus — nu este mai puţin actual, mai puţin modern şi fiecare din cei amintiţi aici are şi şi-a avut propriul său model.*

În toată lumea se scrie azi la romanul prezentului şi nu văd nicăieri acel ceva comun care ar putea face obligatorie pentru un anumit model expresia de « roman al prezentului». Cei doi Green, Julien *şi* Graham, *scriu romane de actualitate, sînt aproape de aceeaşi vîrstă, şi totuşi: dacă s-ar căuta la ei şi numai o mică fărîmă de ceva comun care să fie obligatoriu, s-ar putea la fel de bine căuta ceva comun la* Cocteau *şi* Camus. *Oricît ar fi osîndită să se întindă la nesfîrşit o discuţie asupra problemei ce este prezent, ce este actual, problema romanului prezentului ar avea încă şi mai puţine şanse să găsească o soluţie.*

Cred că trebuie să înţeleg, că oricît ne împotrivim ei, desperarea este un ingredient obligator al romanului modern. Sîntem înclinaţi să luăm desperarea mai în serios decît

https://biblioteca-digitala.ro

ceea ce se numeşte «umor dezlănţuit»: umorul ieftin se demască repede, desperarea ieftină ne seduce mai uşor. *Pe cît umoriştii ieftini duc adesea o viaţă lipsită de plăceri, pe atît duc cei ce predică desperarea ieftină, la modă, foarte des una cît se poate de plăcută. Încît se manifestă în literatură, există şi în ce priveşte desperarea, diferenţe de calitate. Luată doar ca ordonată este fără valoare, capătă valoare doar cu abscisa responsabilităţii. Responsabilitatea romancierului, iată un cuvînt mare. Nu găsesc altul.*

Romanul, copilul acesta mereu considerat gata să moară, în realitate prea tînăr încă pentru a muri, acum prezent, în curînd aparţinînd trecutului, nu este prea plin de rîs homeric. El pare să-şi fi pierdut în adevăr umorul. Faptul acesta îşi are cauzele sale. Pauzele de respiraţie dintre catastrofe au fost prea scurte, ca să poată fi regăsit, şi a şi apărut o nouă ameninţare care să degradeze visurile de distrugere, visate pînă aci, în coşmaruri inofensive: spectacolul sateliţilor care, încărcaţi cu bombe atomice se învîrtesc în jurul pămîntului putînd să-şi descarce încărcătura în orice loc dorit, nu mai este iluzoriu.

Progresul este complet lipsit de umor pentru că e lăsat pe seama optimistului. Cine în faţa unui astfel de ameninţări nu se sinucide, trăieşte mai departe fie automat, bazat pe optimismul deşuchiat răspîndit, de pildă, de un ceasornic, în continuul său tic-tac — sau trebuie să aibă acel grăunte de umor care să-l scutească măcar şi numai temporar de sentimentul propriei importanţe.

În punctul acesta mi se pare să înceapă responsabilitatea, responsabilitatea aceluia care se apucă să scrie chiar şi numai un singur rînd ; e posibil să apară cîndva romanul « automat», gata să înregistreze aşa zicînd ultimele spasme ale umanităţii care se pot extinde peste ani şi decenii ; ca model, grandios, o operă de artă de un grad deosebit de înalt şi în sine în mod necesar desperat, concecvent şi supărat ; pe pagini întregi nu se va descrie în acest roman « automat», altceva decît felul cum îşi unge un copil bucata de pîine cu unt sau cum rumegă o vacă ; sateliţii nu vor fi amintiţi, dar fiecare ştie, că sînt aci.

Romanul acesta, cel automat, ar fi consecinţa pentru toţi romancierii care nu cunosc decît o singură responsabilitate : cea faţă de arta lor. *Cine va recunoaşte însă şi o alta, ca creştin, ca socialist, fie şi numai ca vag liberal, partizan al unui anumit umanism — va păstra acel grăunte de umor (un minimum, poate fi şi ceva mai mult), singurul care îi va mai face viaţa posibilă pe acest pămînt.*

Arta totală, mereu practicată de fanatici, duce pe calea descrisă mai sus ; dar oricare artist, care mai recunoaşte şi altă obligativitate — chiar mai mică decît cea de creştin, de socialist, de pildă cea de tată, de francez, sau numai de nefumător, vreuna oarecare —, nu va putea ridica în slăvi fanatismul, al cărui rezultat este ceea ce Ernst Kreuder arată ca model al disperării.

Ceea ce mă face să mă îndoiesc că acest roman al totalei lipse de umor va putea să apară, este faptul că cel care scrie romane trăieşte pe perioade foarte lungi cu arta sa. La scrierea unui roman intră în combinaţie dragostea şi durata într-un mod care ar

https://biblioteca-digitala.ro

trebui să-l umple de invidie pe orice teoretician al căsătoriei. Şi cum ai putea oare să fii căsătorit, fără să uiţi din cînd în cînd că eşti?

Cel care pune la noi în discuţie cuvîntul umor (chiar cînd e vorba de ceva atît de serios cum este un roman) e fără îndoială imediat suspectat de « minciuni vînătăreşti »; dar glumele de periferie nu au nimic de a face cu umorul, el nu are niciodată o calitate pur terestră, ci întotdeauna, cel puţin pînă la un grăunte, una metafizică.

Îndrăznesc să-l numesc sublim iar un artist ar trebui, tocmai pentru că este un artist, să fie capabil să fie sublim şi în arta sa şi să împletească, consolat, acest sublim în ceea ce ne comunică.

SE CAUTĂ BUNICI

Părinţii tuturor timpurilor au povestit copiiilor lor cît de sever au fost crescuţi; trebuiau să mănînce ceea ce se afla pe masă, băţul era mereu prezent, institutorii nu erau instruiţi, erau săraci şi severi, şcolile posomorîte şi neîncăpătoare, ca să afle apoi că viaţa este o luptă. Dulciuri nu se primeau decît la sărbătorile mari, iar ca daruri. numai lucruri utile: o pereche de ciorapi, o cămaşă, iar din partea naşului un taler care dispărea în sipetul de fier al tatălui pînă în ziua cînd, la patrusprezece, optsprezece ani plecai să-ţi găseşti un loc în lumea aceasta, înarmat cu principii intrai în lumea care nu-şi ascundea spaimele. Fiecare dintre noi avea un unchi, care povestea cum făcuse cîndva opt kilometri pe jos ca să economisească cinci pfenigi bani de drum.

Ascultam cu frică istorisiri expuse solemn: noi, noi mîncam prăjituri şi în alte zile decît în cele de sărbătoare, le mîncam întotdeauna cînd le puteam căpăta, nu ne plăcea tot ce se găsea pe masă, n-aveam mereu băţul în faţă şi dacă ne dădea cineva bani, căutam prin orice mijloc să-i salvăm de puşculiţe şi de alte astfel de sipete de fier; nu ne duceam nici măcar un kilometru pe jos pentru a cruţa vreun pfenig. Ne iubeam părinţii pentru că ne-au scutit de severitatea despre care vorbeau, dar ne şi speriau consecinţele îngăduinţei acesteia; noi, noi poate n-am fost înarmaţi să ne « găsim locul în lume » şi astfel ne-am impus voluntar privaţiuni, am constituit bande spartane, am dormit sub cerul liber, săptămîni întregi ne-au lipsit prăjiturile, ne-am băgat pietricele în ghete ca să îmbunăm pe întunecatul zeu, viitorul, de care ne temeam.

Că părinţii noştri şi-au avut locul în lumea aceasta, ne mărea admiraţia, ne mărea însă şi teama: vom fi oare în stare să plătim chirie, să cumpărăm pîine şi ghete? Amînam mereu răspunsul la întrebarea aceasta. Cînd ne manifestam îngrijorarea, adulţii ne luau la o parte şi încercau să ne consoleze cu viitorul: vom trăi

https://biblioteca-digitala.ro

mai bine. Adulţii uitaseră că copiii sînt capabili de o logică uluitoare: viitorul era cuvîntul îngrozitor care lua prezentului orice farmec. Nu fusese trecutul, prezentul acesta domolit, lipsit de principii, şi el cîndva viitorul părinţilor? Ce făcuseră din el? Aci s-au deschis prăpăstiile, timpul nu mai era o mărime stabilă, nu mai putea fi măsurat, nu se mai putea citi în calendare şi pe ceasornice. În camerele de tortură ale fanteziei copilăreşti, orele se întindeau la infinit, săptămînile se comprimau în minute, anii se ridicau în faţă ca nişte masive de munţi peste care trebuia să trecem, milenii în urma noastră, numai viitoruri nenorocite. De unde şi-au luat adulţii această încredere neroadă că tocmai viitorul nostru va fi unul mai prietenos? O ştiam noi mai bine, numai că nu găseam cuvintele să o exprimăm, refuzam să comentăm acest viitor. Nu eram chiar atît de siguri de locul nostru în această lume. Alţii în altă parte, de aceeaşi vîrstă, ar fi putut spune: « peste cinci ani scap de şcoală şi ajung tîmplar. La optsprezece ani dau examen şi mă fac calfă ». Străini, mai străini chiar decît adulţii erau ei, pentru că deşi de-o vîrstă cu noi, dispuneau cu uşurinţă de ceasornic şi de calendar şi împărţeau viitorul cum împarţi un cozonac. Ajunseseră tineri cînd noi eram încă copii; un copil nu este tînăr; tînăr devii cînd începi vesel să-ţi zornăi banii în buzunar, ştiind bine ce poţi începe cu ei. Pentru un copil banul lucios este mai de preţ decît o hîrtie jerpelită de cincizeci de mărci. Copiii înclină, firesc, să dea foc banilor de hîrtie ca oricărei maculaturi şi un cui de aramă găsit pe stradă, să-l păstreze ca pe un lucru de preţ. Copiii nu sînt sentimentali. Un cui de aramă este mai de preţ decît o foaie de hîrtie. Astea noi le-am uitat de mult, am şi început să spunem copiiilor noştri, cu acelaşi aer solemn, aceleaşi poveşti: despre severitatea educaţiei noastre, despre asprimea tinereţii noastre, despre prezentul îndulcit, care nu mai cunoaşte principii. Doamne, cînd oare ne-am dus la cinematograf, cînd oare am mîncat o ciocolată? Şi cum le-am supravieţuit victorioşi pe toate: teroarea şi războiul, privaţiunile şi, cu toate loviturile suferite, l-am găsit totuşi: locul în lume. Nu sîntem cu adevărat eroi?

Adult înseamnă: să uităm cît de neconsolaţi am fost cîndva ca copii. Să nu ne deosebim oare de alte generaţii de părinţi decît prin faptul că nu putem rosti cuvîntul despre un viitor mai îmbucurător? Peste cîţiva ani vom fi în stare să spunem şi noi minciuna asta curentă. Optimismul este un semn al bătrîneţii, amintirea despre o artă pe care o posedă doar cîţiva. Noi nu minţim în povestirile noastre, doar sărim peste unele lucruri: pe undeva prin casă, mai era aci bunica, bunicul: ştiau să povestească mai multe decît cinematograful. Nu numai mai mult; ceea ce povesteau era şi autentic. Bunicul văzuse pe rege, da, îl văzuse, cu ochii aceştia ai lui, spre care arăta să-i confirme mărturia. Bunicul ştia să arate cum se repară o masă, cum se mulge o vacă, imita şuierul laptelui stropit în şiştar; la nouă ani trăsese clopotele la biserică, împreună cu tatăl său, umflase în emporă foalele orgei. Bunica avea cozonacul gata într-un castron mare de tablă. Bunicul ne dădea din cînd în cînd cîte un ban şi cei doi bătrîni zîmbeau semnificativ cînd li se reproşa că ne răsfaţă. Bunicii puteau să povestească despre părinţii lor, despre părinţii acestora, iar noi

https://biblioteca-digitala.ro

şedeam pe întuneric la lumina flăcării din vatră şi deşi cuvintele: moarte, boală, război, nu lipseau în aceste povestiri — încrederea pe care părinţii căutau să ne-o insufle prin cuvinte abstracte, ca « mai bine », şi « altfel », deveneau aci, în odaia bunicilor mai concrete. Oamenii au mîncat pîine, au cules mere, au muls vaci, au tras clopote. De părinţi ne cuprindea mila pentru modul insistent, aproape disperat în care erau preocupaţi de fericirea noastră. De bunici nu trebuia să ne fie milă. Pînă şi decrepitudinea lor ni se părea sănătoasă. Erau bătrîni şi cuvîntul acesta suna bine. Cînd povestim despre copilăria noastră dură, despre tinereţea noastră aspră, lăsăm şi mai multe lucruri la o parte. Un rîu era încă un rîu, nu o albie care trebuie supusă unui test mai înainte de a fi lăsată copiilor pentru joacă. Pîinea pe care am mîncat-o, nu mai există astăzi decît în unele prăvălii speciale, pentru unii aleşi, care au destui bani să o cumpere şi destul timp să şi-o procure. « Pîinea naturală » va fi curînd mai scumpă decît un homar. Natura nu mai e simplă; ea are valoare expozitivă, e aci pentru a fi vizionată, copacii trebuie protejaţi prin lege, îmbătrînirea e considerată o ruşine. Cu toate că se măreşte « nivelul vîrstei », lipsesc oamenii bătrîni. Că părinţii sînt nervoşi şi se uită hăituiţi la ceas şi la calendar, se datorează stării lor hibride. Îşi au « locul în lume », trebuie să şi-l păstreze, nu sînt chiar atît de siguri pe cît trebuie să arate că sînt. Un copil bun are milă de părinţii săi. Evită corecturile pe care ar trebui să le facă amintirilor lor. Uneori le vine în minte: nu aveam acasă decît o cămară de vechituri, dulapuri cu picioarele rupte, oglinzi sparte, în cutii aveam pălării uitate, haine mîncate de molii, o vioară veche, reviste: erau aci cărucioare de copii, lăzi şi cufere. Nu mai există astfel de cămări în casele noastre. În locuinţele noastre nu mai există loc pentru ele.

Şcolile devin din ce în ce mai luminoase, institutorii din ce în ce mai instruiţi, bunicii însă — cu toate că există mai mulţi bătrîni ca altădată — sînt pe cale de dispariţie. Nicio mirare deci că copiii se îmbulzesc la cinematograf şi ascultă poveşti pe întuneric. E cineva care să nu fi auzit vreodată oftatul general de uşurare cînd, la reprezentaţiile pentru copii, se stinge în fine lumina? Adulţii indignaţi se miră cînd copiii consideră autentic ceea ce li se trece pe dinaintea ochilor. Copiii fug mereu de ore şi de calendar; fără să-şi dea seama se trezesc în viitor. Istoria n-o înţeleg decît în detaliu: pălăria lui Napoleon (a avut-o într-adevăr pe cap?) este concretă. Ceea ce a făcut el a fost bine sau rău? Pentru răspuns nu există zone sentimentale intermediare. Ce nu-i Da *sau* Nu, *e suspect. Nici la cinematograf nu există decît buni sau răi, în cel mai bun caz sînt admişi ca treaptă intermediară convertiţii. Întreg restul e plictisitor şi suspect.*

Noi, adulţii, sîntem într-o situaţie disperată: vrem binele maxim. Şcolile întunecoase sînt oribile, institutorii prost pregătiţi o plagă, cămările cu vechituri, neigienice. De ce să nu facem totul să le ajutăm copiilor să-şi găsească locul în lume? Psihologie şi psihoterapie, medicamente şi tratamente, grădiniţe vesele, mobile frumoase. Nu trebuie făcute economii cînd e vorba de binele copiilor. S-ar putea să-i împovărăm astfel, să nu izbutim să-i facem decît să-şi găsească prea devreme locul în lume, să

https://biblioteca-digitala.ro

creştem mici monştri care la vîrsta de patru ani să-şi închipuie că « Hans cel cu noroc » a fost de-a dreptul smintit cînd şi-a schimbat bulgărul de aur pe o tocilă.

Bunicile sînt ofensate cînd sînt luate ca atare, bunicii în azilele de bătrîni, şi în camere mobilate devin posaci, îşi caută ocupaţii secundare, pentru că cea principală, de bunic, nu se mai caută. Locuinţe luminoase, şcoli luminoase, creşe de sticlă, fără bunici, fără întuneric — cele ce ar umplea cămările de vechituri să fie predate cimitirelor de vechituri ale oraşelor. Nici bisericile nu mai sînt întunecoase — singurele locuri în lume unde se mai garantează întunericul sînt cinematografele.

În toate timpurile şi în toate colţurile copiii au fost chinuiţi pentru că adulţii au căutat să le impună propria lor optică. În fine apărea strigătul de alarmă: doar nu mai eşti un copil. Cu acesta, copiii erau eliberaţi şi totodată condamnaţi; nu mai eşti copil, eşti un fiu, o fiică, responsabil, supus timpului, pregătit să împlineşti un scop: să-ţi găseşti locul în lume. Nu eşti încă tînăr cînd ai încetat să fii copil, ci vei deveni. *Noi spaime, noi bucurii se înfiripă. Noi, adulţii, ne ocupăm poziţia cu strivitoarea certitudine a unui lucru de la sine înţeles; noi ne avem locul în lume, mai rău: ne-am făcut socotelile cu viaţa, am ajuns la mijloc, ştim pînă unde ne putem întinde. Încrederea pe care ne-o acordă copiii poate fi distrusă cu o simplă clipire din ochi rău înţeleasă. Nici nu ne dăm seama cît este de mare creditul pe care ni-l acordă şi cît de repede îl putem pierde.*

În româneşte de HORIA STANCA

https://biblioteca-digitala.ro

HEINRICH BÖLL

TĂCERILE DOCTORULUI MURKE

nuvelă

În fiecare dimineață, de îndată ce pășea în clădirea centrului de Radiodifuziune, Murke se supunea unor esențiale exerciții de gimnastică: se urca în ascensor, dar nu cobora la etajul al doilea, unde se afla biroul său, ci continua să urce, trecînd prin fața etajului al doilea, al treilea, al patrulea, al cincilea și, de fiecare dată, se înspăimînta cînd platforma cabinei continua să se ridice pînă dincolo de etajul al cincilea, pătrunzînd cu scrîșnete, în spațiul acela gol, cu bare îmbîcsite de vaselină, cu lanțuri pline de ulei, care trăgeau în sus sau împingeau în jos fierăria cabinei. Privea cu ochii mari, plini de teamă, acest unic loc plin de gunoaie al centrului de radio și răsufla ușurat cînd cabina, urnindu-se, învingînd inerția și încadrîndu-se în ordinea prestabilită, cobora încet trecînd prin dreptul etajului cinci, patru, trei. Murke știa foarte bine că spaima sa nu are niciun temei : firește nu se putea întîmpla nimic, și chiar de s-ar fi întîmplat ceva, el s-ar găsi, în cel mai rău caz, sus, unde liftul se oprește : ar rămîne o oră, cel mult două, închis acolo. Avea de fiecare dată o carte în buzunar și țigări. Dar de cînd există clădirea centralei de radio ascensorul nu a avut nici o pană. Reveneau periodic zilele în care era supus reviziei, zile în care Murke trebuia să renunțe la cele patru minute și jumătate de spaimă. Și în acele zile era nervos și plictisit ca acei oameni care nu iau nimic în gură la micul

https://biblioteca-digitala.ro

dejun. Murke avea nevoie de această spaimă, aşa cum alţii au nevoie de o cafea, de un terci de ovăz sau de un suc de fructe.

Cînd cobora apoi din lift, la etajul al doilea, unde se afla secţia sa « Cuvîntul cultural», era voios şi destins ca toţi oamenii care-şi iubesc şi se pricep în meseria pe care o exercită. Descuia uşa biroului, se îndrepta liniştit spre fotoliul său, se aşeza, îşi aprindea o ţigară. Venea totdeauna primul la slujbă. Era tînăr, inteligent, simpatic şi i se iertau pînă şi scurtele accese de obrăznicie, fiindcă toţi ştiau că studiase psihologia şi promovase cu brio.

De două zile însă, Murke avea motive speciale, pentru a renunţa la micul lui dejun de spaimă; sosise la ora opt, intrase direct într-un studio şi se aşternu pe lucru. Primise din partea directorului misiunea de a ajusta două prelegeri despre esenţa artei pe care Bur-Malottke le înregistrase pe bandă şi care, la cererea aceluiaşi Bur-Malottke, urmau să fie modificate conform propriilor sale indicaţii. Încă de prin 1945, în perioada acelor mari entuziasme religioase, Bur-Malottke se convertise, dar deodată, « peste noapte» cum spunea el, a început « să fie bîntuit de serioase îndoieli asupra religiei», ba chiar să se simtă « vinovat de puternica interferenţă religioasă care domnea la radio». În consecinţă, ajunsese la concluzia că Dumnezeu, pe care îl cita copios în cele două prelegeri ale sale fiecare de cîte o jumătate de oră, asupra esenţei artei, Dumnezeu urma să fie eliminat şi înlocuit printr-o formulă mai adecvată mentalităţii care-l făcuse să se convertească în 1945; propusese el însuşi directorului ca noţiunea de Dumnezeu să fie înlocuită cu expresia « acea fiinţă superioară, pe care o stimăm», dar, fiindcă nu mai voia să imprime cele două prelegeri în întregime, ceruse ca noţiunea să fie ştearsă, iar în locul ei să se introducă « acea fiinţă superioară pe care o stimăm». Bur-Malottke era prieten cu directorul, dar nu prietenia a fost aceea care-l făcuse pe director să-şi dea asentimentul, ci pur şi simplu faptul că Bur-Malottke nu putea fi contrazis niciodată. Era autorul a nenumărate cărţi cu conţinut eseistic-filozofic-religios şi istoric-cultural, făcea parte din redacţia a trei reviste şi două ziare, în plus era şi lector principal într-o mare editură. Fusese întrutotul de acord ca miercuri să treacă pentru un sfert de oră pe la studio şi să rostească în faţa magnetofonului expresia « acea fiinţă superioară pe care o stimăm», tot de atîtea ori de cîte ori pronunţase cuvîntul Dumnezeu, în prima versiune a prelegerilor sale. Restul rămînea pe seama inteligenţei tehnice a oamenilor de la radio.

Directorul avusese destulă bătaie de cap pînă să găsească omul căruia să-i încredinţeze o astfel de sarcină; chiar din prima clipă se gîndise la Murke, dar tocmai acest fapt îl făcu să ezite, oarecum înciudat. Nu în zadar era un om plin de vitalitate. Ezită vreo cinci minute, se gîndi la Schwend-

https://biblioteca-digitala.ro

ling, la Humkoke, la domnișoara Broldin, dar pînă la urmă reveni tot la Murke, deși nu prea îl simpatiza. Este drept că îl angajase de cum îi fusese prezentat, dar o făcuse întocmai ca un director de grădină zoologică, îndrăgostit de iepuri și căprioare, care procură și animale de pradă, fiindcă și animale de pradă trebuie să se găsească într-o grădină zoologică. Pentru el, îndrăgostitul de iepuri și căprioare, Murke nu era altceva decît o bestie intelectuală. Și fiindcă pînă la urmă învinsese în el vitalitatea, îl însărcină pe Murke cu ajustatul prelegerilor lui Bur-Malottke. Prelegerile erau programate pentru joi și vineri, iar remușcările lui Bur-Malottke se născuseră în noaptea de duminică spre luni. Să-l fi refuzat pe Bur-Malottke, însemna curată sinucidere, iar cum directorul era plin de viață, nici prin gînd nu-i trecea să se sinucidă.

Așadar, luni după amiază și marți dimineața, Murke ascultă de trei ori cele două prelegeri de cîte o jumătate de oră ale lui Bur-Malottke asupra esenței artei, îl șterse pe Dumnezeu și în locul lui lăsă pe bandă mici pauze. În tot timpul acesta, fumă împreună cu tehnicianul, fără să scoată o vorbă măcar, cu gîndurile duse la vitalitatea directorului și la acea ființă superioară pe care Bur-Malottke o stima.

Nu citise pînă atunci nici un rînd scris de Bur-Malottke și nici nu ascultase vreo prelegere a acestuia. În noaptea de luni spre marți visă o scară înaltă cît turnul Eiffel și abruptă pe care începu s-o urce; foarte curînd își dădu seama că treptele erau unse cu săpun, iar jos, la capătul scării, stătea directorul și-i striga: « Hai, Murke, dă-i drumul . . . arată ce poți . . . dă-i drumul !» În noaptea de marți spre miercuri avu alt vis, cam asemănător: se făcea că ajunsese, fără să vrea, într-un iarmaroc unde era un tobogan. Plăti unui om taxa de 30 de pfenigi, dar de îndată ce păși pe tobogan observă că acesta avea o lungime de cel puțin zece kilometri; cale întoarsă nu mai putu face, mai ales că omul căruia îi plătise cei 30 de pfenigi, i se păru a fi însuși directorul.

În cele două dimineți care urmară acestor vise, renunță la nevinovatul mic dejun de spaimă din spațiul de la capătul de sus al ascensorului.

Acum era miercuri și în noaptea precedentă nu visase nimic, nici săpun, nici tobogan, nici pe director. Păși zîmbind pragul instituției, luă liftul și urcă pînă la etajul șase — patru minute și jumătate de spaimă, scrîșnet de lanțuri, spațiu plin de gunoaie — apoi coborî la etajul patru, intră în studioul asupra căruia se înțelesese cu Bur-Malottke. Era zece fără două minute cînd se așeză în fotoliul verde, făcu un semn cu mîna tehnicianului și-și aprinse o țigară. Respiră liniștit, scoase un bilet din buzunarul de sus al hainei și-și aruncă ochii asupra ceasului. Bur-Malottke era punctual, mersese vestea despre punctualitatea lui. Și în adevăr, în clipa în care limba

https://biblioteca-digitala.ro

mică a ceasului străbătu cele șaizeci de minute care precedau ora zece, iar limba mare se așeză încet pe cifra doisprezece, se deschise ușa și Bur-Malottke păși în studio. Murke se ridică, zîmbi grațios, se îndreptă spre el și se prezentă. Bur-Malottke îi strînse dreapta, zîmbi și spuse:

— Îmi pare bine, să-i dăm drumul . . .»

Murke luă biletul de pe masă, trase din țigară, și enumerînd de pe bilet, îi spuse lui Bur-Malottke:

— În cele două prelegeri, Dumnezeu apare exact de douăzeci și șapte de ori; vă rog deci să repetați de douăzeci și șapte de ori ceea ce trebuie să punem la loc. V-aș rămîne însă recunoscător, dacă ați repeta de treizeci și cinci de ori, fiindcă nu-i rău să avem și vreo cîteva rezerve.

— S-a făcut, răspunse Bur-Malottke zîmbind și așezîndu-se.

— Mai este însă și o mică încurcătură, continuă Murke, și anume, la cuvîntul Dumnezeu, în prelegerile dumneavoastră bineînțeles, raportul cauzal, exceptînd genetivele, nu prea iese în evidență, așa încît la « acea ființă superioară pe care o stimăm» acest raport trebuie să fie precizat mai ferm. Avem nevoie — adăogă zîmbind — în total de zece nominative și cinci acuzative, așadar de cincisprezece ori « acea ființă superioară pe care o stimăm» — apoi șapte genitive, deci: « ale acelei ființe superioare pe care o stimăm», — cinci dative: «acelei ființe superioare pe care o stimăm», — și, însfîrșit, mai rămîne un vocativ acolo unde spuneți: « . . . o doamne !». Permiteți-mi să vă propun să lăsăm vocativul, dar să-l rostiți cam în felul următor: « O, tu ființă superioară, pe care te stimăm».

Firește Bur-Malottke nu bănuise asemenea complicații: începu să transpire. Îl supăra mai ales neclaritatea acelui raport cauzal. Murke însă continuă:

— În total, pentru cele douăzeci și șapte de expresii o să avem nevoie în plus de un minut și douăzeci de secunde, întrucît « Dumnezeu» nu pretinde decît douăzeci de secunde pentru a fi rostit. Ca urmare a modificărilor, va trebui să scurtăm fiecare prelegere cu cîte o jumătate de minut.

Bur-Malottke începu să transpire din abundență; se blestema deopotrivă pe sine, cît și îndoielile care-l cuprinseseră așa dintr-o dată și întrebă:

— Ați tăiat ceva pînă acum?

— Desigur, răspunse Murke, scoțînd din buzunar o cutie de tablă în care cîndva fuseseră țigări, și, deschizînd-o, i-o arătă lui Bur-Malottke. Cutia era plină cu sfîrcuri de benzi și Murke rosti cu voce calmă:

— E Dumnezeu rostit de dumneavoastră de douăzeci și șapte de ori. Aveți nevoie de el?

— Nu mulțumesc, ripostă înfuriat Bur-Malottke. Am să vorbesc personal cu directorul în privința celor două jumătăți de minut. Ce emisiune urmează după prelegerea mea?

https://biblioteca-digitala.ro

— Mîine, începu Murke, urmează după prelegere o emisiune rutinieră: « Noutăți din viața locală», redactată de dr. Grehm.

— Blestematul, rosti Bur-Malottke, ăsta n-o să mă lase să termin.

— . . . iar poimîine, continuă Murke, urmează după emisiunea dumneavoastră « Să ne desmorțim picioarele, dansînd».

— Huglieme, rosti Bur-Malottke, ăsta de la secția distractivă n-a cedat nici măcar o frîntură de secundă pentru cultură.

— Adevărat, pînă acum n-a cedat, niciodată — completă Murke, cu o expresie docilă pe chipu-i feciorelnic — niciodată de cînd sînt eu aici.

— Bine, spuse Bur-Malottke, uitîndu-se la ceas. În zece minute sîntem gata. Restul aranjez eu cu directorul. Să-i dăm drumul. Vreți să-mi dați biletul acela al dumneavoastră.

— Cu plăcere, eu am înregistrat totul în memorie.

Tehnicianul lăsă jos ziarul, de îndată ce Bur-Malottke ajunse în micuța cabină de sticlă. Zîmbi. În tot timpul celor șase ore din după amiezele de luni și marți, cît ascultaseră prelegerile lui Bur-Malottke, Murke și tehnicianul nu schimbaseră nici un cuvînt, se priviseră din cînd în cînd, o dată îl îmbie Murke pe tehnician cu o țigară, a doua oară, tehnicianul pe Murke, oridecîte ori făcuseră o pauză. De data aceasta, cînd Murke îl văzu pe tehnician zîmbind își spuse: « Dacă există cumva prietenie pe lumea asta, omul ăsta este într-adevăr prietenul meu.» Așeză pe masă cutia de tablă cu bucățelele de benzi din prelegerile lui Bur-Malottke și-și spuse liniștit « Să-i dăm drumul». Deschise microfonul și rosti: « Cred că putem renunța la probele de voce, domnule profesor. Sînt de părere să începem imediat; vă rog să începeți cu nominativele.»

Bur-Malottke dădu din cap, Murke închise microfonul, apăsă pe buton și aprinse lampa verde din studio. Auzi vocea solemnă și bine strunită a lui Bur-Malottke: « Acea ființă superioară, pe care o stimăm, — acea ființă superioară . . .»

Buzele lui Bur-Malottke se țuguiau în fața microfonului de parcă ar fi vrut să-l sărute, nădușeala îi inundase obrajii. De dincolo de peretele de sticlă, calm și imperturbabil, Murke îl privea indiferent și în clipa următoare îl întrerupse, anunțîndu-l prin microfon:

— Iertați-ne, vă rugăm, domnule profesor, banda a fost defectă. Trebuie s-o luăm de la început. Cu nominativele.

Bur-Malottke izbucni în blesteme amarnice dar pe care numai el le auzi, deoarece Murke avu grijă să decomuteze microfonul, pe care nu-l deschise decît cînd Bur-Malottke reluă « ființa supremă pe care o stimăm » la nominativ. Murke era un tînăr căruia îi plăcea să se creadă bine crescut.

https://biblioteca-digitala.ro

Departe de el orice resentiment. În clipa în care însă Bur-Malottke trecu la genitive, simţi cum se naşte şi creşte un nou sentiment pînă atunci necunoscut lui: ura faţă de această matahală lungă și deșirată, ale cărui cărţi într-un tiraj de două milioane trei sute cincizeci de mii de exemplare se lăfăiau în biblioteci, în librării, pe mesele de lucru. O clipă simţi nevoia să izgonească acest nou sentiment. După ce însă Bur-Malottke ajunse să rostească două genitive, îl întrerupse din nou, comunicîndu-i:

— Nu vă supăraţi că vă întrerup: nominativele au ieşit excelent, de asemenea şi primul genitiv, dar începînd de la al doilea, nu mai merge. Trebuie să reluăm. Ceva mai blînd, mai calm; permiteţi-mi să vă exemplific. În ciuda opoziţiei lui Bur-Malottke, Murke făcu un semn tehnicianului și acesta comută microfonul din studio. Bur-Malottke se cutremură, sudoarea-i curgea pe obraji, își astupă urechile. Zadarnic. Murke şi tehnicianul își vedeau de treabă. Îl priveau calmi, pînă observară din mişcările buzelor că Bur-Malottke şi-a reluat apelaţiile adresate fiinţei superioare: abia după aceea refăcură legătura. Bur-Malottke ajunsese la dative: «acelei fiinţe superioare, pe care o stimăm . . .»

După ce epuiză dativele, mototoli foaia de hîrtie, se ridică leoarcă de transpiraţie, şi dădu să iasă, dar vocea calmă, insinuantă a lui Murke îl invita să mai rămînă:

— Aţi uitat vocativul, domnule profesor.

Priviri plini de ură se aţintiră asupra lui Murke, dar pînă la urmă răsună în microfon: « O, tu fiinţă supremă, pe care o stimăm».

Voi din nou să iasă din cabină, dar din nou glasul lui Murke îl opri:

— Scuzaţi-ne, domnule profesor, dar propoziţiunea rostită în felul acesta este inutilizabilă.

— Pentru Dumnezeu, nu exageraţi, interveni și tehnicianul.

Se rezimă de peretele de sticlă al cabinei, lîngă ușă, de parcă glasul lui Murke l-ar fi ţintuit în acel loc.

Nu i se mai întîmplase așa ceva; glasul cald, insinuant, tineresc îl chinuia, cum nu-l mai chinuise nimeni pînă atunci. Murke nu se dădu bătut:

— În ce mă privește, pot intercala fraza și așa cum a fost rostită, dar să ştiţi, domnule profesor, că strică tot efectul.

Bur-Malottke, făcu o întoarcere, se postă în faţa microfonului și, epuizat, dar totuși solemn, rosti:

— O, tu fiinţă superioară, pe care o stimăm . . .

Fără să-l învrednicească măcar cu o privire pe Murke, părăsi apoi studioul. Era zece şi un sfert, dar cînd dădu să iasă, se pomeni faţă în faţă

https://biblioteca-digitala.ro

cu o tînără drăguţă, cu nişte partituri în mînă. Avea părul roşcat, proaspăt pieptănat, păşea energic spre microfon, îl dădu deoparte, mută masa din loc, ca să dispună de cît mai mult spaţiu.

În cabina de sticlă, Murke începuse de vreo jumătate de minut o conversaţie cu Huglieme, redactorul secţiei «Divertismente», care văzînd cutia de ţigări îl întrebă:

— Mai ai nevoie de ea?

— Da, desigur, răspunse Murke.

Între timp, femeia cu părul roşcat începu să cînte: «Culege-mi buzele aşa cum sînt, că-s dulci». Huglieme interveni în microfon:

— Ţine-ţi fleanca măcar vreo douăzeci de secunde, nu vezi că nu sîntem încă gata?

Tînăra cîntăreaţă zîmbi, îşi ţuguie buzele şi replică pe dată:

— Cămilă libidinoasă!

Murke se adresă tehnicianului:

— Am să revin pe la unsprezece ca să tăiem banda şi să-i introducem modificările.

— O s-o şi ascultăm din nou?, întrebă tehnicianul.

— Nici dacă mi-ar da un milion de mărci.

Tehnicianul aprobă cu un gest al capului şi începu să aranjeze banda pentru cîntăreaţa roşcată.

Murke ieşi.

Scoase o ţigară, dar nu o aprinse, ci se îndreptă spre cel de al doilea ascensor, aflat pe latura sudică a clădirii şi care cobora la cantină.

Covoarele, coridoarele, mobilele, tablourile, toate îl încîntau. Pretutindeni erau covoare frumoase, coridoare frumoase, tablouri alese cu gust. Şi deodată îi trecu prin minte să lipească pe undeva poza aceea de prost gust reprezentînd inima lui Isus, pe care i-o trimisese maică-sa. Se opri, privi în jur, ascultă, scoase poza din buzunar şi o fixă pe uşa regizorului-secund al secţiei «Teatru la microfon». Era o poză pestriţă, stridentă, iar sub desenul inimii se putea citi: «*M-am rugat pentru tine la sfîntul Iacob*».

Îşi văzu apoi de drum şi coborî cu liftul spre cantină. Pe latura aceasta a clădirii radiodifuziunii se şi montaseră pretutindeni scrumierele în formă de bot, ale firmei Schrör, care obţinuse premiul întîi la concursul de scrumiere. Atîrnau pretutindeni lîngă cifrele roşii, luminate, care indicau etajele: un patru roşu — o scrumieră în formă de bot, marca Schrör; un trei roşu — o scrumieră în formă de bot, marca Schrör . . . Erau frumoase

scrumierele acelea din cupru, aducînd mai degrabă cu o scoică sprijinită pe un fel de plantă marină foarte originală, tot din cupru, parcă un fel de alge înnodate. Fiecare scrumieră costase două sute cincizeci și opt de mărci și șaptezeci și cinci de pfenigi. Erau atît de frumoase încît lui Murke nu-i venea să scuture scrumul în ele, nici să arunce în ele mucurile de țigară. Probabil că și restul personalului împărtășea aceleași sentimente, deoarece sub splendidele scrumiere puteai găsi în permanență cutii goale de țigări, mucuri, scrum. Nimănui nu-i venea să facă uz de aceste scrumiere foarte estetice, foarte arămite, dar totdeauna goale.

De cinci ori apărură în fața lui Murke cinci cifre roșii și cinci scrumiere; cînd, însfîrșit apăru și un 0, aerul din jur părea mai cald, izuri de mîncare se răspîndeau în voie. Murke intră în cantină. Într-un colț, trei colaboratori externi ședeau la o masă plină cu păhăruțe pentru ouă, coșulețe de pîine și cești de cafea.

Realizaseră un serial radiofonic « Plămînul, organ al omului», își primiseră onorariul, luaseră împreună micul dejun și acum se aflau la un păhărel de rachiu, meditînd asupra impozitului care li se reținuse. Pe unul dintre ei, Wendrich, Murke îl cunoștea foarte bine, dar tocmai în clipa aceea, Wendrich perora înfuriat: Artă ! — Artă ! și apoi încă o dată: Artă-artă ! Murke simți fiorii străbătîndu-l, întocmai ca broasca lui Galvani în clipa cînd luase cunoștință de prezența curentului electric. În ultimele două zile nu auzise decît cuvîntul *artă*, ieșit din gura lui Bur-Malottke, exact de o sută treizeci de ori, în ambele prelegeri. Și cum ascultase de trei ori benzile, însemna patrusutedouăzeci, număr suficient de mare ca să-i fie lehamite de orice discuție despre artă. Se strecură pe lîngă bufet și se opri într-o nișă din capătul opus al cantinei, mulțumit că locul nu era ocupat de nimeni. Se așeză în fotoliul cu perne galbene, își aprinse abia acum țigara pe care o ținuse în gură. Cînd apăru Wulla, chelnerița, comandă:

— Un suc de mere, te rog, fericit și de astă dată că Wulla dispăru de îndată. Închise ochii și, fără să vrea, ascultă convorbirea celor trei colaboratori externi din colțul opus, care-și băteau gura sporovăind despre artă. Și de fiecare dată cînd unul dintre ei pronunța cuvîntul *artă*, Murke se cutremura. « Parcă m-ar biciui», își spuse.

Cînd Wulla reveni cu sucul de mere, privirile ei se ațintiră îngrijorate asupra lui Murke. Era o fată înaltă, voinică, fără să fie grasă, avea o față senină, voioasă. Turnînd suc din carafă, spuse:

— Ar trebui să vă luați un concediu, domnule doctor, și să mai lăsați tutunul.

Cîndva o chemase Wilfriede-Ulla, dar din spirit de economie, deveni Wulla. Nutrea o deosebită admirație față de cei de la secția culturală.

https://biblioteca-digitala.ro

— Lasă-mă în pace, te rog, murmură Murke, lasă-mă în pace.

— . . . și ar mai trebui să vă duceți și la un cinematograf cu o fată simplă, drăguță — completă Wulla.

— Am să mă duc chiar astă seară, îți promit, dar lasă-mă acum.

— Nu-i nevoie să fie prea deșteaptă, continuă Wulla, doar drăguță, liniștită și cu puțină inimă. Există încă și de astea.

— Știu, există, cunosc și eu una.

« Ei, așa mai merge,» își spuse Wulla, îndreptîndu-se spre masa celor trei colaboratori externi care comandară încă trei păhărele de rachiu și trei cafele. Bieții de ei, continuă să cugete Wulla, arta asta i-a scrîntit de-a binelea. Îi simpatiza pe cei trei colaboratori externi și cu dragă inimă i-ar fi convertit la cumpătare. Dar ce să-i faci, cum dau de bani, îi zvîrle pe fereastră, conchise Wulla, în drum spre bufet să ceară cele trei rachiuri și trei cafele.

Murke sorbi sucul de mere, stinse țigara în scrumieră și se gîndi cu groază la răstimpul dintre 11 și 1 cînd urma să ciopîrțească din nou benzile cu prelegerile lui Bur-Malottke pentru a intercala modificările. La două fix, directorul voia să asculte benzile refăcute. Murke își aminti de săpun, de trepte, treptele acelea abrupte, de tobogan, de vitalitatea directorului, gîndurile îi zburară la Bur-Malottke, dar se înspăimîntă de-a binelea cînd îl văzu pe Schwendling intrînd în cantină și îndreptîndu-se spre colțul unde se refugiase.

Schwendling purta o cămașă în carouri mari, roșii și negre, și fredona șlagărul zilei : « Culege-mi buzele așa cum sînt, că-s dulci», cînd dădu cu ochii de Murke :

— Aici erai ? Credeam că tai în felii brînza lui Bur-Malottke.

— La unsprezece, răspunse Murke.

— Wulla, o bere, una de o jumătate, strigă peste masă Schwendling. Să știi că meriți din plin un concediu suplimentar . . . Trebuie să fie îngrozitor. Bătrînul mi-a spus despre ce este vorba.

Murke nu răspunse, Schwendling continuă :

— Ai auzit despre noutatea lui Murkowitz?

Murke dădu din cap a neștiință și plictis, dar întrebă mai mult de curtoazie :

— Ce s-a întîmplat ?

Wulla aduse berea, Schwendling sorbi din ea, trase aer în piept :

— Murkowitz a scris un « ficers» despre taiga.

Murke rîse :

— Și ce face Femi ?

— Ei, el scrie un ficers despre tundră.

— Și Weggucht ?

https://biblioteca-digitala.ro

— Weggucht scrie un ficers despre mine, pe urmă scriu eu unul despre el, conform proverbului: una mie, una ţie.

În clipa aceea, unul dintre cei trei colaboratori sări de la masă şi începu să zbiere: « Arta — asta, asta-i chestia !

Murke făcu un gest de apărare ca un soldat care se retrage în groapa sa cînd aude foc de armă dinspre inamic. Mai sorbi apoi din sucul de mere şi se cutremură din nou cînd auzi un glas în megafon: « Domnul doctor Murke este aşteptat în studioul treisprezece. . . Domnul doctor Murke este aşteptat în studioul treisprezece ». Megafonul se afla deasupra bufetului, sub dictonul pe care însuşi directorul ordonase să fie scris cu litere pictate: *Disciplina înseamnă totul.*

— Nu mai este nimic de făcut, spuse Schwendling, Du-te !

— Da, nu mai este nimic de făcut, repetă Murke, ridicîndu-se şi sorbind ultimul strop de suc de mere. Trecu pe lîngă masa celor trei colaboratori, se urcă în lift şi numără de cinci ori cîte cinci cifre roşii şi cinci scrumiere în formă de bot, marca Schrör. Văzu şi poza cu inima lui Hristos atîrnată pe uşa regizorului-secund.

— Slavă domnului, avem cel puţin şi o poză de prost gust la Radio.

Intră în studio unde tehnicianul foarte liniştit şedea în faţa a patru cutii de carton, şi întrebă plictisit:

— Ce s-a întîmplat?

— Nimic, ăştia de dinainte au terminat mai devreme, aşa că am cîştigat noi o jumătate de ceas. Mi-am zis că ar fi bine să folosim acest timp.

— Foarte bine, răspunse Murke, de-altfel am o întîlnire la unu. Să-i dăm drumul. Ce-i cu cutiile astea?

— Mi-am luat pentru fiecare caz cîte o cutie, începu tehnicianul: în prima sînt acuzativele, într-a doua, genitivele, într-a treia dativele şi într-a patra — arătînd spre o cutie aflată mai spre dreapta pe care scria CIOCOLATA PURĂ — sînt cele două vocative, în colţul din dreapta, vocativul bun, în stînga, vocativul fals.

— Minunat, exclamă. Murke. Ai şi tăiat în bucăţele rahatul?

— Da, şi dacă v-aţi notat succesiunea în care trebuie să fie aşezate cazurile, într-o oră nu avem ce face. Le-aţi notat?

— Fireşte, răspunse Murke, scoţînd din buzunar foaia de hîrtie unde înşirase cifrele de la 1 la 27, urmate fiecare de cîte un caz. Se aşeză, oferi o ţigară tehnicianului, fumară amîndio în timp ce tehnicianul derula benzile cu cele două prelegeri ale lui Bur-Malottke.

— La prima tăietură trebuie un acuzativ, spuse Murke şi tehnicianul scoase din prima cutie un sfîrc de bandă pe care-l lipi în locul gol.

— La a doua, un dativ.

https://biblioteca-digitala.ro

Lucrul mergea strună și Murke se mai înveseli văzînd progresul pe care-l înregistrau.

— Și acum vine vocativul, spuse, o să-l luăm pe ăla prost.

Tehnicianul zîmbi, scoase vocativul prost și-l lipi la locul potrivit.

— Altceva, altceva, ce mai vine acum?

— Genetivul, gîfîi Murke.

Directorul citea totdeauna cu multă atenție scrisorile ascultătorilor. De astă dată, scrisoarea pe care o ținea în mînă avea următorul cuprins:

« Dragă Radio, ai în fața ta pe una din cele mai fidele ascultătoare. Sînt o bătrînică, o bunicuță de șaptezeci și șapte de ani, care te ascultă zilnic de vreo treizeci de ani. Te-am lăudat totdeauna. Poate că-ți amintești de scrisoarea pe care ți-am scris-o după emisiunea « Cele șapte suflete ale vacii Kaweida ». A fost e emisiune grozavă — dar să știi că acum sînt supărată pe tine. E revoltător cît de puțin se ocupă radioul de sufletul cîinilor. Halal umanism, ce să spun! O fi fost cum a fost Hitler, că se aude că a fost o scîrbă, dar una nu-i putem lua: a fost inimos față de cîini. Cînd va fi repus în toate drepturile sale, firește la radio, sufletul cîinelui? Așa cum ai încercat să faci în emisiunea « Cîinele și pisica», să știi că nu merge: a fost o adevărată insultă la adresa sufletului de cîine. Dacă micul meu Lohengrin ar putea să vorbească, ai avea multe de auzit din gura lui. A și lătrat, drăguțul de el, după emisiune, a lătrat, de ți se rupea inima, nu alta. Eu plătesc taxă lunară de 2 mărci ca orice ascultătoare și cred că am dreptul să fac uz de opinia mea și să te întreb: Cînd va fi repus în toate drepturile sale, la radio, sufletul cîinelui?

Cu prietenie, — deși acum sînt supărată pe tine,

A ta Jadwiga Herchen, fără profesie.

P.S. Dacă vreunul din tipii ăia cinici pe care-i iei drept colaboratori nu este în stare să cinstească sufletul cîinelui așa cum trebuie, îi pun la dispoziție ideile mele alăturate. Nu am pretenție la niciun fel de onorariu. Trimite mai degrabă suma la « Protecția animalelor». Anexat: 35 de manuscrise.

A ta J.H.

Directorul oftă. Căută manuscrisele, probabil însă că secretara le și clasase la locul potrivit. Își curăți pipa, o puse în buzunar, își trecu limba peste buzele pline de vitalitate, apucă receptorul și-l ceru pe Krochy.

Krochy avea un mic birou, cu o masă mică, drăguță, la secția « Cuvintul cultural» și răspundea de un sector tot atît de mic ca și biroul său: « Animalele în cultură ».

— Krochy, spuse directorul, cînd acesta ridică receptorul, cînd a avut loc ultima emisiune despre cîini?

https://biblioteca-digitala.ro

— Cîini?. . . Domnule director, cred că nu a existat niciodată o astfel de emisiune, cel puţin de cînd sînt eu aici. . .

— Şi de cînd eşti dumneata aici, Krochy?

În micul său birou, Krochy începu să tremure fiindcă glasul directorului deveni dintr-odată foarte mieros şi nu era a bună cînd glasul directorului devenea mieros.

— De zece ani, domnule director, acum se fac zece ani.

— E o adevărată porcărie, se răsti directorul, că în aceşti zece ani nu am dat nimic despre cîini. Şi asta tocmai la resortul dumitale. Cum se numeşte ultima emisiune realizată de dumneata?

— Ultima mea emisiune. . . începu să se bîlbîie Krochy.

— Nu ţi-am cerut să-mi repeţi întrebarea, că nu sîntem la militărie.

— « Bufniţele în clădiri », răspunse sughiţînd Krochy.

— Uite ce e: în următoarele trei săptămîni vreau să ascult o emisiune despre sufletul cîinilor, spuse din nou directorul şi de astă-dată tot cu glas mieros.

— Perfect, răspunse Krochy, iar după ce auzi telefonul închizîndu-se, răsuflă şi exclamă: Doamne, Dumnezeul meu.

Directorul întinse mîna după scrisoarea următoare.

În clipa aceea intră însă Bur-Malottke. Avea dreptul să intre neanunţat şi făcea destul de des uz de acest drept. Continua să fie transpirat, se lăsă cu greutate în fotoliul din faţa directorului.

— Bună dimineaţa, deci. . .

— Bună dimineaţa, răspunse directorul, dînd de-o parte scrisoarea ascultătorului. Cu ce vă pot fi de folos?

— Vă rog să-mi acordaţi un minut.

— Bur-Malottke nu trebuie să mă roage pentru un minut. Îi stau la dispoziţie ore, zile întregi, spuse directorul cu un gest de generozitate, plin de vitalitate.

— Nu, nu de un minut orar e vorba, ci de un minut de emisiune. Prelegerea mea, datorită modificărilor, s-a lungit cu un minut.

Directorul deveni deodată foarte grav, ca un satrap care împarte provinciile unei ţări.

— Sper că nu este vorba de un minut din politic.

— Nu, ripostă Bur-Malottke, o jumătate de minut din ştirile locale, şi o jumătate de minut din emisiunea distractivă.

— Slavă domnului, am disponibil la partea distractivă, nouăzeci şi şapte de secunde, iar la local, optzeci şi trei de secunde, aşa că i le pot ceda cu plăcere lui Bur-Malottke.

— Mă flataţi, spuse Bur-Malottke.

— Cu ce-aş mai putea să vă servesc?

https://biblioteca-digitala.ro

— V-aş fi foarte recunoscător, începu Bur-Malottke, dacă, cu un anumit prilej, s-ar putea corecta toate benzile pe care le-am înregistrat începînd din 1945. S-ar putea ca într-o zi — spuse el trecînd mîna peste frunte și privind melancolic un Brüller autentic atîrnat deasupra biroului directorial, — într-o bună zi, deci — acum începu de-a dreptul să se bîlbîie, fiindcă mărturisirea pe care voia s-o facă directorului era prea dureroasă pentru urmaşi — deci, într-o zi s-ar putea să mor, am să mor, e drept, — se opri din nou oferind directorului prilejul să facă un gest de apărare — şi nu mă pot împăca cu gîndul că eventual, după moartea mea, cineva ascultînd benzile, să audă lucrurile spuse de mine, lucruri în care azi, bineînţeles, nu mai cred. Ştiţi, în chestiunile politice, m-am lăsat şi eu dus de valul anilor '50 şi am făcut unele declaraţii, asupra cărora, azi, fireşte, am multe îndoieli. . . n-aş putea să le pun decît pe seama avîntului tineresc, care de altfel caracterizează întreaga mea operă. În ceea ce priveşte cele scrise, corecturile au şi fost făcute şi acum aş dori să-mi oferiţi posibilitatea de a corecta şi opera mea vorbită. . .

Directorul tăcu, tuşi uşor ; pe frunte îi apărură broboane de sudoare, mici perle, aproape invizibile. Îşi aminti că începînd din 1945 Bur-Malottke vorbise în fiecare lună cel puţin cîte o oră. Calculă cu repeziciune, în timp ce Bur-Malottke îşi continua peroraţia: douăsprezece ore înmulţit cu zece fac o sută douăzeci de ore vorbite de Bur-Malottke.

— E poate o pedanterie, continuă acesta, dar ştiţi că nu geniile — şi aici directorul se simţi flatat de pluralul « geniile » fiindcă se simţea şi el inclus — ci conştiinţele pătate socotesc acest lucru ca fiind nedemn ; marile genii au fost totdeauna nişte oameni foarte pedanţi. Stiţi că Himmelsheim a cerut o dată ca întreaga ediţie să fie culeasă din nou, pe cont propriu, numai fiindcă nu-i mai conveneau trei sau patru propoziţiuni plasate pe undeva pe la mijlocul operei sale. Gîndul că prelegerile mele, cu care nu mai pot fi de acord ca pe vremea cînd binecuvîntam temporarul, ar putea fi transmise, a devenit insuportabil. Aţi putea să-mi oferiţi o soluţie?

Numărul de perle de pe fruntea directorului începu să crească şi să se mărească.

— Ar trebui să facem, începu el, dus pe gînduri, mai întîi un bilanţ exact al tuturor prelegerilor care au fost înregistrate şi transmise, să răscolim arhivele să şi vedem dacă mai există toate.

— Sper, îl întrerupse Bur-Malottke, că nici o bandă nu a fost ştearsă fără asentimentul meu. Şi întrucît nu am primit nici o înştiinţare în acest sens, înseamnă că nu s-a şters nimic. . .

— În orice caz, am să dau dispoziţii în acest sens, spuse directorul.

— Vă rog chiar, răspunse scurt Bur-Malottke, ridicîndu-se.

https://biblioteca-digitala.ro

— Bună dimineaţa, deci.

— Bună dimineaţa, spuse directorul, conducîndu-l pînă la uşă.

Cei trei colaboratori externi se hotărîră să comande masa de prînz. Băuseră cam mult, continuau să discute despre artă şi cu toate că discuţia nu mai era atît de înverşunată rămînea la fel de pasionantă. Rămaseră încremeniţi cînd îl văzură pe Wanderburn intrînd în cantină. Wanderburn era un mare şi genial poet melancolic, cu păr negru, o mutră simpatică dar cam nebărbierită şi purtînd un uşor stigmat de celebritate. Se opri în faţa mesii celor trei, se aşeză, sfîrşit, şi spuse:

— Copii, daţi-mi ceva de băut; în casa asta simt de fiecare dată că aş putea muri de sete.

Îi dădură să bea un rachiu şi restul dintr-o sticlă de sifon. Wanderburn goli paharul, îl împinse pe masă, îi privi pe cei trei şi rosti:

— Vă atrag atenţia copii, că radioul, cutia asta plină de rahat din care mănîncă toţi, din care au mîncat toţi, nu este altceva decît o cutie de rahat, care o să ne ducă de rîpă.

Avertismentul său atît de drastic îi impresionă pe cei trei tineri; nu ştiau că Wanderburn venea de la caserie de unde încasase o sumă frumuşică pentru o prelucrarea tîmpă a « Cărţii lui Iov ».

— Ne macerează, ne suge măduva, ne usucă, urmă Wanderburn. Ni-s zilele numărate.

Bău tot sifonul, se ridică şi porni fluturîndu-şi melancolic paltonul.

Exact la orele douăsprezece, Murke termină cu lipitul benzilor. Cînd ultimul dativ fu aşezat la locul său, Murke se ridică de pe scaun. Era cu mîna pe clanţă cînd tehnicianul îi spuse:

— O conştiinţă atît de sensibilă şi scrupuloasă mi-ar place şi mie să am. . . Ce facem cu cutia aia?, zise arătînd spre cutia fostă cu ţigări de pe raftul unde se aflau benzile noi.

— Las-o acolo!

— De ce?

— Poate c-o să mai avem nevoie de ea.

— Crezi că s-ar putea să-l mai chinuie vreodată conştiinţa?

— Exclus nu este, dar să lăsăm timpul să vorbească, fu de părere Murke. La revedere.

Se îndreptă spre primul ascensor, coborî pînă la etajul al doilea şi intră, pentru prima dată în ziua aceea, în biroul lui. Secretara era la masă, Humkoke, şeful lui Murke, şedea la telefon şi citea o carte. Cînd intră Murke, îi zîmbi şi se ridică:

https://biblioteca-digitala.ro

— Bravo, văd că mai eşti în viaţă. . . A dumitale este cartea de colo? Dumneata ai pus-o pe birou? şi-i arătă cartea cu coperta întoarsă spre el.

— Da, e a mea.

Cartea avea o supracopertă verde-cenuşie, bătînd în portocaliu şi purta titlul « Lirica lui Batley» ; era vorba de un tînăr poet englez care în urmă cu veacuri întocmise o antologie a slang-urilor londoneze.

— E o carte excepţională, completă Murke.

— Da, e minunată, completă Humkoke, dar dumneata n-ai să înveţi niciodată nimic.

Murke îl privi întrebător.

— N-ai să înveţi niciodată că asemenea cărţi nu se lasă pe birou, mai ales cînd se ştie că trebuie să apară pe aici Wanderburn, care apare mai totdeauna. Ăsta a mirosit imediat despre ce e vorba. A răsfoit-o, a citit vreo cinci minute. Urmarea ai s-o vezi.

Murke tăcea.

— Urmarea o să fie, continuă Humkoke, două emisiuni de cîte o oră ale lui Wanderburn despre lirica lui Batley. Tipul este în stare să ne-o prezinte într-o bună zi şi pe bunică-sa, tranformată în *feature*, ceea ce nu ar fi rău, dacă una din bunicile sale nu ar fi fost şi bunica mea. Ţine minte, Murke, nu lăsa niciodată vreo carte grozavă pe birou, cînd urmează să treacă pe aci Wanderburn. . . Şi acum poţi pleca, eşti liber după amiază, meriţi această libertate. A terminat Kram? Ai ascultat din nou banda?

— Totu-i în ordine, dar de ascultat, n-am mai ascultat-o. Mi-a fost peste putinţă.

— Mi-a fost peste putinţă, ce-i vorbăria asta copilărească?

— Dacă mai aud o singură dată pe ziua de azi cuvîntul *artă* cred că am să înnebunesc.

— Eşti de pe acum, şi cred că ai toate motivele să fii. Fiindcă trei ore cu Bur-Malattke înseamnă sfîrşitul, ăsta e în stare să distrugă şi pe cel mai solid om.

Zvîrli cartea pe masă, se apropie de Murke şi-i spuse:

— Pe vremea cînd eram un tinerel, aşa cum eşti dumneata acum, a trebuit să scot trei minute dintr-un discurs de patru ore al lui Hitler. A trebuit să ascult de trei ori discursul pînă să-mi pot permite să opinez asupra celor trei minute care puteau fi eliminate. Pe vremea cînd începusem să ascult pentru prima dată benzile, eram nazist, dar a fost destul să le ascult de trei ori, ca să mă las de nazism ; trebuie să recunoşti că a fost o cură de dezintoxicare înfiorătoare, dar salvatoare.

— Uitaţi, spuse Murke încet, că eu eram vindecat de Bur-Malottke încă înainte de a-i citi cărţile.

https://biblioteca-digitala.ro

— Eşti o bestie, spuse rîzînd Humkoke, dar du-te acum. Bătrînul o să asculte benzile la ora două. Trebuie să-mi spui unde te pot găsi, dacă va fi nevoie.

— De la două la trei sînt acasă.

— Şi încă ceva, spuse Humkoke, ce-i cu cutia asta galbenă de pe raft, ce-s cu capetele de benzi?

Murke roşi.

— Sînt... fac colecţii de capete de benzi, anumite...

— Ce fel de resturi? continuă Humkoke.

— Tăceri, fac colecţie de tăceri.

Humkoke îl privi întrebător şi Murke urmă:

— Cînd tai benzile la locurile unde vorbitorul face o pauză — un oftat, o respiraţie, linişte deplină — nu arunc bucăţile, ci le adun. Volumele lui Bur-Mallotke, în ceea ce-l priveşte, nu-ţi oferă nici un fel de tăcere nici măcar de o secundă.

Humkoke rîse:

— Cred şi eu, ăsta nu are timp să tacă. Şi ce faci cu capetele?

— Le lipesc cap la cap şi le ascult, seara, acasă. Nu am deocamdată decît vreo trei minute, de altfel, şi nu se prea tace prea mult.

— Îţi atrag atenţia că nu se admite aşa ceva, nici chiar cînd e vorba de cozi de benzi.

— Nici tăcerile? se miră Murke.

— Ei, hai, du-te, spuse rîzînd Humkoke. Şi Murke plecă.

Cînd la cîteva minute după două, directorul apăru în studio, tocmai începuse prelegerea lui Bur-Malottke:

«... şi oriunde, oricînd, oricum începem cîte o discuţie despre esenţa artei, trebuie în primul rînd să ne ridicăm privirile spre acea fiinţă superioară pe care o stimăm, să ne îndreptăm cu respect spre acea fiinţă superioară pe care o stimăm, să ne plecăm în faţa artei şi în faţa acelei fiinţe superioare pe care o stimăm şi să considerăm că arta...»

— Nu, hotărît, nu. Cum aş putea cere unui om să asculte o sută douăzeci de ore de vorbărie Bur-Mallottke. Categoric, există lucruri pe care nimeni nu le poate face, nici măcar Murke, oricîtă bunăvoinţă ar avea.

Se întoarse în birou, comută megafonul tocmai în clipa cînd Bur-Mallottke. rostea: «O, tu fiinţă superioară, pe care te stimăm».

Nu, nu, nu, de trei ori nu, rosti directorul.

Murke stătea întins pe canapea, acasă şi fuma. Pe un scaun lîngă el, era o ceaşcă cu ceai şi Murke privea ţintă tavanul alb al camerei. La birou stătea o fetişcană blondă, splendidă, şi privea mută în stradă. Între Murke

https://biblioteca-digitala.ro

și fată, pe o măsuță, era un magnetofon pus în poziție de înregistrare. Nimeni nu scotea un cuvînt. Puteai s-o iei pe fată drept model de fotografiat într-atît de frumoasă și mută era.

— Nu mai pot, exclamă ea deodată, nu mai pot, este inuman ceea ce faci cu mine. Or fi bărbați care cer lucruri imorale femeilor, nu zic, dar ceea ce faci tu cu mine este mai imoral decît cea mai mare imoralitate pe care ți-o cer alții.

Murke oftă.

— O, draga mea Rina, acum o să trebuiască să tai toate astea De ce nu ești înțelegătoare? Fii rezonabilă, dacă mă iubești, și continuă încă cel puțin cinci minute să taci.

— « Să tac» — și fata pronunță exact întocmai cum se spunea acum treizeci de ani cuiva « urîciosule ». « Să tac», asta-i o invenție de-a ta. Să vorbesc timp de o bandă, mai înțeleg, și aș face-o cu plăcere ; dar să tac. . .

Murke se ridică și închise magnetofonul.

— De-ai ști cît de prețioasă este tăcerea ta, dragă Rina. Seara, ori de cîte ori sînt obosit și simt nevoia să stau întins, ascult tăcerea ta. Hai, fii drăguță, și mai taci încă preț de trei minute și scutește-mă să tot tai. Nici nu-ți poți imagina ce înseamnă pentru mine tăiatul.

— Fie, răspunse, ea, și numai de dragul tău ; dar dă-mi cel puțin o țigară.

Zîmbind, Murke îi oferi țigara, spunîndu-i :

— Uite, în felul ăsta am în original tăcerile tale și ăsta-i cel mai minunat lucru.

Dădu drumul benzii, în timp ce se așezară unul în fața celuilalt, tăcînd, pînă ce telefonul începu să sune prelung.

Murke se sculă, ridicînd disperat din umeri și luă receptorul.

— Totu-i în perfectă ordine, șeful n-a avut nimic de obiectat, te poți duce la cinema, spuse Humkoke. Dar nu uita, te rog, zăpada.

— Care zăpadă? întrebă Murke aruncîndu-și ochii pe fereastă în strada inundată de lumina văratecă a soarelui.

— O, doamne, nu știi că trebuie să ne pregătim de pe acum pentru programul de iarnă? Am nevoie de cîntece cu zăpadă, de povești cu zăpadă, că nu ne putem rezuma doar la Schubert și Stifter. Nimeni nu știe ce lipsă ducem de lucruri din astea cu zăpadă. Închipuie-ți, ce ne facem dacă vom avea o iarnă lungă, geroasă, cu multă zăpadă, de unde luăm atîta zăpadă pentru emisiunile noastre? Poate îți vine vreo idee. . .

— Bine, am să mă gîndesc, poate. . .

Dar Humkoke terminase.

https://biblioteca-digitala.ro

— Hai, dragă, mergem la cinema.
— Pot să vorbesc acum?
— Desigur, vorbește.

Pe la ceasurile acelea, regizorul secund de la secția « Teatru la microfon », asculta pe bandă piesa ce urma să se difuzeze în aceeași seară. Totul era în perfectă stare, doar sfîrșitul îl nemulțumea. Ședea cu tehnicianul în cabina de sticlă treisprezece și mesteca un băț de chibrit, studiind manuscrisul :

« (*Acustica unei biserici mari, goale*)

Necredinciosul (vorbește tare și foarte clar): Cine o să se mai gîndească la mine, după ce voi deveni prada viermilor?

(*Tăcere*)

Necredinciosul (ceva mai tare): Cine o să mă mai aștepte cînd am să fiu țărînă?

(*Tăcere*)

Necredinciosul: (și mai tare) Și cine și-o mai aduce aminte de mine, cînd voi redeveni frunză?

(*Tăcere*)

Erau douăsprezece întrebări de genul acesta pe care le rostește necredinciosul în biserică, dar după fiecare întrebare urmează o tăcere.

Regizorul scoase din gură chibritul și-l privi interogativ pe tehnician.

— Dacă m-ați întreba, v-aș spune că piesa asta are prea multe tăceri, spuse.

— Asta-i și părerea mea ; de altfel era și părerea autorului, care mi-a dat mînă liberă să procedez cum voi crede de cuviință. Cred că ar trebui o voce simplă, care să răspundă la fiecare întrebare — Dumnezeu — dar trebuie să fie un glas care vine de altundeva, nu din acustica bisericii. De unde să luăm noi acum un asemenea glas?

Tehnicianul zîmbi. Scoase din raft cutia în care fuseseră țigări:

— De aci, avem o voce care rostește cuvîntul necesar, într-o cameră cu o acustică total diferită.

Regizorul-secund mai să înghită chibritul.

— Este un lucru cu totul nevinovat, l-am scos dintr-o prelegere unde figura cam de douăzecișișapte de ori.

— Ei, chiar de atîtea ori nu am nevoie ; mi-e suficient doar de douăsprezece ori.

— Foarte simplu, reluă tehnicianul, tăiem douăsprezece tăceri și lipim în locul lor doisprezece dumnezei — pe barba dumitale însă, bineînțeles !

https://biblioteca-digitala.ro

— Ești un înger, exclamă regizorul — pe barba mea ! Gata, dă-i drumul !

Privea fascinat cutiuța lui Murke în care erau sfîrcurile de benzi.

— Zău, ești un înger. Haide, dă-i drumul.

Tehnicianul era încîntat că-i va putea dărui lui Murke atîtea tăceri cîte n-ar fi putut strînge el în ani. Merită, e băiat simpatic.

— Îi dăm deci drumul. . . Gata. . .

Regizorul-secund vîrî mîna în buzunar și-și scoase pachetul de țigări, dar o dată cu el și o hîrtiuța mototolită pe care o netezi și i-o întinse tehnicianului :

— Ia te uită, ce lucruri de prost gust poți găsi aci în clădirea Radiodifuziunii. Era lipită pe ușa mea.

Tehnicianul luă poza, o privi, zîmbi din nou, și spuse :

— Într-adevăr, caraghioase, și citi cu voce tare textul de dedesubt : *M-am rugat pentru tine la sfîntul Jacob*.

În românește de L. VOITA

https://biblioteca-digitala.ro

MIHAI ISBĂŞESCU

HEINRICH BÖLL
romancierul singular

Cel mai important premiu pacifist pentru literatură, înfiinţat în 1895 prin testamentul lui Alfred Nobel, inventatorul dinamitei, şi decernat în fiecare an din 1901 pînă în prezent, cu excepţia anilor 1918, 1935 şi 1940—1943, a fost atribuit anul acesta prozatorului, romancierului şi dramaturgului vest-german Heinrich Böll. Este pentru prima oară, după 6 de ani, că premiul este conferit din nou unui scriitor german, care-şi înscrie numele alături de ceilalţi compatrioţi: Theodor Mommsen (1902), Rudolf Eucken (1908), Paul Heyse (1910), Gerhardt Hauptmann (1912), elveţianul Carl Spitteler (1919), Thomas Mann (1929), Hermann Hesse (1946) şi Nelly Sachs (1966). Dorit cu pasiune de mulţi şi aprig discutat sub raportul alegerii laureaţilor, reproşîndu-i-se că a ignorat pe un Tolstoi, un Joyce sau Proust, Premiul Nobel nu este un titlu de consacrare internaţională a valorii literare, ci o răsplată a militării pentru pacea şi binele omenirii — un motiv pentru ca Günter Grass, celălalt candidat german şi talentat rival al lui Böll la mult rîvnitul premiu, să nu se simtă un înfrînt etichetat cu un calificativ inferior din punct de vedere valoric. Pentru Böll aceasta nu este prima distincţie obţinută; începînd cu premiul pe 1951 al « Grupului 47», decernat pentru povestirea *Oile negre* *(Die Schwarzen Schafe)*, seria laurilor a crescut în decursul anilor cu « Premiul René Schickele» (1952), « Premiul sud-german pentru povestiri» şi « Premiul criticilor pentru literatură» (ambele în 1953), « Premiul Tribune de Paris» (1954), « Premiul cultural Eduard von der Heydt» al oraşului Wuppertal (1959), « Marele premiu artistic al landului Nordrhein — Westfalen» (1959), « Premiul Charles Veillon» (1960), « Premiul pentru literatură al oraşului Köln» (1961), etc. Iar prima propunere a lui Böll pentru Premiul Nobel a fost făcută cu aproape zece ani în urmă.

Böll a făcut o carieră prodigioasă ajungînd nu numai unul dintre cei dintîi prozatori şi romancieri germani contemporani, dar şi cel mai iubit de cititori şi în special de cei tineri; o carieră de scriitor angajat a cărui sarcastică critică socială

https://biblioteca-digitala.ro

are calităţi indiscutabile, chiar dacă nu atinge proporţiile celei a unui Thomas Mann sau nu inovează cu îndrăzneala unui Beckett; cariera unui scriitor care a introdus în circuitul literaturii universale imaginea unei Germanii ce renaşte din dezastrul şi ruinele războiului, o imagine pe care a zugrăvit-o nu cu intenţia de a justifica vinovăţia, ci cu dorinţa de a-i clarifica toate cauzele, pentru a înţelege mai bine trecutul şi a recunoaşte şi distruge în germene repetarea lor. Poate că, privit la scară mondială, Böll nu este unul dintre cei mai mari scriitori ai lumii contemporane, dar opera lui a fost tradusă în multe limbi ale globului, atît în ţările socialiste, cît şi în cele capitaliste, trece de opt milioane de exemplare, şi numai în Uniunea Sovietică tirajul traducerilor se ridică — după afirmaţiile proprii — la trei milioane. Fireşte că un asemenea răsunet internaţional, care a culminat cu titlul de laureat al Premiului Nobel, nu se poate justifica decît prin calităţile şi dimensiunile creaţiei sale.

Ca foarte mulţi dintre scriitorii vest-germani care au debutat după al doilea război mondial, Böll împărtăşeşte parţial ideile radicale ale « Grupului 47», deşi n-a făcut niciodată parte propriu-zis din această grupare literară închisă, fără o ideologie definită, fără o concepţie estetică obligatorie, fără statute şi fără preşedinte sau secretar general, ba chiar fără o revistă proprie. Şi, ca şi membrii acestei grupări, Böll nu-şi limitează radicalismul la atitudinea ideologică de scriitor angajat şi la substanţa operei sale literare — conţinut, viziune, structură interioară —, ci îl extinde şi asupra formei unde, asemeni « Stürmer und Dränger»-ilor, naturaliştilor şi expresioniştilor, porneşte o acţiune de defrişare a limbajului maselor — « limbajul sclavilor», cum o denumeşte dintr-o perspectivă, pînă la un punct, capitalistă —, urmărind crearea unei proze noi, originale, care să nu imite nici direct, nici indirect alţi scriitori sau alte literaturi. Cu toate acestea, începuturile prozatorului Böll stau sub semnul preferinţei pentru genul scurt al momentelor descriptiv-narative, impus în literatura universală de *short-story*-ul lui Hemingway, şi preferinţa aceasta a rămas constantă pînă astăzi. Chiar şi romanele sale se abat de la canoanele clasice, fiind concepute ca structuri de *short-story* la dimensiuni mari sau ca înşiruiri de asemenea scurte povestiri, lipsite însă de tradiţionala acţiune cu dezvoltare unitară sau pluriliniară.

În peisajul geografic al operei lui Böll domină valea Rinului şi oraşul Köln, unde a văzut lumina zilei la 21 decembrie 1917 ca al optulea copil al unui sculptor în lemn dintr-o familie venită pe la jumătatea secolului al XVI-lea, în vremea lui Enric al VIII-lea, din insulele britanice. Cei şase ani de război trăiţi din plin, pe front, în măcinătorul apocalips al unui război al cărui rost nu-l înţelegea, şi priveliştea ruinelor înnegrite de fum, rămase în locul vechilor oraşe înfloritoare îşi pun amprenta pe peisajul spiritual şi poziţia ideologică a unei opere puse în slujba luptei constante împotriva războiului, reînarmării şi psihozei « miracolului economic». Peisajul uman îl constituie societatea germană postbelică, zugrăvită cu complexa problematică socială şi individuală a unor oameni care au suportat, pasiv, trecerea peste ei a funestului tăvălug hitlerist. Caracteristic este, însă, faptul că personajele acestui peisaj par neputincioase şi resemnate în faţa evenimentelor şi a destinelor istorice sau personale; iar cînd ies din apatie şi încearcă să acţioneze, nu o fac dintr-o angajare a resurselor morale şi ideologice orientate activ spre un ţel constructiv, ci, pur şi simplu, dintr-un sentiment de revoltă ajunsă la capătul răbdării şi din dorinţa de-a pedepsi, fiecare în felul său, pe autorii morali sau materiali ai dramaticei lor situaţii actuale. Dar peste reacţiile — născute din năzuinţa de-a trăi mai bine — ale acestor oameni obosiţi, deprimaţi, dezorientaţi adie suflul unui umanitarism cu latenţe de neoumanism progresist, dar din perspectivă încă burgheză şi parţial catolică, deşi nu lipsesc nici accentele antiburgheze şi anticatolice. Aceasta este

https://biblioteca-digitala.ro

ambianța primelor sale romane încă lax însăilate — *Unde ai fost, Adame?* (*Wo warst du, Adam?* 1951), *Și n-a spus nici-un singur cuvînt* (*Und sagte kein einziges Wort*, 1953) — ca și a primelor povestiri — *Nu numai la vremea Crăciunului* (*Nicht nur zur Weihnachtszeit*, 1953), *Pîinea vîrstei fragede* (*Das Brot der frühen Jahre*, 1955), *Așa s-a înserat și s-au ivit zorile* (*So ward Abend und Morgen* ,1955), *Oaspeți imprevizibili* (*Unberechenbare Gäste*, 1956), *În valea tropotelor de copite* (*Im Tal der donneruden Hufe*, 1957) — și a primelor piese radiofonice — *Podul de la Berezeba* (*Die Brücke von Bereczeba*, 1953), *Sfîntul și tîlharul* (*Der Heilige und der Räuber*, 1953), *O zi ca de obicei* (*Ein Tag wie sonst*, 1953, adaptată pentru televiziune în 1955), *Cei ce nu lasă urme* (*Die Spurlosen*, 1957). Cu *Casă fără păzitor* (*Haus ohne Hüter*, 1954, publicat în românește sub titlul fantezist *Casa văduvelor*) — în care abordează tema existenței inevitabil și nesănătos dezaxate a familiilor în care soțul sau tatăl n-a mai revenit din război pentru a-și relua și continua rolul de păzitor și îndrumător al căminului — începe seria romanelor de mai largă respirație, în care Böll experimentează diferite modalități epice moderne în căutarea unei formule personale. Dar între acest început de cale nouă și prima etapă pe o culme, respectiv romanul-frescă *Partida de biliard de la ora* 9 1/2, — viitorul va spune care dintre culmile acestea va fi cea mai apropiată de Olimp — Böll își ascute din nou pana, spiritul și talentul, lărgindu-și preocupările și încercîndu-și calitățile — indiscutabile — de critic social cu o largă gamă de umor și satiră în *Tăcerea adunată a doctorului Murke și alte satire* (*Doktor Murkes gesammeltes Schweigen und andere Satiren*, 1958), sau abordînd genul notelor și impresiile de călătorie în *Jurnal irlandez* (*Irisches Tagebuch*, 1957), păstrîndu-și optica de scriitor democrat, progresist. Precum Anteu, în luptele cu adversarii, trebuia să atingă pămîntul pentru a-și recăpăta forțele, Böll simte nevoia să revină la genul povestirii scurte — marea sa pasiune, după propriile declarații — înainte de-a se avînta la un nou roman. Astfel, după *Tăcerea adunată a doctorului Murke*, mai scrie în același an povestirile *Aruncătorul* (*Der Wegwerfen*), *Cîntarul familiei Balek și alte povestiri* (*Die Waage der Baaleks und andere Erzählungen*), *Traistă de pîine* (*Der Brotbeutel*), descrierea pitorească ilustrată *În ținutul Ruhrului* (*Im Ruhrgebiet*) și scenariile radiofonice *Îmi întîlnesc soția* (*Ich begegne meiner Frau*) și *Eugenie Grandet*. Iar în anul următor, 1959, dă două volume de scurte povestiri *Omul cu cuțitele* (*Der Mann mit den Messern*) și *Gara din Zimpren* (*Der Bahnhof von Zimpren*) și un nou roman, care marchează o primă culme și o cotitură în materie de estetică stilistică și arhitectonică a romanului: *Partida de biliard de la ora* 9 1/2 (*Biliard um halbzehn*). Acest roman-frescă se desfășoară în decursul a douăzeci și patru de ore care preced a optzecea aniversare a bătrînului arhitect Heinrich Fähmel și care constituie un prilej de bilanț, de confruntări analitice și de decizii pentru membrii familiei. În acest racursiu al unei jumătăți de veac din istoria Germaniei, evocate prin intermediul vieții și activității a trei generații dintr-o familie de arhitecți — bunicul Heinrich, tatăl Robert și nepotul Joseph —, trecutul este răsfoit filă cu filă și recompus cu măiestrie din fragmente de proiecții — amintiri povestite, retrăite în sine sau redepănate în monologuri — care reiau aceleași momente de mai multe ori, din perspectiva diferitelor personaje, pînă cînd totul prinde contur, culoare și relief ca într-o reprezentație cinematografică de anticipație, în care mai multe aparate dispuse în jurul unei săli, proiectează concentric o imagine tridimensională ce se materializează în mijlocul ei și poate fi privită din toate părțile. Este o tehnică narativă nouă menită să suplinească reducerea tradiționalei acțiuni cu depănare unitară sau pluriliniară paralelă printr-o amplificare a dimensiunilor și rezonanțelor ficțiunii literare în sensul și sprijinul veridicității și criticismului frescei social-politice și etice. Prezentarea întîmplărilor din diferite unghiuri de vedere duce, în mod firesc, la restrîngerea cadrului acțiunii și impune progresarea ei prin necontenite flash-uri retros-

https://biblioteca-digitala.ro

pective. Ceea ce nu înseamnă, însă, că Böll este un evocator al trecutului nedominat de eroii săi, un artist al refulărilor; toate acţiunile romanelor sale au centrul de greutate în prezent — *Partida de biliard de la ora* 9 1/2 în ziua de 6 septembrie 1962, *Părerile unui clovn* într-o seară a anului 1962, *Sfîrşitul unei deplasări în interes de serviciu* într-o zi de iunie 1965; evocarea trecutului nu slujeşte decît pentru a da relief şi sens prezentului, pentru a explica tenebrele lui şi a motiva hotărîrile şi acţiunile eroilor — în măsura în care ajung să ia hotărîri —, pentru a oferi substanţa criticei sociale a epocii. Căci pentru a critica timpul său, Böll nu socoteşte suficientă relatarea din perspectiva unui singur om — autor sau erou, ci are nevoie de opinia mai multor actori sau martori ai evenimentelor respective.

De această perspectivă narativă are nevoie Böll chiar cînd recurge la tehnica povestirii la persoana întîi, ca în romanul *Părerile unui clovn (Ansichten eines Clowns*, 1963). Aici, Hans Schnier, fiul unui magnat al minelor din Ruhr, refugiat în meseria de clovn şi zdruncinat de faptul că femeia cu care trăia marital de cinci ani şi avea copii îl părăsise într-un acces de « spaimă metafizică» — fiindcă el nu voia să se căsătorească cu ea şi să-şi crească copiii catolic —, retrăieşte şi evocă, în cîteva ceasuri petrecute la Bonn, un întreg trecut numai cu ajutorul cîtorva telefoane, convorbiri şi rememorări ale unor evenimente de familie din epoca nazistă. Tehnica narativă e extrem de simplă, eşafodajul acţiunii se alcătuieşte doar din monologuri şi dialoguri, în care se conturează atacuri satirice împotriva « clicei catolice», a excrescenţelor politicei, a intrigilor şi prefăcătoriei, a presei, radioului şi televiziunii, împotriva unei lumi nesimţitoare, împietrite în norme şi dogme, căreia îi smulge de pe faţă masca saturaţiei pline de suficienţă de sine. Dar măiestria procedeelor şi dimensiunile efectelor explică, poate mai mult decît în alte opere, taina imensei sale popularităţi, în ciuda interpretărilor diametral opuse de care s-a bucurat acest roman, cu personajul său titular, şi cu unele din aspectele lui fundamentale.

Critica socială şi protestul apolitic, individual, şi — prin asta — în mare măsură ineficient, caracterizează şi următorul roman *Sfîrşitul unei deplasări în interes de serviciu* (*Ende einer Dienstafahrt*, 1966), unde Guhl-tatăl şi fiul incendiază un jeep al « Bundeswehr»-ului refegist, în sensul unui « happe-ning» plăsmuit artistic, şi ajung pentru asta înaintea judecătorilor. Un prilej minunat pentru Böll de-a trece în revistă, critic, toate relaţiile şi realităţiile sociale, de la concepţia despre artă şi principiile etice ale mic-burghezului de rînd pînă la legislaţia financiară, cu impopularele ei impozite, şi la nonsensul aşa-zisului militarism defensiv. Dar gestul celor doi, în ciuda faptului că ei acceptă conştient consecinţele lui juridic-penale, îşi pierde importanţa din cauza nefolosirii celor două tăişuri esenţiale: caracterul politic şi fundalul social.

Dacă considerentul, pentru care comitetul Academiei suedeze din Stockholm l-a desemnat pe Böll ca laureat 1972, este formulat în motivaţia « pentru o literatură care, prin unghiul larg al perspectivei de istoricitate contemporană combinat cu o artă reprezentativă ce poartă pecetea sensibilităţii sale de transpunere în situaţia şi sentimentele altora, a acţionat înnoitor în domeniul literaturii germane», prilejul care a determinat — aparent — hotărîrea este apariţia în traducere suedeză a — pînă în prezent — ultimului său roman: *Tablou de grup cu doamnă (Gruppenbild mit Dame*, 1971). Cartea aceasta care — amintind de *Partida de biliard* prin felul cum ceea ce începe ca istorie şi portret ale unei femei născute în 1922 la Köln, Leni Gruyten — se dezvoltă rapid în « tabloul de grup» pe care-l anunţă titlul şi capătă proporţiile unei adevărate « cărţi a Germaniei», se vădeşte a fi o secţiune prin trupul societăţii germane ce dezvăluie deopotrivă măruntaiele psihice şi etice ale multimilionarului şi ale gunoierilor, atingînd proporţiile unei fresce panoramice a epocei dintre era wilhelmină şi ziua de azi, cu concentrare specială asupra anilor

https://biblioteca-digitala.ro

treizeci și patruzeci : o nouă capodoperă prin bogăția de motive și de medii ambiante, de fapte și de personaje, de evenimente și de scene ale acțiunii. Povestitorul Böll a atins aici apogeul spiritului de observație, al sensibilității de înregistrare și al fanteziei dezlănțuite. Și din nou, schema se remarcă prin simplitate: un povestitor la persoana întîi, abil și plin de duh, aparent jurnalist de profesie, dar în fond un pasionat detectiv și psiholog amator, încearcă să reconstituie viața și personalitatea nu a unei persoane moarte, ca în atîtea romane similare, ci a unei femei în viață, între două vîrste, care a înfiripat o legătură sentimentală cu un muncitor turc venit să lucreze în R.F.G. Leni Gruyten — eroina — refuză să dea amănunte cu privire la viața sa, la părinții și fratele ei, la călugărița care a jucat un rol important pentru formația ei sau la cei trei bărbați, morți de mult, cu care a avut de-a face în timpul războiului. Iar încăpățînatul căutător al adevărului e nevoit să recurgă la martorii vremii, pe care-i descoase cu privire la Leni și la celelalte personaje. Astfel, mărturiile acestora, care devin treptat autoprezentări și autojustificări, se întregesc într-un măiestrit « tablou de grup cu doamnă» sau « în jurul» unei doamne, în jurul unei femei simple și puțin neroade, care nu e numai reprezentativă pentru epoca sau secolul nostru, ci devine totodată atemporală și eternă. Iar nenumăratele istorioare și schițe, humorești și tablouri de gen, taclale și anecdote care sînt împletite în narațiune și în care, de cele mai multe ori, nici nu e vorba de Leni, alcătuiesc partea, poate cea mai fermecătoare a romanului, mai ales în a doua jumătate. Böll a devenit aici un adevărat *Praeceptor Germaniae* dublat de un șugubăț renan, împletind în talentul său demnitatea predicatorului cu farmecul și umorul clovnului artist, a unui Eulenspiegel plin de căldură și umanitate. Poate nici un alt scriitor contemporan n-a ajuns să surprindă și să redea cu atîta finețe nuanțele, detaliile, atmosfera și profunzimile a ceea ce se poate numi « spiritul vremii», găsind o tonalitate de exprimare din care nu lipsește nici nota de rechizitoriu, nici cea de glumă savuroasă, nici disperarea și amărăciunea sau ștrengăria și duioșia. Vorbind despre faza talentului lui Böll, așa cum se reflectă în acest roman, Reich-Ranicki spune: « Dacă pot adopta, pentru o dată, un ton biblic, pot spune că Domnul îi dăruie totul în somn; dar el, Heinrich Böll, n-a vrut să facă, de rîndul ăsta, camătă cu talantul primit». O delicată, dar expresivă definire a omului, talentului și operei care explică și justifică multiplu corespondența dintre celebrul Premiu Nobel și nu mai puțin celebrul laureat Heinrich Böll.

https://biblioteca-digitala.ro

CARUSEL
PRINTRE STILURI
teatru și spectacol contemporan

https://biblioteca-digitala.ro

O DEZBATERE SHAKESPEAREANĂ

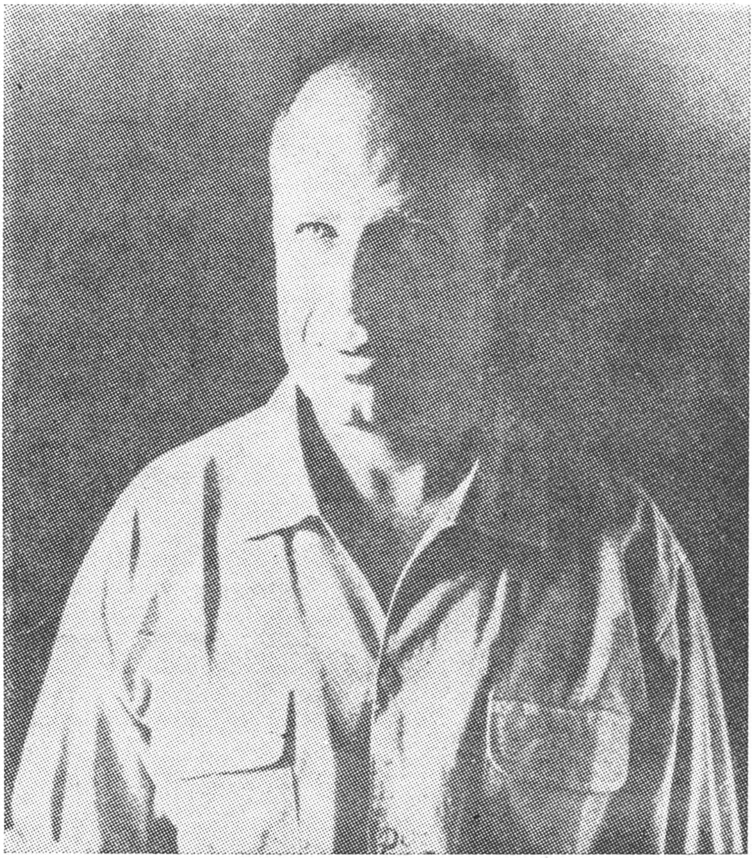

PETER BROOK

şi

VISUL UNEI NOPŢI DE VARĂ

https://biblioteca-digitala.ro

PETER BROOK

«Visul meu de la Stratford»

După un lung şir de piese întunecate, violente, negre, am simţit o mare dorinţă să pătrund adînc într-o operă care să fie o adevărată sărbătoare. Visul unei nopţi de vară este, *printre altele, o celebrare a artei teatrului. Actorilor li se cere, pe de o parte, un nivel la care să-şi arate o virtuozitate fizică — expresie a bucuriei. Spectacolul nostru de la Stratford implică deci acrobaţii, performanţe de circ, numere la trapez. Tot astfel, părţi din piesă nu pot fi jucate fără o percepere stanislavskiană a evoluţiei fireşti a persoanei. Există piesa pe care o cunoaştem cu toţii şi de asemenea este şi o piesă ascunsă, un vis disimulat. Şi aceasta este aceea pe care actorii s-au hotărît să o desvăluie.*

Visul este *o piesă despre magic, spirit, zîne. În zilele noastre am încetat să mai credem în toate acestea şi totuşi, poate că mai credem. Imagistica de basm pe care tradiţia victoriană şi chiar cea post-victoriană a sădit-o în noi despre* Vis, *trebuie respinsă: ea este literă moartă. Dar nici nu poţi privi*

https://biblioteca-digitala.ro

Visul *dintr-o perspectivă anti-magică, strict cu picioarele pe pămînt. Cînd, în urmă cu șaisprezece ani, am pus în scenă, la același teatru,* Titus Andronicus, *eram convins că piesa nu se constituia numai dintr-o înlănțuire de evenimente sîngeroase, ci și dintr-o piesă* ascunsă: *drama de dincolo de* Titus *fiind expresia rituală a unui ciclu primar de vărsări de sînge la care, odată ajunși, am fi dat la iveală o sursă de forță imensă, atomică. Tot astfel, interesul de a lucra asupra* Visului *decurge din faptul că fiind o piesă compusă aparent din elemente foarte artificiale, ireale, descoperi că ai de a face cu o piesă a unor adevăruri, a unei realități. Însă limbajul* Visului *ne-a retranspus într-un ansamblu de imagini scenice, foarte diferit de acela folosit odinioară în același scop.*

Am repudiat orice simulacru de imagini prin păcăleli, prin trucuri scenice. Primul pas trebuie să ne ducă din întuneric către lumina zilei. Se cădea deci să începem cu cărțile pe față — și așa și facem: într-un decor alb, într-o lumină albă, singurele momente de întuneric din întregul spectacol survin în timpul întîlnirilor dintre Tezeu și Hippolyta la care sînt și alții de față. Toate elementele cu care urmează să lucrăm le punem direct sub ochii publicului. Aceasta se leagă de una din replicile-cheie ale piesei, cînd se ridică chestiunea dacă cel care urmează să-l joace pe leu trebuie să fie leu adevărat sau doar să se prefacă a fi leu adevărat. Din această dispută academică și extrem de brechtiană, se ajunge la formularea că actorul trebuie să spună răspicat publicului: «Sînt om ca toți oamenii». Iată un început obligatoriu pentru o piesă despre lumea spiritelor: actorii trebuie să se prezinte singuri drept niște oameni ca toți oamenii, magia, potențele piesei trebuie să se desprindă din viața lăuntrică ascunsă a interpretului. Miezul Visului *constă în jocul lui Piram și Tisbe care, nu doar pentru a crea un efect comic,* este *lăsat la sfîrșitul acestei opere atît de scrupulos elaborată. Acest episod, celebrînd cu plenitudine arta actorului, apare ca o misterioasă interacțiune a unor elemente nevăzute: bucuria, magia* Visului. *Piesa are capacitatea de a deveni, prin mijlocirea unei complexe înlănțuiri de teme, o explorare a ceea ce singur teatrul este în stare să realizeze ca formă de artă.*

(Dintr-un interviu luat de Peter Ansorge în «Plays and Players», octombrie 1970)

În românește de RADU NICHITA

https://biblioteca-digitala.ro

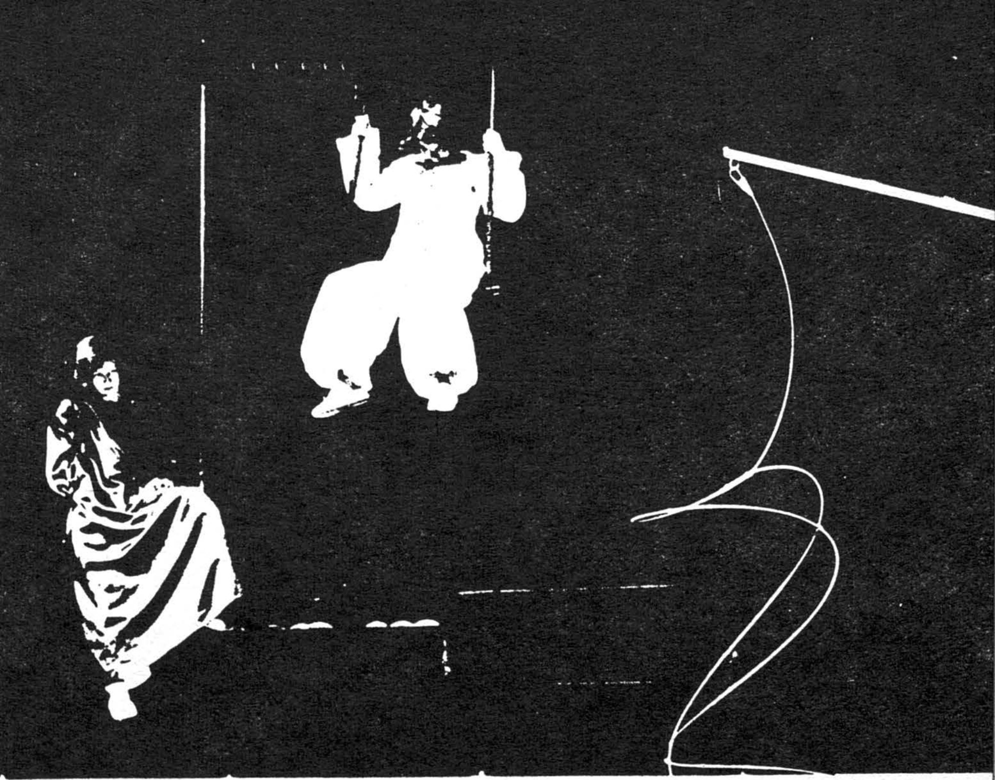

https://biblioteca-digitala.ro

de vorbă
cu

OBERON

interviu
cu
ALAN HOWARD

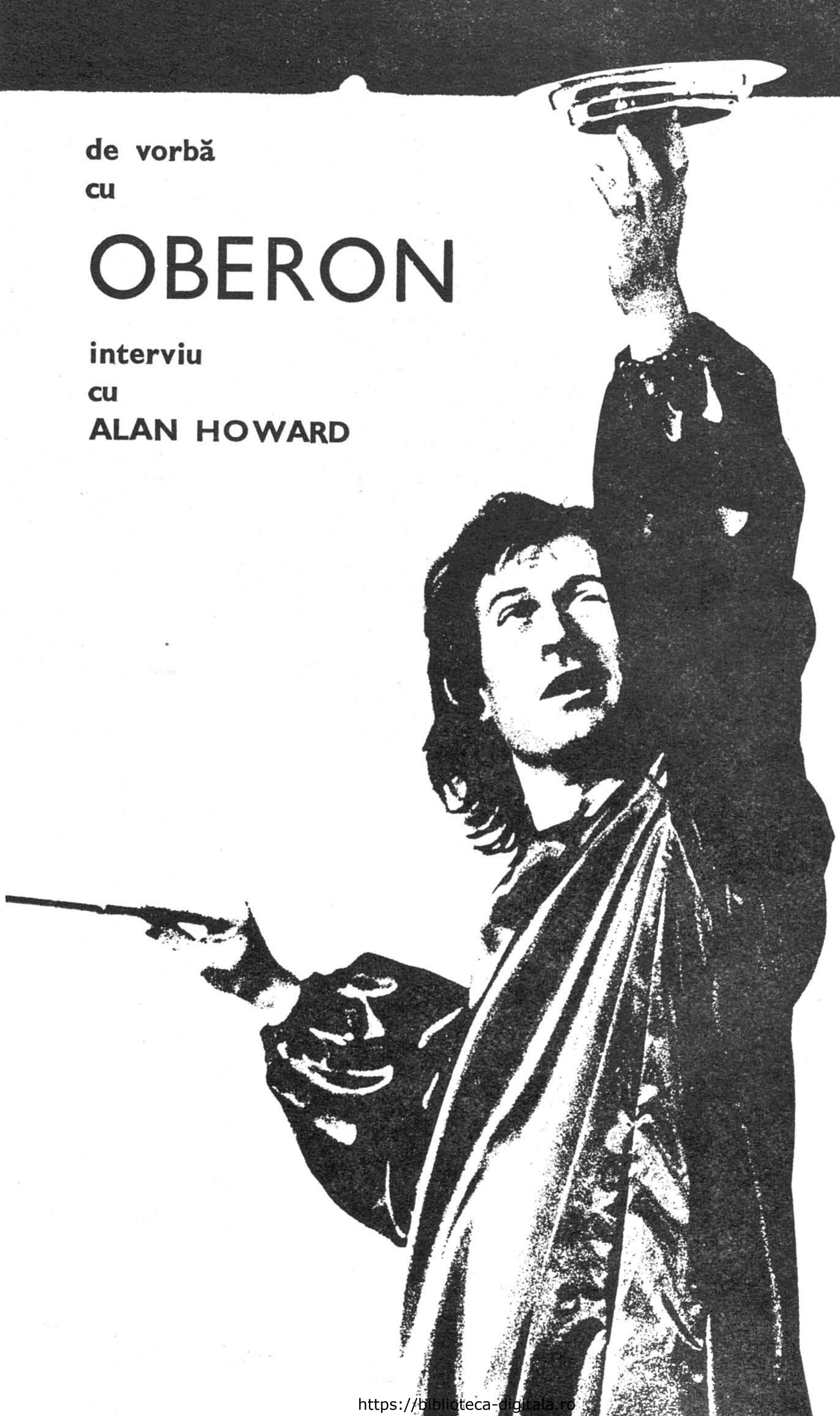

https://biblioteca-digitala.ro

— Se poate vorbi de o lectură definitivă a unui text ca « VISUL UNEI NOPŢI DE VARĂ» de William Shakespeare?

— După părerea mea nu există lecturi definitive şi nici judecăţi absolute asupra unui text destinat interpretării scenice. Cazul *Visului unei nopţi de vară* este mai special. În general nu cred că ar fi cuminte emiterea unei judecăţi definitive asupra unui *Vis*, oricare ar fi el . . . Vorbind despre *Visul unei nopţi de vară* nu putem trece cu vederea că litera textului shakespearian conţine o pluralitate de lumi, de universuri implicite: lumea curtenească, lumea populară, lumea spiriduşilor, universul uman, lumea vegetală, animală, universul astronomic. Textul lui Shakespeare le cuprinde pe toate, fiecare cu ritmurile ei proprii de expresie. « How shall we find the concord of this discord» se întreabă Theseus aproape de sfîrşitul piesei. Piesa nu spune şi nu vrea să spună nici un lucru absolut, definitiv: diferitele nivele ale textului trebuie lăsate să-şi filtreze liber sensurile.

— În lumina acestor consideraţii, care a fost optica lui Peter Brook în abordarea « Visului» lui Shakespeare?

— Peter a căutat să lase textul să vorbească. La îndelungile repetiţii din 1970 aproape fiecare replică era discutată de noi în colectiv, întoarsă pe faţă şi pe dos. Adevărul este că *Visul unei nopţi de vară* e una din piesele cele mai bogate în ambiguitate dintre toate creaţiile lui Shakespeare.

— Într-adevăr, tropii şi figurile de stil, studiate cu acurateţe, scot aici la iveală uimitoare alunecări în două, trei, uneori chiar mai multe direcţii de semnificaţie. Pînă şi personajele se împărtăşesc din această proprietate; în această ordine de idei dublajul rolurilor Theseu — Hippolyta, Oberon—Titania mi s-a părut semnificativ. Aţi putea să ne faceţi cîteva precizări?

— Ideea centrală a textului, judecat în litera şi spiritul său, este aceea a iubirii dintre bărbat şi femeie. Rangul social sau diferenţele de grad de cultură nu sînt, în imediat, relevante. Oberon şi Titania sînt proiecţia în fantezie a unor personaje mai apropiate de cotidian: Theseus şi Hippolyta. Iubirea însă nu cunoaşte frontiere. Orice proiecţie dincolo de o graniţă convenţional admisă este posibilă. Poziţiile sînt interschimbabile. Shakespeare pare să fi fost conştient de acest adevăr de adîncă semnificaţie psihologică şi Peter Brook a onorat, cred, această intenţie a lui Shakespeare scoţînd în relief nebănuita ambiguitate a complexului de sentimente şi senzaţii din care se compune iubirea umană, orbirea în iubirea umană. În viziunea noastră piesa este o comedie de un tip aparte: o directă celebraţie adusă dragostei. *Visul unei nopţi de vară*, în cadrele lăsate nouă moştenire de epoca victoriană, cuprindea, cred, un fals: căuta să acrediteze opinia că avem de-a face cu o feerie, un basm pentru copii, în care personajele poartă aripioare. E vorba însă de o comedie în care complexitatea textului shakespearian scoate la iveală o infinită complexitate imaginativă, dar aceasta priveşte şi reflectă direct, uneori chiar brutal, întotdeauna cu duh, *lucrurile vieţii*, dragostea bărbatului adult, a femeii nubile, orbirile la care relativitatea sentimentului pot da naştere.

— Aţi mai jucat în « Visul unei nopţi de vară» şi sub îndrumarea unor regii de tip tradiţional?

— Da, în 1964, am jucat rolul Lysander în montarea lui Wendy Toye.

— Privit « din interior», din punctul de vedere al actorului, căutînd să retrăiască litera şi spiritul textului, şi pornind de la faptul că textul nu devine obiect şi subiect de comunicare plină decît prin interpretarea actorului care-i dă viaţă, ce ne-aţi putea spune despre experienţa dumneavoastră în varianta tradiţională prin comparaţie, să spunem, cu realizarea atît de îndrăzneaţă a lui Peter Brook?

— În 1964, repetînd *Visul unei nopţi de vară* cu Wendy Toye, aveam senzaţia nedesluşită că textul ascunde de fapt mult mai multe laturi decît ceea ce apărea

https://biblioteca-digitala.ro

la prima vedere. Wendy Toye a conceput comedia lui Shakespeare în spiritul moştenirii victoriene, radical diferită de moştenirea secolelor mai vechi cînd Anglia era «Old merry England», finalul de epocă cînd Shakespeare compunea *Visul unei nopţi de vară*. Atît eu cît şi ceilalţi colegi ai mei nutream deci bănuiala puternică că filoane întregi din această piesă, rămîneau cumva în afara investigaţiei. Cu Peter Brook descifrarea textului, replică după replică, s-a făcut pe calea unor aprofundări treptate, au avut loc discuţii aprinse, s-au pus de către noi sute de întrebări. Întrebam. Întrebam într-una: încetul cu încetul sensul se lăsa dezghiocat. A fost o experienţă unică, o pasionantă revelaţie de viaţă, o îmbogăţire de cunoştinţe transformată simultan în forţă de comunicare.

— Nu vi se pare că tocmai aceasta este una din caracteristicile capitale ale piesei în regia lui Peter Brook: o anvergură foarte mare de comunicare? Reacţia publicului românesc a dovedit-o cred din plin, în pofida barierelor şi dificultăţilor lingvistice.

— Da, într-adevăr, Peter a ţinut să lepede balastul, să centreze ansamblul pe elementul uman, mult mai puţin pe decor şi environment. De aici şi simplitatea şi geometrismul decorurilor şi a celorlalte mijloace tehnice. Am ţinut să scutim pe spectator de preocuparea de a afla *cum* cutare maşinărie simulează, să spunem, zborul; n-am vrut să-l intrigăm prin nici un element accesoriu, care de obicei deturnează atenţia cu atît mai mult cu cît e mai spectaculos. În loc de a-l face pe Puck să zboare, Peter l-a postat într-un trapez prevăzut cu scripeţi. Nu zborul lui Puck e important, ci textul partiturii lui, cuvintele şi acţiunile însoţitoare.

— În ordinea de idei la care v-aţi raportat mai sus, aş dori să vă pun o întrebare legată de un lucru la care ne-am mai referit, «geometrismul» montării lui Peter Brook: e vorba de utilizarea în decor a unui inventar redus, de forme caracterizate în general prin simetrie, funcţionalitate şi formă cvasimecanică, — aceasta în locul luxurianţei vegetale şi policrome obişnuită altor montări ale piesei. Ce punct de vedere a justificat şi justifică această opţiune?

— Simetria situaţiilor din textul piesei derivă din caracterul însuşi al iubirii dintre bărbat şi femeie ca poli simetrici ai iubirii umane. În prima scenă a piesei această simetrie ne-a apărut deosebit de puternic accentuată. Situarea în fundal s-a făcut în funcţie de aceasta. Înaintînd în text, am constatat că modalitatea geometrică se potrivea, paradoxal, destul de bine cu tendinţa lui Peter şi a noastră de a scoate în evidenţă nucleul piesei, raportul bipolar bărbat-femeie. Nu trebuie uitat că piesa este o *comedie* şi că, la o analiză mai atentă, ea se compune de fapt dintr-un număr de situaţii simetrice. Peter Brook a dat întîietate textului, acţiunii, cuplurilor, lăsînd cu bună ştiinţă spaţii goale, discontinue, populînd restul decorului cu forme şi obiecte puţine, elementul vizual fiind precumpănitor geometric. Recurgînd la un simbol, aş îndrăzni să spun că piesa este ca o sferă, o sferă de cristal în al cărei miez se află un spaţiu gol. Linii mergînd în toate direcţiile se încrucişează pe suprafaţa acesteia şi tind spre interior. Dar aici, la mijloc, nucleul e un spaţiu gol: e spaţiul imaginaţiei, chemată să umple lacuna de element literal prin înţelegerea spiritului ce a prezidat la elaborarea întregului, cu subtilitate. Cred că reprezentarea geometrică este funcţională şi, ca atare, de dorit, cînd este vorba de reducerea la esenţă a comunicării.

Dar, desigur, investigarea unei piese de teatru nu poate fi considerată vreodată încheiată. Ca actori ne-am făcut aici datoria stimulînd gîndirea şi reacţiile publicului, punîndu-i la dispoziţie o lectură. În spaţiul gol din centrul sferei de cristal, legăturile le face fiecare.

ANDREI BREZIANU

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

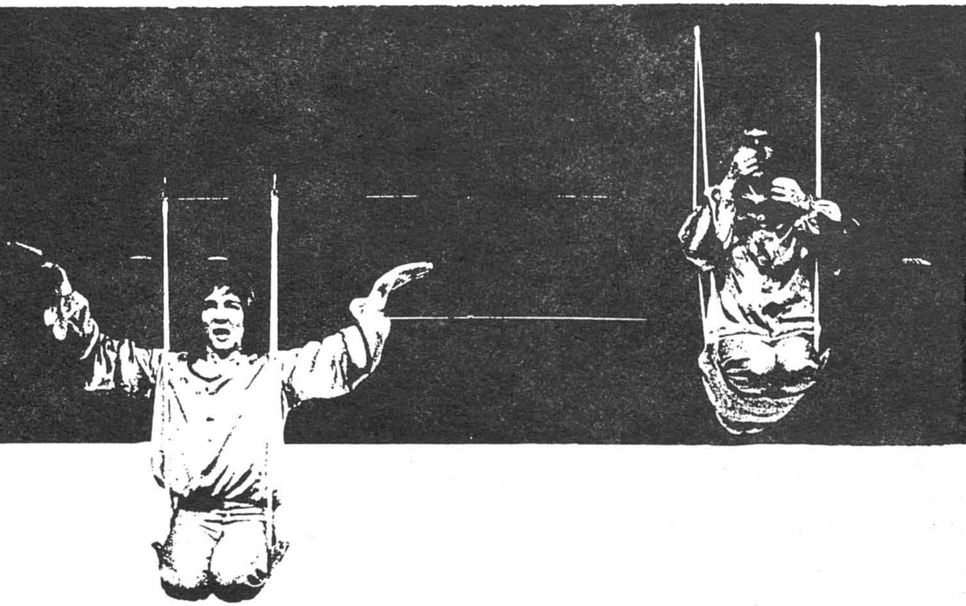

https://biblioteca-digitala.ro

ANDREI BREZIANU

SFERA DE CRISTAL

Antract. Pe un scaun cu spetează, înfăşurat într-un halat, Bottom îşi trage răsuflarea, ca un campion între două runde. Într-o cabină alăturată, Oberon se relaxează la orizontală, cu braţele încrucişate sub creştet. Titania foşneşte vesele falduri verzi, traversînd agilă coridoarele. Lysander, în pas gimnastic, aleargă după Puck cu care schimbă în glumă două vorbe. În culise, ca pe scenă, performerii au aerul sportiv, pasul gimnastic. Nimic lasciv. Involuntar, gîndul te poate duce, o clipă, la odihna, între două jocuri îndrăcite, a albilor căluşari ; în chipuri diverse şi proprii, dezlănţuiri de energie curată, curmate, aici ca şi acolo, de acelaşi moment de răgaz activ, în care musculatura artistului nu are voie să se răcească. Ritmul corpului devenit instrument salubru de simbol în mişcare se supune unor discipline surori.

Fără îndoială că un element şocant în montarea lui Peter Brook cu A MID SUMMER NIGHT'S DREAM a fost tocmai substituirea unor ritmuri şi învăluiri de feerie (care au putut părea, cîndva, nedisociabile de « Visul» lui Shakespeare) — printr-un senzaţional ritm nou, de clocot şi vigoare atletică. Incontestabil, apoi, este vorba de un moment de gravă breşă în frontul vechilor lecturi făcute piesei la lumina rampei în cursul ultimelor secole.

De altfel, considerat retrospectiv, cazul *Visului unei nopţi de vară* propune oricărui amator de curiozităţi o călătorie istorică în serpentine şi meandre: maltratarea *Visului* shakespearian începe probabil la 1661, cînd, la « King's Theatre », o companie londoneză (a cărei montare e văzută şi judecată de memorialistul Samuel Pepys [1]) lăsa de o parte intriga cuplurilor secunde, ciuntind serios integritatea gîndului original al autorului. Treizeci de ani mai tîrziu piesa îşi începe cariera muzicală, navigînd întîi sub pavilionul unei partituri de Henry Purcell. La 1755 altă versiune muzicală, de John Smith ; la 1816 o nouă şi fabuloasă montare (care avea, de altfel, să dea tonul pentru următorii 150 de ani), pe muzică de Henry Bishop ;

[1] Samuel Pepys, *Jurnal* (29 sept. 1662) ELU 1965, p. 164

https://biblioteca-digitala.ro

despre ea eseistul William Hazlitt avea să scrie: « Spiritul, evaporat; geniul, alungat: în schimb spectacolul e încîntător, ceea ce salvează piesa. O, voi manipulanţi scenici, o, voi pictori scenografi, voi maşinişti şi costumieri, voi confecţioneri ai lunii şi ai celorlalte stele ce nu dau lumină, o, voi compozitorii muzicii, voi instrumentiştii orchestrei, violonişti şi trompetişti, toboşari şi fagotişti sonori, — bucuraţi-vă. Acesta a fost triumful vostru, nu al nostru». Nu vom mai pomeni de simbioza Mendelssohn (1827), de filmul lui Max Rheinhardt (1935) sau de opereta lui Benjamin Britten. Vom spune doar că noţiunea feeriei cufundate în alternări de clar-obscur, inundate de muzică, înveşmîntate, ca de un sortilegiu, în butaforia exuberantă a decorurilor policrome s-a bucurat de o largă şi spontană putere de convingere, acreditînd, la mii de spectatori, pentru cîteva generaţii, ideea că, aici, Shakespeare n-a fost decît un faur încîntător de basm şi farmec pueril.

Curios, textul lui Shakespeare, în fond unicul instrument de comunicare a structurii piesei, a putut astfel intra într-o relativă surdină, eclipsat de fabuloasa revărsare de elemente audio-vizuale accesorii, fermecînd şi cucerind urechea şi ochiul. Printr-un efect clasic, asupra căruia e de prisos să insistăm, înlăturarea de către Royal Shakespeare Company, a recuzitei « feerice» scoate însă astăzi în relief, cu rară strălucire, tocmai resursele pline ale textului. Lucrul, fireşte, e departe de a fi lipsit de însemnătate, deoarece, în creaţia lui Shakespeare, piesa (după G. K. Chesterton cea mai importantă dintre comediile scriitorului) ocupă într-adevăr un loc privilegiat, fiind cea mai poetică dintre lucrările marelui elizabetan. O cercetătoare meticuloasă şi răbdătoare a făcut, de altfel, demonstraţia faptului că, sub raportul frecvenţei, dintr-un total absolut de 114, în *Visul unei nopţi de vară* sînt folosite nu mai puţin de 95 imagini poetice [1]. Iar Chesterton, privind fireşte fenomenul de la înălţimea proprie geniului său spumegător, afirmă mai departe în eseul sus citat: « Ca poezie pură şi beţie de cuvinte, Shakespeare nu depăşeşte niciodată nivelul acestei piese» [2].

Pentru cunoscătorii limbii engleze, montarea realizată de Royal Shakespeare Company a avut aşadar efectul unei revelaţii şi din acest punct de vedere. Rostit de actori *ore rotundo*, versul răsună nuanţat şi clar, cucerind şi încîntînd prin strălucirea lui gîndul tuturor celor în cunoştinţă de cauză. Avem aici un evident serviciu adus cunoaşterii poetului comediograf; căci, spre a relua formularea unui critic, regizorul « a ştiut să descopere modalităţi noi spre a da formă poeziei şi forţei latente în *Visul* lui Shakespeare . . . Triumful lui Brook constă din generarea acelei atmosfere în care singurul lucru care a contat a fost şi e poezia» (John Barber).

Poezia rămasă intactă (a lui Shakespeare, nu a scenografilor), şiroirile feerice dispărute, iată poate cel mai scăpărător paradox, şi, credem, unul din punctele de frapantă originalitate a montării gîndite de Brook cu Royal Shakespeare Company. După Clive Barnes, cronicarul dramatic de la *New York Times*, explicaţia rezidă tocmai în aceea că Brook a ştiut să procedeze aici cu toată libertatea, dezgropînd textul din straturile de sediment acumulat de decenii şi secole, prin tradiţia unor regii şi interpretări diverse şi divergente; la urma urmelor « Brook a procedat ca şi cînd *Visul unei nopţi de vară* ar fi fost scris pe la mijlocul verii trecute de către un tînăr autor avînd talentul unei eleganţe arhaice în frazare, înzestrat cu un nemuritor dar poetic şi total dezinteresat de indicaţiile scenice (se ştie că Shakespeare n-a lăsat indicaţii scenice, n.n.) Luînd acest text şi punîndu-l în scenă, Brook a fost preocupat în exclusivitate de înţelesuri, de sens . . . Pentru el singur textul a fost sacru, textul singur a fost chemat să-şi dezvăluiască lumina» [3].

---

[1] Caroline Spurgeon, *Shakespeare's Imagery*, Cambridge, 1961, p. 261
[2] G.K. Chesterton, în *Pater, Chesterton, Eliot*, ELU, Buc. 1966, p. 175 (trad. V. Nemoianu)
[3] New York Times, 28 ian. 1971

https://biblioteca-digitala.ro

Or, ce scoate în lumină acest text? Se ştie din istoria literară că lucrarea a fost compusă ca piesă de divertisment pentru o nuntă (probabil cea a contelui de Derby cu Elizabeth Vere). Anul întîmplării: după cel mai probabil calcul, 1595. A situa o comedie nupţială în contextul epocii în care a fost concepută şi scrisă, e de absolută necesitate pentru oricine vrea să încerce o înţelegere a ideii lui Shakespeare: sîntem încă în ceea ce, cu nostalgie, englezii de astăzi şi de ieri numesc *Old merry England*, « bătrîna şi vesela Anglie». Trei filoane de tradiţie străbat piesa, reflex fidel al epocii: o viguroasă tradiţie precreştină de folclor şi superstiţii, o tradiţie renascentistă mediteraneană de sorginte catolică, romană; o tradiţie clasică, imperfect asimilată. Şi iată-l pe Shakespeare îngăduindu-şi nemaipomenitul gest de a aduna pe aceeaşi scenă, spre hazul convivilor, făpturi suprafireşti coborîte din lumea baladei ţărăneşti a nordului celtic şi saxon: *Puck* (variante irlandeze *Pooka*, *Phooka*; variantă galeză *Pwca* [1]) e o fiinţă năzdrăvană înrudită, *mutatis mutandis*, cu brehnele [2] şi spiriduşii poznaşi ai propriei noastre mitologii populare. *Oberon* (sau *Auberon*) e un fel de zmeu tutelar al codrilor septentrionului. Conflictul lui cu *Titania* are însă, pe de altă parte, multe din trăsăturile de moravuri cunoscute din apucăturile zeilor clasici meridionali. Transformarea lui *Bottom* (Fund) în măgar, — cu certitudine inspirată din puţin complexatul clasic Apuleius (ale cărui *Metamorphoses* văzuseră de curînd lumina tiparului englez în tălmăcirea lui W. Adlington, sub titlul *The Golden Ass*, ce stîrnea deliciile publicului cititor elizabetan, [3]) — face, de fapt, din personajul lui Shakespeare o creatură reductibilă la tiparul folcloric al cunoscuţilor *pricolici*, din universul imaginaţiei populare româneşti. Aluziile la instituţia monastică alcătuiesc apoi un fundal anacronic pentru personaje mitice greceşti, ca Hippolyta şi Theseus. Noaptea iubirii şi logodnelor, « begin these wood-birds but to couple now» [4] (Saint Valentine, 14 februarie, pentru occidentali) e soră bună cu Dragobetele tezaurului nostru de folclor (24 februarie), sărbătoarea de logodnă şi împreunare a păsărilor!

Sincretismul « naiv » al lui Shakespeare nu e deci nicăieri mai cuceritor şi mai pasionant decît în această spumegătoare juxtapunere de paradoxuri, statornic urmărită de altfel, prin formula de sincretism antic-modern, adoptată de Peter Brook.

Joc scris pentru o nuntă, *Visul unei nopţi de vară* (« culmea comicului shakespearian» cum o numeşte într-un loc un cercetător român din perioada interbelică) [5] este, fireşte, o piesă a cuplurilor, înmănunchiind scenic elemente de oraţie şi satiră nupţială, la un moment istoric cînd complexele puritane ale post-reformei, care au afectat atît de mult occidentul, nu ajunseseră să atingă la măduvă « vechea veselă Anglie» mustind încă de tradiţia de « grivoiserie» celtică, saxonă, galeză. Simpla adunare a acestor premise, confruntate cu contextul istoric social al Engliterei verzi, furnizează răspunsuri la eventualele semne de întrebare pe care le-ar putea ridica o lectură în profunzime a acestui text, înstelat cu jocuri de cuvinte, cuvinte cu dublu înţeles, *qui-pro-quo*-uri, — străbătut de un amalgam curios şi fabulos de personaje şi de situaţii.

Evident, aşa cum s-a mai subliniat, « meritul de căpetenie al *Visului unei nopţi de vară* constă în structură. Simetria uluitoare, uimitoarea perfecţiune artistică

---

[1] Cf. Halliwell-Phillips: *Illustrations of the Fairy Mythology of the Midsummer Night's Dream*, London 1845

[2] Cf. Marcel Olinescu: *Mitologie românească*, Casa Şcoalelor, 1944, p. 433.

[3] Vezi pasajele celebre în *Măgarul de aur — Metamorfoze*; trad. I. Teodorescu, Bucureşti, ESPLA, 1958, p. 248, şi urm.; 260 şi urm.

[4] Actul IV, scena I.

[5] D. Protopescu: *Shakespeare*, Universul, Bucureşti, 1945—46, p. 321.

https://biblioteca-digitala.ro

şi morală a structurii pot fi enunţate chiar şi în cîteva cuvinte»[1]. Nu vom insista în detaliu asupra acesteia (ea iese remarcabil de bine la iveală în montarea cvasi-geometrică a lui Brook) ci asupra sîmburelui ei de situaţie.

Va trebui spus, în primul rînd, că, piesă a cuplurilor, *Visul unei nopţi de vară* stă sub semnul martorului erotic prin excelenţă, — simbolul lunar. Începînd cu prima replică şi pînă la sfîrşit, frecvenţa imagisticii lunare bate toate recordurile, însumînd un total nemaiîntîlnit în altă piesă a lui Shakespeare. Cu titlu de curiozitate, menţionăm că luna apare ca nucleu semantic, simbolic şi imagistic de aproape trei zeci de ori, adică de trei ori şi jumătate mai mult decît în oricare altă piesă de Shakespeare. *Moonshine* (lumină şi clar de lună) cuvînt care apare în total numai de opt ori în creaţia scriitorului, se întîlneşte în *Visul unei nopţi de vară* de şase ori[2].

Pornind de aici, nu ni se va părea surprinzător faptul că Brook — care nu arată luna nici o singură dată în cuprinsul scenelor piesei — le-a împărtăşit în schimb tuturora o lumină egală de var alb, scăldînd cu imparţială complăcere acţiunea şi poezia comediei.

Piesă despre dragostea dintre bărbat şi femeie, despre înfăţişările şi arătările geloziei conjugale, despre orbirile la care văpaia simţurilor poate să dea naştere, *Visul unei nopţi de vară*, în pofida metaforelor ei, e şi o piesă de mare realism psihologic. Opţiunea fundamentală a lui Brook a mers, fireşte, în direcţia luminării acestui aspect, trecut (şi pe bună dreptate) cu vederea de Charles şi Mary Lamb în cunoscutul lor « Shakespeare povestit copiilor» . . .

Refuzul iubirii rănind usturător şi dînd naştere unor reacţii din cele mai pătimaşe; recursul la vrăji şi farmece cu scopuri vindicative: această tradiţie folclorică, pe atunci încă proaspătă în Anglia (şi pe care noi, ca păstrători privilegiaţi ai unor comori unice de datini vechi le înţelegem mai bine ca oricine) se află receptată şi înnobilată de Shakespeare în *Visul unei nopţi de vară*, unde e zugrăvită cu poezie şi umor, cu întreg alaiul de situaţii tari şi cu întreg cortegiul ei de leacuri specifice. Cîntece şi descîntece, apoi farmacopeea dragostei (măzăriche, bob de muştar, etc.) sau bestiariul curativ şi preventiv (piele de năpîrcă, praf de paianjeni, zgîrciuri de liliac), totul e aşezat de mîna lui Shakespeare la miezul operaţional şi instrumental al marei metamorfoze asineşti, cu o crudă subtilitate: « această subtilitate dificilă, aproape disperată, e realizată de autor la un nivel cu totul extraordinar: întîmplările din codrul rătăcirilor sînt, în sine, chiar privite la lumina zilei, nu numai deprimante, dar şi sfîşietor de crude şi ruşinoase» (Chesterton, în eseul citat pag. 179).

Înţelegerea întîmplărilor în contextul lor scenic şi istoric adevărat, presupune, credem, cu necesitate, şi o raportare de principiu la elementul de magie şi spirit folcloric din care piesa, prin cvasi-totalitatea personajelor ei (nu mai puţin, prin situaţie, ocazie şi finalitate) şi-a tras de fapt respiraţia, originalitatea şi seva: e lumea prospeţimii necunoscătoare de complexe, unde un joc de n u n t ă e un joc de n u n t ă, prilej de înveselire, strigături, tropote, şi dans. Integrate de Shakespeare, printr-o genială captare de planuri, în ţesătura unei comedii « culte», de un derutant şi fermecător sincretism, lumea veseliei, oraţiilor şi vrăjilor, rămîne însă cimentul fundamental al textului. *Noi venim la dumneavoastră / tot strigînd şi tropăind / făcînd veselie mare*[3]. Aceste cuvinte din tezaurul datinilor de nuntă româneşti ar fi putut

---

[1] Chesterton, *op. cit.* p. 177
[2] Spurgeon, *op. cit.* p. 260
[3] Ion Pop Reteganul, *Starostele*, Gherla, 1891, p. 19

https://biblioteca-digitala.ro

să fie rostite foarte bine de oricare din personajele *Visului* lui Shakespeare regizat de Peter Brook. Acest spirit, al străvechilor tradiții de celebrare nupțiali, asemănător în esență la popoarele cu vechi civilizații de tip oral, ne poate fără îndoială ușura apropierea obiectivă de lectura dată de Brook *textului*.

Va fi suficient să ne transpunem, chiar și pentru o clipă, în universul unor realități nouă bine cunoscute, ca să putem pricepe încă și mai bine orizontul magic sau satiric, și, în general, atmosfera însăși a nuntirilor despre care este vorba, de fapt, în *Visul unei nopți de vară*, joc de nuntă și piesă a cuplurilor.

Pentru vechea Anglie elizabetană, ante-puritană și ante-victoriană, pentru Anglia verde a lui Shakespeare, cu vechile tradiții de magie încă proaspete, nunta ca celebrație a raportului bărbat-femeie nu putea fi privită într-un mod radical diferit de cel în care alte viziuni folclorice, serbează și celebrează aceleași lucruri ale vieții. « Legat de raportul bărbat-femeie . . . legat de întîlnirea lor fertilă, nunta, legat de fertilitate în genere, de prescripțiile și interdicțiile ce se documentează vast, trebuie remarcat că omul magic trăiește din plin misterul erotic», nota de curînd Paul Anghel într-un frumos fragment din *Istoria posibilă a literaturii române.*[1] Legat de această ordine de idei, măgarul lui Apuleius, preluat printr-o trăsătură de geniu de Shakespeare, și integrat ca placă turnantă a economiei piesei, nu-și justifică astfel, pînă la urmă, locul și colosala prezență, decît tocmai prin faptul asimilării lui organice în spiritul larg, popular, care străbate comedia, (și nu numai piesa amorului tragi-comic dintre Piram și Thisbe, din interiorul comediei): e spiritul năvalnic al vieții înseși la izvoare, cel celebrat în orația nocturnă de nuntă, *jocul găinii*, sau în alte jocuri românești la care se referă istoricul, reîntîlnit în nenumărate strigături și proverbe, celebrînd cu egală sinceritate și vitală candoare, în folclorul universal, una și aceeași ordine de realități: *And the country proverb known / That every man should take his own / In your waking shall be shown : / Jack shall have Jill / Nought shall go ill / The man shall have his mare again / And all shall be well*, exclamă Puck în faimosul final al actului III! Peter Brook a surprins cu justețe ponderea anticului filon de vlagă folclorică prezent în *Visul unei nopți de vară*, și — în absența verigilor directe de legătură cu trecutul mitic, — i-a dat o soluție clară, de o scăpărătoare, uneori șocantă modernitate. Cum spuneam, e vorba de un moment de breșă: populară pentru că vitală, zgomotoasă și veselă pentru că plină de forță, această celebrare nupțială n-a rămas neatinsă de o anume crudă lubricitate. Inevitabil, șocul acesteia a apărut ca o stridență.

Independent de dezvoltările regizorale textul însă, cum știm, rămîne ceea ce este. Ne-am putea reîntoarce în culise unde performerii actori își trag acum răsuflarea după epuizanta suită de mișcări și salturi amănunțit regizate, ca un ritual. Vom prefera însă să rămînem la text. În legătură cu el, am

[1] Vezi *Familia*, martie 1972, p. 12

https://biblioteca-digitala.ro

putea discuta mai departe relativitatea punctelor de vedere sau a reperelor. Evident, nici o lectură nu este şi nu poate fi definitivă. Brook însă l-a citit temeinic şi profund pe Shakespeare şi, împreună cu el, întreaga echipă. Confruntînd textul cu montarea pe de o parte, cu subtextul folcloric şi contextul ei istoric, pe de altă parte, vom spune că, stilizată şi raţionalizată la maximum — executată prin trup şi cuvînt, mai curînd decît prin decoruri şi muzici — creaţia lui Brook are, tocmai de aceea, transparenţa şi curăţia unei metafore pure, accentul magic şi accentul comic, accentul dinamic şi cel satiric îmbinîndu-se armonic într-un întreg rotund, pe cît de neaşteptat, pe atît de limpede şi grăitor. Pe această notă cade, în cele din urmă, cortina.

https://biblioteca-digitala.ro

A doua zi, stînd de vorbă mai pe larg cu Alan Howard, magistralul Oberon al lui Peter Brook, actorul oaspete mi-a mărturisit că vede *Visul* lui Shakespeare ca pe o luminoasă sferă de cristal.

Admițînd adevărul imaginii, s-ar putea să nu greșim foarte mult afirmînd că în cleștarul sferei lui Brook *Visul* lui Shakespeare retrăiește, simplu și pur, o esențială și dreaptă reînviere.

https://biblioteca-digitala.ro

FLORIAN POTRA

«VISUL» LUI BROOK
pro și contra

Scrisă, se pare — în exegeza shakesperiană totul e pirandellian: așa e, dacă ni se pare — între *Romeo și Julieta*, din care răzbate bunăoară motivul iubirii cu piedici, fiindcă tatăl fetei vrea un alt ginere (Hermia-Lysander-Demetrius), precum și motivul poțiunilor fermecate, care trece de la călugărul Lorenzo în filtrele « duhului pămîntului» Puck—Robin—Goodfellow, pe de o parte, și *Richard II* considerată prima capodoperă autentică a lui Shakespeare, tot cu o intonație precumpănitor lirică, pe de altă parte, — *Visul unei nopți de vară* trece, în ochii specialiștilor, drept o operă compozită, amalgamată, mai artificială decît s-ar crede la prima privire, poate cu o « poezie mai mult făcută decît lăsată să se facă». O operă, deci, în care primează abilitatea și bravura tehnică — mature — ale dramaturgului. E vorba de un îndrăzneț « tour de force» al lui Shakespeare de a împleti și echilibra între ele nu mai puțin de cinci intrigi distincte, independente: 1) nunta lui Theseus cu Hippolyta; 2) nunta lui Oberon (derivat din Alberich, piticul nibelung) cu Titania; 3) dubla pereche Hermia-Demetrius și Helena-Lysander; 4) așa numiții « rude mechanicals», grosolanii meșteșugari în frunte cu Quince și Bottom; 5) înscenarea interludiului cu Piram și Thisbe. Fiecare dintre aceste acțiuni are un rost, o funcție: prima, ca încadrare generală; a doua, ca intermezzo; a treia, « pentru întreținerea nostalgiilor sentimentale»; a patra, pentru întreținerea « umorilor» comice; a cincea, pentru întreținerea predispozițiilor spre farsă. Totul administrat cu o sigură știință a punctării momentelor de vîrf, a « tăieturii» și a ritmului — ca în cinemato-

https://biblioteca-digitala.ro

graf, şi nu degeaba, Lawrence Olivier îl consideră pe Shakespeare ca pe unul din cei mai mari producători de filme virtuali.

Ar mai fi de adăugat caracterul oarecum ocazional al *Visului*, dedicat se pare unei nunţi ilustre în epocă (dar studioşii au numărat şase asemenea nunţi). Şi, în sfîrşit, faptul că tradiţia (post-romantică, victoriană) ne-a transmis această « joacă » a lui Shakespeare ca pe o « feerie », adică un dulce basm puritan cu fantezii şi drăgălăşenii sentimentale, cu totul potrivnice secolului aspru şi fără perdea al elizabetanilor.

Am înşirat aceste elemente nu dintr-un impuls erudit — neavînd cîtuşi de puţin o calificare shakespearologică — numai pentru a încerca să mă apropiu de punctele principale de contact ale lecturii critice întreprinse de Peter Brook şi comedia însăşi. Pentru a constata imediat că bravurii tehnice a autorului, amintitului său « tour de force », regizorul londonez i-a răspuns cu tot atîta bravură tehnică şi cu un echivalent brio al ştiinţei spectacolului.

Ce-a făcut, de fapt, Peter Brook? A înlăturat prompt diafragma « feerică » tradiţională, a optat în descifrarea filologică a ambiguităţii limbajului shakespearian pentru variantele « dure », şi-a refuzat orice complacere « mistică » în clarobscur, desenîndu-şi spectacolul într-o scenoplastică riguros « raţionalizată », cu o decoraţie nudă, albă, simetrică. Iată un exemplu de veritabilă performanţă, în acest sens: a jucat întreg « visul », întreaga « noapte » în lumină plină de zi, aproape brechtian; a « mecanizat » instrumentele magice în direcţia recuzitei şi aparaturii scenice a teatrului oriental (chinez şi japonez), înlocuind magia cu prestidigitaţia, şi « ubicuitatea » supranaturală cu acrobaţia de circ.

Pe fundalul acesta « raţionalizat », dacă nu chiar abstractizat, Brook a păstrat cu oarecare surdină, cu cîţiva bemoli, tonalitatea lirică generală a versurilor, rezervîndu-şi totodată voluptatea de-a da sentimentalitatea pe senzualitate. Trebuie, însă, observat că din această rarefiere, din această « schematizare » căutată a icasticităţii scenice, a imaginii teatrale, se împărtăşesc, vrînd-nevrînd, şi personajele, cărora parcă le lipseşte ceva din rotunjimea, din palpitaţia umană conferită de comediograf. Aşa se explică, probabil, de ce soluţiile în cheie sexologică (freudiană) ies excesiv în evidenţă, culminînd cu acea, plastic impecabilă, « punte a măgarului » din finalul primei părţi a spectacolului (Titania îndrăgostită de Bottom, preschimbat în măgar).

Brook şi-a dorit un spectacol « corpos », uşor impertinent (nu obraznic) — dar pentru a-i epata sau pentru a-i descumpăni pe burghezi? — şi mai ales viril. Numai că virilitatea prea etalată, exhibată, e fără-ndoială suspectă, cel puţin în raport cu un public la care funcţionează un anumit echilibru.

Dar, să dăm lui Cezar ceea ce e al lui Cezar: adică cele douăzeci şi trei de lovituri de pumnal. Brook şi-a « lucrat » viziunea fără reproş, cu respectul pentru profesiune al comedienilor dell'arte: coerent, consecvent, pînă la capăt (poate versurile din final au nedumerit puţin prin declamarea lor într-o manieră « tradiţională », cantabilă şi incantatorie). Pentru aceasta îl aplaudăm.

https://biblioteca-digitala.ro

În același timp, însă, tocmai din consecvență față de propria viziune, a distorsionat întrucîtva imaginea umană a personajelor, le-a descompletat omenia, răpindu-le — paradoxal — și o parte din « impuritățile» extra-artistice la care, teoretic, ține atîta; pe scurt, le-a « răcit». Lumea « visului» brookian e, orice s-ar zice, o lume relativ distantă, destul de rece, aseptică, mai mult de laborator decît a vieții, cu o « programare» scenică implicit parțială. Pentru aceasta, ne formulăm rezervele de față.

În orice caz, dacă *Regele Lear* de acum cîțiva ani al aceluiași Brook a întrunit, cred, o unanimitate de *pro*, *Visul unei nopți de vară* ne lasă împărțiți în *pro* și *contra*, în « brookiști» și « anti-brookiști». Ceea ce e normal pentru o cultură teatrală vie și nuanțată, cum e a noastră.

https://biblioteca-digitala.ro

VIRGIL NEMOIANU

TĂLMACII şi VISUL

Unul din motivele pentru care *Visul unei nopţi de vară* merită o atenţie deosebită este faptul că se numără printre cele trei sau patru piese al căror « subiect» îi aparţine lui Shakespeare în întregime (celelalte fiind, pe cît se pare, *Furtuna* şi, poate, *Zadarnicele chinuri ale dragostei* şi *Nevestele vesele din Windsor)*. Cu alte cuvinte, aici Shakespeare nu e numai scenarist, ci chiar autor. Ele merită o atenţie deosebită şi pentru aspectele comune pe care le prezintă în pofida marilor deosebiri de perioadă şi manieră dintre ele. Toate sînt investigaţii ale universului erotic şi (poate cu excepţia celei din urmă) toate au o sofisticare deliberată, o complexitate simbolică şi o multitudine de sensuri puţin obişnuită. Şi iarăşi, nu se prea supun piesele acestea (cele mai intim shakespeariene cum avem dreptul să bănuim) faimosului dicton hamletian despre « oglinda naturii», căci abundă în elemente fantastice, în preţiozităţi, în paradoxuri şi jocuri de cuvinte. Popularitatea lor (şi ne referim acum mai explicit la *Visul unei nopţi de vară* şi la *Furtuna)* a rămas totuşi neştirbită. Ele au intrigat, au stîrnit curiozitatea, dar nu au îndepărtat publicul de la ele. Ele au rămas, de fapt, după marile tragedii şi, poate, după 2—3 alte piese shakespeariene, cele mai căutate, cele mai jucate din marele *corpus*.

Cum a fost înţeles *Visul unei nopţi de vară*, cum a fost piesa interpretată de critici şi de oameni de teatru? Trebuie să spunem că în tot cursul secolului XIX popularitatea ei a atins, de fapt, un apogeu; este de ajuns să amintim numele lui Mendelssohn-Bartholdy. Pentru romantici şi victorieni piesa era un triumf al arbitrar-fantasticului — ea ţinea cumva locul teatrului absurd în epoca noastră. Lumea spiriduşilor apărea drept un tărîm al libertăţii totale şi al graţiei, Oberon şi Titania erau destul de vii şi de « umani» pentru a nu fi confundaţi cu ordinele angelice şi arhangelice, dar destul de independenţi pentru a nu fi confundaţi cu o variantă mai glorioasă a regilor şi principilor (a « stilului înalt» tradiţional în literatură şi teatru). Mai mult, pentru cei dornici să susţină libertatea de contigent a artei, *Visul unei nopţi de vară* era un prilej minunat de a proclama sus şi tare forţa fantasticului, perenitatea basmului, durabilitatea unui nivel în care determinările materiale nu acţionează şi dirijarea omului de către spontaneităţile inteligibile ale unui hazard pur şi capricios.

https://biblioteca-digitala.ro

Lumea burgheză şi industrială nu avea acces la acest spaţiu magic (iar cînd avea, atunci numai pentru a fi umilită şi călcată în picioare) care devenea, tocmai din această cauză, privilegiat. Max Reinhardt pecetluieşte tîrziu, magistral, o astfel de viziune. *Visul unei nopţi de vară* este o apoteoză a supraumanului, a unui transcendent de jucărie rococo.

Va trece o bună bucată de vreme pînă ce viziunea romantică, extrem de academică în fond, va fi contestată şi înlăturată (nu cu desăvîrşire — căci o bună parte din publicul tradiţionalist şi mai puţin cultivat, la care ecourile dezbaterilor intelectuale centrale ajung cu întîrziere, continuă să perceapă comedia shakespeariană tocmai prin prisma categoriilor predominant fantastice de mai sus). Marii critici shakespearieni dintre 1930 şi 1955, perioadă în care, după cum se ştie, exegeze profunde au adus o reconsiderare din temelii a întregii opere a lui Shakespeare, un Tillyard, un Northrop Frye subliniază în *Visul unei nopţi de vară* şi în alte piese romantice — *umanul*, esenţa acţiunii şi chiar a naturii omului. Pentru ei, ceea ce vedem în comedii este un « ritual al primăverii», un ritm al pieirii, morţii şi renaşterii, al înfrîngerii vechiului de către nou, văzut la un nivel de valabilitate generalizată. Shakespeare s-ar fi aplecat, conform acestui punct de vedere, asupra legilor formei comice, dar aceste legi ar reprezenta tocmai structuri purificate ale comportamentului esenţial-uman, ale unor arhetipuri permanente. Este o argumentare care, evident, nu poate fi socotită absurdă. Ea place tuturor celor îndrăgostiţi de armonia universului şi se fundează pe modelul medieval-renascentist al lumii care poate fi lesne reconstituit îndărătul paginilor lui Shakespeare. Pe aceeaşi linie a ancorării operei în uman, în terestru, se numără şi interpretările comediilor (şi ale tragediilor) în lumina dicotomiei realitate-aparenţă. Mai ales cercetătorii germani şi americani au explorat această latură. L-am cita aici pe un Bertrand Evans, care elaborează o clasificare a comediilor după măsura în care personajele înţeleg ce se petrece cu ele, dar l-am cita mai cu seamă pe Friedrich Gundolf, care face o adevărată sinteză a interpretărilor « central-umane» despre piesă. Gundolf subliniază îndeosebi caracterul de univers stratificat al piesei şi modul în care fiecare dintre straturi contribuie la sensul global.

În sfîrşit, în ultimii 20 de ani, un anume refuz al simbolurilor, al valorilor spirituale sau o dorinţă a demistificării a împins spre o nouă lectură, practică şi lipsită de prejudecăţi, a textului, o lectură care să fie consonantă cu stilul unei epoci a analizelor cantitative. În ciuda aparenţelor, studiile lui Jan Kott se inspiră dintr-un materialism explicativ ; el crede că mişcările incerte ale subconştientului sînt mult mai reale decît capriciile fantasmatice ale transcendentului. Spiritele de orice fel nu pot fi la Shakespeare decît proiecţii ale mişcărilor nemărturisite şi necunoscute ale zonelor joase ale sufletului. Pentru Kott, în *Visul unei nopţi de vară* colcăie urîtul, complicaţiile vegetale, iraţionalităţile visului. Se leagă această interpretare şi altele de acest fel cumva de altele, amintite mai sus? Probabil că da, chiar dacă ar fi prea simplist să vedem în Kott un Mendelssohn-Bartholdy întors pe dos, ca o mănuşă. Relaţiile au un caracter mai subtil, de « dialectică indirectă» dacă putem spune astfel. Titania, Oberon şi ai lor constituie cristalizări formale care nu-şi pierd valabilitatea şi poate nici chiar graţia capricioasă, indiferent dacă pornim de la Platon sau de la Freud. Acţiunea « inspiraţiei spirituale» sau a celei subconştiente rămîne constantă ca atare, chiar dacă direcţia de pornire este alta. Aşadar, sectorul « central-uman» al interpretărilor (cele care văd mai ales ritualurile umane din *Visul unei nopţi de vară*) suportă lesne o varietate de sensuri suplimentare.

Ar fi greşit să identificăm interpretarea lui Brook cu cea a lui Kott. În primul rînd, la Brook nimic nu *colcăie* : totul este curat, clar, funcţionează ca o jucărie mecanică. Copacii sînt de sîrmă, floarea vrăjită pare o mică farfurie zburătoare, zborul e înlo-

https://biblioteca-digitala.ro

cuit cu balansul trapezelor, pereţii sînt perpendiculari, muzica are stridenţele limpezi ale modernităţii. La fel de clare sînt şi sensurile. Drama se petrece în conştiinţa lui Theseus. El simte situaţia conflictuală, reziduurile impure care persistă atunci cînd numai cîteva zile îl despart de consumarea armoniei conjugale. Pentru rezolvarea acestora, el creează o psihodramă, proiectează dramatic situaţia lui şi a viitoarei soţii — Theseus e Oberon, Titania e Hippolyta. Hippolyta este proiectată în situaţii absurde, ridicole, umilitoare, fiind apoi cu mărinimie sinceră eliberată din lanţurile imaginare. Dar nu numai atît: Theseus mai proiectează încă o situaţie dramatică, şi anume cea privind pe Hermina-Lysander-Demetrius-Helena, care, apar, deci, tot drept produsele gîndirii sale. Şi aceştia reprezintă o suită de situaţii, un sadomasochism sublimat şi transpus pe planul esenţelor, menite să îl răzbune *simbolic* pe Theseus de vinovăţiile reale sau imaginare ale viitoarei consoarte. În această viziune rolul reprezentaţiei meseriaşilor atenieni este mult mai modest ca de obicei: el ilustrează grosolănia teatrului real în comparaţie cu textul pur simbolic, dar mult mai semnificativ şi eficient, imaginat de Theseus. Demonstraţia este urmărită cu impecabilă eleganţă şi consecvenţă.

Desene de I. SILVAN

Shakespeare este, însă, mai puternic decît Brook; interpretarea acestuia nu este nici ea mai capabilă decît altele să dizolve fără rest substanța piesei. Actul al cincilea, care ar fi trebuit să aducă (pînă și în logica versiunii lui Brook) înseninarea totală, jocul liber al ironiei, rămîne încrîncenat, plin de tensiuni subterane și se încheie pînă la urmă pe o notă de tristețe mortuară, dezbărată de speranță și exuberanță. Rezultatul strategiilor lui Theseus este moartea în uniformă cenușie, iar nu dizolvarea în muzică tot mai pură. Am putea vorbi de o « eliberare în jos». Ce a vrut să ne spună Brook? Că de fapt *rău* a procedat Theseus? Și că toate aceste procedee sînt o nimicnicie, o simplificare a naturii, neavenită și, pînă la urmă, nivelatoare? Că, prin urmare, propria sa interpretare, a lui Brook, este o supărare și o inutilitate? Că natura umană, al cărui inegalat restitutor este Shakespeare va fi întotdeauna mai puternică decît programatorii ei? Poate că ar fi prea mult să așteptăm o atare splendidă autoironie din partea lui Brook, dar dacă ea există, atunci, abia atunci, interpretarea sa dobîndește acea dimensiune indispensabilă în plus care să o facă să stea pe propriile picioare, alături de maestrul căruia îi este închinată.

https://biblioteca-digitala.ro

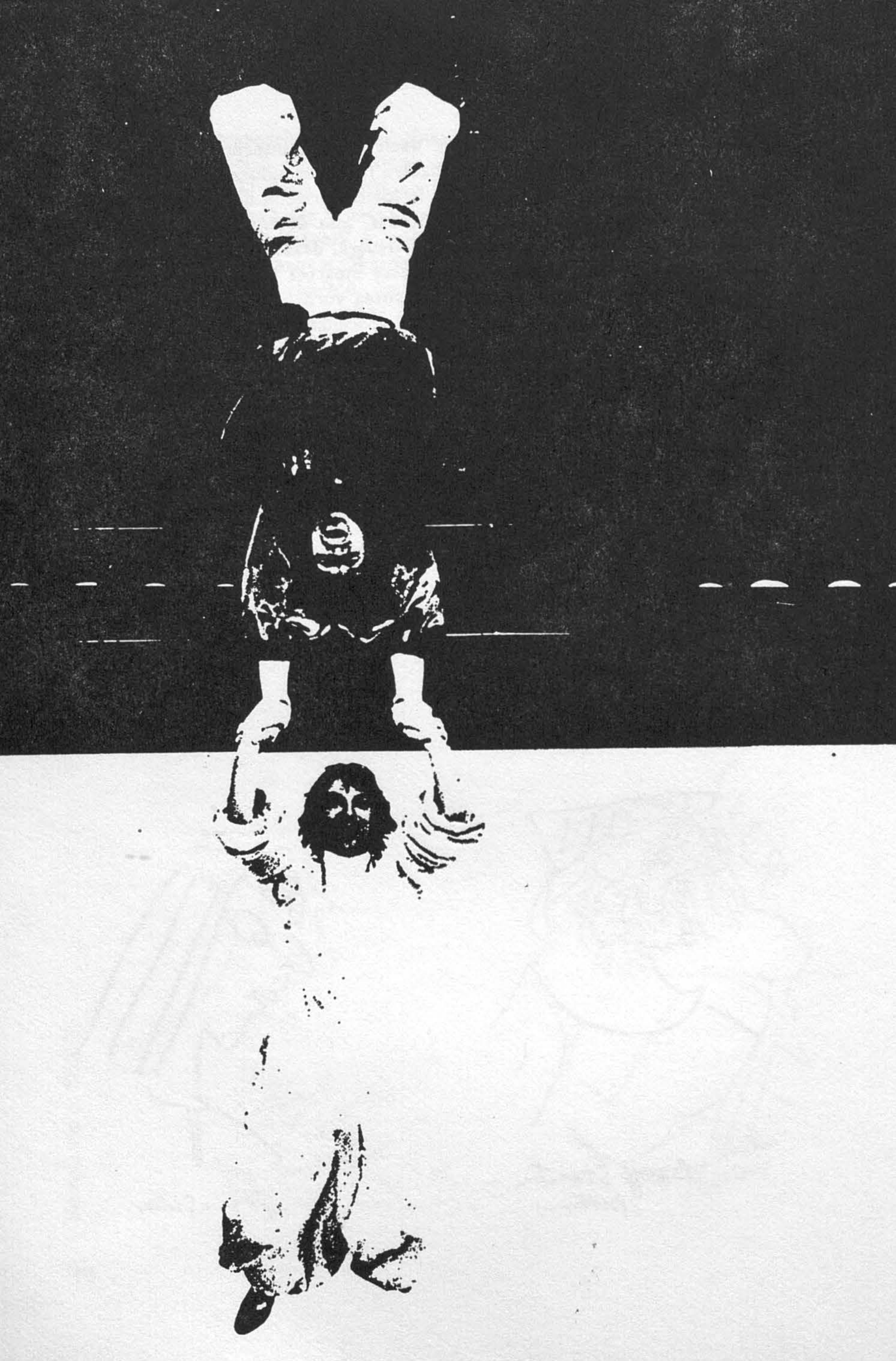

https://biblioteca-digitala.ro

GEORGE BANU

Ultima strîngere de mână a lui

BROOK

Un calendar ! Un calendar ! Uitaţi-vă în almanah / Căutaţi luna ! Căutaţi lumina lunii.

(Actul III, scena 1) [1]

« Visul » stă sub semnul lunii. Theseus o anunţă afişat şi direct. Celebrarea nunţii cu Hippolyta de mersul astrului depinde, el măsurîndu-le aşteptarea. « Vor trece patru zile fericite / Ce vor urca pe cer o lună nouă » (pg.299). Tot pînă atunci şi Hermiei i se dă ultimatumul de a-şi domoli iubirea pentru Lysander, cel respins de autoritatea părintelui, altfel în singurătatea unei mînăstiri va « înălţa în cinstea lunii reci şi sterpe / Tînguitoare cîntece de slavă » (pg. 302). E răspîndită credinţa că luna reprezintă primul soţ al fecioarelor, dar pedeapsa Hermiei ar fi să-l rămînă doar lui dăruită. În intervalul straniu cînd luna moare pentru a se reface apoi, oamenii îşi vor prinde firea rătăcindu-se pe secretele coridoare ale nopţii. Aici nimic nu se petrece fără complicitatea lunii. Divinităţi, regi sau meşteşugari se mişcă doar în bătaia razelor ei. Titania şi Oberon se întîlnesc « sub luciul lunii » (pg. 316),

[1] Citatele din text aparţin traducerii lui Dan Grigorescu « Visul unei nopţi de vară » din vol. W. Shakespeare — Teatru, ELU, 1964. Citatele din traducerea lui Şt.O. Iosif, sînt menţionate special.

https://biblioteca-digitala.ro

ea invitîndu-l apoi « să privească cum dănţuim sub lună » (pg. 318). « Cînd luna se strecoară prin răchiţi » (pg. 336) fixează Titania, stăpînită de vrajă, momentul în care spiritele să-l fascineze pe Bottom. (În clasificările arhaice luna prin « devenirea » sa măsoară şi împarte timpul). Tîrziu, cînd forţele visului scad, Oberon, regele umbrei, dispare « iute, întrecînd în zbor / Globul lunii călător » (pg.359). Eroii tragici, Piram şi Thisbe, se mişcă şi ei tot sub semn selenar căci « se întîlnesc noaptea pe lună » (pg. 331), iar repetiţiile meşteşugarilor se vor face la marginea oraşului « cînd o să răsară luna » (pg. 313). Mai mult chiar, astrul devine personaj. Ciudat, însă actorul nu personifică doar lumina lunii, ci şi pe « omul ce trăieşte în lună » (pg. 377). Sub privirea lui se vor îngropa morţii. Rătăcirea, la toate nivelele are ca martor luna.Oamenii pătrund în somn şi vise asistaţi de palida-i lumină.

Luna, scrie Mircea Eliade într-un capitol dedicat magiei lunare, îşi susţine toate valorile cosmologice prin modalitatea sa de *a fi* adică este «vie» şi inepuizabilă în propria sa regenerare. . .omul s-a recunoscut în « viaţa » lunii; nu doar pentru că propria sa viaţă avea un sfîrşit ca acela al tuturor organismelor, ci mai ales pentru că ea dădea valabilitate, prin faptul « lunii noi proprie sale sete de regenerare, speranţelor sale de «renaştere».[1] La Shakespeare voiajul aberant în tenebre e simultan şi paralel cu întunecarea treptată a lunii, urmat apoi de splendoarea ieşirii comune, oameni şi astru, spre altă viaţă. « Potopul, scrie tot Eliade, corespunde celor trei zile de obscuritate, de « moarte » a lunii . . . Un potop nu distruge decît pentru că « formele »sînt uzate şi epuizate, dar el este întotdeauna urmat de o *nouă umanitate şi o nouă istorie*»[2]. Nunta lui Theseus şi a Hippolytei, început al unui ciclu de viaţă, coincide cu ieşirea « lunii noi ». Visul are deci sens de purificatoare călătorie prenupţială, la capătul căreia se ivesc alţi oameni, spălaţi de resturile unor existenţe consumate. După cele trei nopţi de vertij, nimeni nu-şi mai seamănă deplin.

« Luna este un fruct care creşte din el însuşi » spune un imn babilonian. E sensul pe care-l descoperă şi Brook în textul shakespearian, atunci cînd confundă tripticul uman Theseus — Hippolyta — Philostrat cu acela divin Oberon — Titania — Puck. Somnul e o altă formă de viaţă şi acolo, în labirintul uitării de sine, urmînd ciclul metamorfozei lunare, ei se regenerează din *propria substanţă*. Costumele o exprimă pregnant. La curte monarhii poartă albe pelerine de sub care ţîşnesc accente de mov sau verde pentru ca, apoi, visînd, să rămînă doar în arzătoarele culori. Ei îşi descoperă atunci substanţa, miezul. Finalul îi arată altfel îmbrăcaţi. Modificarea s-a produs. Voiajul nocturn nu se petrece acum prima oară, doar paroxismul conflictului surprinde. Hippolyta l-a iubit pe Oberon, iar Titania pe Theseus, lumile s-au mai întîlnit, poate în alte trei nopţi în care de pe cer s-a retras luna. Theseus şi Hippolyta se pierd iarăşi în lumea neştiută a somnului, dar antrenînd de astă dată

---

[1] Mircea Eliade — Traité d'histoire des religions, Payot, Paris, 1968, p. 142
[2] id. pag. 144

https://biblioteca-digitala.ro

în călătoria lor pe Bottom şi cei patru tineri zăpăciţi de tulburările iubirii. Dispariţia lunii în obscuritate, în « moarte » nu este niciodată definitivă, la fel ca şi a oamenilor în vise. Ei se reîntorc, dar niciunul nu-şi poate relata aventurile, din teamă sau amnezie. Demetrius nu distinge precis sfîrşitul călătoriei în noapte, iar Bottom refuză să răspundă, căci « omul nu-i decît un nebun în haine de palaţă dacă se-apucă să spună ce era în vis » (pg. 364). Sîntem alcătuiţi din aluatul viselor, spune Shakespeare şi Brook, respectîndu-l, nu distinge noaptea de zi, peregrinările onirice de aventurile reale. O violentă lumină invadează totul, unificînd opoziţiile. Chesterton definea visul shakespearian « ca o perfectă discordanţă de evenimente combinată cu o unitate de sentiment ».[1] Acum, ea se naşte din seninătatea exultantă a bucuriei de a iubi. În final, Puck reapare. Noaptea îi învăluie iarăşi pe oameni, dar, purificaţi, sub « lună nouă » ea va fi una a dăruirii şi fertilităţii.

Pînă mîine pe-nserat
Lăsa-vom setea aprigă-a privirii
Rîvnind după izvoarele iubirii.
(Actul I, scena 1)

Acuitatea privirii îi distinge pe îndrăgostiţi şi contrazicerea ei le apare insuportabilă. Pentru Hermia intransigenţa lui Egeus de a i-l refuza pe Lysander înseamnă teribilă suferinţă a iubirii jignită în libertatea sa. « Ce iad ! Cu ochii altuia s-alegi » (pg. 304). Helena urmărindu-l pe Demetrius îşi explică insuccesul prin fascinaţia « ochilor Hermiei » asupra lui. Privirea iubitului alungă întunericul. « Nu e pentru mine noapte cînd/Văd ochii tăi, de aceea eu nu cred/Că-i noapte, nici pustiu în jurul meu »[2]. Văzul sfîrşeşte ca magică iluminare dar întunericul pădurii scade totuşi puterea ochilor. Intensitatea privirii, diminuată, ea înseamnă pentru Hermia scăderea dragostei. Oberon ştie nemărginita sensibilitate a ochilor. « Leac vrăjit/ Am menit/ Ochilor de îndrăgostit » (pg. 355) strigă Puck. Licoarea se toarnă pe pupile provocînd excitaţii deformante. Intensitatea privirii atinge paroxismul. În spectacolul lui Brook, Oberon picurînd substanţa magică săvîrşeşte un act de fecundare rituală. Pleoapele se deschid apoi, aruncîndu-i pe oameni, la voia întîmplării, în cursele văzului exorbitant. Sînt prizonierii lui. Titania îndrăgostită de Bottom îi îngrijeşte ochii mai cu seamă. « Umbriţi-l ochii cu albe-aripi de fluturi/ Ferindu-i de-ale lunii reci săruturi »[3]. După aceea, ieşirea din spaţiul neliniştit al somnului înseamnă în primul rînd o restaurare a vechilor facultăţi vizuale. Oberon vrea să-i « limpezească privirea » lui Lysander (pg. 352), iar Titaniei să-i alunge « această pîclă ce-i cuprinse ochii » (pg. 358).

---

[1] Pater, Chesterton, Eliot, Eseuri, ELU, pg. 179
[2] Visul unei nopţi de vară — Shaeskpeare, Opere, vol. III, ESPLA, 1956, trdaucere Şt. O Iosif p. 133
[3] id. pag. 352

Iubirea, se plîng Lysander şi Hermia, nu întîlneşte decît dureri şi spaime, îndrăgostiţii luptînd cu vîrste nepotrivite, neamuri duşmane sau depărtări de nestrăbătut. Doar uneori este explozie bruscă, miracol al lumii, dispărînd însă nebuneşte, într-o clipă. « Precum un fulger care-n bezna neagră / Dezvăluie şi cerul şi pămîntul / Dar pîn-să strigi: «*priveşte*», s-a şi stins,/Şi l-a-nghiţit pe veci gîtlejul nopţii ».(pg.305). Nici chiar ochii uluiţi nu-i pot surprinde sălbateca frumuseţe. Îndrăgostiţii îşi amintesc de ea, aşa cum la Platon oamenii trăiesc printre umbrele şterse ale trecutei existenţe paradisiace. Nu e oare confuzia partenerilor cu ochii îmbolnăviţi metafora extraordinară a fragilităţii iubirii diurne?

Răspund de viaţa voastră cu a mea. Dacă aţi crede că sînt leu, ar fi vai şi-amar de viaţa mea.

(Actul III, scena 1)

Piesa lui Quince şi Bottom e în centrul montării lui Brook, spectacolul fiind o meditaţie despre teatru şi actor. Trupa de la Royal Shakespeare Company joacă pentru noi asemeni meşteşugarilor în faţa lui Theseus şi a Hippolytei. În spaţiul alb năvăleşte un grup multicolor acompaniat asurzitor de chitare şi baterii. Sărbătoarea începe. Apoi Theseus şi Hippolyta încremenesc statuar, iar Alan Howard, ca Bottom mai tîrziu, scandează patetic. Teatrul popular nu se preocupă de coerenţa stilistică şi de aceea Brook amestecă lejer imobilitatea monarhilor cu urmăririle tinerilor amintind parcă ameţitoarele curse ale trupei lui Mack Senett. Hermia blochează o uşă, e placată, răstoarnă dintr-o lovitură de picior doi parteneri ameţiţi. Meşteşugarii, cei mai apropiaţi de realitate, se distrează şi ei. Brook nu se preocupă să invente enorm, el lasă liber spectacolul, cu momente de repaos, de dispariţie a regizorului chiar. Astfel se explică reţinerea publicului nostru care, fascinat de mitul regizorului-demiurg, i-a acuzat retragerea, dar Brook, parafrazîndu-l pe Mallarmé, ar putea spune că a montat toate piesele şi acum îl preocupă nu un text ci *revitalizarea unui limbaj*. Acesta e şi sensul căutărilor sale de azi din Persia, Africa sau Japonia. « Visul» e ultima lui legătură cu teatrul şi, simptomatic, se concentrează asupra comunicării teatrale. Totul urmăreşte plăcerea, a publicului ca şi a actorilor. Arcuri de sîrmă, multicolore tuburi de plastic, mingi cu poleială, confetti, rondele, farfurii metalice sînt instrumentele cu care populează el universul visurilor clare. Simplitatea convenţiei scenice se inspiră din cea utilizată de Quince şi Bottom pentru a imagina zidul, leul sau raza lunii. Magia trebuie să fie reală, spune Brook şi atunci Titania se odihneşte pe patul cu uriaşe pene de struţ suspendat deasupra lunii, spiritele şi Puck se leagănă în balansoare, iar Oberon, cel invizibil, sare pe un trapez de unde amuzat priveşte aventurile muritorilor sau pentru a-şi serba victoria descinde din înălţimi pe acordurile strălucitoare ale lui Mendelssohn Bartholdy în hărmălaia generală. Strălucirea acestei « magii reale» atinge perfecţiunea în

https://biblioteca-digitala.ro

momentul de rară frumuseţe al întîlnirii lui Oberon cu Puck cînd, fericiţi, ca oamenii, formează un straniu cuplu imaginar balansîndu-se în ritmuri de vesele cîntece. Magia e aici produs exclusiv al limbajului teatral. Nimic nu intervine din exterior.

« Teatrul popular a fost acela care a salvat întotdeauna soarta momentului »[1] scrie Brook. Aici el îi caută tehnicile. Jocul, declară meşteşugarii, înseamnă posibilitatea succesului, dar şi risc periculos. « Ne putem trezi spînzuraţi » se tem ei şi atunci descoperă în « distanţare » soluţia. Convenţia iluzorie a jocului va fi demascată, actorii nu se confundă cu eroii, iar spectacolul îşi recunoaşte irealitatea. El nu trebuie să sperie pe nimeni. La curte trupa lui Quince îşi ia toate precauţiile. Lumea se amuză, tragedia lui Piram şi Thisbe, variantă à rebours a lui Romeo şi Julieta, nu afectează pe nimeni. Singur Theseus se străduie ca teatrul să continue, el îl constrînge pe interpretul leului, cel care sparge convenţia distanţării prins de iluzia jocului, să reia spectacolul. La capăt, actorii cu reţinere şi ezitare strîng mîinile curtenilor şi regelui. Totul se încheie. Pelerinele cad. Miracolul dispare ca un abur, iar din şirul de interpreţi se desprinde Alan Howard. Şi toată angoasa lui Oberon devine a lui, a noastră. Dar « Visul » nu se încheie astfel. Puck ne părăseşte, muzica explodează, iar actorii coboară printre noi. Cînd i-am strîns mîna lui Robert Lloyd mi s-a părut că însuşi Brook mi-o întinde în ultimul său gest dinaintea părăsirii teatrului. În seara aceea el rătăcea departe pe drumurile Africii. Dar nu vînînd lei.

---

[1] P.Brook — *Spaţiul gol*, cap. « Teatrul brut », Secolul 20, nr. 1—2—3/1971, p. 255

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

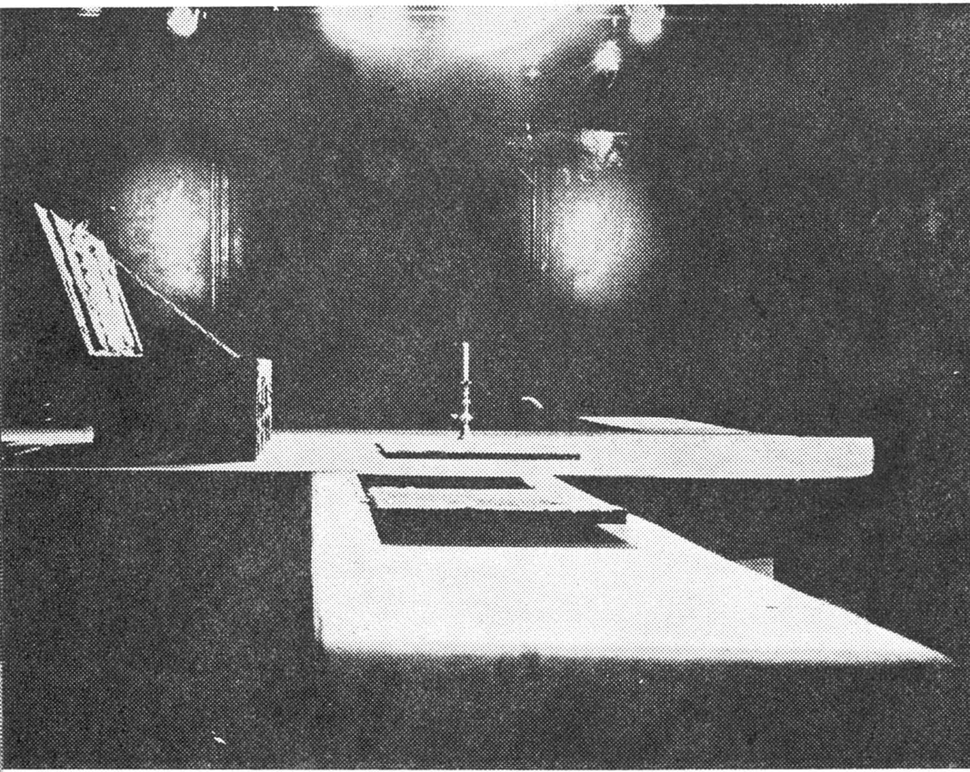

CENTENAR
GHELDERODE

https://biblioteca-digitala.ro

ELISABETH BOGAERT

Masca
în teatrul
lui
Ghelderode

În toate scrierile sale, fie că este vorba de teatru sau de povestiri, Michel de Ghelderode se inspiră dintr-una şi aceeaşi sursă. Aceeaşi problematică alimentează ansamblul operei, dar diversele elemente, pretutindeni dominant prezente, se realizează în mod diferit, după cum sînt pri nse, sau nu, într-o optică teatrală. Într-adevăr, diferenţe fundamentale separă estetica fiecărui gen literar.

Concentrat asupra elementelor de ordin vizual, teatrul lui Ghelderode cere imperios să fie jucat şi văzut; indicaţiile scenice — deosebit de numeroase şi detaliate — sînt extrem de revelatoare în această privinţă. Nu numai textul, dar mai cu seamă elementele materiale sînt cele ce revelează această lume insolită, creată de o imaginaţie singulară. Printre aceste elemente dotate cu o valoare teatrală, masca — fie că este vorba de chipul de carton sau de stofă, de obrazul modelat prin intrigă şi adaptat circumstanţelor, sau chiar de vestmintele ce falsifică identificarea — ocupă un loc priviligiat.

I. Semn şi simbol.

Încă de la ridicarea cortinei, universul ghelderodian, misterios şi demoniac, ne apare straniu asemenea personajelor care îl populează: călugări răspopiţi şi pitici echivoci, fantome burleşti şi măşti, nenumărate măşti. Inspirate din pînzele

https://biblioteca-digitala.ro

marilor maeştri flamanzi şi spanioli, ele readuc în memorie « blestemăţiile» lui Bosch, chipurile hidoase ale orbilor lui Breughel sau piticii lui Vélasquez. Însuşi Ghelderode declara adesea:

« Am descoperit lumea formelor înainte de a descoperi lumea ideilor.» (Michel de Ghelderode: *Les Entretiens d'Ostende*, recueillis par Roger Iglésis et Alain Trutat, Paris, l'Arche, 1956, p. 59).

Dar aceste măşti ne trimit în primul rînd la lumea halucinată şi travestită a unui James Ensor. Într-adevăr, numeroase piese (*O seară jalnică*, *Don Juan*, *Măşti ostendeze*, *Menajul Carolinei*, *Moartea doctorului Faust*, etc.) sînt îmbibate de atmosfera nebună a unei seri de carnaval: firme luminoase, muzică plîngăreaţă de flaşnetă, ţipete şi rîsete forţate. Într-un cabaret periferic « măşti turbulente intră îmbulzindu-se» *(O seară jalnică)*:

Masca beţivă, masca veselă, masca timidă, masca trompetistă, masca Morţii lui Gala. În *Moartea doctorului Faust*, Cretinus îl previne pe stăpînul său Faust că oraşul este plin de fiinţe deghizate a căror prezenţă pare să suscite o anumită nelinişte. Măştile fac parte din elementele scenice care constituie cadrul acţiunii:

« Trec prin faţa cortinei, venind din sensul opus, trei măşti (. . .) (Se vor copia măştile lui James Ensor). Se lipesc, înainte de a ieşi, de cortină şi îl lasă pe Faust să treacă (. . .) Măştile îşi bat joc de el şi dispar».

(*Moartea doctorului Faust* — primul episod).

«Pe toată durata actului, în acest decor vor trece măşti tăcute sau turbulente». (*Ibid*. al doilea episod).

Omul mascat, eliberat de constrîngeri sociale, îşi revelează adesea natura sa profundă şi dă formă viselor şi ambiţiilor sale. În exemplele citate, autorul nu abordează problema, dar o evocă. Într-adevăr, dacă prezenţa şi folosirea măştilor par a avea un alt obiectiv decît punerea în valoare a psihologiei personajelor, ele contribuie totuşi la crearea unei atmosfere care permite sau care favorizează metamorfozele. Mulţumită acestor personaje bizare, problema psihologică este evocată într-un climat febril, propice incertitudinii şi schimbărilor.

Pe de altă parte, măştile de carnaval ascund un sens mai profund şi dobîndesc astfel valoarea unui simbol.

Măşti din Ostende oferă în această privinţă exemple convingătoare. Iată cum prezintă Ghelderode această operă născută dintr-o predispoziţie pentru pictură şi dintr-o predilecţie pentru deghizare:

« Această pantomimă, sau mai degrabă, această proiecţie plastică inspirată de carnavalul ostendez şi sugerată de anumite pînze ale lui Ensor, constituie o tentativă de reabilitare a unui gen uitat şi pe nedrept dispreţuit. Dramaturgii nu se mai gîndesc la mimi — pe care îi consideră artişti inferiori, în timp ce rarii poeţi ai Teatrului le asigură în ierarhia spectacolului un rang superior actorului limbut, acest mim degenerat» *(Măşti ostendeze)*.

Pentru a stabili un contact între public şi scenă, autorul nu recurge deloc la cuvînt: el revalorifică jocul actorului. Prin puterea sugestivă a mişcărilor şi a mimicii, prin simbolismul obiectelor se degajă sensul piesei.

Acţiunea se petrece într-o seară de carnaval, la Ostende, « într-o încăpere scundă şi strîmtă, aşa cum puteai întîlni în vechul port».

Le Pouilleux, pescar octogenar, intră împleticindu-se. Iată că uşa se deschide. Apar măşti, apoi dispar pentru a reapărea imediat, neliniştitoare şi agasante. Intervenţiile lor îl smulg pe Le Pouilleux din primul său somn şi îl irită. Calmul revine şi cu ajutorul rachiului Le Pouilleux aţipeşte.

https://biblioteca-digitala.ro

În visul său, ca și în viața reală, măștile își urmează dansul care vrăjește și captivează: fie că e vorba de nimfa docurilor care-l invită la un pas-de-deux, sau de cele trei vînzătoare de pește mascate, executînd un balet al grațiilor (...) ce se animă un timp, pentru a se dezarticula pe dată, transformîndu-se în contorsionări diabolice», măștile îl provoacă și îl excită. În fața eforturilor disperate ale bătrînului marinar de a le prinde, ele se feresc: singurului personaj ce joacă cu chipul descoperit, lumea măștilor îi este interzisă.

Adus la disperare, Le Pouilleux încearcă o tentativă de sinucidere. Măștile, care pînă aici i-au impus obsesia prezenței lor, se dovedesc, începînd din acest moment, eliberatoare: ele sparg ușa, îi ordonă lui Pouilleux să renunțe la sinistrul său proiect și fac să se nască în el dorința de a se deghiza. Mască printre măști, el se amestecă în mulțime și regăsește bucuria de a trăi. Rînd pe rînd obsedante și eliberatoare, măștile sugerează jocul constrîngerilor și al tentativelor de eliberare, caracteristice pentru întreaga operă.

Vom revela un alt exemplu al funcției simbolice a măștii în *Domnișoara Jaïre:* prin atmosfera de kermeză și prin mulțimea mascată, Ghelderode nu urmărește numai aducerea pe scenă a elementului burlesc indispensabil echilibrului piesei. Desigur, fără acest interludiu — tensiunea dramatică ar risca să devină prea încordată și intensă, în acest mister construit pe temele morții și reînvierii. Dar, trăsătură mai demnă încă de menționat, gloata mascată ce se năpustește în curtea lui Jaïre, tatăl micuței moarte-vii, subliniază și mai violent complementaritatea constantă a vieții și morții: moartea nu ține niciodată în frîu manifestările vieții.

Pentru Ghelderode o legătură foarte intimă unește cele două lumi pe care tradiția le opune. Pentru el nu există nici o ruptură, ci o alianță a vieții și morții, o adevărată fuziune care anulează opozițiile și crează în sînul procesului de metamorfoză un stadiu nedeterminat, concretizat în mod precis prin mască. În această privință, e curios de relevat, în indicațiile scenice, o preferință pentru cuvîntul *mască* în loc de *chip*, atunci cînd referirea se face la o ființă ce se apropie de ceasul fatidic.

Decăderea fizică, haosul psihic se află întrucîtva sensibilizate. Chipul se golește de toate trăsăturile sale particulare, pentru a accentua trăsăturile esențiale.Să amintim cîteva exemple.

În *Soarele apune*, acțiunea se petrece « la mănăstirea Yuste, în Estramadure, în ultima zi a lunii august, în anul 1558». Charles de Habsburg, presimțindu-și sfîrșitul apropiat, asistă la un spectacol de marionete. După reprezentație, pune el însuși în mișcare una dintre păpuși. Starețul intră.

« Călugărul se oprește și îl privește pe bătrînul Împărat ce se amuză — un surîs abia schițat pe *masca* sa spînă».

Cînd în *Splendorile infernului*, episcopul auxiliar îl judecă pe episcopul defunct, el precizează:

« *Simion Laquedeem.* — (...) În mod vizibil forțele sale scădeau. Din zi în zi rictusul de schelet se modela mai puternic în cărnurile mumifiate ale *măștii* sale.»

Uneori întrebuințarea cuvîntului *mască* dobîndește o valoare de prevestire; în *Școala bufonilor* (de exemplu). În ziua nunții, Vénéranda, fiica maestrului bufon Folial, va fi înjunghiată de soțul ei și va muri. Cînd se prezintă în fața lui, ea este « îmbrăcată în moar albastru presărat cu perle (...) Un mantou de dantele negre o acoperă de la umeri pînă la călcîie. *Masca* ei are tenul de ceară». În acest moment ea poate presimte, dar ignoră încă, soarta ce o așteaptă. Totuși, drama se află deja înscrisă pe trăsăturile chipului ei. (Moartea însăși se prezintă sub trăsăturile unei măști în *Soarele apune*).

https://biblioteca-digitala.ro

În consecință, masca simbolizează adesea tranziția între viață și moarte. Acest caz particular ilustrează semnificația măștii în ansamblul operei: fiecare mască indică trecerea de la un mod de existență la un altul.

În ciuda aparențelor, aceste măști ce populează scena nu mai sînt simple elemente ale decorului. Factori primordiali, creînd ambianța care predispune la schimbările de personalitate, ele se încarcă cu o valoare simbolică. Ele concretizează dorința ce animă toate personajele: evadarea de sub constrîngerile sociale, trăirea tuturor vieților cu putință, impunerea sub forma pentru care au optat.

Prin prezența lor, ele amintesc continuu problema care l-a preocupat cel mai mult pe autor și a cărei rezonanță o descoperim în toate piesele: problema personalității.

II. Factorul social.

Trăim într-o societate. În consecință este imposibil de analizat comportamentul unui individ sau de apreciat mobilul actelor sale, fără a face să intervină factorul social, ce exercită asupra omului o influență determinantă: individul nu devine conștient de propria sa existență decît izbindu-se de lumea exterioară:

« *THÉODORE* — (. . .) Rămîi singur; te vei înțelege pe tine însuți. .. (. . .)
DON JUAN — Singur? Nu vreau. Nu exist dacă sînt singur!»

(*Don Juan*. II)

În plus, societatea se impune ca model: ea îl obligă pe individ să se conformeze normelor și regulilor ei. Ea nu numai că normalizează comportamentul; ea îl condiționează. « Ceilalți» intervin ca factor de alienare prin excelență. Neputîndu-se izola, individul pierde drepturile absolute asupra modului său de a trăi. Ființele care îl înconjoară îl pîndesc, îl persecută, îl judecă și îl condamnă în funcție de un gest, un cuvînt — și chiar numai după reflexul întipărit pe obrazul său. Îl clasează într-o categorie determinată, transformîndu-l într-un prizonier al rolului pe care i-l atribuie, pe scurt, creează un personaj condiționat de societate.

« *FAUST*: Eu sînt cel adevărat!. . . cel de demult.
ACTORUL FAUST: Nu-i sigur, eu sînt Faust, în ochii unei mulțimi. . .»

(*Moartea doctorului Faust*. al 3-lea episod)

Mediul social exercită deci asupra individului o autoritate constrîngătoare. Toate personajele lui Ghelderode sînt dureros de conștiente de acest fapt; eforturile și aspirațiile lor vor fi plasate sub semnul unei voințe de eliberare, și aici utilizarea măștii primește adevărata ei semnificație. Intermediar eliberator prin excelență, masca nu este în măsură să-și asume acest rol decît grație funcției sale de semnificant. În calitate de semn, masca ne trimite înapoi la trăsăturile de caracter, la statutul social sau moral al personajelor. Ea își asumă un rol simbolic ce revelă mai mult decît disimulează:

« *JOCHABETH*: Judas! Ce reprezintă această mască oribilă lipită de fața ta?
JUDAS: Este adevăratul chip, chipul nepieritor al lui Judas». (*Barrabbas* — II).

Considerată în semnificația sa principală, masca nu reprezintă deci, cîtuși de puțin un simulacru, ci din contra, ea dezvăluie natura profundă a omului. Putem cita, printre atîtea altele, exemplul celor trei bocitoare din *Domnișoara Jaïre*. Ele « reprezintă opinia publică, sinteza bîrfelor delirante și a mulțimii răuvoitoare» (Michel de Ghelderode. *Les Entretiens*. . . op. cit. p. 158—159).

« Cînd (șansonetistul) ajunge în fundul scenei, poarta se deschide și trei femei murdare își fac apariția. Sînt cele trei Mariekes acoperite de zdrențe. Ele se țin de mînă și țopăie scoțînd țipete aspre. Chipurile lor sînt acoperite cu măști bestiale.» (*Domnișoara Jaïre*, IV, 9).

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Acest indiciu privind fizionomia măştilor ne revelă aspectul lor grotesc şi diform, a cărui urîţenie atinge paroxismul. Şi aici, toată oroarea personajului — subliniată prin cîteva dialoguri la fiecare dintre apariţiile sale pe scenă — se află înscrisă pe înseşi trăsăturile chipului său.

Putem aminti, printre alte exemple, că în teatrul grec se propusese deja o răsturnare a semnificaţiei şi a convenţiei obişnuite a măştii (. . .)

O mască este de obicei o grimasă ce influenţează şi convinge. În spatele ei se ascunde conştiinţa ce veghează şi reglementează jocul în mod suveran. Aici din contra (. . .) fiinţa profundă se află în exterior; masca este chipul conştiinţei.» (G. Buraud, *Les Masques*, Edition Seuil, Paris, 1948, p. 22)

Semnalăm de asemenea, că actorii din trupa lui Molière jucau cu măşti rolurile personajelor perfide şi rău intenţionate, bătrînii odioşi, ca de exemplu Argante şi Géronte din *Vicleniile lui Scapin*. (R. Bray, *Molière*: *Homme de Théâtre*, Mercure de France, Paris 1954, p. 96)

Investită cu o valoare semnificativă, masca se referă la o realitate ce îi este exterioară; ea revelează şi clasează, dobîndind astfel funcţia unui instrument al metamorfozei: o mască prezentînd anumite caracteristici determinate conferă individului o personalitate corespunzătoare; îi oferă facultatea de a pătrunde într-o categorie socială căreia îi sînt atribuite toate drepturile ca şi toate îndatoririle; îi permite să devină şi să fie cel căruia în mod formal i s-a asociat.

Plecînd de la principiul corelării sufletului cu expresia, societatea judecă sever anumiţi indivizi sau, din contra, le acodră cu deplină linişte o încredere oarbă. Personajele lui Ghelderode acceptă această necesitate a coincidenţei. Astfel se explică necazul regelui care, în timpul agoniei reginei, nu reuşeşte să-şi acordeze trăsăturile chipului său cu circumstanţele.

Adresîndu-se bufonului, el îşi exprimă ciuda în aceşti termeni:

« REGELE: (. . .) Dar tu, hidoşenie, chipul tău exprimă grija, angoasa, disperarea — tot ceea ce ar fi trebuit să apară pe al meu şi nu va apare, în ciuda eforturilor mele!» *(Escurial)*

Cuvîntul nu oferă decît un interes secundar.

Chipul uman, în calitate de oglindă a sufletului, este suficient pentru a revela cea mai mare parte a trăsăturilor de caracter. Fizionomia obrazului dobîndeşte, în consecinţă, o importanţă primordială. Cu ajutorul mimicii, chipul descoperit se pretează la jocul măştilor şi la regulile sale: în teatru, masca reprezintă foarte adesea adevăratul chip, în timp ce în viaţa obişnuită, printr-o mişcare inversă, obrazul a devenit el însuşi o mască:

« ARLEQUIN: Izgonită, ardoarea ce lumina măştile noastre de mimi. . .» (*Menajul Carolinei*, 5).

« HIÉRONYMUS: Dar ia seama, cu masca ta de vînătoare, cu ochii tăi verzui! . . .» *(Magie roşie, II)*

Promovat la rangul de mască, obrazul dobîndeşte o forţă de expresie ce egalează, în multe privinţe, echivalentul său de carton sau de stofă. Dar el rămîne o mască mobilă şi subtilă; se modelează şi se formează fără încetare pentru a reflecta rînd pe rînd obsesiile şi neliniştile.

Pentru a induce în eroare anturajul asupra adevăratei lor personalităţi, personajele se echipează, mulţumită mimicii, cu acest ecran înşelător; cu intenţia de a se sustrage blamării şi, din respect pentru, « ce se va spune», ele îşi modelează un *chip de circumstanţă:*

« REGELE: Va trebui să plîng şi eu, să mă rog, să blestem. Un actor ar trebui să mă înveţe asta. Unde sînt actorii mei? Un rege trebuie să pară sensibil, în timpul

https://biblioteca-digitala.ro

spectacolului nobilei sale existenţe. Ce-ar spune Istoria ce dă regilor porecle, asemenea ocnaşilor?» (*Escurial*).

În consecinţă, pentru a se sustrage constrîngerii sociale şi a se apăra de intervenţiile jenante, personajele gheldérodiene resimt nevoia de a se ascunde, de a ascunde cel puţin adevărata lor personalitate. « În realitate, nu teatrul este cel care imită viaţa. Viaţa imită teatrul şi, fie comică, fie dramatică, ea improvizează propriul său joc». (G Buraud. op. cit. p. 70).

Pentru a cuceri mai multă liberate, anumiţi protagonişti se « maschează» cu un obraz de circumstanţă şi se supun regulilor unui joc subtil şi ingenios: înşelarea anturajului social. Alţii aleg, dintre variaţiile neîntrerupte ale manierelor de apariţie, pe acelea care îi plasează în afara societăţii şi îi sustrag legilor constrîngătoare: omul travestit şi bufonul, printre exemplele cele mai marcante, ocupă un loc privilegiat. Să amintim, în această privinţă, predilecţia lui Ghelderode pentru măştile de carnaval. Acestea, — am menţionat-o deja — fac parte dintre elementele scenice care situează acţiunea; ele se încarcă de valoare simbolică dar îşi asumă, în plus, un rol mai semnificativ: depăşind stadiul de simbol, ele devin adevărate instrumente ale eliberării şi metamorfozei. În timp de carnaval, legile se schimbă. Oamenii travestiţi par a constitui o colectivitate omogenă prin raportare la ansamblul populaţiei, dar o colectivitate unde fiecare individ ascultă de propriile sale legi, îşi creează propria sa morală. Sub travesti, sub mască, omul se desparte de toate constrîngerile:

« CAGULA: Kermeză ! Totul este permis pînă la miezul nopţii !»

(*Domnişoara Jaïre*, VI, 14).

Acesta este motivul pentru care, obosit de sine însuşi (în alţi termeni, de personajul pe care-l reprezintă în anturajul său), dezamăgit de lumea ce-l înconjoară, omul care vrea să se elibereze se amestecă în această mulţime.

« DIAMOTORUSCANT: Dar, doctore Faust, pentru ce ţi-ai părăsit camera şi studiile?

FAUST: Obosit de mine însumi, obosit de timpul meu. . . Plictiseala, ploaia, prostia, nevoia fiinţei de altceva. . .»

(*Moartea doctorului Faust* — primul episod).

Printre ceilalţi, ridicol împopoţonat cu masca sa, omul iese din anonimat. Căci oricît de contradictorie ar putea părea o asemenea observaţie, numai prezenţa sa mascată în mijlocul mulţimii îl face să ajungă la rangul de individ.

Ridicaţi masca şi obrazul va apare, nu obrazul gol, ci aşa cum a fost modelat, « mascat» de ceilalţi. Nu mai rămîne decît o formă anonimă ce se inserează în ansamblul societăţii într-un loc predeterminat şi imuabil. Din contra, sub mască omul se eliberează de constrîngerea socială: el alege deliberat, şi fără intervenţia altcuiva, personajul cu care vrea să se identifice, şi care îi procură adevărata condiţie de individ. Numai masca îi dă acces la această lume bizară ce se caracterizează, atît în acţiuni cît şi în cuvinte, printr-o formă de impertinenţă, tolerată numai în acest climat de mare libertate:

« MASCA STRĂLUCITOARE: Eu sînt mireasa. Mizeria, în această seară, se căsătoreşte cu lumea.

FEMEIA: Nu vorbiţi atît de tare. Nu spuneţi aşa ceva.

BACCHUS: Măştile au buze de carton dar îndrăznesc să se servească de ele».

(*O seară jalnică*).

O aceeaşi insolenţă şi o libertate similară a cuvîntului caracterizează personajul cel mai tipic — chiar dacă nu şi cel mai original — din întreg teatrul gheldérodian: bufonul. Personaj cu caracter ambiguu şi polivalent, bufonul, de asemenea, datorează

https://biblioteca-digitala.ro

elementelor care îl « maschează» locul său în afara societăţii şi marea libertate ce rezultă de aici.

Se manifestă o tendinţă — adesea justificată — ce constă în a nu aprecia în acest individ insolit, decît măscăriciul lipsit de seriozitate, farsorul năzuros căruia îi plac glumele, fie ele şi de cea mai proastă calitate. Dar, pentru autorul nostru, bufonii sînt înainte de toate oameni. Actele lor, sentimentele lor aduc mărturie în acest sens. Astfel, de exemplu, atunci cînd în *Escurial* regina se stinge de dragoste pentru Folial, bufonul regelui, acesta nu reuşeşte să-şi depăşească suferinţa şi să-şi ascundă zbuciumul. La fel, strigătul de îndurare pe care-l repetă regelui ce-i cere să-l distreze, capătă o rezonanţă profund umană.

Ne găsim, în consecinţă, în prezenţa unor fiinţe umane, dar aceste fiinţe umane au ştiut să deplaseze normele şi limitele condiţiei lor de oameni; au ştiut într-un anume fel, să se dedubleze.

Credeam că aici, costumul — această « mască» a bufonului — joacă adevăratul său rol şi capătă întreaga sa importanţă. A susţine că se devine maestru-bufon prin unicul merit al unui costum potrivit circumstanţelor, ar fi o afirmaţie sumară, dacă nu absurdă chiar. Două elemente, pe de-a-ntregul străine vestimentaţiei, intervin în mod egal: diformitatea fizică şi o anumită mentalitate.

Fidelă imaginii medievale a bufonului diform şi respingător, imaginaţia lui Ghelderode nu dispreţuieşte să insufle viaţă personajelor piticilor şi avortonilor. Totuşi, deşi inerente personajului bufonului, defectele fizice nu îl determină în nici un fel: « Dar cînd vorbesc despre bufoni, să nu credeţi că mă refer la monştrii fizici, menţionez de altfel faptul în text, sînt bufoni prin mentalitatea lor mai mult decît prin corpurile lor diforme». (J. Stevo. *Entretiens avec Michel de Ghelderode*, în « Synthèses» no. 95, avril 1954).

·Atingem un aspect de o importanţă mult mai mare, chiar primordială: mentalitatea proprie bufonului, fără de care esenţa însăşi a condiţiei de bufon s-ar descoperi ameninţată. Căci, ce reprezintă bufonul, dacă nu o manieră de a gîndi şi de a reacţiona? Înnăscută sau învăţată — în *Şcoala bufonilor* printre altele — ea caracterizează, fără excepţie, pe toţi indivizii acestei categorii sociale. Dar atunci, pentru ce să se acorde atîta importanţă costumului? Pentru că, dacă e exact că nu aparţine esenţei însăşi a bufonilor, costumul se dovedeşte indispensabil manifestărilor acestora. Într-adevăr, în condiţii normale, societatea n-ar suporta reacţiile unui om construit din punct de vedere mental, asemenea unui bufon.

Ea nu le acceptă decît provenind de la un individ recunoscut de ea ca străin de ordinea socială şi considerat diferit de muritorii de rînd. Această marcă distinctivă o conferă numai costumul. De aceea, el permite omului care îl poartă să adopte o anumită conduită şi să actualizeze facultăţile pe care le simbolizează. Costumul, indispensabil manifestării bufonului, devine un adevărat instrument de eliberare. Resursele oferite de acest costum — asemenea celor pe care le oferă masca de carnaval — nu sînt uitlizate în funcţie de ceilalţi, ci în funcţie de cel care-l poartă.

Dacă individul, în teatrul lui Ghelderode adoptă « masca» bufonului, nu o face cu intenţia de a distra asistenţa, ci cu speranţa de a se elibera: el dobîndeşte astfel dreptul de a profera adevărurile cele mai sincere.

Facultatea majoră a bufonilor lui Gherlderode nu constă nici în a provoca rîsul, nici în a jongla cu iluziile. Rîsul neplăcut, scrîşnirea din dinţi ce răsună într-un vetust palat spaniol sau sub bolţile unei mănăstiri destinată unor alte scopuri decît cele ecleziastice, nu este decît un răspuns la exigenţele unui rege sau ale unui maestru-bufon, sau o garanţie şi o modalitate de protejare pentru observatorul clarvăzător ce se ascunde, în realitate, sub masca bufonului.

https://biblioteca-digitala.ro

« GALGÜT : În nici un moment, să nu se bănuiască faptul că aţi putea fi şi altceva decît un bufon, şi în consecinţă să se aibe încredere în prezenţa voastră . . .»

(*Şcoala bufonilor*,5)

Admis în intimitatea curţilor, om de încredere al regelui, el vede urzindu-se intrigi, complotîndu-se trădări. Informat ca nimeni altul, protejat de statutul pe care i-l conferă costumul, el îşi permite să dezvăluie adevărul, oricît de ofensator ar fi acesta. Niciodată, totuşi, bufonul nu va uita că această libertate a cuvîntului nu este acceptată decît cu o condiţie unică : ea trebuie să fie exprimată *de un bufon*, în alţi termeni, pe ton de farsă, într-un rîs aspru şi sănătos. Folial nu-şi prezintă oare invectivele sub pretextul unui joc?

« FOLIAL (justificîndu-se) : O farsă, profundă şi scurtă, ultima de care mă simt capabil . . . O vom juca împreună, Sire». (*Escurial*)

Parodie sau farsă, realitatea îşi păstrează consecvent caracterul tragic, subliniat şi mai mult printr-un limbaj precis şi printr-un enunţ lipsit de nuanţe. A fi crud, punînd în serviciul adevărului darul cuvîntului şi al replicii prompte, iată întreaga artă a bufonilor. Să ne amintim replica lui Folial, maestru al bufonilor.

« FOLIAL : Ascultaţi-l pe bătrînul vostru maestru, ascultaţi-l . . . V-o spun, într-adevăr . . . Secretul artei noastre, al artei, al marii arte, al oricărei arte ce vrea să dureze? . . . (*O tăcere· Şi cu voce joasă, dar distinct*)

Este CRU — ZI — MEA !»

(*Şcoala bufonilor*, 7)

În consecinţă, ne aflăm în faţa unor oameni înarmaţi din punct de vedere mental, într-o manieră redutabilă şi care, pentru a se putea manifesta, au recurs la un proces de dedublare : graţie travestiului bufonului, ei au acces momentan la o condiţie socială ce beneficiază de un statut particular. Costumul devine, datorită acestui fapt, o *mască* sub care omul proferează, pe ton de farsă, adevărurile cele mai ofensatoare şi mai ultragioase.

Îndrăzneţ şi crud, acest joc eliberează de o serie de servituţi şi oferă o libertate de gîndire ce compensează grimasele şi simulacrul :

« GALGÜT : Dar sînteţi stigmatizaţi. Faceţi pe bufonii (. . .) Servitori sau oameni liberi, nu vă veţi sustrage condiţiei voastre. Dar în definitiv, această condiţie e de invidiat pentru că, în societatea noastră nemilos ierarhizată, numai voi, din afara ei, vă puteţi bate joc de ea şi vă puteţi satisface plăcerea răutăcioasă». (*Şcoala bufonilor*,5)

Putem conchide că, dacă în general deghizarea ocupă un loc privilegiat printre elementele scenice, ea dobîndeşte în teatrul lui Ghelderode o semnificaţie mai profundă : ea creează climatul propice schimbărilor şi devine simbolul unei eliberări. Prin intermediul ei, personajele, dureros de conştiente de autoritatea constrîngătoare exercitată de mediul social asupra individului, încearcă să se elibereze.

O mască — ca deghizare sau mimică — revelează şi clasează; astfel, ea poate deveni un instrument de metamorfoză, un miraculos ecran protector pe care personajele îl adoptă pentru a înşela societatea sau pentru a trăi în afara ei.

În româneşte de LIANA PLEŞA

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

DINU CERNESCU

Momentul Gelderode

de la BUCUREŞTI la COPENHAGA

Cînd am început la Teatrul Nottara repetiţiile cu cele două piese de Michel de Ghelderode, nici eu, nici actorii şi poate nimeni nu bănuia că acel « moment Ghelderode » se va transforma într-o ciudată şi tulburătoare « aventură Ghelderode ». La numai cîteva luni după premieră, acest spectacol sau, mai bine zis, această trupă ideală — trei actori, un tehnician, un regizor şi trei saci cu bagaje, a început să încerce emoţiile « luptei» cu un public străin — Nancy, Paris, Copenhaga, Helsinki, Belgrad — sînt cîteva puncte principale ale unui « moment» care avea să dureze cîţiva ani.

Cred că dintre toate spectacolele pe care le-am făcut pînă acum, de acest spectacol mă simt cel mai legat. Poate din cauza fascinaţiei textului, poate din cauza actorilor, (Ştefan Iordache fiind actorul cu care sînt gata să încerc orice rol) sau poate din cauza acestei «aventuri» care m-a dus în locuri şi atmosfere necunoscute. Nu ştiu. De un lucru sînt sigur: «momentul Ghelderode» a fost şi continuă să fie pentru mine cea mai importantă experienţă profesională.

A doua zi după spectacolul avut la Nancy, după ce J. J. Gauthier de la « Le Figaro» şi Poirot Delpech — de la « Le Monde» — ne-au elogiat, într-o competiţie în care apăream alături de « Bread and Puppet» şi « Teatro il Compesino», a doua zi după Nancy am fost invitaţi să jucăm la Laxou, într-un cartier studenţesc al Nancy-ului. Însăşi această repetare a spectacolului era un semn de succes. Exultînd de fericire

https://biblioteca-digitala.ro

am făcut greşeala să acceptăm să jucăm fără să mai vedem sala, greşeală care era să ne coste foarte mult. Şi totuşi spectacolul de la Laxou a fost de fapt marea revelaţie a noastră, faţă de propriul nostru spectacol; spectacol jucat pînă acum în săli de tip italian cu scenă «închisă», cu lumini de atmosferă, cu pete mari de umbră, cu zone de tăceri.

La Laxou, trebuia să jucăm într-un circ! Nu pot uita niciodată clipa cînd am intrat sub cupola de la Laxou. «Scena» era rotundă, perfect rotundă, publicul aşezat aproape jur împrejurul scenei, nu se mai putea face nimic, spectacolul începea peste două ore, iar noi stăteam muţi, în mijlocul arenei, ca nişte clovni trişti şi aşteptam catastrofa.

Spectacolul nu a fost chiar o catastrofă. A «mers». Important însă, a fost altceva: au existat momente din spectacol cînd actorii au simţit bucuria unui spaţiu nou, a unei alte legături cu publicul. Desigur, — nimic nu a fost perfect în acest spectacol, aş zice improvizat, dar constatasem pentru prima oară, direct, nemijlocit, chiar în intimitatea muncii noastre, că se poate juca şi gîndi teatrul şi altfel.

Citisem sau văzusem experienţele lui Grotowski, ale lui Eugenio Barba, discutasem mult cu directorul teatrului «Arena Stage» din New York, noi însă nu încercaserăm niciodată o nouă relaţie cu publicul.

După Nancy, în drum spre Paris ne gîndeam puţin intrigaţi, puţin trişti, la experienţa spectacolului nostru din circul de la Laxou. Ne gîndeam că poate altădată... Acest altădată a venit mai repede decît ne aşteptam şi s-a numit atunci Teatrul Boldhus din Copenhaga unde am fost invitaţi să jucăm după festivalul din Arhus —. Între Arhus şi Copenhaga am fost invitaţi să facem o demonstraţie în sala de gismnastică a colegiului de înalte studii din Silkeborg. Şi... profitînd de amabilitatea ziaristului danez — Georg Andreansen — care ne servea de interpret, am improvizat o repetiţie de aproape cinci ore. Acum ştiam exact ceea ce aveam de făcut la Copenhaga la Teatrul Boldhus — unde era un spaţiu nou, o sală pătrată, unde trebuia să jucăm printre spectatori şi chiar în mijlocul lor. De această dată spectacolul a fost trăit din plin de actori — adică exact, precis, ca o construcţie riguroasă. Privindu-l, mă şi miram că s-a putut să-l jucăm vreodată într-o scenă de tip italian.

După Copenhaga a urmat Helsinski şi puţin mai tîrziu Belgrad.

Credeam «momentul» Ghelderode încheiat. Dar după cîteva luni îmi părăseam actorii şi plecam doar cu Dan Nemţeanu ca să montăm — tot la Copenhaga, tot la Boldhus Teatret — un nou Ghelderode: *Magie Roşie*.

Pe strada Amiralsgade, la numărul 26, adică a doua casă înainte de colţ, aproape vizavi de biserica Sfîntul Nicolae, care de fapt nu mai este o biserică, pentru că a fost transformată în sală de expoziţii, pe strada cea mai banală din Copenhaga, se găseşte Teatrul Boldhus. Ziua treci pe lîngă el fără să-l observi pentru că se intră direct din stradă într-o sală la fel ca toate celelalte. Seara, cîteva globuri luminează o firmă mică de necitit. În oraş, afişele acestui teatru nu există. Şi totuşi seară de seară, la Boldhus Teatret se face coadă pentru bilete, spectacolele celui mai mic dar şi celui mai cunoscut teatru al Danemarcei sînt cunoscute nu numai publicului din Copenhaga dar şi de intelectualii din celelalte oraşe, care vin de multe ori cu avionul din provincie pentru a vedea cel mai angajat repertoriu danez.

Acum cinci ani, din iniţiativa unui grup de entuziaşti nemulţumiţi de academismul rupt de viaţă al teatrului regal şi de comercializarea excesivă a celorlalte teatre, a luat fiinţă acest teatru avînd drept spaţiu o sală dreptunghiulară fără scenă şi fără culise, cu 35 de proiectoare, o orgă de lumini, un magnetofon şi 76 de scaune.

https://biblioteca-digitala.ro

Una din regulile teatrului Boldhus este aceea de a organiza de fiecare dată altfel relaţia dintre spectacol şi public. Termenii de spectacol şi public şi-au pierdut în acest teatru sensul obişnuit, îmbogăţindu-l însă pentru că spectacolele de aici caută tocmai o spargere a barierei arhitecturale care se ridică de cele mai multe ori între spectacol şi public. De asemenea, noţiunea de scenografie ca o funcţie decorativă (o piaţă, malul unui lac, curtea unei cetăţi) nu îşi găseşte nici ea locul aici. Scenograful trebuie să găsească un mod plastic, arhitectural, de integrare a spectacolului în public. Şi, evident, de traducere plastică a ideilor autorului. Dan Nemţeanu a imaginat un practicabil cu mai multe punţi care intrau între spectatori, creînd posibilitatea de a juca atît central cît şi de a avea spectatori plasaţi chiar între doi parteneri care jucau o scenă « de intimitate». În felul acesta integram publicul sistemului nostru scenografic, chiar de la intrarea în sală. Un sistem de trape asigura intrările surpriză şi crearea unui plan secund nevăzut de public dar important pentru spectacol în special prin referirile ce se făceau la el.

Piesa *Magie Roşie* este un fel de *Avar* modern cu scene de Ev Mediu, petrecîndu-se într-o Flandră imaginară — poate pe vremea lui Bosch şi Breughel, sau poate astăzi. Textul pendulează cu poezie — cînd acidă cînd fantastă — între contemporan şi vis, între real şi magic.

Desene pentru costume:
DAN NEMŢEANU

https://biblioteca-digitala.ro

După premieră, presa daneză consemna printre altele: «... Este deosebit de greu de a pune în scenă aceste momente remarcabile ale dramaturgului belgian Ghelderode. Spectacolul seamănă cu un dans de Breugel, aşa cum este făcut în lungul şi-n latul sălii Boldhus. În spectacol se simte arta populară flamandă, se simte Bosch şi Breughel, se simte influenţa lui Artaud ca teoretician, şi chiar lectura lui Jarry. Spectacolul are strigăte de bîlci, mişcări de circ, de music-hall, de *grand guignol*».

Acum Ghelderode este undeva foarte departe şi foarte aproape de noi, fără să vreau îi simt influenţa şi în alte spectacole ale mele, ale altor autori, cu alţi actori — spectacole care se joacă sau care s-au terminat de mult.

Peste un timp, dacă nu s-a întîmplat încă, bucăţi ale decorului şi poate fîşii din costumele noastre se vor transforma în alte decoruri, ale altor piese, ale altor actori, sau poate, tot ale noastre.

Pentru cei care am lucrat pe textele lui Ghelderode, spiritul său rămîne o mare experienţă, o magică aventură, pentru că Ghelderode ascunde în el spiritul lui Breughel, al lui Bosch şi ai altor maeştrii pe care eu nu-i ştiu şi pe care poate nici Ghelderode nu i-a ştiut. Important este că acest autor flamand a găsit în el şi pe Shakespeare şi pe Beckett.

https://biblioteca-digitala.ro

ILEANA BERLOGEA

interviu cu JERLOME LAWRENCE la SALZBURG

despre creație despre teatru

Spiritual, bine dispus, fermecător, optimist, Jerome Lawrence pare întruchiparea americanului sportiv și sigur de el. Văzîndu-l apropiat și firesc cu greu ghicești în el scriitorul de succes, studiosul încăpățînat care a adunat cîteva titluri universitare, doctor în litere, doctor în arte frumoase de la universitatea din Villanova, profesor etc. Întreprinzător și plin de inițiativă a făcut de toate, a lucrat la radio, a scris scenarii de film, și televiziune, piese, nuvele, schițe, reportaje. În timpul celui de al doilea război mondial a organizat emisiunile de radio pentru armata americană, a înființat ulterior asociații ale dramaturgilor și a străbătut lumea în lung și în lat timp de zece ani ca funcționar al Departamentului de Stat, secția Schimburi Culturale. Cunoaște foarte bine Europa și regretă că n-a văzut încă țara noastră. . . dar cu siguranță că o va face într-o zi. . .

Pentru noi Jerome Lawrence este în primul rînd coautor împreună cu Robert Lee, al scenariului de la filmul *Procesul maimuțelor*, scris de altfel după celebra lor piesă *Inherit the Wind*, dar pentru americani el este cel mai iubit creator de comedii, de musichaluri (*Home*, de pildă). Jerome Lawrence și Robert Lee, admirabil exemplu de colaborare artistică, de cooperare creatoare.

— *Și care este părerea dumneavoastră despre raporturile dramaturgului cu actorii și regizorii?*

(Conversațiile noastre s-au desfășurat în cadrul plin de poezie al castelului Leopoldskron din Salzburg, în biblioteca făcută de Max Reinhardt după celebra mînăstire din Saint-Gallen, în sala venețiană aranjată tot de marele maestru al teatrului cu picturi reprezentînd scene din Commedia dell'arte cumpărate în Italia)

https://biblioteca-digitala.ro

— Nu vreau să vorbesc despre părerea mea ci s-o citez doar pe Ellen Stewart, directoarea şi animatoarea de la Café « La Mama », căreia îi place să spună următoarele:

« Dramaturgii trebuie trataţi cu multă grijă. . . Ori mă credeţi ori nu, în multe teatre nu li se acordă nici cea mai mică consideraţie. La « La Mama », noi ne îngrijim de actori, de regizori, de tot. Dar dramaturgul este inspiraţia ».

— *Şi cum aţi început să scrieţi teatru?*

— Aş putea să spun: Am scris teatru pentru că m-am sculat dis-de-dimineaţă cu zece ani în urmă ! A nu ! nu este o glumă ! mă gîndesc la faptul că o piesă are nevoie de o lungă perioadă de gestaţie. . . Cum îmi aleg subiectele? Dacă sînt fericit, mă aleg ele pe mine. Subiectul trebuie să te fascineze, să te atragă, să te îngrozească, să-ţi pricinuiască nopţi nedormite. Dacă ceea ce scrii nu te stăpîneşte, nu-ţi stăpîneşte vinele, arterele, porii, unghiile mai bine să te laşi păgubaş. Ca să scrii o piesă întreagă îţi trebuie un an, uneori doi ani. . . dar regula mea este să nu scriu decît ceea ce cred.

Un vechi proverb spune: « Scrie numai despre ceea ce ştii ». Eu zic « Scrie numai ceea ce simţi ». Pasiunea este lucrul principal. . .

Studenţilor mei le spun întotdeauna trei lucruri de la început:

1. A scrie piese de teatru nu se poate învăţa.
2. Fii un PRO, adică un profesionist, un bun meşteşugar, dacă nu, renunţă.
3. Trebuie să rezişti la dezamăgiri. . . să devii din oţel pentru că este cea mai grea meserie din lume.
4. Nu încercaţi să fiţi ca mine. . . Vreau să vă ajut să fiţi voi înşivă. . . să fiţi originali, acesta este lucrul cel mai important; şi adeseori, vă place sau nu cuvîntul, cel mai revoluţionar. Nu este nimic nou în expresia Lucrul tău — YOUR Own Thing. . . dar te duce către Thoreau, către greci. . .

O piesă de teatru trebuie să te domine, să te facă să plîngi şi cînd te trezeşti a doua zi să spui: « Ceva s-a întîmplat cu mine în cele două ore şi jumătate cît am fost la teatru, ceva ce mi-a schimbat viaţa, felul de a gîndi ». . . m-a făcut să privesc altfel, poate m-a îmbogăţit, m-a făcut mai bun. . .

Cred că acesta este motivul pentru care scrii o piesă, un alt motiv decît acela de a face bani sau de a-ţi vedea numele tipărit. Trebuie să ai o convingere, o viziune, să construieşti o punte de legătură între tine şi oameni. Cauza pentru care scrii trebuie să fie centrifugă şi nu centripetă. Scriitorul trebuie să dea din el, să răspîndească scîntei şi nu să adune totul pentru sine. . . Trebuie să existe un motiv mai puternic pentru a spune altceva decît pur şi simplu: « priveşte-mă ce deştept sînt, sau ce gol sînt ».

Cred de asemeni că în opera de artă trebuie să existe un anumit egoism. Opera să fie mai importantă decît creatorul ei. . . Cunosc autori care sînt invidioşi pe succesele celorlalţi. Ştiu pe unul, în mod special, care şi astăzi e supărat că Einstein şi nu el, a descoperit teoria relativităţii. Într-o zi mi-a spus: « Ce faci dacă ajuţi pe alţii să devină dramaturgi? Îţi creezi ţie şi nouă concurenţi ! »

Vreau să spun că operele bune ale colegilor mei mă bucură. . .

Singurul păcat în teatru este prostia şi plictiseala. Dacă dumneata ca spectator eşti fascinat, cîştigat, inspirat de piesa altuia ai să devii un iubitor al teatrului şi ai să vii şi la piesele mele. Dacă te-ai plictisit ai să stai acasă să te plictiseşti şi la televizor. . .

Să scrii este un lucru greu. . . Îţi cere muncă zilnică. . . Nimic nu este mai alb decît o foaie de hîrtie albă. Să o umpli poate fi uneori mai greu decît să sapi un şanţ. Am cîteva mătuşi în Cleveland care sînt nedumerite în legătură cu sursele mele

https://biblioteca-digitala.ro

de existență. Le-am spus că scriu. « Bine știm noi că scrii — dar ce faci ca să cîștigi bani, ce faci pentru a A TRĂI. . . Paul Muni, Rosalind Russel sau Angela Lansbury spun într-adevăr atîtea lucruri deștepte. . . dar ce faci tu? ». . .

Cred că cel mai bun răspuns pe care-l poate da un autor conștiincios la întrebarea CE FACI TU? este următorul: « ASCULT, ascult sau caut să ascult glasurile timpului meu, glasurile timpului și, sper, și pe cele ale viitorului ».

Scriu în fiecare zi. Bine înțeles cu excepția duminecilor. Orice scriitor profesionist, romancier, dramaturg sau ziarist trebuie să-și dezvolte acest obicei. A scrie zilnic. Sînt nefericit dacă nu scriu cinci pagini într-o zi. . . Nu vorbesc despre inspirație. . . dar cred că scriitorul care stă așteptînd muzele să pună mîna pe umărul lui nu prea umple multe pagini. Mai mult decît atît cred că simplul act al începerii aduce o reacție în lanț. Un rînd îl inspiră pe celălalt.

Trebuie să-ți găsești timpul. Eu personal scriu dimineața. . . Cel mai ușor scrii cînd ai o sarcină precisă sau o limită. Atunci cînd scrii însă ceva personal e mai greu. Și mai trebuie răbdare. . .

Înainte de a scrie trebuie să-ți cunoști personajele. Noi (se referă la Robert Lee și la el), stăm săptămîni și săptămîni umplînd pagini după pagini cu date despre personaje, în așa fel încît, atunci cînd ne apucăm să scriem piesa, ele stau parcă alături de noi și ne ajută. Și dacă un rînd nu merge înseamnă că n-ai înțeles personajul, pentru că dacă l-ai analizat și îl cunoști atunci el te ajută. Cu alte cuvinte încearcă să te gîndești la o piesă, dar nu în gol ci luînd note, umplînd dacă este nevoie carnete întregi cu însemnări. L-am întrebat odată pe Marc Connelly cum își scrie piesele și el mi-a răspuns: « Oh piesa este deja gata, acum nu-mi mai rămîne decît s-o scriu,! » Există un mare adevăr în această afirmație. . . Trebuie să ai un ideal, un simț al perfecțiunii celor scrise. . .

— *Sînteți cunoscut ca un mare autor de comedii. Ce ați putea să-mi spuneți despre comedie?*

— Grecii spuneau că numai atunci oamenii vor ajunge în compania zeilor cînd vor învăța să rîdă ei înșiși. . .

. . . Este primejdios să analizezi comedia. Cineva spunea odată că ar fi ca și cum ai pune un balon pe o masă de operație. În clipa în care chirurgul ar începe operația, pacientul ar dispărea. . .

Legea de bază: ADEVĂRUL.

Dacă povestești o glumă în timp ce tu însuți rîzi, nimeni nu va mai rîde. Povestește însă simplu ca și cum s-ar fi întîmplat de curînd, vechiul clișeu: « Un fapt amuzant mi s-a întîmplat astăzi în timp ce mergeam spre studio ». Este un vechi clișeu dar o regulă verificată. Acest lucru mi s-a întîmplat mie . . . povestește-l în acest fel și vei obține rîsul. Bine înțeles dacă gluma e bună.

Spencer Tracy pe care l-am admirat foarte mult și care a jucat în filmul *Procesul maimuțelor*, răspundea întotdeauna cînd îl întrebam ce face pentru a fi atît de convingător pe ecran: « Învăț toate rîndurile. . . Învăț toate glumele. » Glumele pentru el însemnau toate căile de a exprima direct, sincer, adevărat condiția umană. Chiar și în cea mai impresionantă scenă, Spencer Tracy ar fi putut spune « Știu toate glumele ».

Mintea omenească urăște repetările. Nu sîntem făcuți să acceptăm uniformitatea. Identitatea. Ne place să ne depărtăm de modele. Ne place să distrugem monotonia, să aruncăm deoparte rigiditatea, inflexibilitatea, . . .să distrugem obișnuința, conformismul, . . .

Cea mai mare înțelepciune este rîsul. . . Un vechi proverb spune că toți clovnii au inima sfîșiată, toți umoriștii sînt în realitate triști. Poate e mai bine să spunem

https://biblioteca-digitala.ro

că lumea noastră nu este întotdeauna frumoasă şi că melancolia curge prin vinele existenţei de fiecare zi... şi un umorist sensibil la aceasta aduce o compensaţie activă şi pozitivă prin rîs.

E.B. White este un mare nume, dar el era un anonim cînd a scris *Talk of the Town*, şi lui i se atribuie următoarele: « Între rîs şi plîns există o mare asemănare. Şi cele mai mari comedii sau povestiri comice au în ele ceva mai mult. Ca un copil activ, umorul autentic este foarte aproape de marele foc al adevărului »...

Dacă începi cu adevărul, cu onestitatea, cu acest MARE FOC AL ADEVĂRULUI eşti alături de izvorul umorului...

Notează eficacitatea pe care o are în provocarea rîsului cea mai UŞOARĂ răsturnare a echilibrului. Lipsa de armonie. Surpriza... *a-jack-in-the-box*. Distrugerea demnităţii. Uşoara deformare ca aceea a oglinzilor concave şi convexe la circ. Dar reţine din nou termenul de exact într-un context exact. Nu poţi fi absurd atunci cînd vorbeşti despre absurd.

Cum procedezi? Loveşti o monedă. Întorci un ciorap pe dos. ... Ceva rapid este încetinit, ori o mişcare înceată este accelerată... ceva care normal este lent devine dintr-o dată rapid (Principiul goanei lui Mack Sennett din tipul filmului mut).

Mai este nevoie însă să adăugăm şi neprevăzutul, contorsionarea, rearanjarea normalului...

Henri Bergson spune că o comedie ne face mai umani şi mai naturali în mijlocul mecanizării. George Meredith merge mai departe şi scrie că prin comedie devenim mai elevaţi şi ne răscumpărăm din prostia noastră: din păcatul originar al mîndriei şi al mulţumirii de sine. Pe scurt comedia este premiza civilizaţiei... Poate să fie o artă înaltă şi importantă.

Şi totuşi oamenii o discreditează. Arareori comediile cîştigă premiul Pulitzer. De mai multe ori ni se spune: « Cînd veţi mai scrie ceva ca *Procesul maimuţelor*? De ce ne plictisiţi cu comedii? »

Vă rog nu subestimaţi comedia. N-o aruncaţi la coşul de gunoi!

Vorbesc acum şi despre rîsul de fiecare zi, despre arta rîsului, nu numai despre raportul lui cu lumea magică a teatrului, unde străluceşte rapid pe o scenă luminată. Noi putem să-i lărgim eficacitatea, incluzînd rîsul în viaţa de toate zilele...

Scrisul are o dublă funcţie. Trebuie să creezi, deci trebuie să fii retras, « să stai deoparte » şi să critici. E necesar de asemeni să porţi două pălării. Viaţa, mă refer la existenţa de fiecare zi, este la fel. Faci ceva, pe urmă « te retragi » şi observi dacă e bine sau nu, sau cum a fost. INSINUEZI: Să vezi dacă rezistă rîsului...

Există o comunitate a rîsului. Creuzetul teatrului este minunat. Teatrul viu, acolo unde actorii pot să fie părtaşii reacţiilor tale, să le simtă, încurajîndu-le... Cînd într-un teatru adevărat spui: « Sînt aici, vreau să fiu şi eu un părtaş al sărbătorii. Am venit cu rîsul şi lacrimile mele ca o părticică a acţiunii », atunci într-adevăr avem de-a face cu o experienţă admirabilă...

https://biblioteca-digitala.ro

În vremurile vechi existau histrioni, nebunii de curte, bufoni care întruchipau simțul critic — așa că nu trebuia să ne biciuim noi pe noi. . . să fim proprii noştri critici, să ne eliberăm de afectare, pompozitate, rigiditate, imobilitate. . .

Pe plan național şi internațional este foarte bine să avem autori satirici. . .

Nici o societate nu este sănătoasă dacă nu ştie să rîdă de ea însăşi, nici un om nu este sănătos dacă nu rîde de el însuși, dacă nu se observă. (Viaţa care nu este examinată nu este demnă de a fi trăită, spunea Socrate). Nici o ființă umană nu este cu adevărat umană dacă nu se cunoaşte pe sine. Spiritul comic ne păstrează puritatea cerîndu-ne să ne privim cu scepticism pe noi înşine. Noi sîntem prizonierii unei mari forțe centripete şi sîntem amenințați să fim înecaţi de noi înşine, Filistini, Babbits, conformişti, automatizaţi. Individualitatea care există în noi va fi mai apropiată de Dumnezeu dacă o purificăm în mod regulat cu apele umorului.

Îmi plac glumele. Scriu multe anecdote. Cred că sînt valoroase şi pe scenă şi în afara ei. . .Şi totuşi cred că o seară întreagă în care oamenii şi-ar povesti numai anecdote este un semn al faptului că nu mai au altceva ce să-şi spună. O povestire bună, plină de substanță are în ea în primul rînd un adevăr universal. . . şi poate răspîndi focul într-o ţară întreagă, poate chiar în lume. . .

În exclusivitate pentru Secolul 20

https://biblioteca-digitala.ro

JEROME LAWRENCE

Scrisoare către un dramaturg al anului 2072

Prieten drag şi necunoscut din viitor:

Mă întreb uneori ce-ai să spui despre noi, tu şi cărţile tale de istorie, poate că nici nu vor mai fi cărţi ci doar proiecţii electronice. Aş dori însă să-ţi pot transmite sentimentul încercat la atingerea unei cărţi, pentru că pierderea lor va fi lipsa voastră. Şi dacă cumva aţi pierdut şi actorii adevăraţi pe o scenă adevărată atunci să ştii că noi, în întunecatul uneori secol al 20-lea, am avut momente de lumină atunci cînd actorii care respirau au simţit suflarea publicului electrizat de cuvinte şi idei, nefiltrate încă prin filme şi tuburi catodice.

Cum ne vei numi? Veacul stupidităţii? Veacul lăcomiei? Veacul mulţimii tăcute?. Poate că ceea ce va supravieţui este vocea, cu cuvintele lui Thoreau, a unei majorităţi, de unul sau de doi care vorbesc, îndrăznesc să provoace, să aibă o altă părere, să cuvînte în numele umanităţii, în loc să descrie la infinit poziţiile propriilor lor scene sexuale sau să-şi expună nuditatea minţii lor centripete.

Ai să spui că am distrus Legea Drepturilor, de frică şi spaimă, sau, cum spune Emerson, am incendiat casa pentru a prinde un şoarece.

Vor mai exista universităţi? Sper că da şi poate că veţi şti, veţi recunoaşte că studiul umanităţii înseamnă studiul omului şi nu al rocilor lunare. Dacă facultatea are capacitatea de a distruge diferenţele dintre generaţii, turnînd în voi pasiunea tinereţii, tinerii şi studenţii vor avea înţelepciunea de a respecta înţelepciunea şi non-violenţa.

Prieten de peste veacuri, dramaturg al viitorului, aminteşte-ţi că au existat în trecut oameni care au crezut în divinitatea imaginaţiei. Noi ne străduim să nu distrugem minţile tinere sau să ştergem convingerile lor cu teama noastră de schimbări. Cu toate acestea credem şi în vîrsta maturităţii, şi preţuim florile care cresc în mod miraculos în grămada de gunoi.

https://biblioteca-digitala.ro

Nu sîntem profeţi. Ieremia plînge, Isaia stă zăpăcit şi fără putere. Pînă şi profeţii noştri minori tac. . . Cu toate acestea sperăm să-ţi aduci aminte de noi pentru raţiunea noastră, pentru mila noastră şi nu pentru bombele noastre lacrimogene sau măcelul inocenţilor.

Avem oare o răspundere faţă de voi, să vă facem viaţa, mai frumoasă, demnă de trăit? Avem. Astăzi este o zi de luni, luna iunie 1972. Cred că aveţi şi voi zi de luni? — sau poate nu mai aveţi decît sîmbete şi duminici? (şi dacă puteţi pierde ceva atunci să ştiţi că puteţi pierde ziua de luni!) Pentru a vă garanta existenţa trebuie sa facem tot ceea ce este posibil. Ştiţi voi ce putem noi schimba? Nu anul 2072, ci ziua de marţi. Ziua de mîine şi nu va mai fi nici un an 2072. Nu va mai fi nici ziua de miercuri.

Scriitor al viitorului, cred că tu acum scrii.

Sper că voi veţi reuşi acolo unde noi am greşit, să exploraţi lumea voastră interioară, să descoperiţi misterul minunat al fiinţei umane.

Şi chiar dacă nu mai citiţi. Ascultaţi- ne. Primul rînd dintr-o piesă a noastră dintr-un cîntec al nostru sună aşa:

Tot ceea ce a fost există.
Tot ceea ce există acum va fi şi în viitor
Şi toate gîndurile vor rămîne tot atîta timp cît va rămîne omul

Prieten al viitorului, aş vrea să ştii acest lucru. Şi toţi cei care încercăm să scriem sau să spunem ceva vom atinge astfel nemurirea.

Aş vrea să ştii, că printre noi, cu un veac înaintea ta, au existat oamenii care nu ţi-au urzit moartea ci viaţa!

Special pentru **Secolul20**

Şi în loc de răspuns la întrebarea mea, pe ce se bazează colaborarea lui cu Robert Lee, Jerome Lawrence mi-a dat lista cu cele zece porunci pe care le respectă cu sfinţenie.

https://biblioteca-digitala.ro

Prescripţii prescrise de un doctor în literatură pentru a fi luate zilnic în special **de el însuşi**

Băi. În fiecare oră. În fiecare minut. La fiecare jumătate de secundă. Băi pentru ochi, pentru urechi, nas, pori, în special pentru minte: pentru a-ţi păstra toate simţurile proaspete, curate, deschise şi receptive la tot ceea ce este nou şi încă neselectat.

Memento medical; trezeşte pacientul care dormitează din cînd în cînd, aminteşte-i că trebuie să lupte pentru pace, să lupte împotriva nedreptăţii. Aminteşte-i întotdeauna cele scrise pe cristal: DACĂ NU ACUM, CÎND? CINE OARE DACĂ NU DUMNEATA ????

Un emetic . . . pentru a te face să lepezi otrava mortală a bigotismului, urii, prejudecăţilor şi a violenţei.

Teste de laborator. Hîrtie de turnesol pentru a şti cine minte, întrebuinţînd cuvintele altora sau chiar pe ale tale.

Respiră adînc. Regulat. Înghiţituri egale de speranţă, supărare, curaj, entuziasm, dăruire.

https://biblioteca-digitala.ro

Ochelari. Pentru eliminarea astigmatismului care face să ne uităm la mase, statistici, păreri generale, la absurditățile computerilor, la numere astronomice lipsite de umanitate în loc să vedem frumusețea rară a unei inteligențe, a unui individ, a unei pasiuni, a unui vot, a unei singure persoane.

Exerciții. În mod permanent.

Pentru a elimina opiniile molatece și burta plină de ideile lipsite de valoare acumulate în ziua de ieri, căpătînd în schimb mușchi, ca să fi un student plin de viață gata să considere pierdută ziua în care n-a descoperit o nouă arie de cunoștiințe dătătoare de forță.

Un stetoscop. Pentru a asculta bătăile inimii celor tineri, sperînd că și ei vor avea înțelepciunea să asculte inimile tinere ale celorlalți oameni, fără a ține seama de vîrsta lor cronologică.

Stimulente. Împotriva primejdiei de a adormi. Este imposibil să caști, să te retragi, să stai jos și să spui — « Să uit de guvern, să uit de lume, să uit de oameni ». Tu ești guvernul, tu ești lumea, tu ești omenirea.

Medicamente întăritoare cu fier împotriva anemiei. În felul acesta nu vei mai fi numai omul care vorbește fără să asculte pe alții, să ia fără să dea, să moară fără să trăiască.

Și în cele din urmă, una dintre puținele formule pe care omul le cunoaște pentru nemurire:

Scrie, învață pe alții, Fă copii. Dacă ești fericit și poți să le faci pe toate trei, ești de trei ori binecuvîntat.

Și acum pentru toate prescripțiile: Scutură-le bine înainte de întrebuințare. Și poate vei reuși să scuturi și lumea.

https://biblioteca-digitala.ro

JEROME LAWRENCE
şi
ROBERT LEE

Cele zece porunci pentru **dramaturgi**

Douăzeci de ani de colaborare este mult mai mult decît îngăduinţa obişnuită dată de Biblie. Nu avem legi în prietenia noastră şi nu avem articole de credinţă. Şi dacă sîntem la jumătatea drumului în cei patruzeci de ani de rătăcire prin pustiul plin de obstacole şi prăbuşiri, poate că a sosit timpul să vedem ce ne aduce poşta de la Muntele Sinai.

I. Nu există porunci pentru dramaturgi.

II. Secretara nu trebuie să înregistreze imaginea succeselor de ieri.

III. Nu trebuie să iei numele criticilor în deşert. Dacă îi crezi atunci cînd te laudă, trebuie să-i crezi şi atunci cînt te dojenesc.

IV. Şase săptămîni trebuie să lucrezi la repetiţii, dar adu-ţi aminte de seara premierei şi respect-o pentru că este sfîntă.

V. Stimează pe regizor şi pe producător pentru că poate sînt de mult în teatrul unde vei fi jucat. Dar nu-i lăsa să-ţi transforme prea grăbiţi opera în spectacol; pentru că întotdeauna lucrul acesta se face mai repede decît crezi.

VI. Nu omorî spiritul care te ajută să doreşti să scrii în primul rînd o piesă.

VII. Nu te compromite cu televiziunea.

VIII. Nu fura minţile publicului tău cu o piesă care nu arată cum acţionează infernul asupra oamenilor.

IX. Nu mărturisi strîmb împotriva epocii tale.

X. Nu rîvni succese ci piese. Nu rîvni stele ci actori. Nu rîvni decoruri ci imaginaţie. Nu rîvni confort ci luptă. Nu rîvni tăieturi din ziare ci o casă retrasă şi fără curent.

În româneşte de ILEANA BERLOGEA

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

MIHAIL SEBASTIAN LA MOSCOVA

LEONID VARPAHOVSKI

întîlnire cu SEBASTIAN

Cînd în anii '50, în revista moscovită *Teatr*, a fost publicată piesa *Steaua fără nume*, eu și toți colegii mei regizori am fost zguduiți. Am avut cu toții revelația că pe firmamentul dramaturgiei a apărut un nou astru strălucitor. De asemenea, a devenit evident că piesa lui Mihail Sebastian nu are nici un fel de relații directe cu piesele altor autori și că ea necesită din partea teatrelor o abordare specială.

Curînd după publicare, *Steaua fără nume* a fost prezentată pe multe scene ale Uniunii Sovietice. Totuși, din păcate, spectacolele au fost în genere sub nivelul piesei. Regizorii, scenografii și actorii n-au izbutit în nici un chip să aleagă cheia fermecată, care să le poată deschide lacătul secret al dramaturgiei lui Sebastian. La cîțiva ani după punerea în scenă a piesei *Steaua fără nume* la Teatrul de Artă din Moscova, unde rolul lui Miroiu era jucat de remarcabilul artist Iuri Koltov, regizorul acestui spectacol, M.Knebel, scria « Acel ceva care ne pasionase în piesă a dispărut . . . Învelișul cotidian al piesei nu a reușit pretutindeni să devină cu-adevărat poetic, și acest lucru a avut consecințe».

Au trecut aproape două decenii și enigma lui Sebastian a rămas pentru spectatorul nostru tot nedezlegată. Și poate că e nevoie încă de mulți ani ca să înțelegem pînă la capăt particularitățile dramaturgiei sale.

În acest timp, am studiat toate cele patru piese de Sebastian, ne-am familiarizat cu jurnalele și cu proza sa și am ajuns la convingerea neclintită că, asemenea

teatrului lui Molière, Ostrovski şi Caragiale, s-a mai născut încă un teatru original, de surprinzătoare orginalitate — teatrul lui Sebastian.

Mulţi specialişti găsesc în piesele lui Sebastian urme de influenţe şi asemănări. Unii fac o apropiere între dramaturgia sa şi piesele lui Cehov, alţii o apropie de creaţia lui Maurice Maeterlinck. Pare-se că, într-o anumită măsură, au dreptate şi unii şi ceilalţi. În artă nimic nu se naşte pe un loc gol. Sebastian a absorbit şi înclinaţia pentru dialogul indirect, proprie lui Cehov, lirismul şi poezia sa fină, şi nu a trecut nici pe lîngă influenţele teoreticianului « teatrului hieratic » simbolist, Materlinck. Dar indiferent de aceasta, Mihail Sebastian reprezintă în dramaturgie un fenomen foarte original şi de sine stătător. El s-a dezvoltat pe propriul său drum, creînd nu numai o nouă lume de idei şi imagini, dar şi o tehnică originală.

Cînd mi-a revenit norocul de-a pune în scenă *Jocul de-a vacanţa*, la Teatrul moscovit « Evgheni Vahtangov », m-a interesat în special de ce, deodată, Sebastian s-a simţit atras de dramaturgul suedez Berger, şi de ce i-a tradus piesa *Potopul* în limba română? Oare nu a manifestat el în cazul respectiv un interes pentru schema acut compoziţională a lui Berger, care schimbă brusc corelaţiile dintre oameni odată cu modificarea situaţiei? Din acest punct de vedere am şi examinat piesa *Jocul de-a vacanţa*, cînd am început să lucrez la ea.

Şi în fond, prima parte a piesei reprezintă tocmai ciocnirea lui Ştefan Valeriu cu toţi locuitorii pensiunii Weber, a doua parte — victoria lui Ştefan ; toţi locuitorii pensiunii îi acceptă, cu diferite reticenţe, programul — jocul de-a vacanţa (act alb) şi, în sfîrşit, în actul al treilea, Ştefan, ciocnindu-se cu un real sentiment pămîntesc, suferă în mod neaşteptat o înfrîngere.

O asemenea înţelegere a construcţiei piesei ne-a ajutat să distingem concepţia ideologic filozofică a autorului. El îi împarte pe oameni în « prozatori » şi « poeţi », acordînd o vădită preferinţă ultimilor. Dar poezia, ruptă de viaţa reală, nu poate să crească într-un turn de fildeş. Cînd în realitatea născocită irumpe viaţa, programul lui Ştefan se dovedeşte neconsistent.

Oameni, fiţi visători, fantezişti şi poeţi — spune parcă piesa lui Sebastian — dar trăiţi nu în ceruri, ci pe pămîntul nostru păcătos. Cam la o astfel de concluzie ajungem şi noi în spectacolul nostru.

Teatrul lui Sebastian n-are un caracter concret social, naţional şi istoric. Piesele sale sînt în general umane, poetice şi au o semnificaţie filozofică. Totuşi, general umanul se sprijină întotdeauna pe concret. Pe materialul realităţii româneşti dinainte de război, ne-am străduit să scoatem în evidenţă motivele capabile să emoţioneze pe spectatorul sovietic din anii '70.

Nu de mult s-a scris că, în *Jocul de-a vacanţa*, autorul s-a ocupat cu o analiză psihologică fără rost, îndepărtată de realitate, dar acum sîntem convinşi întru totul de faptul că Sebastian a anticipat probleme care-i tulbură după cîteva decenii pe contemporanii noştri.

https://biblioteca-digitala.ro

Spectacolul reprezentat pe scena moscovită în 1972, după cum vedem, trezeşte un neîndoielnic interes în rîndul publicului. Sîntem cu totul de acord cu scriitorul Camil Petrescu, care scria curînd după moartea dramaturgului că, « în tmp ce atîţi scriitori renumiţi în timpul vieţii, trec după moarte în umbra uitării şi e nevoie de strădaniile prietenilor pentru a reînvia amintirea lor, personalitatea lui Mihail Sebastian se va contura din an în an în toată plinătatea şi bogăţia ... Operele sale aparţin acelor fenomene ale artei, care sînt menite să învingă vremea ».

În spectacolul nostru, pus în scenă în cinstea Festivalului dramaturgiei româneşti pe scena sovietică, rolurile principale sînt jucate de actori foarte bine cunoscuţi din filme spectatorului român. Rolul Corinei îl joacă artista V. Maliavina, rolul lui Ştefan Valeriu — artistul V. Şalevici. În alte roluri apar maeştrii de frunte ai « Teatrului Vahtangov », ca: A.Guncenko (doamna Vintilă), A.Grave şi V. Osenev (căpitanul Bogoiu), N.Timofeev (maiorul pensionar) şi alţii.

Decorurile spectacolului au fost executate după proiectele și schițele aparținînd a doi arhitecţi moscoviţi — I. Arndt şi M. Papkov. Ei au creat o construcţie în trei etaje a pensiunii, care crează impresia unei cabane în munţi şi, în același timp, aminteşte oarecum silueta unei corăbii. Ca material pentru scenografie s-au folosit elemente naturale: metal, lemn şi paie.

Muzica spectacolului a scris-o tînărul compozitor — D. Kriviţki. Înlocuind « Mica serenadă » a lui Mozart—amintită în textul piesei—cu partea lentă din Simfonia a doua de Mahler (ni se părea că tema lui Mozart este prea clasică, prea severă), compozitorul a compus un prolog muzical de amploare la spectacol (un poem de dragoste) şi o codă finală, dezvoltînd tema lui Mahler.

Textul spectacolului este cel tradus de Iulius Edlis, un bun cunoscător al literaturii române.

https://biblioteca-digitala.ro

ELENA AZERNIKOVA

MIHAIL SEBASTIAN

PE SCENA MOSCOVITĂ

Teatrul Vahtangov a inaugurat festivalul dramaturgiei româneşti pe scena sovietică, cu piesa lui Mihail Sebastian *Jocul de-a vacanţa*, o piesă plină de lirism, de un lirism pur, cristalin, pe care traducerea lui Iulius Edlis l-a pus pregnant în valoare. Cititorul sovietic care a avut prilejul să admire *Steaua fără nume* şi *Ultima oră* şi-a completat cunoştinţa cu teatrul dramaturgului român prin această creaţie de început a drumului său scriitoricesc.

Teatrul a căutat să dea o interpretare proprie, originală, piesei lui Sebastian, realizînd un spectacol graţios şi gingaş, plin de melancolie, dar şi vesel totodată, un spectacol teatral şi totodată profund autentic.

Fineţea intelectuală, înclinarea spre culori pastelate, caracteristice pentru talentul regizoral al lui L. V. Varpahovski, i-au îngăduit să înţeleagă pe eroii piesei într-un spirit îndeaproape înrudit cu cel în care i-a conceput însuşi autorul. Eroii lui Sebastian i-au apărut spectatorului sovietic în toată puritatea integrităţii lor spirituale, care nu cunoaşte compromisuri. Regizorul sovietic a simţit profunda poezie, nobleţea şi frumuseţea ce sălăşluiesc în sufletul eroilor lui Sebastian, în ciuda condiţiilor sociale în care sînt nevoiţi să trăiască, în ciuda societăţii burgheze meschine ce-i înconjoară.

Sus, undeva în munţi, stă ferită de privirile mulţimii vila Weber. Tinerii arhitecţi I. Arndt şi M. Pankov au ştiut să-i dea o siluetă aeriană, aproape efemeră, ea pare cînd un castel pierdut în nori, cînd un far chemînd pe cei rătăciţi pe valurile mării, cînd un adăpost plăcut pentru călătorul obosit de drum. Aici, în munţi, departe de societatea burgheză, de apăsarea ei, eroii piesei lui Sebastian cunosc frumuseţea nobleţei şi demnităţii umane. Aici îşi poate afla afirmarea adevărata iubire, pură, profundă. A fost deajuns să se creeze condiţii de încredere reciprocă, condiţii ca oamenii să se iubească între ei, să se respecte şi iată că cei ce altădată erau copleşiţi de griji meschine, duceau o viaţă lipsită de sens, de căldură, simt

https://biblioteca-digitala.ro

că în sufletul lor se nasc sentimente noi. Micul, funcționar Bogoiu (rol jucat cu mult umor de V. Osenev) dezvăluie talente neașteptate, Jeff (V. V. Ioanov) se arată a fi o fire sensibilă, copilăroasă, ușor vulnerabilă. Chiar și maiorul, cu toată aparența lui milităroasă (artistul N. Timofeev) pare a fi mai curînd un om cumsecade, timid, bun, obosit de viață. Iar cinica doamnă Vintilă care știe să se adapteze vieții (A. Guncenko interpretează acest rol cu multă iscusință, la hotarul între comedie și tragedie) cunoaște, poate prima oară, regretul de-a-și fi irosit sentimentele. Iar Ștefan Valeriu, excelent jucat de V. Salevici, — un joc fin, nuanțat, — își va smulge pe neașteptate masca de om cu tupeu, pentru a ne apare așa cum este cu adevărat — un suflet sensibil, delicat. Darul de a visa nu-l au, după Sebastian, decît puțini oameni. De fapt, oamenii se împart pentru el în cei ce pot visa, pot năzui, pot avea idealuri și cei lipsiți de această facultate. Tema aceasta — specifică lui Sebastian — capătă o rezonanță deosebit de puternică în *Steaua fără nume*. Dar ea începe să-și facă loc încă din *Jocul de-a vacanța*. În spectacolul realizat pe scena teatrului Vahtangov, locuitorii vilei Weber, pînă mai ieri preocupați numai de gîndul că poșta întîrzie, că telefonul e stricat, închiși fiecare în propria sa găoace, pe neașteptate găsesc punți de legătură, de comunicare, se unesc în aceeași aspirație spre vis, în aceeași capacitate de a se ridica deasupra prozei meschine a vieții. Curînd își dau seama cît sînt de șubrede iluziile lor, cît de ușor se spulberă ele venind în atingere cu realitatea brutală. Spectacolul realizat de teatrul Vahtangov subliniază efortul lor, fie și sortit eșecului, de a se ridica deasupra cotidianului, ca o mărturie a faptului că, sufletește, ei nu aparțin acestui cotidian.

Eroina principală, Corina, face parte din acea categorie de femei cărora le revine un rol de seamă în dramaturgia și în proza lui Sebastian. Femeia este cea care în teatrul scriitorului român, prin căldura ei sufletească, prin înțelegere, îți dă putința să te descoperi pe tine însuți, să-ți dezvălui sufletul. Eroinele decid deobicei la Sebastian mersul acțiunii dramatice, aduc în viață o notă de poezie. Pe scena teatrului Vahtangov rolul Corinei este interpretat de V. Maliavina, de care spectatorii români își amintesc, desigur, din filmul *Tunelul*. V. Maliavina a realizat o Corină fermecătoare, inteligentă, de o mare puritate sufletească, totodată emanînd căldură, gingășie, de aici și atracția pe care o exercită asupra celor din jur. Și totuși, în finalul actului trei, unele accente ale rolului au fost schimbate. Corina renunță la iubirea lui Ștefan pentru că nu vrea să coboare în meschinăria cotidianului. Ar putea fi aceasta interpretată ca o fugă, ca o evadare din realitate? Teatrul Vahtangov a preferat să sublinieze că eroina coboară din munți, pentru a reveni la viața simplă, cotidiană, autentică! Nu credem că atare interpretare este întru totul justificată. Sebastian a desființat fără milă utopia pe care el însuși a creat-o. Vacanța se apropie de sfîrșit. Jocul s-a sfîrșit. Cercul s-a închis. Jocul s-a dovedit a fi pur și simplu un divertisment, un intermezzo într-o tragedie, care a început de mult și nu cunoaște sfîrșit. Fericirea nu poate fi fericire sub continuă amenințare. Iluziile sînt efemere. Eroii lui Sebastian știu foarte bine ce anume le stă în putere și pînă unde se întinde puterea lor de a visa, de a făuri iluzii. Jocul are un sfîrșit trist. Viața cu mîna ei rece și necruțătoare îi desparte pe oameni, pe care forța iubirii, a căldurii sufletești îi ridică deasupra prozei. Melancolia finalului răsună ca o imputare adresată lumii, vrăjmașe visului. Teatrul lui Sebastian nu cunoaște disperarea: el crede în oamenii care au reușit să-și păstreze, în ciuda încercărilor, puritatea și omenia. Ca și în piesele lui Cehov, în teatrul lui Sebastian nimeni nu învinge; victoria este în afara piesei, în viitor. Viața își urmează cursul, se nasc oameni noi, idealuri noi, noi principii de viață. Și, mai presus de năzuințe utopice, Sebatian a visat o societate cu relații noi între oameni, de aceea a condamnat fără cruțare lumea burgheză în care omul nu-și poate desvălui omenia.

https://biblioteca-digitala.ro

Versurile unui mare interpret de operă

Dacă « toate artele tind spre muzică», — aşa cum pretindea Walter Pater, muzica, totuşi, nu-şi ajunge sieşi. Altfel, cum s-ar explica surprize ca aceea pe care ne-o rezervă cazul unui mare cîntăreţ de operă, una din gloriile mondiale, cele mai certe, Nicola Rossi Lemeni, — care-şi conduce, în acelaşi timp, cu tenacitate şi rigoare, o operă de poet al verbului *scris*; nu răsunînd, aşadar, triumfal sub cupola marilor teatre, în valurile de entuziasm pe care le suscită de obicei interpretările sale, ci încredinţîndu-se discret dialogului mut cu cititorul.

Vocea care ne-a înfiorat în *Boris Godunov*, în *Don Carlos*, şi în alte grave figuri ale marelui repertoriu, o descoperim dincolo de încleştările dramei, în linîştea albă a paginilor, în volume care filtrează un lirism de o sensibilitate rafinată. Fie că se numesc *Impeti* (Milano, Gastaldi, 1954), sau *Le orme* (Milano, Schwarz, 1956), sau *Orto di passione* (Cappelli, 1961), aceste culegeri de o inspiraţie necontrafăcută, par să asculte de legea unui clasicism esenţial, prevalent etic. Multe din asemenea producţii sînt adevărate imnuri, prin intensitatea mesajului, a simplităţii plină de fervoare.

Bine înţeles, — fatalitate a unui destin răsfăţat de Muze — poetul a trebuit, şi în această ipostază de relativă solitudine, să îndure mărturiile zgomotoase ale notorietăţii : o seamă de distincţii cu nume impozant, Premiul Vallombrosa (1957), Premiul Costiera del Sole (1963), Premiul Special al Preşedintelui Republicii Italiene (1967), au venit, rînd pe rînd, să asalteze această sihăstrie de reculegere pasionată.

GEORGE LĂZĂRESCU

https://biblioteca-digitala.ro

NICOLA ROSSI LEMENI

POEM

Priveşte spre cele patru orizonturi
şi scutură praful
încălţărilor tale, —
şi acum
nu mă atinge
sînt nou —
vechea mea piele
a rămas în şanţ
lîngă trestiile verzi
ce nu se frîng niciodată —
m-am înălţat pînă aici
la răscrucea
unde vîntul
nu mai găseşte piedici,
şi-mi ofer fruntea
să o sărute soarele —
picioarele îmi plutesc uşoare
şi spatele-mi e drept
iar braţele
de-ar fi aripi
ar bate cu un curaj inconştient
ca în visele din zori —
învăluit astfel în lumină
pot fi oriunde
oriunde eşti tu
sau nu eşti, —
oriunde sînt eu
eşti şi tu.
Oh, nu mai cîntări greutatea
cuvintelor —
şi cu privirile ascunse
acoperă-te
ca într-o teacă

https://biblioteca-digitala.ro

de bucurie —
Aş vrea să trăiesc
în toate lucrurile
fără a le lipsi o clipă —
fără a-i lipsi o clipă
sufletului
şi luminii
de care am nevoie
numai acolo
unde eşti tu.

DEDICAŢIE

Să nu te întorci
    nici înapoi
nici într-o parte, nici în alta,
să ai darul tău
şi în tine
toate darurile din lume,
să cauți în tine
tot atît cît e în mine însumi,
ca să întrebi viaţa şi pe mai departe,
să nu te cufunzi
în disperata amărăciune
şi să nu lipseşti
de la lauda eternă.
    Cu tine
mai presus de orice,
să mă încînt de frumos
şi să ştiu să mulţumesc —
mai presus de orice
să fim noi
la reîntoarcerea în centrul lumii,
fără şovăiri
fără îndoieli,
cu aşteptarea conştientă
a întregii lumini.

SORA

Sora mea,
    la bine,
şi la rău,
nu ştiu
cînd te iubesc
mai bine.
Ar fi prea mult
să înţelegem

https://biblioteca-digitala.ro

de ce
și unde
și cînd
această întîlnire
ne-a fost scrisă —
desigur
nu e atît de simplu:
ceva
de foarte departe
era pregătit
din timp.
A ne cunoaște
așa cum ne cunoaștem noi
și a ști
și a pătimi împreună
în lacrimi,
în rîs
și în suspine,
și a privi stelele
și mai departe
sau pe acest pămînt
a căuta
în pulbere
degetul unui zeu
care scrie
sau a scris deja
cînd
de ce —
totul e tot una
fiindcă
nu e atît de simplu:
ceva mai mult mai demult
era pregătit
cu mult înainte.

MOBILIS IN MOBILE

Neincetat
se agită marea nepotolită
și dunele pustiului
se agită
ca munții care apar
și dispar —
orizonturi imense de neajuns
se deplasează,
schimbă imagini după imagini —
păduri și cîmpuri
se agită neliniștite
în bătaia aripilor unui vînt nebun —
freamătul unui sunet

https://biblioteca-digitala.ro

sau fulgerul unei lumini
fac să vibreze în aer
valurile înlănțuite
ale întregului la un loc —
și acest pămînt
și orice stea
și orice cer
și orice trup fără viață
vibrează
în vîrtejul irezistibil
al cursei eterne —
Neliniștita pulbere
și truda omului
în respirația imensă a firii
cunoscute sau necunoscute
și puiul în oul încă nespart
și animalul anxios
și sîngele în noapte
ca în rădăcinile subterane,
limfă atotputernică —
totul, totul îți aparține,
necunoscut încă dar prezent,
în toate ca un zeu,
fiu al meu,
de totdeauna.

În românește de GEORGE LĂZĂRESCU

https://biblioteca-digitala.ro

TEA PREDA

Dans şi cultură populară

pretext

ATENIAN

« Folclorul nu este numai o ştiinţă capabilă să instruiască spiritul, ci şi o disciplină a dragostei» — spune P. Saintyves, în a sa *Apologie a folclorului sau a ştiinţei tradiţiei populare*.

O afirmaţie care, fără îndoială, ar fi putut sluji drept *motto* uneia din mai puţin obişnuitele manifestări internaţionale desfăşurate vara aceasta în Grecia, la Atena: Primul Congres al Uniunii Internaţionale pentru Cultura Populară de expresie tradiţională (UICPET). Este vorba de o instituţie internaţională ce-şi are sediul la Paris, în care sînt înscrise grupuri de reprezentanţi aparţinînd unui număr impresionant de ţări europene. O instituţie ce tinde să cucerească tot mai mulţi prozeliţi, bineveniţi romantici ai secolului XX, dornici de a trăi laolaltă bucuria descoperirii — dincolo de diversitatea inerentă a folclorului naţiunilor —, sedimentul cel mai adînc al acestei « geologii morale», după cum spunea Henri Focillon, în care apar neaşteptate apropieri, tulburătoare înrudiri de spirit. Meridianele de orice fel, dispar, sentimentul, atît de cald, al unei regăsiri fraterne, este copleşitor.

Avusesem prilejul, cu doi ani mai înainte, să-l cunosc pe fondatorul acestei Uniuni, domnul Pierre Goron; animator energic şi inventiv, sentimental şi visător totodată, pasionat apologet al folclorului înţeles ca unul din mijloacele cele mai directe şi mai eficiente de comprehensiune într-o lume ameninţată, astăzi, de înstrăinare, de uscăciune a inimii. L-am cunoscut în România, în Maramureş — într-una din acţiunile sale practice, conducînd un grup de entuziaşti discipoli, intelectuali francezi, în mare majoritate cadre didactice —, studiind cu nemaipomenit zel obiceiurile şi arta noastră populară, învăţînd jocurile noastre, împărtăşindu-se, cu emoţie,

https://biblioteca-digitala.ro

din modul de trai al localnicilor. Și i-am văzut și pe localnici — unii dintre ei nu cunoscuseră niciodată străini în satele lor din văile munților, neverosimile și pure rădăcini ale trecutului —, i-am văzut primind cu surprinzătoarea curtoazie a unor seniori, pe distinșii oaspeți din « îndepărtata Franție». Clipe care rămîn, care-ți fac bine.

De data aceasta, contextul geografic era cu totul altfel. Dar nu și cel sentimental, pentru că aceeași fervoare apostolică anima grupurile de participanți strînși din mai toate colțurile Europei.

Și unde ar fi fost mai potrivit să se țină un asemenea congres, dacă nu în Grecia, unde nu numai pămîntul, marea și piatra, dar și copacii, și praful, și aerul, sînt tot atîtea clamori ale trecutului? Ele îți aduc aproape, cu o asemenea intensitate, trecute gînduri, trecute gesturi, balansînd atît de vertiginos spre tine timpul, încît, țîșnit de sub nevăzutul ochi orb al clepsidrei, te surprinzi că plutești, euforic și amețit, într-o uluitoare stare de «imponderabilitate» a duratei. Și de aici totul este posibil. Este posibil să întinerești prin trecut, este posibil să devii înțelept prin clipele ce se precipită arzînd spre viitor, este posibil, Janus modern, să-ți încurci, cu indelibile delicii, fețele.

Și totuși, este sigur că în acea radioasă dimineață ateniană de șapte august, ne aflam cu toții, oaspeți și gazde, nu în spațioasa *exedra* a unui gimnaziu antic, ci în ultra moderna Sală a Congreselor din incinta Școlii Universitare de Științe Financiare și Politice « Pantios », și nu în vreo adunare de *choregi*, pregătind o festivitate panatheniană, ci cu prilejul inaugurării solemne și a deschiderii primului congres al UICPET-ului.

În sală, un auditoriu de o veselă policromie vestimentară — ceea ce, desigur, nu ar fi displăcut nici privirii vechilor atenieni, amatori de culori contrastante, în mult mai mare măsură decît presupunem noi astăzi în numele nu știu cărei prejudecăți estetice — , căci fiecare grup arborase, la sugestia programului, costumul specific național.

Proclamație de deschidere, urări de bun venit, alocuțiuni ținute de primarul Atenei, av. Demetrius Ritsos, de dr. Roger Pinoteau, președintele UICPET-ului, vicepreședinte al Consiliului Municipal al orașului Paris, de prof. G. Kournoutos, director general în Ministerul Culturii și Științelor, de Antoine Zeveleki, președinte al Centrului de Relații Culturale Internaționale, vicepreședinte și delegat în Grecia al UICPET-ului. Neașteptat prilej de a admira, în paralel, eleganța și subtilitatea retoricii grecești și franceze.

Atmosferă festivă și deloc rigidă, flash-urile aparatelor de filmat, regăsirea vechilor amici, înfiriparea rapidă, neconvențională, de noi cunoștințe, animația grupului de congresiști pornind, multicolor și vesel, pe străzile inundate de lumină ale Atenei — cortegiul atîtor costumații naționale adăogînd o notă și mai originală forfotei lor exuberante —, depunerea de coroane la Mormîntul Soldatului Necunoscut, cocktailul oferit de primarul Atenei în sălile de recepție ale Palatului Municipiali-

https://biblioteca-digitala.ro

tății, din nou alocuțiuni (evidente, și pentru grecii moderni, gustul pentru *logos*, delectarea subțire ce-o dă cuvîntul, perioadele abil coregrafiate), ședințe de lucru ale adunării generale a UICPET-ului etc.

Și, rapid, intrarea în atmosfera cea mai propice unui atare congres. Cunoașterea nemijlocită a Greciei. Lucru pe deplin înțeles de organizatorul congresului, Antoine Zeveleki, care, gazdă de o fermecătoare civilitate și, în spiritul celei mai autentice tradiții atice, dialectician al stărilor de spirit, a știut să imprime programului congresului tensiunea alternanțelor: vechea și noua Grecie, întru mai buna pătrundere a sensului noțiunii de tradiție. Muzee și edificii moderne, teatre antice și săli de congrese internaționale, ruinele din Delphi și Pireul febril, intens comercial, înălțimile misterioase ale Parnasului și impresionantele uzine moderne « Aluminium Hellas » din Beoția, drumuri prăfuite, ce au fost cîndva căile sacrelor pelerinaje și superbele peluze de iarbă ale unui camping al Centrului Tineretului Municipialității Atena, de la « Beach » St. André, imagini ale filmului documentar « Leucade, insula poeților și a legendelor » — cu pescari venerabili, « țărani ai mării », care atunci cînd corăbiile lor îmbătrînesc, nu le aruncă, ci le lasă să se sfîrșească, singure, ascultînd clipocitul apei și țîrîitul nostalgic, intens, al greierilor — și ultra eleganta stațiune ateniană de pe malul mării, Vouliaghmeni, cu banchetul de adio, în sunetele atît de melodioase ale cîntecelor grecești.

Întîlnirea cu Grecia, un șoc; dar, în pofida unei atitudini spirituale, devenită « clasică », de proiectare a ființei, în fața atîtor vestigii ale trecutului, în crepusculare nostalgii, în difuze reverberații ale unei melancolii de turnură romantică, — un șoc stenic, o neașteptată infuzie de vitalitate. Pentru că ciocnirea, la fiecare pas, a trecutului și a prezentului, întrepătrunderea lor, nu te obligă, după primele clipe de cumplită amețeală, să-ți pierzi nici dimensiunea timpului ce-a fost și nici pe cea a timpului ce este, ci îți permit ca, absorbindu-le și lăsîndu-te absorbit de ele, într-o reciprocă luare în posesie, să-ți amplifici ființa, să-ți ascuți ochiul, sensibilitatea și imaginația, să primești și să dai, intens, ca într-o ardere. Căci cum ai putea rămîne supus unui ritm interior leneș, domol, cînd fiecare centimetru pătrat al Greciei îți vorbește cu mai multe voci deodată?

Dacă asculți atent, printre stîncile prăvălite în peisajul abrupt, prăpăstios, al ruinelor din Delphi, auzi din subterana secretă, vocea Pithiei; străbătînd drumul șerpuitor ce urcă și coboară în serpentine între Atena și Delphi, zărești, în reverberațiile roz-ocru ale luminii ciocnite de pămîntul sterp, roșcat al Greciei muntoase, culmile severe ale Parnasului, lăcașul lui Phoebus și al muzelor; trecînd prin Levadia, ți-i imaginezi pe cei ce veneau aici să consulte oracolul lui Trophonius, atenți la săvîrșirea ritualului: mai întîi să bei din izvorul Lethei, apa ce-ți șterge amintirile, apoi din cel al Mnemosynei, ca să nu uiți ce ți s-a revelat. Lefsina, azi centru industrial, a fost cîndva Eleusis, și imaginea celebrelor procesiuni îți apare brusc, ivită din pămîntul sărac amestecat cu pietre sacre. Navele moderne, împestrițate de

https://biblioteca-digitala.ro

pavilioanele tuturor țărilor maritime, îmbulzindu-se în cheiurile Pireului, puternicul port comercial din apropierea Atenei, îți amintesc Pireul opulent descris de Xenophon, portul în care se strîng « toate bunătățile din Sicilia, Italia, Egipt sau Libia, din țara Pontului sau din Peloponez și din orice colț al lumii ». Insulele Egina, Paros, plutesc acum și din totdeauna, pe apele unei mări ce-ți șoptește—precum o imensă scoică neverosimil de albastră — unduitoare și muzicale legende.

Dar nici un alt colț al Greciei nu-ți dă mai puternic senzația, extraordinară, de amplificare și totodată de absorbție a timpului, ca Atena. Lîngă un building ultra modern, pietrele nu știu cărei vechi ulițe, albite de milenii de soare; nici nu e nevoie să-ți pleci urechea pe muchiile lor tocite; ele vuiesc de pașii cortegiilor marilor serbări dionysiace, auzi pașii elastici ai efebilor purtînd sulițe și săbii, hlamide și *petasose*, pașii ușori ai *kanephorelor*, frumoasele dintre frumoasele Atenei, săltînd pe cap coșurile lor aurite încărcate cu fructe, tropăitul gălăgios al mulțimii înfierbîntate, împodobite cu ghirlande de iederă și frunze de acant, al bărbaților travestiți în sileni și satiri, în Pan cel năstrușnic, răscolind pulberea uliței cu copitele lui neastîmpărate, auzi mugetele înfundate ale animalelor mînate spre sacrificiu amestecîndu-se cu țiuiturile asurzitoare ale fluierelor, flautelor, naiurilor și timpanelor. Părăsind larma Atenei moderne, oraș al comerțului, cu magazine de lux sau simple tarabe tixite cu cele mai neașteptate mărfuri (alături de ele vînzătorl ageri, înarmați cu amabilitate și propozițiuni poliglote îți surprind și speculează, buni psihologi, și cel mai imperceptibil semn de interes) —, liniștea ruinelor Agorei. Dar tu știi, auzi în această tăcere, vechea, nemaipomenita larmă a vînzătorilor de pește, brînză, mirodenii, fructe și vin, strigătele precupeților și ale zarafilor, ale dresorilor de animale sălbatice și ale scamatorilor; auzi, trecînd dincolo de bazarul negustorilor, în « piața deschisă » a Agorei, destinată vieții publice, în galeria de lîngă colonadele Porticului lui Zeus, vociferările grupului de atenieni dezbătînd problemele politice la ordinea zilei; îi auzi comentînd, entuziasmați, în Porticul Pestriț, spre nordul Agorei, tablourile unor artiști celebri, pictate pe tăblii de lemn; și nu departe de piatra hotarului de miazăzi al Agorei, loc în care cîndva se afla vestitul atelier de cizmărie al lui Simon, unde, după spusele lui Diogene Laertios, îi plăcea lui Socrate să zăbovească și să discute, poți auzi, înfiorat de emoție, vocea ironică, zeflemitoare a filozofului.

Trecut și prezent laolaltă, în vechiul teatru Herodus Atticus. Seară de spectacol. Se joacă « Aida » de Verdi, de către Opera Națională a Greciei, în cadrul faimosului Festival al Atenei din august-septembrie. Treptele de marmoră gem de spectatori, veniți din toate colțurile lumii. Toate tipurile fizice posibile, toate fanteziile vestimentare. Amfiteatrul însuși devine o imensă scenă. O vizibilitate și o acustică, perfecte, o interpretare și o punere în scenă, strălucite. Vastitatea acestui fantastic decor natural, sub cerul profund, albastru-violet, spuzit de stele, te copleșește. « Aida » lui Verdi dobîndește o ideală monumentalitate, trăim o stranie atmosferă de sacerdoțiu. Cîndva, spectacolele serbărilor dionysiace la teatrele Atenei erau

https://biblioteca-digitala.ro

precedate de oficierea ritului purificării spectatorilor. Imaginile gesturilor de odinioară îți vin în amintire, nimic livresc nu le rarefiază intensitatea.

Văzusem mai întîi Acropole seara, de pe colina din fața Parthenonului, pe stînca sacră unde apostolul Pavel împărtășise oamenilor noua religie, creștinismul. O văzusem ca pe un decor, luminată de reflectoarele unui spectacol de sunet și lumină, pe care ingenioase jocuri de lumină, fundalul sonor și voci imprimate pe benzi de magnetofon (în franceză și engleză, alternativ) îl transformau în istorie: bătălia de la Maraton și de la Salamina, incendiul pustiitor al Perșilor, uralele mulțimii salutîndu-l pe Pericle, ritmul apăsat al pașilor legiunilor romane . . . Un decor magnific, al unei istorii glorioase, accidentate. Dar Acropole înseamnă altceva. Nu un decor, ci inima, spiritul Atenei.

O simți în aerul pe care-l respiri, o porți în minte oriunde ți-ai cutreiera în Atena pașii, o întrevezi brusc, cu emoție, la cotitura vreunei străzi, cu sentimentul că ai regăsit o imagine ce ți-a aparținut, fără să știi, dintotdeauna. Un vis al geometriei albe, plutind, în inima Atenei, pe o stîncă imensă, roșcată. Privești, pierdut, liniile precise, aeriene și zvelte ale coloanelor templelor sale de marmoră, printre care zărești, albastru și pur, cerul cu nori alburii — precum o imensă mare răsturnată în care se sparg fără zgomot, destrămîndu-se, șuvițe de spumă — și simți că aerul vibrează ușor în jurul lor, muzical. Te emoționează adînc, ca o promisiune a absolutului; totul ți se pare ușor, senin, echilibrat, ca și cum universul ar fi scăldat în nu știu ce transparențe, purificatoare, eterne, ale Spiritului.

Pe acest fundal, ședințele de lucru ale Congresului. Probleme de organizare, de configurare a planurilor pentru viitor, comunicări pe tema transpunerii dansului popular pe scenă și, mai ales, dezbaterea, îndelungă, a problemei importanței social-morale a cunoașterii și păstrării folclorului, a menținerii — într-o epocă de provizorat, de neliniște, de contraste puternice, de tendință a înstrăinării omului, — a culturii de expresie tradițională, ca o punte vie între trecut și prezent, o perpetuare a celor mai nobile tendințe ale omului, de comprehensiune, de respect, de fraternitate.

Și nicăieri decît atunci, în cadrul acelor calde discuții ale Congresului, cu sufletul îmbibat de imaginile fabuloasei Grecii, nu mi s-au părut mai adevărate cuvintele pline de fervoare ale lui André Varagnac, pledînd pentru respectul tradiției: « studiul aspectelor tradiționale ale civilizației contribuie să te facă să înțelegi mai bine ce înseamnă civilizația însăși, și cum ea mereu se reînoiește, rămînînd, secret, credincioasă întregului trecut al umanității . . . Nici o operă de civilizație nu se poate mărgini la imediat. Orice întreprindere culturală demnă de acest nume depășește prin țelurile sale nu numai utilitatea prezentă, dar chiar și durata existenței individuale. Misiunea civilizației începe atunci cînd naște în om iluzia eternității operei sale, sau cel puțin a unei deveniri atît de vaste încît să se confunde cu eternitatea . . . »

https://biblioteca-digitala.ro

« A amuţit un glas ieri dimineaţă,
Un glas ce limba plantei o vorbea... »

Anna Ahmatova scria în 1958.

Ce glas se stinsese oare în acea dimineaţă de toamnă, care cunoştea atît de bine graiul florii, al copacului, al jivinei, al bobului de ţărînă? Cine era poetul, a cărui prematură dispariţie era atît de mult regretată de mai vîrstnica lui colegă de condei şi generaţie?

În curînd se vor împlini şaptezeci de ani de la naşterea lui. Nu ştiu cît este de bine cunoscut Nikolai Alexeevici Zaboloţki de cititorii tineri de poezie din Uniunea Sovietică, dar ştiu că cititorului român i-a fost prezentat pentru prima oară de revista noastră, care încă în a doua ei lună de existenţă, într-o notă intitulată « Cuvîntul poeziei » se ocupă de volumul său de Versuri alese *(1960), care însemna reapariţia lui Zabolotki în vitrinele librăriilor, după foarte mulţi ani de absenţă.*

Şi mai ştiu încă ceva. Nu există om de litere, poet sau prozator sovietic de prestigiu, care să nu-l ştie şi să nu-l preţuiască pe acest poet. Evgheni Vinokurov şi Bella Ahmadulina, bunăoară, cînd au auzit că Secolul 20 *a publicat în două rînduri (1964,1967) versuri ale lui Zabolotki, cînd au auzit deci că el este cunoscut şi apreciat de noi, au fost cuprinşi de uimire şi admiraţie. Cred că îl considerau ca pe un fel de monopol al lor, mai bine zis, ca un fel de monopol al « celor aleşi ». Fiindcă deşi se exprimă în cel mai strict, cel mai riguros, cel mai pedant, aş zice, vers clasic (pe care versiunea românească de faţă s-a străduit să-l respecte întocmai), el rămîne totuşi un poet oarecum bizar. Zabolotki conversează cu natura cu dezinvoltura cu care îşi vorbesc doi colegi de bancă, o interpelează, o ceartă, îi face educaţia cu dragostea severă a părintelui faţă de copil, o analizează cu minuţiozitate în cele mai subtile manifestări ale ei, ca un doctor pe-un pacient « interesant », îi vorbeşte monosilabic şi cu subînţelesuri numai de ei cunoscute, ca un iubit.*

Zabolotki dă suflet naturii, o face să cugete şi îi dă grai. O animă ca să se facă înţeles, îi dă cuget ca să aibă un interlocutor şi o face cuvîntătoare ca să-i poată auzi răspunsurile. Deşi o socoteşte ca pe-o rudă mai tînără şi neajutorată, el îi acordă totuşi o supremă importanţă, mobilizîndu-i pe oamenii de pe întregul glob ca să se ocupe de ea. Şi, în primul rînd, îi dă o supremă importanţă, adresîndu-i-se cu referiri fireşti la personaje culturale şi istorice, care presupun un dialog îndelungat şi constant. Hesiod, Socrate, pitorescul ucrainian Skovorodà, problematicul Ossian, cu ale lui himerice imnuri închinate naturii, iată numai cîteva din figurile pe care le pomeneşte în mod curent Zabolotki, adresîndu-se interlocutorului său, materia, materiei în mişcare, materiei cugetătoare.

MADELEINE FORTUNESCU

https://biblioteca-digitala.ro

NIKOLAI ZABOLOȚKI

LA MOARTE MEDITÎND ASEARĂ...

La moarte meditînd aseară,
Deodată sufletul mi s-a-nvrăjbit,
Ce tristă zi ! Natura-ntîia oară
Îmi azvîrlea priviri ca un cuțit.

Mîhnirea despărțirii pe milenii
Mă săgeta, și-am auzit atunci
Cîntarea de amurg-a buruienii,
Cuvîntul apei, țipătul din stînci.

Rătăcitor prin vegetale-Olimpuri,
Intrai în codru la sfîrșit de zi,
Și sufletele celor morți prin timpuri
Urcau spre cer în trombe străvezii.

Și-l auzeam pe Pușkin peste frunze,
Și pasărea lui Hlebnikov cînta,
Și lîng-o piatră pasul îmi ajunse,
Avînd profilul lui Skovorodà. [1]

Și toate semințiile pădurii
Ștafeta vieții și-o treceau pe rînd,
Și îi eram nu descendent naturii,
Ci gîndul. Nestatornicul ei gînd.

---

[1] Grigori Skovorodà (1722—1794), filozof și scriitor ucrainian, panteist, poreclit « Rousseau slav »; după studii la universități germane, după ce a predat poetica la Colegiul din Harkov, a ajuns să trăiască nomad, predicînd prin cîntece și fabule întoarcerea la natură. (n. tr.)

https://biblioteca-digitala.ro

CITIŢI-L, COPACILOR, PE HESIOD...

Citiţi-l, copacilor, pe Hesiod!
De celtul Ossian, minunează-te, floare!
Jos paloşul! Azi, peste scuturi rapsod
E clopotul şcolii sunînd de intrare.
Mai zăngăne vîntul năpraznice lănci
Şi-acum în Morvenul[1] *de odinioară,*
Dar fiara-nblînzită se-aşează în bănci
Şi-a noua Camènă descinde spre fiară.
Mesteacăn, şcolar eşti! Destul ai zburdat
Cu poalele-n cap, în foşniri de mătase.
N-auzi cum prin tunete-n ritm sacadat
Conjugă cascadele verbe, mînioase?
N-auzi cum sub trupul de salcie, gingaş,
În faţa oglinzii sensibilei ape,
Ca Hamlet de trist, perorează-un cosaş,
Din mrejele tale ne-nstare să scape?
Materie, tîrfă cu zîmbet celest,
Din nou simt în preajmă trădarea-ţi străbună,
În numele cărui blestem rătăcesc
Bezmetic, şi astăzi, ca ieri, prin furtună?
De sute de ori m-ai minţit pîn-acum,
C-aici, unde-i doar putrefacţia stăpînă,
Iluziile-nalte dispar ca un fum,
Şi-a vieţii clepsidră e clipa păgînă.
Zadarnic! Cît porţile trupului meu
Captivă vor ţine suflarea într-însul,
Miracolu-acela-mi va fi dumnezeu
Ce-n mine născu bucuria şi plînsul.
Acestui pămînt, jumătate orfan,
Noi, oamenii-i sîntem profesori, scînteia,
De-aceea cînta, în vechimi, Ossian
La scorburi, bîrloguri, în peşteri. De-aceea,
Din mări pînă-n mare, din zare în zări,
Cu grije ni-l creştem pe tînărul frate,
Şi fluturi se-aşează ca mii de-ntrebări,
Pe creştet, din soare, venind, lui Socrate.

COCORII

Înotînd din Africa prin norii
Legănaţi de-april ca de un val,
Lung triunghi se întorceau cocorii
Spre ştiutul lor pămînt natal.

---
[1] E vorba de ţara Morven din poemul FINGAL de Ossian. (n. tr.)

https://biblioteca-digitala.ro

Gata bolta-ntreagă s-o înfrunte
Pentru paradisul jinduit,
Îşi mîna cocorul cel din frunte
Micul său popor spre răsărit.

Dar cînd zburătorul-ajunse peste
Lacul străveziu pînă-n străfund,
Ca un hău de-ntunecimi funeste
Se căscă de jos un ochi rotund.

Flacăra ţîşni necruţătoare
Şi se stinse-aşa cum s-a aprins,
Dar din alba cerului splendoare
Două aripi frînte s-au desprins.

Două suferinţi imaculate
Valu-n braţe îl ţinură strîns,
Şi ţîşniră păsările toate
Spre-nălţimi în hohote de plîns.

Doar aici, unde se mişcă astrul
Ispăşindu-şi vechiul său păcat,
Generos, le-napoie albastrul
Tot ce moartea pe pămînt le-a luat.

Temerara, dîrză semeţie,
Spiritul de luptă neînfrînt,
Tot ce generaţia tîrzie
Celei noi i-a înmînat plecînd.

Învelită-n somn etern ca-n zale,
Pasărea solemn se cufunda,
Şi amurgul presărea agale
Flori de aur roşu-asupra sa.

LACUL DIN PĂDURE

Din nou îmi apare, în vis ferecată,
Fantastica oază, văzută odată . . .

Prin trînte de arbori, şi lupte de lupi,
Pe unde albina bea suc pentru stupi,
Şi ţipă tulpina, şi florile gem,
Şi toate de biciul naturii se tem,
M-aduse poteca spre locul, în care
Ca stana de piatră-nlemnii la intrare.

Cu lotuşi pe frunte, cercei de rogoz,
În salbă de papură verde şi roz,
O oază de apă, virgină, sclipeşte.
Piedut paradis, regăsit pentru peşte.
O stranie pace adie din unde,
Atîta solemnă grandoare, de unde?
Poporul cu pene, de ce-a amuţit?
Ci zboruri visează, de somn potopit.
Un biet cufundar, doar, cu vitregă soartă,
Tot suflă-ntr-o ţeavă de trestie spartă.

Amurgul, deodată, pe lac se prelinse
Şi orice mişcare în juru-i pieri,
Şi pinii spre ceruri, cu creştete-ntinse,
Vegheau din înalturi ca drepte făclii.
Şi cupa de apă, ca lacrima pură,
Sclipea, rumegîndu-şi, aparte, un gînd,
Cum ochiul bolnavului, carnea impură
Pe patul de moarte, lăsînd-o gemînd,
Cînd noaptea-şi aprinde întîia ei stea,
Desprins, se înalţă arzînd către ea . . .
Şi turmele grele de fiare semeţe,
Prin brazi strecurîndu-şi cornutele feţe,
Sorbeau din această cristelniţă-a lor
Uitatul balsam, de-adevăr dătător.

În româneşte de MADELEINE FORTUNESCU

https://biblioteca-digitala.ro

ARTA DE A TRADUCE

JOSE ORTEGA Y GASSET

Mizeria și splendoarea traducerii

I. Mizeria

Într-o adunare la care iau parte profesori de la Colegiul Franței, universitari și persoane din mediul intelectual, cineva susține că e imposibil să-i traduci pe unii gînditori germani și propune ca, generalizîndu-se tema, să se facă un studiu despre care filozofi pot fi traduși și care nu.

Aceasta s-ar părea că presupune, cu prea multă siguranță, că există filozofi și, în general, scriitori care pot fi într-adevăr traduși. Nu cumva acest lucru este iluzoriu? — mi-am îngăduit să insinuez. Nu cumva traducerea este în mod iremediabil o ocupație utopică? Ce-i drept, pe zi ce trece îmbrățișez tot mai mult opinia că tot ce face omul e utopic. Se ocupă de cunoaștere fără a reuși să cunoască nimic pe deplin. Cînd își propune să facă dreptate, pînă la urmă face negreșit vreo ticăloșie. Crede că iubește și pe urmă își dă seama că totul a fost o simplă promisiune. Aceste cuvinte nu trebuie înțelese ca o satiră morală, ca și cum eu le-aș reproșa semenilor mei că nu fac ceea ce își propun să facă. Intenția mea este tocmai contrariul: în loc să-i acuz pentru eșecul lor, vreau să sugerez că nici unul din aceste lucruri nu poate fi făcut, că toate sînt prin natura lor imposibile, că rămîn în faza de simplă intenție, de proiect zadarnic, de gest nedesăvîrșit. Natura a dotat fiecare viețuitoare cu un program de acte și acest program, atît și nimic mai mult, poate fi executat în mod satisfăcător. De aceea foarte rar vom vedea un animal trist. Numai la cele superioare — cîinele, calul — se observă uneori ceva ca o tristețe, și tocmai atunci ni se par mai apropiate de noi, mai umane. Poate că spectacolul cel mai tulburător, prin

https://biblioteca-digitala.ro

echivocul său, din cîte prezintă natura este melancolia urangutanului în adîncul misterios al pădurii. În mod normal animalele sînt fericite. Destinul nostru este cu totul altul. Oamenii sînt întotdeauna melancolici, stăpîniţi de manii, de frenezie, chinuiţi de toate aceste maladii pe care Hipocrate le numeşte divine. Şi explicaţia constă în aceea că acţiunile umane sînt irealizabile. Destinul — privilegiul şi onoarea — omului este să nu-şi atingă niciodată scopul propus şi să fie o permanentă aspiraţie, o utopie vie. Se îndreaptă întotdeauna spre înfrîngere şi tîmpla-i este rănită dinainte de a intra în luptă.

Aşa se întîmplă şi în această modestă ocupaţie numită traducere. În ordine intelectuală s-ar părea că nu există ocupaţie mai neînsemnată. Cu toate acestea, se dovedeşte a fi extrem de importantă şi de dificilă.

Să scrii bine înseamnă să faci permanent mici eroziuni în corpul gramaticii, al uzului stabilit, al normei lingvistice de rigoare. E un act de revoltă permanentă împotriva mediului social, o răscoală. Să scrii bine implică o anumită cutezanţă fundamentală. Ei bine, traducătorul este de obicei un personaj timid. Din timiditate şi-a ales o asemenea ocupaţie, cea mai neînsemnată. Se află în faţa uriaşului aparat poliţienesc pe care-l reprezintă gramatica şi uzul curent. Ce va face cu textul rebel? Nu-i cerem oare prea mult dacă vrem ca şi el să fie un rebel, şi încă pe seama altuia? În sufletul lui va triumfa sfiala şi, în loc să se abată de la regulile gramaticale, îl va fereca pe scriitorul tradus în închisoarea limbajului normal, cu alte cuvinte îl va trăda. *Traduttore, traditore.*

— Şi totuşi cărţile de ştiinţă exactă şi de ştiinţele naturii pot fi traduse — răspunde interlocutorul meu.

— Nu tăgăduiesc că dificultatea e mai mică, dar asta nu înseamnă că ea nu există: Ramura matematică cea mai la modă în ultimul sfert de secol a fost teoria mulţimilor. Ei bine, creatorul ei, Contor, a botezat-o cu un termen care nu poate fi tradus în limbile noastre. Ceea ce a trebuit să numim «mulţime» el numeşte *Menge*, cuvînt a cărui semnificaţie nu este acoperită de cuvîntul mulţime. Să nu exagerăm, deci, traductibilitatea ştiinţelor matematice şi fizice. Dar, cu această precizare, sînt dispus să recunosc că în acest domeniu versiunea poate ajunge mult mai aproape de original decît în celelalte discipline.

Afirmaţiile atît de tranşate ale lui Ortega y Gasset despre caracterul utopic al traducerii şi, în general, al tuturor acţiunilor întreprinse de om au, evident, o notă polemică şi conţin acea doză de exagerare, necesară oricărei pledoarii pasionate. Polemica este purtată cu «răul utopist», idealistul naiv, comod şi orb în faţa realităţii, iar pledoaria este în favoarea activităţii creatoare conştiente a omului. Mizeria traducerii, definită drept flou literar, este în fond accentuată pentru a-i scoate mai bine în evidenţă strălucirea. Falsa atitudine utopică este combătută în numele adevăratei atitudini utopice, în numele lucidităţii şi realismului. Faptul că omul e sortit să nu-şi atingă niciodată scopurile propuse, deoarece pe măsură ce-şi realizează parţial aceste scopuri idealul se schimbă şi se perfecţionează, înălţîndu-se tot mai sus, faptul că destinul — «privilegiul şi onoarea» — lui este să fie o permanentă aspiraţie îi conferă eroism şi măreţie. Distanţa, niciodată parcursă, în întregime, dintre scopurile fixate şi realizările care tind spre ele este, în fond, condiţia progresului, chezăşia ameliorărilor şi depăşirii. Activitatea creatoare, inepuizabila capacitate a omului de a inventa mereu *proiecte* noi *constituie forma supremă a activităţii umane. Aspiraţia*

https://biblioteca-digitala.ro

— Recunoşti atunci că există două feluri de scriitori: cei care pot fi traduşi şi cei care nu pot fi traduşi?

— Dacă vorbim *grosso modo*, va trebui să acceptăm această distincţie, dar făcînd-o ne închidem poarta de intrare în adevărata problemă pe care o pune orice traducere. Fiindcă, dacă ne întrebăm care este motivul pentru care unele cărţi ştiinţifice sînt mai uşor de tradus, ne dăm seama îndată că în ele autorul însuşi s-a tradus mai întîi pe sine din limba autentică în care el « trăieşte, se mişcă şi este » într-o pseudolimbă formată din termeni tehnici, din cuvinte din punct de vedere lingvistic artificiale pe care el însuşi simte nevoia să le definească în cartea lui. Pe scurt, se traduce pe el însuşi dintr-o limbă într-o terminologie.

— Dar terminologia e o limbă ca oricare alta ! Ba mai mult, după părerea lui Condillac, cea mai bună limbă, limba « bine alcătuită» este ştiinţa.

— Iartă-mă dacă în această privinţă părerea mea se deosebeşte fundamental de a dumitale şi de a preabunului abate. O limbă e un sistem de semne verbale mulţumită căruia indivizii se pot înţelege fără vreo convenţie prealabilă, pe cînd o terminologie este inteligibilă numai dacă în prealabil cel care scrie sau vorbeşte şi cel care citeşte sau ascultă au căzut de acord *în mod individual* asupra semnificaţiei semnelor. De aceea o numesc pseudolimbă şi spun că omul de ştiinţă trebuie să traducă mai întîi propria sa gîndire în această terminologie. E un «volapük», un esperanto stabilit printr-o convenţie deliberată între cei care cultivă o anumită disciplină. De aceea e mai uşor să traduci aceste cărţi dintr-o limbă într-alta. În realitate, cărţile de acest fel din toate ţările sînt scrise de la început aproape în întregime în aceeaşi limbă. Şi că lucrurile stau aşa, cea mai bună dovadă este faptul că aceste cărţi par ermetice, neinteligibile sau cel puţin foarte greu de înţeles pentru oamenii care vorbesc limba autentică în care numai aparent cărţile au fost scrise.

— Ca să fiu cinstit, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să-ţi dau dreptate şi să-ţi spun că încep să întrezăresc unele aspecte misterioase ale relaţiei verbale dintre oameni pe care nu le observasem pînă acum.

— Iar eu, la rîndul meu, încep să bănuiesc că dumneata eşti un fel de ultim mohican, ultimul supravieţuitor al unei faune pe cale de dispariţie, dat fiind că eşti în stare, în discuţia cu altă persoană, să crezi că celălalt are dreptate şi nu dumneata.

---

spre un ideal dificil, poate chiar imposibil de atins, pe de o parte, iar pe de altă parte stăpînirea lucidă a datelor realităţii pe care îşi propune să o schimbe, realismul inexorabil — iată trăsăturile caracteristice ale « bunului utopist» creator de cultură. Imperativul autodepăşirii, pe care Ortega y Gasset îl numeşte « imperativul nobleţei sufleteşti», (şi în acest sens noblesse oblige), *constă în a te simţi pe tine însuţi nu atît posesor de drepturi, cît răspunzător şi plin de obligaţii faţă de tine şi de ceilalţi, faţă de natura pe care o umanizezi prin cultură. De aceea, punînd accentul pe sensibilitatea acută la valori a creatorului în momentul cînd valorile sînt abia bănuite şi există doar ca aspiraţie de realizare, reluînd ideea socratică a măreţiei omului conferită de conştiinţa propriilor limite, Ortega y Gasset adaugă la vechile definiţii:* homo faber, homo sapiens, homo ludens, *definiţia omului prin formula* homo insciens *sau* insipiens, *pe care o consideră cea mai caracteristică pentru atitudinea filozofică şi creatoare. Omul este creator pentru că simte că nu ştie nimic aşa cum ar vrea să ştie, pentru că simte că nu ştie sau încă nu ştie ceea ce aspiră să ştie şi să înfăptuiască.*

https://biblioteca-digitala.ro

Într-adevăr, problema traducerii, de îndată ce o privim cu luare aminte, ne duce pînă la capcanele cele mai ascunse ale fenomenului miraculos care este vorbirea. Mulţumindu-ne cu ce ne oferă tema la o primă ochire, avem deocamdată destul material. În cele spuse pînă acum m-am limitat să arăt de ce traducerea mi se pare o activitate utopică în cazul cînd autorul unei cărţi care nu este nici de matematică, nici de fizică şi nici, dacă vreţi, de biologie, e un scriitor într-unul din sensurile bune ale cuvîntului. Acest lucru implică utilizarea limbii sale materne cu un tact admirabil, prin care reuşeşte două lucruri ce par imposibil de îmbinat: să fie inteligibil şi totodată să modifice uzul curent al limbii. Aceste două operaţii, sînt mai greu de executat împreună decît mersul pe sîrmă. Cum am putea să le cerem din partea traducătorilor obişnuiţi? Dar, după această primă dificultate pe care o ridică versiunea unui stil personal, ne apar mereu alte dificultăţi. Stilul personal constă, bunăoară, în faptul că autorul se abate uşor de la sensul obişnuit al cuvîntului, siluindu-l astfel încît cercul de obiecte pe care le desemnează să nu coincidă perfect cu cercul de obiecte pe care acelaşi cuvînt le desemnează de obicei, în folosirea curentă. Tendinţa generală a acestor devieri la un scriitor constituie ceea ce numim stilul său. Dar, pe lîngă aceasta, fiecare limbă, comparată cu altele, are şi ea stilul său lingvistic propriu, ceea ce Humboldt numea o «formă internă». De aceea este o utopie să credem că două cuvinte din două limbi diferite şi care apar în dicţionar fiecare ca traducerea celuilalt se referă exact la aceleaşi obiecte. Dat fiindcă limbile s-au format în peisaje diferite şi în funcţie de experienţe distincte, incongruenţa aceasta este firească. E fals, de exemplu, să presupunem că spaniolul numeşte pădure acelaşi lucru pe care germanul îl numeşte *Wald*, şi totuşi dicţionarul ne spune că *Wald* înseamnă pădure. Dacă aş fi într-o dispoziţie sufletească mai potrivită, ar fi un prilej minunat de a face paradă de cunoştinţe, intercalînd o descriere a pădurilor din Germania în comparaţie cu pădurea spaniolă. Vă scutesc de audiţia acestei etalări de cunoştinţe, dar vă cer rezultatul comparaţiei, intuiţia clară a enormei diferenţe care există între cele două realităţi.

Această diferenţă e atît de mare, încît nu numai cele două cuvinte sînt incongruente, ci şi toate rezonanţele lor intelectuale şi emotive.

Profilurile ambelor semnificaţii nu coincid, ca fotografiile suprapuse a două persoane diferite. Şi cum în acest caz privirea noastră şovăie şi oboseşte, fără a reuşi să rămînă cu nici unul dintre cele două profiluri şi nici să-şi formeze imaginea unui al treilea profil, e uşor să ne imaginăm nesiguranţa penibilă pe care ne-o va lăsa lectura a mii de cuvinte cu care se petrece acest fenomen. Fiindcă aceleaşi cauze produc atît în imaginea vizuală, cît şi în limbaj fenomenul numit *flou*. Traducerea este un permanent *flou* literar, şi cum, pe de altă parte, ceea ce numim de obicei prostie nu e altceva decît un *flou* al gîndirii, să nu ne mirăm dacă un autor tradus ni se va părea întotdeauna niţel cam prost.

II. Cele două atitudini utopice

Cînd conversaţia nu e un simplu schimb de mecanisme verbale în care oamenii se comportă aproape ca nişte gramofoane, şi cînd interlocutorii vorbesc într-adevăr despre un anumit subiect, se produce un fenomen ciudat. Pe măsură ce conversaţia înaintează, personalitatea fiecăruia se disociază treptat: o parte din ea e atentă la ceea ce se spune şi participă direct la conversaţie, în timp ce cealaltă, atrasă de subiectul însuşi, ca pasărea de şarpe, se retrage din ce în ce mai mult în intimitatea sa şi începe să se gîndească la el. Cînd conversăm trăim în societate; cînd ne gîndim rămînem singuri. Dar în acest gen de conversaţie facem amîndouă lucrurile deodată, şi pe măsură ce conversaţia înaintează le facem cu intensitate crescîndă: participăm

https://biblioteca-digitala.ro

cu o emoţie aproape dramatică la ceea ce se spune şi în acelaşi timp ne cufundăm din ce în ce mai mult în singurătatea abisală a meditaţiei noastre. Această disociaţie crescîndă nu poate fi susţinută într-un echilibru permanent. De aici provine o trăsătură caracteristică pentru asemenea conversaţii: la un anumit moment se produce o sincopă şi se aşterne o tăcere grea. Fiecare interlocutor rămîne cufundat în sine. De mult ce au gîndit nu mai pot vorbi. Dialogul a produs tăcere şi societatea iniţială s-a prefăcut în două singurătăţi.

Aşa s-au petrecut lucrurile şi în adunarea noastră, după ultimele cuvinte pe care le-am pronunţat. De ce tocmai atunci? Fără îndoială, fiindcă acest flux viu de tăcere care acoperă dialogul se produce atunci cînd dezvoltarea subiectului a ajuns la extrem, într-una din direcţiile sale şi conversaţia trebuie să se întoarcă în loc şi să-şi îndrepte prora înapoi.

— Această tăcere care s-a aşternut între noi — spuse cineva — are un caracter funebru. Dumneata ai omorît pur şi simplu traducerea, şi acum păşim tăcuţi în urma sicriului.

— Ba nu! — am răspuns eu. Nicidecum! Am ţinut să subliniez mizeriile traducerii şi ţin mai ales să-i definesc dificultatea, caracterul improbabil, dar nu ca să rămîn aici, ci dimpotrivă, ca să mă slujesc de aceste constatări ca de un resort balistic care să ne asvîrle spre posibila splendoare a artei traducerii. Este deci momentul potrivit ca să strigăm: « Traducerea a murit! Trăiască traducerea!» Acum trebuie să mergem în sens contrar şi, cum spune Socrate, să recităm palinodia.

— Mă tem c-o să fie foarte greu s-o faci — spuse domnul X. Fiindcă n-am uitat afirmaţia dumitale de la început, cînd ne-ai prezentat munca de traducere ca o operaţie utopică şi ca o aspiraţie imposibil de atins.

— Într-adevăr, aşa am spus, ba chiar ceva mai mult: că toate activităţile specifice omului au acest caracter utopic. Să nu vă fie teamă că voi încerca să vă spun acum de ce gîndesc aşa. Ştiu că într-o conversaţie franţuzească trebuie să eviţi întotdeauna principalul şi că se cuvine să te menţii în zona călduţă a problemelor intermediare. Şi aşa sînteţi extrem de amabili îngăduindu-mi, ba chiar impunîndu-mi acest monolog deghizat, în pofida faptului că monologul este, poate, crima cea mai gravă care poate fi comisă la Paris. De aceea vorbesc cu oarecare stînjeneală şi cu conştiinţa încărcată de impresia că aş comite o siluire. Mă mai linişteşte întrucîtva convingerea că franceza mea şchiopătă rău şi nu-şi poate îngădui contradansul agil al dialogului. Dar să ne întoarcem la subiectul nostru, la condiţia fundamental utopică a oricărei activităţi omeneşti. În loc să întemeiez pe raţiuni cît se poate de solide această doctrină, îmi voi permite doar să vă invit să încercaţi dumneavoastră, dintr-o pură plăcere de exerciţiu intelectual, să presupuneţi că este un principiu radical şi să contemplaţi în lumina ei eforturile omului.

— Totuşi — spuse prietenul nostru drag Jean Baruzi — e destul de frecventă în opera dumitale lupta împotriva atitudinii utopice.

— Frecventă şi substanţială! Există o falsă atitudine utopică, care este inversarea strictă a celei pe care o am în vedere acum; o atitudine utopică care constă în a crede că ceea ce omul doreşte, proiectează şi îşi propune este prin aceasta şi posibil. Nimic în lume nu mi se pare mai respingător, şi văd în această atitudine cauza principală a tuturor nenorocirilor care se petrec astăzi pe planeta noastră. Privind cu luare aminte subiectul mărunt de care ne ocupăm acum, putem să apreciem înţelesul opus al celor două atitudini utopice. Răul utopist, ca şi cel bun de altfel, consideră că e de dorit să corecteze realitatea naturală care-i sileşte pe oameni să rămînă în limitele diferitelor limbi, împiedicîndu-i să comunice între ei. Răul utopist consideră că, de vreme ce e de dorit, este şi posibil, şi de aici nu mai e de făcut decît un pas pînă la a crede că e şi uşor. Stăpînit de această convingere, nu-şi va bate

https://biblioteca-digitala.ro

capul prea mult cu problema felului în care trebuie să traducă, ci se va apuca de îndată de lucru. Iată de ce aproape toate traducerile făcute pînă acum sînt proaste. Bunul utopist, în schimb, consideră că de vreme ce ar fi de dorit să anulăm distanța care-i desparte pe oameni din pricina diversității limbilor, nu e prea probabil ca acest lucru să se poată realiza; prin urmare, ar putea fi realizat numai într-o oarecare măsură. Dar apropierea de scop poate fi mai mare sau mai mică . . ., pînă la infinit, și acest lucru deschide în fața strădaniilor noastre posibilități nelimitate de acțiune în care sînt întotdeauna posibile îmbunătățirile, depășirea, perfecționarea; într-un cuvînt «progresul». Din activități de acest fel este construită orice existență omenească. Încercați să vă imaginați contrariul: că ați fi condamnați să nu vă ocupați decît cu înfăptuirea a ceea ce e posibil, ceea ce se poate realiza de la sine. Ce angoasă ! V-ați simți viața golită de orice sens. Tocmai pentru că activitatea dumneavoastră ar reuși tot ce și-ar propune vi s-ar părea că nu faceți nimic. Existența omului are un caracter sportiv, de efort care își găsește mulțumirea în el însuși, nu în rezultatul său. Istoria universală ne face să vedem neîncetata și inepuizabila capacitate a omului de a inventa proiecte irealizabile. În efortul de a le realiza reușește să facă multe lucruri, creează nenumărate realități pe care așa-numita natură este incapabilă să le producă de la sine. Singurul lucru pe care omul nu-l realizează niciodată este tocmai ceea ce-și propune, și aceasta spre cinstea lui. Această nuntă a realității cu duhul imposibilului produce în univers singurele îmbogățiri de care acesta e susceptibil. Iată de ce este foarte important să subliniem că totul — bineînțeles, tot ce merită osteneala, tot ce e cu adevărat omenesc — e greu, foarte greu; atît de greu, încît este chiar imposibil.

Cum vedeți, declarînd că munca de traducere este imposibilă nu formulăm o obiecție. Dimpotrivă, acest caracter îi conferă cea mai sublimă filiație și ne face să întrezărim că are un sens.

— După spusele dumitale — întrerupe un profesor de istoria artei — ar trebui să consideri, ca și mine, că misiunea specifică omului, ceea ce dă un înțeles strădaniilor sale este opoziția față de natură.

— Într-adevăr, sînt foarte aproape de a adopta această opinie, cu condiția să nu se uite un lucru pe care-l consider fundamental, și anume distincția pe care am stabilit-o mai înainte între cele două atitudini utopice: cea bună și cea rea. Spun acestea, fiindcă trăsătura esențială a bunului utopist atunci cînd se opune radical naturii este aceea că ține seama de particularitățile ei și nu-și face iluzii cu privire la ea. Bunul utopist își asumă față de sine obligația de a fi un inexorabil realist. Numai atunci cînd e sigur că a văzut bine realitatea în toată goliciunea ei, fără a-și face nici cea mai mică iluzie, se întoarce dintr-odată asupra ei și se străduiește să o schimbe în sensul imposibilului, acesta fiind singurul lucru care are un înțeles.

Activitatea inversă, care este cea tradițională, constă în a crede că ceea ce dorim se înfăptuiește de la sine, apare ca un fruct spontan al realității. Aceasta ne-a vorbit *a limine* pentru a înțelege realitățile umane. De exemplu, toți dorim ca omul să fie bun, dar Rousseau al dumneavoastră, care ne-a făcut să suferim atîta, credea că această dorință era gata realizată, că omul e bun de la sine sau de la natură. Ceea ce a avut o înrîurire negativă asupra unui secol și jumătate de istorie europeană, care ar fi putut fi grandioasă, și a fost nevoie de mult zbucium și de uriașe catastrofe, care încă nu s-au terminat, pentru a redescoperi adevărul simplu, cunoscut de toate secolele anterioare, că omul, prin natura lui animală, nu poate fi desprins complet de biologie.

Dar să ne întoarcem definitiv la subiectul nostru. Faptul că subliniem imposibilitatea muncii de traducere este atît de departe de a-i răpi înțelesul, încît nimănui

https://biblioteca-digitala.ro

nu-i trece prin minte să considere absurd să vorbim unii cu alții în limba noastră maternă, și totuși este vorba și în cazul acesta tot de o activitate utopică.

Această afirmație a stîrnit în jurul meu o furtună de nemulțumiri și proteste. « Asta e prea de tot, sau, cum spun gramaticii, e o exprimare excesivă », spune un filozof care pînă atunci nu scosese o vorbă. « Mi se pare ceva exagerat și paradoxal », exclamă un sociolog.

— Văd că doctrina mea e ca o mică navă cutezătoare gata să naufragieze în urma acestei furtuni stîrnite pe neașteptate. Înțeleg că pentru francezi, oricît de binevoitori ar fi, așa cum sînteți dumneavoastră, e greu de acceptat afirmația că vorbirea este o activitate utopică. Dar ce pot face dacă acesta este adevărul irecuzabil?

III. Despre vorbire și tăcere

După ce s-a liniștit furtuna stîrnită de ultimele mele cuvinte, am putut urma astfel:

— Înțeleg foarte bine indignarea dumneavoastră. Afirmația că vorbirea este o activitate iluzorie și o acțiune utopică are aerul unui paradox, și paradoxul e întotdeauna iritant. Cu atît mai mult pentru francezi. Poate că în cursul acestei conversații vom ajunge la un punct unde va fi nevoie să lămurim de ce spiritul francez este atît de refractar la paradox. Dar, oricum, cred că veți recunoaște că nu-i ușor, ba uneori e chiar imposibil să-l evităm. Cînd încercăm să rectificăm o opinie fundamentală care mi se pare complet eronată e foarte puțin probabil că vorbele noastre vor putea evita o anumită insolență paradoxală. Cine știe dacă nu cumva intelectualul, printr-un destin inexorabil, și împotriva dorințelor și voinței sale, a fost lăsat pe lume tocmai ca să afirme paradoxul ! Dacă cineva s-ar fi ocupat de lămurirea acestei chestiuni o dată pentru totdeauna și ar fi studiat profund de ce există intelectualul, de ce se află acolo unde se află, și ne-ar pune în față cîteva date simple despre cum și-au simțit misiunea cei mai vechi intelectuali — de exemplu, gînditorii arhaici din Grecia, primii profeți din Israel etc. — poate că această bănuială a mea s-ar dovedi un lucru evident și ar fi acceptată ca atare de toată lumea. Fiindcă, la urma urmei, « doxa » înseamnă opinie publică, și nu pare a avea nici o justificare faptul că există o categorie de oameni a căror funcție specifică constă în a formula opinii, dacă opinia aceasta ar trebui să coincidă cu opinia publică.

— Oare nu este aceasta o superfetație sau, cum se spune în spaniolă, limbă făcută mai mult de cărăuși decît de șambelani: samar peste samar? Nu pare mai verosimil ca intelectualul să existe pentru a se opune opiniei publice, « doxei », descoperind, susținînd, împotriva opiniei publice, opinia adevărată, « paradoxa »? S-ar putea, deci, ca misiunea intelectualului să fie în mod esențial nepopulară.

Vă rog să nu luați aceste sugestii decît ca o apărare a mea față de iritarea dumneavoastră, dar, în treacăt fie zis, cu ajutorul lor cred că ating cîteva probleme primordiale, chiar dacă în mod scandalos au rămas pînă acum necercetate. Țin să vă atrag atenția că dumneavoastră sînteți răspunzători de această nouă divagație, pentru că v-ați răzvrătit împotriva mea.

Afirmația mea, în pofida aspectului ei paradoxal este un lucru destul de simplu și de la sine înțeles. De obicei înțelegem prin vorbire exercitarea unei activități prin care reușim să ne comunicăm gîndurile semenilor noștri. Bineînțeles că vorbirea înseamnă multe alte lucruri în afară de aceasta, dar toate presupun sau implică această funcție primară a vorbirii. De exemplu, să-i influențăm, ba uneori, chiar să-i înșelăm. Minciuna este vorbirea care ne ascunde gîndurile adevărate. Dar este evident că minciuna ar fi imposibilă dacă vorbirea primară și normală n-ar fi sinceră.

https://biblioteca-digitala.ro

Moneda falsă poate circula numai pe seama monedei bune. La urma urmei, înşelăciunea se dovedeşte a fi un biet parazit al naivităţii.

Trebuie să arătăm, aşadar, că, atunci cînd vorbeşte, omul o face cu convingerea că va putea spune ceea ce gîndeşte. Ei bine, acest lucru este iluzoriu. Limbajul nu-l poate realiza. El exprimă, mai mult sau mai puţin, doar o parte din ceea ce gîndim şi ridică o stavilă de netrecut în calea transmiterii restului. Slujeşte destul de bine pentru enunţuri şi operaţiuni matematice, dar de îndată ce trecem la probleme de fizică începe să fie echivoc sau insuficient. Pe măsură ce conversaţia se ocupă de teme mai importante decît acestea, mai umane, mai « reale », imprecizia, inadecvarea şi confuzia limbajului cresc. Împărtăşind prejudecata înrădăcinată că vorbind reuşim să ne înţelegem, ne exprimăm şi ascultăm cu atîta bună credinţă, încît pînă la urmă nu mai înţelegem nimic; în orice caz înţelegem mult mai puţin decît dacă am rămîne muţi şi am încerca să ne ghicim gîndurile. Ba mai mult: dat fiind că gîndirea noastră este legată în mare măsură de limbă — chiar dacă refuz să cred că legătura este absolută, cum se susţine de obicei — înseamnă că a gîndi nu este altceva decît a vorbi cu tine însuţi şi prin urmare a nu te înţelege cu tine însuţi şi a risca să devii un nod de neînţelegeri.

— Nu cumva exagerezi puţin? — întreabă ironic mister Z.

— Tot ce se poate. . . Dar în orice caz ar fi vorba de o exagerare medicinală şi compensatoare. În 1922 a avut loc la Paris o sesiune a Societăţii de Filozofie, consacrată discutării problemei progresului în limbă. Au luat parte la această sesiune, pe lîngă filozofii de pe malurile Senei, marii maeştri ai şcolii lingvistice franceze, care este, într-un fel, cel puţin ca şcoală, cea mai ilustră din lume. Ei bine, citind stenograma discuţiilor, am dat de cîteva fraze ale lui Meillet, marele maestru al lingvisticii contemporane, care m-au lăsat stupefiat: « Orice limbă — spune el — exprimă atît cît e necesar societăţii a cărei organ este. . . Cu orice sistem fonetic, cu orice gramatică, se poate exprima orice ». Nu vi se pare că, oricît de mare este respectul pe care-l datorăm memoriei lui Meillet, există în aceste cuvinte o exagerare evidentă? Cum a verificat Meillet adevărul unei sentinţe atît de absolute? Desigur, nu în calitate de lingvist. Ca lingvist nu putea cunoaşte decît limbile popoarelor, nu şi gîndirea lor, iar dogma lui presupune că a măsurat în prealabil limba cu gîndirea şi a constatat că ele coincid, lăsînd la o parte faptul că nu e de ajuns să spui că orice limbă poate formula orice gîndire, ci trebuie să constaţi dacă toate pot face acest lucru cu aceeaşi uşurinţă şi promptitudine. Limba bască o fi ea, perfectă, cum crede Meillet, dar cu toate acestea a uitat să includă în vocabularul ei un semn pentru a desemna pe Dumnezeu şi a fost nevoie să recurgă la cuvîntul care însemna « stăpînul înaltului » — Jaungvikua. Şi cum autoritatea seniorială a dispărut de secole, Jaungvikua înseamnă astăzi direct Dumnezeu, dar trebuie să ne situăm în epoca în care a fost silită să-l conceapă pe Dumnezeu ca o autoritate politică şi lumească, ca un guvernator civil sau ceva asemănător. Acest caz ne dezvăluie faptul că, tocmai din cauza lipsei unui nume pentru Dumnezeu, bascilor le era foarte greu să-l conceapă ; de aceea au trecut atît de tîrziu la creştinism şi cuvîntul pe care-l folosesc arată că a fost nevoie de intervenţia poliţiei ca să le vîre în cap ideea divinităţii. Aşadar, limba nu numai că pune obstacole în calea expresiei anumitor gînduri, dar uneori împiedică receptarea altora, paralizîndu-ne înţelegerea în anumite direcţii.

N-o să intrăm acum în problemele cu adevărat fundamentale — şi cele mai sugestive ! — pe care le suscită acest enorm fenomen numit limbaj. După părerea mea, aceste chestiuni nu au fost pînă acum nici măcar întrezărite, tocmai fiindcă ne-am lăsat orbiţi de echivocul permanent ce se ascunde în ideea că vorbirea ne serveşte pentru a ne exprima gîndurile.

https://biblioteca-digitala.ro

— La ce echivoc te referi— — întreabă istoricul de artă. Nu înţeleg prea bine.

— Această afirmaţie poate însemna două lucruri fundamental diferite: fie că vorbind încercăm să ne exprimăm propriile idei sau stări sufleteşti, dar reuşim *numai în parte*, fie că vorbirea îşi atinge *pe deplin* acest scop. După cum vedeţi, reapar aici cele două atitudini utopice de care ne-am lovit cînd ne-am ocupat de traducere. Şi la fel vor apărea în toate actele omului, după teza generală pe care v-am poftit s-o verificaţi: « tot ce face omul este utopic ». Numai acest principiu ne poate deschide ochii asupra problemelor radicale ale limbajului. Căci dacă într-adevăr putem să alungăm gîndul că vorbirea reuşeşte să exprime *tot* ce gîndim, ne vom da seama de ceea ce am făcut şi în mod evident, fără voia noastră, facem în permanenţă, şi anume: întotdeauna, atunci cînd vorbim sau scriem *renunţăm* să spunem multe lucruri, fiindcă nu ne-o îngăduie limba. Păi atunci, veţi spune, funcţia vorbirii nu este numai să spună, să manifeste, ci în acelaşi timp în mod inexorabil să renunţe la a spune, să tacă, să ţină sub tăcere ! Acest fenomen este pe cît de frecvent, pe atît de netăgăduit. Amintiţi-vă ce se întîmplă cînd trebuie să vorbiţi într-o limbă străină. Ce tristeţe ! Este tristeţea pe care o simt eu acum vorbind franţuzeşte: tristeţea de a trebui să ţin sub tăcere patru cincimi din ceea ce-mi trece prin minte, pur şi simplu, deoarece gîndurile mele spaniole nu pot fi exprimate în franceză, în pofida faptului că cele două limbi sînt atît de apropiate. Să nu se creadă că altfel stau lucrurile, deşi într-o măsură mai mică, atunci cînd gîndim în propria noastră limbă: numai prejudecata contrară ne împiedică să ne dăm seama de acest adevăr. Din care pricină mă aflu în situaţia teribilă de a trebui să provoc o a doua furtună, mult mai gravă decît cea dinainte. Într-adevăr, tot ce am spus se rezumă în mod necesar prin următoarea formulă, care-şi etalează fără ruşine insolenţii săi muşchi de paradox: nu poate fi înţeleasă în profunzime uimitoarea realitate care este limbajul dacă nu se observă din capul locului că vorbirea se compune mai ales din tăceri. O fiinţă care n-ar fi în stare să renunţe la a spune multe lucruri ar fi incapabilă să vorbească. Şi fiecare limbă este o ecuaţie diferită între exprimare şi tăcere. Fiecare popor ţine sub tăcere unele lucruri *pentru* a putea spune altele. Fiindcă n-ar putea spune *totul*. De aici enorma dificultate a traducerii ; prin ea încercăm să exprimăm într-o limbă tocmai ceea ce această limbă tinde să ţină sub tăcere. Dar, totodată, putem întrezări caracterul de întreprindere măreaţă pe care-l poate căpăta traducerea: revelaţia secretelor reciproce pe care popoare şi epoci le ţin închise unele pentru altele şi care contribuie atît de mult la dispersarea şi la ostilităţile dintre ele ; pe scurt, o temerară integrare a umanităţii fiindcă, aşa cum spunea Goethe: « Numai cu toţii laolaltă oamenii pot trăi pe deplin omenescul ».

IV. Nu vorbim serios

Pronosticul meu a dat greş. Furtuna pe care am anunţat-o nu s-a produs. Paradoxala sentinţă a pătruns în mintea celor care mă ascultau fără a provoca zguduiri sau spasme, asemeni unei injecţii subcutanate care din fericire nu întîlneşte nici un nerv. Ar fi fost un prilej excelent pentru a bate în retragere.

— Mă aşteptam din partea dumneavoastră la o revoltă violentă, şi iată că mă trezesc înconjurat de un climat de pace. Nu vă miraţi dar că profit de ocazie pentru a ceda altcuiva cuvîntul de care, împotriva dorinţei mele, m-am folosit pînă acum numai eu. Aproape toţi cunoaşteţi aceste lucruri mai bine decît mine. Există printre dumneavoastră un mare maestru al lingvisticii, care aparţine noii generaţii,

https://biblioteca-digitala.ro

şi ar fi extrem de interesant pentru noi toţi să-i cunoaştem părerea asupra temelor tratate pînă acum.

— Nu sînt un mare maestru — spuse lingvistul. Sînt numai un entuziast al profesiei mele, despre care cred că a ajuns la prima etapă a maturităţii sublime, la vremea roadelor bogate. Şi ţin să spun din capul locului, că în general, ceea ce ai spus dumneata şi mai cu seamă ceea ce întrezăresc şi bănuiesc că se află în spatele celor exprimate coincide destul de mult cu gîndurile mele şi cu ceea ce, după părerea mea, va domina viitorul imediat al ştiinţei limbajului. Desigur că eu aş fi evitat exemplul cuvîntului folosit de basci pentru desemnarea lui Dumnezeu, dat fiind că este o chestiune extrem de spinoasă. Dar, în general sînt de acord cu dumneata. Trebuie să încercăm să ne dăm seama care este operaţia primară în care constă fiecare limbă.

Omul modern se simte din cale afară de mîndru de ştiinţele pe care le-a creat. În lumina lor, desigur, lumea capătă o nouă înfăţişare. Dar această inovaţie este relativ puţin profundă. Ea constă într-un strat subţire pe care l-am aşternut peste înfăţişările lumii construite de alte vîrste ale omenirii şi care constituie suportul inovaţiei noastre. Ne folosim în fiecare clipă de această bogăţie imensă, dar nu ne dăm seama de ea fiindcă nu am făcut-o noi, ci doar am moştenit-o. Ca buni moştenitori ce sîntem, de obicei dăm dovadă de multă prostie. Telefonul, motorul cu explozie şi maşinile de perforat sînt descoperiri minunate, dar ele ar fi fost imposibile dacă acum douăzeci de mii de ani geniul uman n-ar fi inventat metoda de a produce focul, securea, ciocanul şi roata. Acelaşi lucru se petrece cu interpretarea ştiinţifică a lumii, care se bazează pe interpretările precedente, din care-şi trage seva, şi mai ales pe cea mai veche, pe interpretarea primordială a lumii, care este limbajul. Ştiinţa actuală ar fi imposibilă fără limbaj, nu numai şi nu atît din pricina uşor de înţeles că a face ştiinţă înseamnă a vorbi, ci, dimpotrivă, fiindcă limbajul este ştiinţa primitivă. Şi tocmai pentru că este aşa, ştiinţa modernă trăieşte într-o polemică permanentă cu limbajul. Ar avea oare aceasta vreun sens dacă limbajul n-ar fi el însuşi o cunoaştere, o ştiinţă pe care, din pricină că ni se pare insuficientă, încercăm s-o depăşim? De obicei nu ne dăm seama de un lucru atît de evident fiindcă de mult, de foarte mult timp, omenirea, cel puţin cea occidentală, « nu vorbeşte serios ». Nu pricep cum se face că lingviştii nu s-au oprit îndeajuns în faţa acestui fenomen surprinzător. Astăzi, cînd vorbim, nu spunem ceea ce spune limba pe care o vorbim, ci folosind în mod convenţional şi parcă în glumă ceea ce spun cuvintele noastre, spunem, cu aceste spuse ale limbii noastre, ceea ce vrem noi să spunem. Fraza aceasta e un adevărat talmeş-balmeş, nu-i aşa? Voi încerca să fiu mai lămurit. Cînd spun « soarele apare la Răsărit », cuvintele mele, altfel spus limba *în care* mă exprim, afirmă că o fiinţă sau o entitate de sex masculin şi capabilă de acte spontane — numită « soare » — execută acţiunea de « a apărea », adică a se ivi, şi că o face într-un loc dintre alte locuri pe unde se produc naşterile — Răsăritul. Ei bine, la drept vorbind, eu nu vreau să spun nimic din toate acestea; nu cred că soarele e un bărbat, nici că e o fiinţă capabilă de acţiuni spontane, nici că apariţia lui e un lucru pe care el *il face*, şi nici că în acel loc se petrec de obicei naşterile. Folosind această expresie a limbii mele materne, mă comport ironic, descalific ceea ce spun şi iau în glumă propriile mele cuvinte. Limba este azi o glumă curată. Dar a existat, desigur, un timp cînd omul indoeuropean credea într-adevăr că soarele era un bărbat, că fenomenele naturale erau acţiuni spontane ale unor fiinţe înzestrate cu voinţă şi că astrul binefăcător se năştea şi renăştea în fiecare dimineaţă dintr-un anumit loc al spaţiului. Şi deoarece credea aceste lucruri, a căutat semne ca să le spună şi a creat limba. Vorbirea a fost, deci, pe vremea aceea, ceva foarte deosebit de ceea ce este azi: era un lucru serios. Cuvintele, morfolo-

https://biblioteca-digitala.ro

gia, sintaxa se bucurau de înţeles deplin. Expresiile spuneau despre lume ceea ce părea a fi adevărul, enunţau cunoştinţe, experienţe de cunoaştere. Erau tocmai contrariul unei serii de glume. Se înţelege de ce în vechiul limbaj din care provine sanscrita şi chiar în greacă cuvintele « cuvînt » şi « a spune » — *brahman, logos* — păstrează o valoare sacră.

Structura frazei indoeuropene transcrie o interpretare a realităţii, pentru care ceea ce se întîmplă în lume este întotdeauna acţiunea unui agent sexuat. De aici provine faptul că se compune dintr-un subiect masculin ori feminin şi dintr-un verb activ. Dar există alte limbi în care fraza are o structură foarte diferită şi care presupune interpretări deosebite de cea indoeuropeană.

Fiindcă lumea care-l înconjoară pe om nu se prezintă de la început cu articulaţii lipsite de echivoc. Sau, mai lămurit: lumea, aşa cum ni se înfăţişează, nu e compusă din « lucruri » fundamental animale etc. Acolo unde o limbă străină abia stabileşte distincţii, alta foloseşte nenumărate diferenţieri. În arabă există cinci mii şapte sute paisprezece nume pentru cămilă. Evident, nu e uşor să se pună de acord asupra acestui animal cu cocoaşă un nomad din pustiul Arabiei şi un fabricant din Glasgow. Limbile ne despart şi ridică bariere în calea comunicării nu atît pentru că sînt limbi deosebite, cît pentru că provin din tipare mentale diferite, din sisteme intelectuale deosebite, în ultimă instanţă din filozofii diferite. Nu numai că vorbim într-o anumită limbă, dar şi gîndim alunecînd sub raport intelectual pe căi prestabilite pe care ni le fixează destinul nostru verbal.

Lingvistul tăcu şi rămase cu vîrful nasului său ascuţit îndreptat spre un punct nedesluşit de pe cer. În colţurile buzelor parcă se năştea un zîmbet fugar. Am înţeles îndată că mintea aceea pătrunzătoare înainta dialectic, ţintind cînd într-o parte, cînd în cealaltă. Cum fac parte din aceeaşi şcoală, am încercat să-i urmez firul gîndului şi să descopăr taina pe care cuvintele lui ne-au semnalat-o.

— Pe nesimţite şi cu o tactică vicleană — i-am spus — ne-ai adus în faţa abisului unei contradicţii, fără îndoială pentru a ne face s-o simţim mai puternic. Dumneata susţii, de fapt, două teze opuse. Prima, că fiecare limbă impune un anumit sistem de categorii, de rute mentale; a doua, că sistemele care alcătuiesc fiecare limbă nu mai au valabilitate, că le folosim în mod convenţional şi în glumă, că ceea ce spunem nu este în realitate ceea ce gîndim, ci numai un « fel de a spune ». Deoarece amîndouă tezele sînt convingătoare, lupta dintre ele ne invită să ne punem o problemă pe care pînă acum lingviştii n-au studiat-o, şi anume: ce e viu şi ce e mort în limba noastră, ce categorii gramaticale continuă să străbată reţeaua gîndirii noastre şi care sînt cele ce şi-au pierdut valabilitatea. Fiindcă din cuvintele pe care ni le-ai spus dumneata, cel mai evident lucru este această propoziţie scandaloasă care i-ar face pe Meillet şi pe Vendryes să li se ridice părul măciucă: limbile noastre sînt un anacronism.

— Într-adevăr — spuse lingvistul. Aceasta e problema pe care voiam s-o sugerez şi acesta mi-e gîndul. Limbile noastre sînt instrumente anacronice. Cînd vorbim sîntem nişte bieţi ostateci ai trecutului.

V. Splendoarea

— Orele sînt înaintate — i-am spus marelui lingvist — şi lumea vrea să plece acasă. Dar n-aş vrea să plec fără să aflu ce gîndeşti dumneata despre munca de traducere.

— Cred acelaşi lucru ca şi dumneata, răspunse. Cred că e foarte dificilă, că e puţin probabilă, dar că, tocmai de aceea, are o mare importanţă. Ba mai mult:

https://biblioteca-digitala.ro

cred că abia acum am ajuns pentru prima dată să putem încerca s-o facem în mare şi în profunzime. Se cuvine să atrag atenţia, oricum, că esenţialul despre această chestiune a fost spus acum mai bine de un secol de către blîndul teolog Schleiermacher în eseul *Despre diferitele metode de traducere*. După părerea lui, versiunea e o mişcare care poate fi încercată în două direcţii opuse: ori este adus autorul la limbajul cititorului, ori este adus cititorul la limbajul autorului. În primul caz traducem într-un sens impropriu al cuvîntului: facem, de fapt, o parafrază sau o simplă apropiere de textul original. Numai cînd îl smulgem pe cititor din habitudinile lui lingvistice şi-l obligăm să se mişte înăuntrul stilului autorului, abia atunci avem de a face propriu zis cu o traducere. Pînă acum aproape că nu s-au făcut decît pseudo-traduceri.

Pornind de aici, aş îndrăzni să formulez cîteva principii care, după părerea mea, definesc noul mod de a privi munca de traducere, căreia mai mult ca niciodată, şi din motive pe care le voi arăta ceva mai încolo, dacă ne rămîne timp, este nevoie să-i consacrăm toate forţele.

Trebuie să începem cu o corectare a însăşi ideii despre ce poate şi ce trebuie să fie o traducere. Este înţeleasă traducerea ca o manipulare magică în virtutea căreia opera scrisă într-o limbă apare dintr-o dată turnată într-alta? Atunci nu mai e nimic de făcut. Fiindcă această transubstanţiere este imposibilă. Traducerea nu este o copie a textului original; nu este, nu trebuie să-şi propună să fie aceeaşi operă cu un lexic diferit. Aş spune chiar că traducerea nici măcar nu aparţine aceluiaşi gen literar cu opera tradusă. S-ar cuveni să insist asupra acestui lucru şi să afirm că traducerea este un gen literar aparte, deosebit de celelalte, cu norme şi scopuri proprii. Din simplul motiv că traducerea nu este opera însăşi, ci un drum spre operă. Dacă aceasta este o operă poetică, traducerea nu este acelaşi lucru, ci mai curînd un aparat, un instrument tehnic care ne apropie de operă fără a-şi propune vreodată s-o repete sau s-o substituie.

Pentru a evita orice neînţelegere, să ne oprim la genul de versiuni care ne interesează cel mai mult şi care, după părerea mea, trebuie făcut cu cea mai mare urgenţă: traducerea autorilor greci şi latini. Aceştia au pierdut pentru noi caracterul de modele. Poate că acesta este unul din simptomele cele mai ciudate şi mai grave ale timpului nostru; faptul că trăim fără modele, că ni s-a atrofiat facultatea de a percepe ceva ca model. În cazul grecilor şi latinilor, poate că se dovedeşte rodnică lipsa noastră de respect de astăzi, fiindcă, murind ca norme şi modele, renasc în faţa noastră ca singurul caz de umanitate fundamental deosebită de a noastră, în care putem pătrunde mulţumită cantităţii mari de vestigii păstrate din civilizaţia lor. Grecia şi Roma sînt singura călătorie absolută în timp pe care o putem face. Şi acest gen de excursii este cel mai important lucru ce se poate încerca astăzi pentru educarea omului occidental. Două secole de pedagogie matematică, fizică şi biologică au demonstrat prin efectele ei că aceste discipline nu sînt suficiente pentru a-l face pe om să depăşească barbaria. Educaţia fizico-matematică trebuie să fie armonizată cu o autentică educaţie istorică, care nu constă în a şti liste de regi şi descrieri de bătălii sau statistici de preţuri şi salarii în cutare sau cutare secol, ci cere. . . o călătorie în străinătate, în absoluta străinătate, care este alt timp, foarte îndepărtat, şi altă civilizaţie, foarte deosebită de a noastră.

Pe lîngă ştiinţele naturii, trebuie să renască azi ştiinţele umanistice, chiar dacă de semn diferit de acela pe care l-au avut întotdeauna. Simţim nevoia să ne apropiem din nou de greci şi romani, nu ca modele, ci, dimpotrivă, ca erori pilduitoare. Fiindcă omul este o entitate istorică şi orice realitate istorică — şi prin urmare nedefinitivă — este, deocamdată, o eroare. Să dobîndeşti conştiinţa istorică de sine şi să înveţi să te vezi ca o eroare posibilă sînt unul şi acelaşi lucru. Şi cum aceasta

https://biblioteca-digitala.ro

— să fii întotdeauna, *deocamdată* şi în mod relativ o eroare — constituie adevărul omului, numai conştiinţa istorică îl poate ajuta să-şi afle adevărul şi să se salveze. Dar în zadar se cere omului de astăzi să se privească pe sine însuşi şi nimic mai mult, crezîndu-se că astfel îşi va da seama că este o eroare. La conştiinţa erorii se poate ajunge numai prin educarea opticii sale pentru adevărul uman, pentru umanismul autentic, făcîndu-l să vadă de aproape eroarea pe care au reprezentat-o ceilalţi oameni, şi mai ales eroarea pe care au reprezentat-o cei mai buni. De aceea mă obsedează de mulţi ani ideea că este nevoie să reabilităm pentru lectură întreaga antichitate greco-romană, şi în acest scop e indispensabilă o muncă uriaşă de traducere de un tip nou. Fiindcă acum n-ar mai fi vorba de a transpune în limbile noastre de azi operele care au avut valoare de model în genul lor, ci toate, indiferent care. Fiindcă, repet, ne interesează ca erori, nu ca maeştri. Nu ne propunem să învăţăm de la ei prin ceea ce au spus, au gîndit, au cîntat, ci pur şi simplu prin ceea ce au fost, pentru că au fost, pentru că, bieţi oameni asemenea nouă, au încercat la fel ca noi să se menţină la suprafaţă în permanentul naufragiu al vieţii.

De aici se desprinde necesitatea de a orienta traducerile clasice în acest sens. Fiindcă dacă mai înainte am spus că e imposibilă repetarea unei opere şi că traducerea nu este decît un instrument care ne conduce la ea, de aici se desprinde faptul că pot exista mai multe traduceri ale unuia şi aceluiaşi text. Este imposibil, dacă nu întotdeauna, atunci aproape întotdeauna, să ne apropriem în acelaşi timp de toate dimensiunile textului original. Dacă vrem să dăm o idee despre calităţile sale estetice, va trebui să renunţăm la aproape toată materia textului, pentru a-i transcrie graţiile formale. De aceea va fi nevoie să se repete munca şi să se facă din aceeaşi operă traduceri diferite, în funcţie de aspectul pe care vrem să-l traducem cu precizie. Dar, în general, interesul acestor texte ca simptom al vieţii antice este atît de mare, încît ne putem dispensa de celelalte calităţi, fără ca pierderile să fie prea serioase.

Cînd se compară cu textul original o traducere din Platon, chiar dintre cele mai recente, surprinde şi nemulţumeşte nu atît faptul că voluptăţile stilului platonic s-au volatilizat prin transpunere, ci că se pierd trei pătrimi din lucruri, din lucrurile însele despre care este vorba în frazele filozofului şi de care acesta, în cursul gîndirii sale vii, se loveşte, pe care le insinuează sau le atinge în treacăt. De aceea îl interesează atît de puţin pe cititorul de astăzi, şi nu, cum se crede de obicei, pentru că i-a fost amputată frumuseţea. Cum ar putea să ne intereseze, dacă mai întîi textul a fost golit şi în locul lui n-a fost lăsat decît un profil fără profunzime şi fără fiorul vieţii? Şi ceea ce spun nu este, să fim bine înţeleşi, o simplă presupunere. E un lucru bine cunoscut că o singură traducere din Platon a fost cu adevărat fertilă. Aceasta este tocmai traducerea lui Schleiermacher, şi anume pentru că, în mod deliberat, a renunţat să facă o traducere frumoasă, şi şi-a propus, ca o primă apropiere de opera lui Platon, ceea ce am spus mai înainte. Această faimoasă versiune a făcut tuturora un mare serviciu, inclusiv filologilor. Fiindcă am greşi dacă am crede că acest gen de lucrări nu foloseşte decît celor ce ignorează greaca şi latina.

Îmi imaginez, aşadar, o formă de traducere care ar fi urîtă, aşa cum e întotdeauna ştiinţa, care n-ar cere să aibă strălucire literară, care n-ar fi uşor de citit, dar ar fi foarte clară, chiar dacă această claritate ar cere un mare număr de note în subsolul paginii. E nevoie ca cititorul să ştie dinainte că citind o traducere nu va citi o carte frumoasă din punct de vedere literar, ci va folosi un instrument destul de neplăcut, dar care-l va face să pătrundă cu adevărat în sufletul bietului om numit Platon, care în urmă cu douăzeci şi patru de secole s-a străduit în felul lui să se menţină la suprafaţa apelor vieţii.

https://biblioteca-digitala.ro

Oamenii din alte vremuri aveau nevoie de cei vechi într-un sens paradigmatic. Aveau nevoie să învețe de la ei multe lucruri pentru a se sluji de ele ca de lucruri deplin actuale. Se înțelege că atunci traducerea încerca să modernizeze textul antic, să-l asimileze prezentului. Noi însă avem nevoie de contrariul. Avem nevoie de cei vechi tocmai în măsura în care sînt diferiți de noi, și traducerea trebuie să sublinieze caracterul exotic şi depărtat, făcîndu-l inteligibil ca atare.

Nu înțeleg cum de filologii nu consideră că obligația fiecăruia dintre ei este să traducă în felul acesta una din operele antichității. În general nici un scriitor n-ar trebui să disprețuiască ocupația de traducător. Toți scriitorii ar trebui să-şi completeze opera personală cu cîte o versiune a scrierilor antice sau contemporane. E nevoie să ridicăm prestigiul acestei ocupații şi s-o recomandăm ca pe o muncă intelectuală de prim ordin. Dacă s-ar face astfel, traducerea s-ar transforma într-o disciplină *sui generis* care, cultivată fără întrerupere, ar dobîndi o tehnică proprie capabilă să sporească în mod fabulos rețeaua posibilităților noastre intelectuale. Dacă m-am oprit în mod deosebit asupra versiunilor din greacă şi latină, am făcut-o pentru că în acest caz problema generală devine mai evidentă. Dar, într-o mai mică sau mai mare măsură, termenii problemei sînt aceiaşi indiferent de epoca sau de poporul la care ne referim. Cel mai important lucru este ca traducînd să încercăm să ieşim din limba noastră şi să ne apropiem de cea străină, şi nu invers, cum se face de obicei. Uneori, mai ales cînd e vorba de autori contemporani, s-ar putea ca versiunea să aibă, pe lîngă calitățile sale ca traducere, şi o anumită valoare estetică. Atunci ar fi grozav, ar fi ca mierea pe foi de plăcintă, cum spuneți voi spaniolii, probabil fără să aveți o idee clară despre foile de plăcintă.

— Te-am ascultat cu mare plăcere, am spus eu ca încheiere. E limpede că publicul unei țări nu e mulțumit de o traducere făcută în stilul propriei sale limbi. Pentru asta are la îndemînă destule opere de autori indigeni. Dimpotrivă, îi place ca, împingînd la extrem posibilitățile limbii sale, să transpară totuşi în ea modalitățile de vorbire specifice autorului tradus. Versiunile în germană ale cărților mele constituie un exemplu pentru un asemenea tip de traducere. În cîțiva ani au apărut mai mult de cinci ediții. Cazul acesta ar fi de neconceput dacă nu ar fi atribuit în proporție de patru cincimi calității traducerii. Într-adevăr, traducătoarea mea a forțat pînă la limită toleranța gramaticală a limbii germane, pentru a transcrie exact ceea ce nu e german în modul meu de a vorbi. În felul acesta cititorul se surprinde fără să vrea făcînd gesturi mentale specific spaniole. Își mai odihneşte astfel puțin spiritul şi devine pentru scurt timp altul.

Dar acest lucru e foarte greu de făcut în limba franceză. Îmi pare rău că ultimele mele cuvinte spuse în această adunare sînt fără voia mea agresive, dar subiectul de care vorbim mi le dictează. Aceste cuvinte sînt următoarele: dintre toate limbile europene, cea care înlesneşte cel mai puțin operația de traducere este franceza...

În româneşte de ANDREI IONESCU

https://biblioteca-digitala.ro

WILLIAM FAULKNER

ULTIMUL FAULKNER

PORTRETUL ARTISTULUI LA BĂTRÂNEȚE

(urmare din numărul 6—7)

Roman

9*—433

https://biblioteca-digitala.ro

WILLIAM FAULKNER

●

PORTRETUL ARTISTULUI LA BĂTRÂNEȚE

●

roman

partea întîi

V

Boon ne spusese lui Ned și mie că, odată ce-am fi trecut de Rîpa Iadului, aveam să fim în mijlocul civilizației; ne descrisese toate drumurile de acolo mai departe mișunînd de automobile ca puricii pe un cîine. Deși poate că ar fi fost necesar mai întîi să lăsăm Rîpa Iadului cît mai departe în urma noastră, ca pe un limb, ca pe însăși uitarea, sau cel puțin să ieșim din raza vederii ei; poate că n-am fi ajuns să fim demni de civilizație pînă n-aveam să curățăm noroiul de la Rîpa Iadului de pe noi. Oricum, nu s-a întîmplat nimic la început. Omul și-a luat cei șase dolari ai lui și a plecat cu furca și cu catîrii; am remarcat chiar că nu s-a întors la coliba lui ci a luat-o prin mlaștină și s-a făcut nevăzut, ca și cum ziua lui de muncă s-ar fi încheiat; și asta a văzut-o și Ned. «Ăsta nu se spetește», a spus Ned. «Nici n-ar avea nevoie. A și încasat șase dolari și nici nu-i vremea mesei încă.»

«Ba chiar este, dacă e după mine», a spus Boon. «Și am adus și de mîncare.» Așa că am scos cutia cu mîncare pe care ne-o pregătise Miss Ballenbaugh și scripetele și bușteanul și securea și lopata și pantofii și ciorapii noștrii și pantalonii mei (cu automobilul însuși nu puteam să facem nimic, și pe lîngă asta ar fi fost chiar o pierdere de timp înainte de a fi ajuns la Memphis, unde sigur — sau cel puțin speram — n-aveau să mai fie gropi de noroi) și ne-am întors la pîrîu și am spălat uneltele și am strîns la loc sîrma și scripetele. Prea multe nu se puteau face nici cu hainele lui Boon și ale lui Ned, deși Boon a intrat de-a dreptul în apă, cu haine cu tot, și s-a spălat cum a putut și a încercat chiar să-l convingă pe Ned să facă și el tot așa pentru că — el, Boon — avea un schimb de haine în bocceluța lui. Dar tot ce-a făcut Ned a fost doar să-și scoată cămașa și pe urmă să-și îmbrace haina la loc. Parcă ți-am povestit despre servieta lui, pe care nu s-ar fi putut spune c-o ducea cu el cît c-o purta, așa cum își poartă diplomații mapele lor, ducînd (mă gîndesc la Biblia lui Ned și la cele două linguri de — probabil — whiskey din cel mai bun al Bunicului), după cum bănuiesc eu uneori chiar mai puțin, înăuntru.

Pe urmă am luat masa de prînz — șuncă și pui fript și biscuiți și compot de pere făcut în casă și prăjitură și ulcica de lapte gros — și am pus la loc echipamentul de urgență și de sfidare a noroiului (și care pînă la urmă fusese nu o sfidare ci o lăudăroșenie lipsită de glorie) și am măsurat rezervorul de benzină — un gest nu la adresa distanței ci a timpului — și am plecat mai departe. Pentru că zarurile erau acum aruncate cu adevărat; nu ne mai uitam în urmă înspre remușcări sau regrete sau spre ce-ar-fi-putut-să-fie; dacă s-ar fi putut spune că trecusem Rubiconul cînd trecusem pe Podul de Fier într-un alt district, atunci cînd învinsesem Rîpa Iadului

https://biblioteca-digitala.ro

era ca şi cum am fi tras porţile şi am fi dat foc podului. Şi ni se părea că am fi cîştigat dreptul la izbăvire ca o răsplată pentru hotărîrea noastră invincibilă, sau pentru refuzul de a ne recunoaşte înfrînţi atunci cînd înfrîngerea ne-ar fi stat în faţă sau i-am fi stat noi în faţă. Sau poate că doar Virtutea era cea care renunţase, ne părăsise în braţele Non-Virtuţii ca să ne cocoloşească şi să ne mîngîie şi să ne resfeţe într-un stil la care ne cîştigasem dreptul prin tîrgul acum irevocabil pe care-l făcusem cu sufletele noastre.

Pămîntul însuşi părea să se fi schimbat în jur. Fermele erau mai mari, mai prospere, cu garduri mai drepte şi case spoite şi chiar cu hambare; pînă şi atmosfera era mai urbană. Am ajuns în cele din urmă la o şosea largă care ducea dreaptă ca o aţă, în depărtare şi era adînc însemnată cu urme de roţi; şi Boon ne spunea, cu un fel de triumf în voce, ca şi cum ne-am fi îndoit de ce ne spune sau ca şi cum l-ar fi inventat el ca să ne facă în necaz, l-ar fi creat, curăţat, măsurat şi netezit cu mîinile lui (şi poate chiar i-ar fi adăugat şi urmele de roţi) : « Ce v-am spus eu ? Şoseaua spre Memphis». Vedeam în faţa noastră cale de mile întregi; mult mai aproape de noi era un nor de praf grăbit şi tot mai mare ca un semn, o promisiune. Era în afară de orice îndoială, ceva care să se mişte atît de repede şi să fie atît de mare; nici măcar n-am mai fost surprinşi cînd s-a dovedit că conţinea un automobil; am trecut unii pe lîngă alţii, amestecîndu-ne praful într-un mic nor uriaş, asemenea unui stîlp, un semn ridicat şi întemeiat ca să acopere pămîntul cu umbrirea viitorului, furnicarea de colo pînă colo, mîncărimea de picior incurabilă, nerăbdătoare, gata oricînd; destinul mecanizat, mobilizat, de neînlăturat al Americii.

Şi acum, cenuşii de praf din tălpi şi pînă-n gene (mai ales vestmintele încă umede ale lui Boon) puteam să-i dăm zor, chiar dacă, un timp, nu ne-am grăbit de-a binelea; fără să oprească motorul, Boon a coborît şi a ocolit repede maşina pînă în partea dinspre mine, spunîndu-mi grăbit : « Gata. Treci tu acuma. Ştii cum. Numai să nu crezi c-ai fi vreo locomotivă cu patruzeci de mile pe oră.» Aşa că am condus eu, mai înainte prin după amiaza însorită de mai. Dar nu puteam să mă bucur de ea, eram prea ocupat, prea concentrat (ai dreptate, prea nervos şi mîndru) : după amiaza de sărbătoare, nimeni muncind, cîmpurile de bumbac şi de porumb crescînd liniştite acum, catîrii înşişi sărbătoreşti şi lenevind pe pajişti, oamenii încă în hainele lor de duminică pe verande şi prin curţile umbrite, cu pahare de limonade sau farfurioare de îngheţată de la masă. Pe urmă am dat viteză; Boon spunea, « De-acuma dăm de oraşe; mai bine să trec eu la volan.» Am mers mai departe. Civilizaţia era acum constantă : prăvălii singuratece de ţară şi cătune pe la răspîntii; de abia ieşeam dintr-unul şi dam într-altul; comerţul era în floare în jurul nostru, aerul era cu adevărat orăşenesc praful însuşi pe care-l stîrneam şi în care ne mişcam avea un gust metropolitan parcă în gura şi în nările noastre; nici măcar copiii şi cîinii nu mai alergau acum la gard sau la marginea drumului ca să se uite după noi şi după celelalte trei automobile pe lîngă care trecusem în ultimele treisprezece mile.

Pe urmă a dispărut chiar şi regiunea de ţară. Acum nu mai erau intervale între case şi prăvălii şi magazine; deodată în faţa noastră, a fost un bulevard larg, ordonat, mărginit de copaci, cu urme de maşini prin mijloc; şi, sigur că da, era şi tramvaiul, conductorul şi vatmanul coborînd tocmai troleul din spate şi ridicîndu-l pe cel din faţă ca să întoarcă ca să plece îndărăt spre Strada Mare. « Cinci fără două minute», a spus Boon. « Acum douăzeci şi trei de ceasuri şi jumătate eram în Jefferson, Mississippi, la optzeci de mile depărtare. Un record.» Mai fusesem în Memphis înainte (şi Ned fusese. Ne-o spusese chiar azi dimineaţă; şi treizeci de minute mai tîrziu avea să ne-o dovedească) dar întotdeauna cu trenul, niciodată aşa : să văd Memphisul cum creşte, sporeşte în jurul meu; să-l gust pe-ndelete ca pe o linguriţă de îngheţată în gură. Nu mă gîndisem pînă atunci la momentul acesta, altfel decît ca să-mi

https://biblioteca-digitala.ro

închipui că o să mergem la Hotelul Gayoso, aşa cum făceam — eu cel puţin — întotdeauna. Aşa că nu mai ştiu, ale cui gînduri le-a citit Boon de data aceasta. « Mergem la un fel de pensiune pe care o ştiu eu», a spus. « O să-ţi placă. Am primit chiar săptămîna trecută o scrisoare de la una din fe- doamnele care stau acolo cum că-l are acuma în vizită la ea pe nepoţelu ei aşa că o să ai cu cine să te joci. Şi bucătăreasa o să-i găsească şi lui Ned un loc unde să doarmă.»

« Hi,hi,hi», a spus Ned. Pe lîngă tramvaie, erau acum şi trăsuri şi trăsurici — faetoane, cupeuri, cel puţin şi o caleaşcă, caii cam cu ochii mari spre noi dar încă fără să se sperie; era evident că aici la Memphis caii se obişnuiseră cu automobilele — aşa că Boon nu putea să-şi întoarcă capul să se uite la Ned. Însă cu coada ochiului tot putea să tragă.

« Adică ce vrei să spui cu asta?» a spus.

« Nimica», a spus Ned. « Tu vezi pe unde mergi şi nu-mi duce mie grija. Nu-mi duce tu grija mea. Am şi eu prieteni. Arată-mi numai unde-are să fie automobilu ăsta mîine dimineaţă şi am să fiu şi eu tot acolo.»

« Şi chiar c-ai face al dracu de bine să şi fii», a spus Boon. « Dac-ai de gînd să te-ntorci la Jefferson tot în el. Eu şi cu Lucius nici nu te-am invitat în călătoria asta aşa că nici eu şi nici el n-avem răspunderea pentru tine. În ce ne priveşte pe mine şi Jeffersonu, mie nu-mi pasă nici atîtica dacă te mai întorci, sau nu.»

« Cînd aducem noi automobilu ăsta înapoi la Jefferson şi o să şi trebuiască să-ncercăm să ne uităm în ochii lu Patronu Priest sau lui Mr Maury, n-o să mai aibă nici unu din noi timp să-i mai pese că cine s-a mai întors şi cine nu», a spus Ned. Însă era prea tîrziu acum, cu mult prea tîrziu ca să mai tot punem pe tapet şi chestia asta. Aşa că Boon a spus numai:

« Bine, bine. Tot ce-am spus eu e că dacă ţii să fii îndărăt la Jefferson, în momentu cînd să-ncepi să nu mai ai timp să-ţi mai pese, atunci mai bine să fii undeva unde să te văd şi eu cînd o pornesc îndărăt.» Ne apropiam acum de Strada Mare — clădirile cele înalte, prăvăliile, hotelurile: hotelul Gaston (care s-a dus acum) şi Peabody (pe care l-au mutat de atunci) şi Gayoso, la care noi toţi din neamul McCaslin-Edmonds-Priest ne aduceam omagiul ca la un sanctuar de familie din cauză că unchiul şi vărul nostru îndepărtat, Theophislus McCaslin, tatăl vărului Ike, făcuse parte din grupul de călăreţi pe care legenda spunea (adică legendă pentru unii poate. Pentru noi era un fapt istoric) că fratele generalului Forrest îi condusese în galop chiar în hol şi aproape luase prizonier un general yankeu. N-am ajuns însă chiar pînă acolo. Boon a luat-o pe o stradă laterală, aproape pe o fundătură, cu două cîrciumi la colţ, şi mărginită de case care nu păreau nici vechi nici noi, toate foarte liniştite, tot atît de liniştite ca şi Jeffersonul însuşi duminica după amiaza. Boon a şi spus-o de fapt. « Da eu zic c-ar fi trebuit s-o vedem şi azi noapte. Sau în oricare sîmbătă noapte. Sau chiar într-o noapte din timpu săptămînii, cînd se-ntîmplă să fie vreo convenţie a poliţailor, sau a pompierilor sau a legiunii sau a mai ştiu eu ce, pe-aici prin oraş.»

« Poate că s-or fi dus cu toţii mai devreme la biserică», am spus eu.

« Nu», a spus Boon. « N-aş cam prea crede. Mai de grabă se odihnesc şi ei.»

« După ce să se odihnească?» am spus eu.

« Hi, hi, hi», a spus Ned de pe bancheta din spate. Era limpede, şi aflam asta de la o clipă la alta tot mai bine, că Ned mai fusese în Memphis. Deşi probabil că nici Bunicul, chiar dacă ar fi putut să ştie cînd, nu ştia nici el cît de des. Şi, înţelegi, eu n-aveam decît unsprezece ani. De data aceasta, strada fiind pustie, Boon şi-a întors capul.

« Numai o dată să te mai aud că faci aşa», i-a spus lui Ned.

https://biblioteca-digitala.ro

« Că fac cum?» a spus Ned. « Tot ce-am eu să-ţi spun, e, că arată-mi unde-are să fie chestia asta mîine dimineaţă, şi eu am să fiu gata instalat în ea cînd o ia din loc.» Aşa că Boon i-a arătat; Aproape că ajunsesem; o casă care avea nevoie aproape de tot atîta zugrăveală cît şi celelalte din jur, într-o curticică fără iarbă, dar cu un fel de vestibul cu grilaj, ca o căsuţă de fîntînă la uşa din faţă. Boon a oprit maşina la colţul aleii. Acum putea să se întoarcă să se uite mai bine la Ned.

« Bine», a spus. « Am să te cred pe cuvînt. Şi tu ai face mai bine să mă crezi şi tu pe mine. La opt fix mîine dimineaţă. Şi vreau să spun, cînd bate prima bătaie de opt, nu ultima. Pentru că nici n-am să fiu aici s-o aud.»

Ned şi începuse să coboare, luîndu-şi cu el bocceluţa şi cămaşa murdară de noroi. « N-ai tu destule necazuri de-ale tale pe cap ca să mai încerci să ţi le iei şi pe-ale mele?» a spus. « Dacă tu eşti în stare să-ţi termini treaba ta pe-aicea pînă mîine dimineaţa la opt, de ce crezi că eu n-aş fi în stare?» A plecat de lîngă noi. Pe urmă a spus, mergînd înainte şi, fără să se uite îndărăt: « Hi, hi, hi».

« Haide», a spus Boon. « Miss Reba o să ne-arate unde să ne spălăm.» Am coborît şi noi. Boon a întins mîna spre bancheta din spate şi a ridicat în sus bocceluţa lui şi a spus, « Mda» şi a întins mîna în faţă la tabloul de comandă şi a scos cheia de pornire de la locul ei şı, şi-a pus-o în buzunar şi a început iar să-şi ridice bocceluţa şi s-a oprit şi şi-a scos cheia din buzunar şi a spus, « Uite. Ţine-o tu. Eu s-ar putea s-o las pe-undeva şi s-o rătăcesc. Pune-o tu-n buzunar, la tine, bine, să nu cadă. Poţi să-ţi potriveşti şi batista pe deasupra.» Am luat cheia şi el a început să se întindă iar după bocceluţă şi s-a oprit iar şi s-a uitat repede, peste umăr la casa pensiunii şi s-a întors într-o parte puţin şi şi-a scos portofelul din buzunarul de la spate şi l-a deschis ţinîndu-l foarte aproape de el şi a scos o bancnotă de cinci dolari şi s-a oprit şi pe urmă a scos şi o bancnotă de un dolar şi a închis portofelul şi mi l-a întins mie acoperindu-l cu trupul lui, spunînd, nu atîta grăbit, cît cu glasul liniştit: « Ţine şi asta. S-ar putea să-l uit şi p-ăsta pe-undeva. Ori de cîte ori o s-avem nevoie de bani din el, o să-ţi spun eu cît să-mi dai.» Pentru că eu nu mai intrasem pînă atunci în vreo pensiune; şi, nu uita, n-aveam decît unsprezece ani. Aşa că am pus şi portofelul în buzunar şi Boon şi-a luat bocceluţa şi am intrat pe poarta curţii şi am străbătut aleea şi am intrat în vestibulul cu grilaj, şi aveam în faţă uşa de la intrare. Boon de abia atinsese soneria cînd am auzit paşi înăuntru. « Ce-ţi spuneam eu?» a spus Boon repede. « Stau cu toţii probabil, acuma, să caşte gura de după perdele la automobilu ăla.» Uşa s-a deschis. Era o negreasă tînără, dar înainte ca să fi apucat să deschidă gura, o femee albă, a împins-o la o parte — şi încă o femee tînără cu faţa blîndă, frumoasă, cu trăsăturile bine pronunţate, şi părul care era prea roşu, şi două din cele mai mari diamante gălbui pe care le văzusem eu vreodată atîrnîndu-i de urechi.

« Dă-o dracului, Boon», a spus ea. « Chiar în minutul în care Corrie a primit telegrama aia, ieri i-am şi spus să-ţi telegrafieze imediat îndărăt, să n-aduci copilu ăsta cu tine. Am deja unu aici în casă de-o săptămînă, şi un iad din ăsta pe rotile e de-ajuns pentru orice casă, sau chiar stradă întreagă. Sau chiar şi pentru tot Memphisu, mai ales cînd e vorba de ăsta pe care-l avem acuma aici. Şi să nu mă minţi că n-ai primit telegrama.»

« N-am primit-o», a spus Boon. « Trebuie că noi plecasem din Jefferson înainte să fi ajuns ea acolo. Ce-ai vrea să fac acuma cu el? să-l leg de-un copac în curte?»

« Intraţi acuma», a spus ea. S-a dat la o parte din uşă ca să putem intra; şi îndată ce-am făcut asta, fata a încuiat uşa la loc. Atunci nu ştiam de ce; poate că aşa făcea toată lumea aici la Memphis, chiar şi cînd erau acasă la ei. Era un hol ca oricare altul, cu o scară care ducea sus, numai că de la început am simţit un miros; toată casa mirosea aşa. Nu mai simţisem niciodată mirosul acesta. Nu-mi displăcea;

https://biblioteca-digitala.ro

eram doar surprins. Vreau să spun, îndată ce l-am simţit, era ca şi cum aş fi aşteptat toată viaţa să simt mirosul acesta. Eu sînt de părere că-i mai bine să fii împins, aşa cu capul înainte, pe nepregătite, numai în experienţe de felul celor pe care ţi-ai putea petrece tot restul vieţii, foarte bine fără să trebuiască să le cunoşti. Dar cînd e vorba de o experienţă inevitabilă (sau chiar necesară), e cu adevărat urît din partea Circumstanţelor, Soartei, să nu te pregătească întîi, mai ales cînd pregătirea e ceva atît de simplu cum ar fi, doar să fi împlinit cincisprezece ani. Asta era felul de miros de care vorbesc. Femeia vorbea încă. « Ştii tot aşa de bine ca şi mine că Mr Binford nu-i de loc de acord ca copiii să-şi petreacă vacanţele aici în casă; l-ai auzit ce-a făcut astă vară cînd Corrie l-a adus pe animalu ăla mic aici prima dată pentru că zicea că nu primeşte o educaţie destul de rafinată la arendaşii ăia din Arkansas. Cum zice şi Mr Binford, ajung ei şi aşa destul de repede aici, aşa că ce rost mai are să-i grăbim decît cel puţin dac-ar avea şi ceva bănuţi şi-ar fi în stare să-i cheltuiască. Ca să nu mai vorbim de clienţi, care vin aicea cu treabă şi dau în schimb dracului peste-o adevărată grădiniţă de copii. » Intrasem acum în sufragerie. Era şi un pian mecanic. Femeia tot mai vorbea. « Cum îl cheamă? »

«Lucius», a spus Boon. « Ia fă tu reverenţa frumos la Miss Reba», mi-a spus. Am făcut-o, aşa cum o făceam totdeauna; aşa cum presupun că mama Bunicului îl învăţase şi pe el să facă şi cum Bunica îl învăţase pe Tata şi Mama ne învăţase pe noi : ceea ce Ned spunea că e « că-mi trag piciorul.» Cînd m-am îndreptat, Miss Reba rămăsese cu ochii pe mine. Avea o expresie ciudată pe faţă.

« E; dă-mă dracului», a spus. « Minnie, ai văzut? Miss Corrie nu —»

« Se îmbracă cît poate de repede», a spus fata. Şi atunci l-am văzut prima dată. Vreau să spun, dintele lui Minnie. Vreau să spun asta era detaliul prin care — da, datorită căruia — eu, tu, oamenii, toată lumea o ţineau minte pe Minnie. Avea oricum dinţi frumoşi, ca nişte lespezi mici, bogate, de alabastru, bine potrivite şi strînse laolaltă pe fondul întunecat de ciocolată al feţei ei cînd surîdea sau vorbea. Însă mai avea ceva. Dintele de sus mai dinspre dreapta mijlocului, era de aur; pe faţa ei întunecoasă domnea ca o regină printre lucirea albă a celorlalţi, părînd chiar să licărească, să sticlească de parc-ar fi avut un foc domol, lăuntric, sau o luminiscenţă a ceva mai preţios decît aurul, pînă cînd dintele acela singur apărea mai mare decît amîndouă diamantele gălbui ale lui Miss Reba laolaltă. (Mai tîrziu am ajuns să ştiu — n-are importanţă cum — că şi-l scosese pe cel de aur şi pusese în schimb unul obişnuit, alb, ca al fiecăruia dintre noi; şi am regretat mult. Mă gîndisem întotdeauna că dacă aş fi fost din neamul şi de vîrsta ei, ar fi meritat osteneala să fi fost soţul ei numai ca să-i văd dintele acela mişcîndu-i-se de partea cealaltă a mesei zi după zi; copil de unsprezece ani, mi se părea că însăşi mîncarea pe care o mesteca cu el trebuie să fi avut un alt fel de gust, mai bun.)

Miss Reba s-a întors iarăşi spre Boon. « Da ce-aţi făcut? V-aţi bălăcit laolaltă cu porcii?»

« Am intrat într-o groapă cu noroi mai încolo pe drum. Am venit cu maşina. Automobilu-i în curte.»

« L-am văzut», a spus Miss Reba. « Toţi l-am văzut. Să nu-mi spui că-i al tău. Spune-mi numai drept dacă nu cumva-l caută poliţia. Că dacă-l caută, atunci luaţi-l de la uşa mea. Mr Binford are păreri foarte stricte în ce priveşte vizitele poliţiei aicea. Ca şi mine de altfel.»

« E-n regulă cu automobilu», a spus Boon.

« Vezi numai să fie », a spus Miss Reba. Mă privea iarăşi. A spus, « Lucius », fără să se adreseze cuiva anume. « Păcat că n-aţi venit mai înainte. Lui Mr Binfor-i plac copiii. Îi plac chiar şi după ce-ncepe să aibe îndoieli, şi săptămîna asta din urmă ar fi trezit îndoieli în oricine care n-ar fi fost mort şi înţepenit. Adică, încă-a mai

https://biblioteca-digitala.ro

fost dispus să-i acorde lui Otis beneficiul îndoielii, deajuns de mult ca să-l mai ducă și la grădina zoologică după masă. Ar fi putut să meargă și Lucius. Dar, pe de altă parte, poate că-i mai bine așa. Dacă Otis e-n stare să-se folosească de puterea asta a lui de a trezi îndoieli tot în ritmul cum a făcut-o pîn-au plecat de aici, atunci să știți că nici nu se mai întoarce — cu condiția să existe un mijloc să-l împingă destul de aproape de cușcă pentru ca vreunul din leii sau tigrii de-acolo să poată să-l înșface — și cu condiția ca un leu sau un tigru să vrea să facă așa ceva cu el, ceea ce e sigur că n-ar mai vrea dacă ar fi stat o săptămînă în aceeași casă cu el.» Încă se mai uita la mine. A spus, « Lucius », încă o dată, tot fără să se adreseze cuiva anume. Pe urmă i-a spus lui Minnie, « Tu du-te sus și spune la toată lumea să nu mai intre în baie o juma de oră de-acuma înainte. » Lui Boon i-a spus, « Ai haine de schimb la tine? »

« Da », a spus Boon.

« Atuncea spălați-vă cum trebuie și schimbați-vă ; aici e o casă de oameni cumsecade, nu o tavernă ordinară. Du-i în camera Verei, Minnie. Vera-i în vizită la ai ei la Paducah. » Vorbea cu Boon, sau poate cu noi amîndoi : « Minnie a pregătit patul pentru Otis sus în pod. Lucius poate să doarmă cu el astă noapte. »

Se auzeau pași pe scară, și pe urmă prin hol și pe urmă la ușă. De data aceasta era o fată solidă de tot. Nu vreau să spun c-ar fi fost grasă : doar mare, așa cum și Boon era mare, dar o fată, și chiar tînără, cu părul negru și ochii albaștri și la început am crezut că era urîtă la față. Însă a intrat în cameră, privindu-mă pe mine încă de la ușă, și am văzut atunci că nu mai avea nici o însemnătate cum era la față. « Salut, fetițo », a spus Boon. Însă ea încă nu-i dădea nici o atenție ; și ea și Miss Reba se uitau amîndouă la mine.

« Fii atentă acuma », a spus Miss Reba. « Lucius, ea e Miss Corrie. » Mi-am prezentat omagiile iarăși. « Vezi ce vroiam să spun? » a spus Miss Reba. « Tu l-ai adus pe nepotu-tău ăla al tău aicea ca să-i faci educația mai rafinată. Uite-o aici cum îl așteaptă. Ăla habar n-are ce-nseamnă asta, și nici de ce ar trebui să-și facă educația. Dar poate că Lucius ar putea să-l învețe măcar să-l maimuțărească. Gata acuma », i-a spus lui Boon. « Duceți-vă și spălați-vă. »

« Poate vine și Corrie să ne-ajute», a spus Boon. O ținea de mînă pe Miss Corrie. « Salut, fetițo », a spus iarăși.

« Nu cîtă vreme arăți ca un șobolan de pe-un remorcher de contrabandă », a spus Miss Reba. « Am de gînd să văd dracului măcar un aer respectabil în casa asta, cel puțin duminica. »

Minnie, ne-a arătat unde erau camera și sala de baie sus și ne-a dat săpun și cîteun prosop la fiecare și ne-a lăsat singuri. Boon și-a lăsat bocceluța pe pat și a deschis-o și, și-a scos o cămașă curată și perechea cealaltă de pantaloni. Erau pantalonii lui de toate zilele, însă cei de duminică pe care-i avea pe el n-ar mai fi fost buni de purtat nicăieri pînă cînd n-avea să-i spele cu neofalină probabil. « Vezi »? a spus. « Ce-ți spuneam eu. Eu m-am străduit cît am putut ca să te fac să-ți iei cel puțin o cămașă curată. »

« Bluza mea nu s-a pătat de noroi », am spus.

« Da tot ar fi trebuit să ai una curată măcar din principiu ca s-o pui după baie. »

« Eu nici nu fac baie », am spus. « Am făcut baie ieri. »

« Și eu am făcut », a spus el. « Da ai auzit ce-a spus Miss Reba, nu? »

« Am auzit », am spus. « Pînă acuma n-am întîlnit niciodată o doamnă care să nu-ncerce să te facă să faci baie. »

« La vremea cînd ai s-ajungi s-o cunoști pe Miss Reba încă cîteva ceasuri, ai să vezi c-ai mai aflat încă ceva despre doamne : că atunci cînd îți sugerează ea să faci ceva, cea mai bună idee e să și faci asta chiar în timp ce stai să te decizi dac-ai s-o faci

https://biblioteca-digitala.ro

sau nu. » Îşi despachetase deja cealaltă cămaşă şi pantalonii. Nu-ţi trebuie mult timp să despachetezi o pereche de pantaloni şi o cămaşă dintr-o valijoară, dar s-ar fi zis că lui îi vine greu, mai ales cînd trebuia să le lase deoparte după ce le scosese, fără să se uite la mine, aplecat încă asupra bocceluţei deschise, preocupat, ţinîndu-şi încă în mînă cămaşa în vreme ce se hotăra unde să pună pantalonii, pe urmă punîndu-şi cămaşa pe pat şi ridicînd iarăşi pantalonii în mînă şi împingîndu-i cu vreo treizeci de centimetri mai încolo pe pat, pe urmă ridicînd iar cămaşa şi punînd-o acolo unde fuseseră pantalonii ; pe urmă şi-a dres glasul odată tare, hotărît şi s-a dus la fereastră şi a deschis-o şi s-a aplecat afară şi a scuipat şi a închis fereastra şi s-a întors spre pat, fără să se uite la mine, vorbind tare, ca cineva care în dimineaţa de Crăciun urcă primul în dormitorul tău şi-ţi spune ce-ai primit în pomul de Crăciun şi anume nu lucrurile pe care le-ai cerut lui Moş Crăciun cînd i-ai scris.

« Nu-i o chestie, ce multe poate să afle omul şi încă în ce scurt timp, despre lucruri pe care nu numai că nu le-a ştiut înainte, da nici măcar nu-i trecea prin cap c-ar vrea vreodată să le afle, şi-ncă să le şi găsească folositoare pentru el cît o mai avea de trăit — cu condiţia adică să le ţină minte, să nu le mai uite niciodată. De pildă tu. Gîndeşte-te. Nu mai departe decît ieri dimineaţă, acu nici măcar două zile, şi ia gîndeşte-te ce multe-ai învăţat : cum să conduci automobilu, cum să ajungi pînă la Memphis de-a dreptu fără să mai ai nevoie de tren, şi chiar şi cum să scoţi maşina dintr-o groapă cu noroi. Aşa c-atunci cînd te faci mare şi ai şi tu un automobil al tău, ai să ştii nu numai cum să-l conduci da şi drumu pînă la Memphis şi chiar şi cum să ţi-l scoţi dintr-o groapă cu noroi. »

« Patronu zicea că atunci cînd am să mă fac mare să pot să am un automobil al meu, n-au să mai fie gropi de noroi în care să intru. Atunci toate drumurile peste tot au să fie aşa de netede şi de tari că automobilele au să fie asigurate şi garantate de bancă şi au să se uzeze de tot şi nici măcar n-au s-apuce să dea ochii cu gropile de noroi. »

« Sigur că da, sigur », a spus Boon, « aşa e, da. Să zicem că n-o să mai ai nevoie să ştii cum s-o scoţi dintr-o groapă, da cel puţin tu o să ştii oricum. Şi de ce? Pentru că de-acuma n-ai să mai dai la altu ştiinţa asta pe care-ai învăţat-o. »

« Da cui să i-o dau? » am spus. « Cine-are să mai aibă nevoie să ştie aşa ceva, dacă tot n-au să mai fie gropi cu noroi? »

« Bine, bine », a spus Boon. « Stai şi tu liniştit un minut şi-ascultă la ce-ţi spun eu, ce dracu. Nu vorbesc de gropile cu noroi. Vorbesc de lucrurile pe care omu — un băiat acolo poate să le înveţe şi la care nici nu s-a gîndit înainte, şi pe care pe urmă, toată viaţa lui, cînd are să aibă nevoie de ele are să le aibe la dispoziţie, gata ştiute. Pentru că nu există lucru pe care l-ai aflat vreodată şi să nu vie ziua cînd o să ai nevoie de el sau o să-ţi fie de folos să-l ştii — cu condiţia să-l fi ştiut încă, să nu-l fi lăsat să-ţi scape, aşa, din întîmplare, sau, mai rău, să-l fi dat tu de la tine, că nu i-ai dat destulă atenţie, sau pentru că nu te-ai gîndit bine. Înţelegi ce vreau eu să spun? E limpede? »

« Nu ştiu », am spus. « Trebuie să fie, că altfel nu ţi-ai bate atîta gura s-o tot spui. »

« Aşa vezi », a spus el. « Asta-i punctu număru unu. Şi acuma, punctu număru doi. Tu şi cu mine, noi sîntem-prieteni foarte buni de cînd ne ştim, şi uite facem o călătorie de toată frumuseţea împreună ; tu ai şi învăţat nişte lucruri pe care nu le mai văzuseşi sau de care nici n-auziseşi pînă acuma, şi eu sînt mîndru că eu am fost aicea să te ajut să le înveţi. Şi-n noaptea asta ai să vezi că ai să mai afli şi alte lucruri la care nu ştiu dacă te-ai mai gîndit pînă acuma — lucruri şi imformaţii şi fapte pe care o grămadă de tipi din Jefferson şi din alte locuri au să încerce să pretindă că n-ai fi destul de mare ca să-ţi baţi capu să afli despre ele. Da dă-o dracu

https://biblioteca-digitala.ro

de treabă, un băiat care nu numai c-a învăţat să meargă cu maşina da şi cum să meargă cu ea pîn-la Memphis şi s-o mai şi scoată din porcăria aia de groapă, şi toate astea într-o singură zi, e-acuma destul de mare ca să poată să ştie tot ce-i mai iese în cale. Numai că — » Aici a trebuit să tuşească iar, tare, şi să-şi dreagă glasul şi pe urmă să se ducă la fereastră şi s-o deschidă şi să mai scuipe iar şi s-o închidă la loc. Pe urmă s-a întors iar spre mine.

« Şi ăsta-i punctu număru trei. Uite ce-ncerc eu să te fac să-nţelegi. Tot ce-apucă omu — un tînăr, un băiat să vadă, să-nveţe, s-audă, chiar dacă el nu le înţelege în momentu ăla şi nici nu-şi închipuie c-o s-ajungă vrodată s-aibă nevoie să le ştie, într-o zi o să le găsească că-i sînt de folos şi c-are nevoie de ele, cu condiţia că înc-o să le mai aibă ştiute şi nu le-a dat la altu. Şi-atunci o să mulţumească cu ceru şi cu pămîntu la prietenu ăla bun al lui care i-a fost prieten adevărat încă de cînd a fost numa atîtica şi-l ducea în spate pe la grajduri ca pe-un copil mic şi l-a ţinut şi în şa pe primu cal pe care-a învăţat să călărească, şi care l-a şi învăţat la vreme să nu strice prietenia asta şi să n-o piardă aşa din uitare sau din întîmplare sau din ghinion sau poate numai pentru că i-a mers şi lui aşa gura despre ce nu era treaba nimănui decît a lor numai ei doi. »

« Ce vrei tu să-mi spui acuma e că, orice-oi vedea eu în călătoria asta a noastră aici, să nu-i spun lu Patronu sau lui Tata sau lui Mama sau lui Bunica atunci cînd ajungem acasă. Aşa e? »

« Şi ce, n-am dreptate? » a spus Boon. « Nu-i toată chestia nimic altceva decît o chestie de cel mai mare bun simţ şi care nici nu e treaba altcuiva decît a ta şi a mea? Ce, poţi să spui că n-am dreptate? »

« Şi-atunci de ce nu spui aşa? » am spus. Numai că tot şi-a adus aminte să mă oblige să fac baie ; în camera de baie mirosea încă tot aşa. Nu vreau să spun că mai tare: vreau să spun că şi acolo mirosea. Eu nu mă pricepeam deloc la pensiuni ; poate că ar fi putut foarte bine să existe o pensiune în care să stea numai doamne. L-am întrebat pe Boon ; cînd l-am întrebat eram tocmai pe scară, coborînd ; începea să se întunece şi mi se făcuse foame.

« Poţi să fii al dracu de sigur că sînt doamne », a spus el. « Dacă te prind că-ncerci măcar să vorbeşti urît cu vreuna dintre dumnealor — »

« Adică, vreau să spun, nu stau şi bărbaţi aici? nu locuiesc aici? »

« Nu, nu stă aici propriu zis nici un bărbat, decît numai Mr Binford, şi nici n-ai putea spune că stau aicea în pensiune. Însă sînt o grămadă de oaspeţi, vin în vizită după masa de seară şi încă şi mai tîrziu ; ai să vezi. Acuma, sigur, astăzi e duminică seara, şi Mr Binford e foarte riguros cînd e vorba de duminică: nici dans, nici hărmălaie: numai vizite liniştite şi cu toată politeţea ca între prieteni buni şi fără pierdere de timp, şi Mr Binford are grijă ca toată lumea să stea liniştită şi să respecte politeţea cîtă vreme e aici. De fapt, cam tot aşa stau lucrurile şi în serile de peste săptămînă. Şi bine că mi-am adus aminte. Tot ce-ai tu de făcut e să stai liniştit la locu tău şi să fi bine crescut şi să te distrezi în societate şi s-asculţi bine în cazu că se-ntîmplă să-ţi spună ceva ţie anume, pentru că el n-are obiceiu să vorbească tare prima dată şi nu-i place niciodată cînd cineva-l face să mai spună odată. Pe aici. Trebuie că sînt cu toţii în camera lu Miss Reba. »

Erau: Miss Reba, Miss Corrie, Mr Binford şi Otis. Miss Reba avea acuma o rochie neagră, şi încă trei diamante, şi ele gălbui. Mr Binford era scund, persoana cea mai scundă din cameră, în afară de Otis şi de mine. Era îmbrăcat într-un costum negru de duminică cu butoni de aur şi un lanţ de ceas mare de aur şi cu o mustaţă groasă şi un baston cu măciulie de aur şi cu pălăria lui înaltă şi un pahar de whiskey pe masă la ndemînă. Însă primul lucru pe care-l vedeai la el erau ochii lui pentru că primul lucru pe care-l constatai era că el era deja cu ochii pe tine. Otis era şi el

https://biblioteca-digitala.ro

îmbrăcat în hainele de duminică. Nu era nici măcar mare cît mine, însă era ceva care nu era în regulă cu el.

« Seara, Boon », a spus Mr Binford.

« Seara, domnu Binford », a spus Boon. « Asta-i un prieten al meu, Lucius Priest. » Dar cînd am făcut frumos în fața lui, el n-a spus chiar nimic. Și-a luat doar ochii de pe mine. « Reba », a spus, « oferă-le ceva de băut lui Boon și lui Corrie. Spune-i lui Minnie să facă niște limonadă pentru băieții ăștia. »

« Minnie pune masa », a spus Miss Reba. A descuiat ușa dulapului. Era acolo un fel de bar — un raft cu pahare, altul cu sticle. « Și pe-urmă, ăsta al lui Corrie nu vrea limonadă cum n-ar vrea limonadă Boon acuma. Vrea bere. »

« Știu », a spus Mr Binford. « A-ntins-o de lîngă mine cînd eram adineori în parc. Și-ar fi și reușit să bea numai că n-a găsit pe nimeni să intre în cîrciumă să cumpere pentru el. Și-al tău e tot amator de bere, Boon? »

« Nu, domnule », am spus. « Eu nu beau bere. »

« De ce? » a spus Mr Binford. « Nu-ți place sau pentru că n-ai cum să dai de ea? »

« Nu, domnule », am spus. « Nu sînt încă destul de mare. »

« Whiskey atunci? » a spus Mr Binford.

« Nu, domnule », am spus. « Nu beau nimic. I-am promis mamii că **n-am să** beau decît dacă mă invită Tata sau Patronu. »

« Cine-i patronul lui? » a spus Mr Binford către Boon.

« Adică vrea să spună bunicu lui », a spus Boon.

« A », a spus Mr Binford. « Acela care e proprietarul automobilului. Așa că evident lui nu i-a promis nimeni nimic. »

« Nici n-ai nevoie să-i promiți », a spus Boon. « El îți spune ce să faci și tu îl faci. »

« Cînd te-aud cum vorbești s-ar zice că-i patron și pentru tine », a spus Mr Binford. « Uneori cel puțin. »

« E-adevărat », a spus Boon. Asta vroiam să-ți spun despre Mr Binford: începuse deja să se uite la mine înainte chiar ca eu să-mi fi dat seama.

« Dar mama ta nu-i aici acuma », a spus el. « Tu ai făcut acuma o escapadă cu Boon. Ești la optzeci — nu? — de mile de ea. »

« Nu domnule », am spus. « I-am promis. »

« Înțeleg », a spus Mr Binford. « Adică i-ai promis că n-ai să bei cu Boon. Dar nu i-ai promis că n-ai să te duci la dame cu el. »

« Mă porcule », a spus Miss Reba. Nu știu cum să spun. Fără să fi făcut nici o mișcare, și ea și Miss Corrie săriseră, intraseră în mișcare, se aliaseră, Miss Reba și cu sticla de whiskey într-o mînă și cu trei pahare în cealaltă.

« Ajunge-acuma », a spus Mr Binford.

« Pe dracu-ajunge », a spus Miss Reba. « Pot să te dau afară și pe tine. Să nu crezi că n-am s-o fac. Nu te gîndești de loc dracului cum vorbești? »

« Da și tu! » a spus Miss Corrie; vorbea cu Miss Reba. « Și tu ești la fel de rea! Chiar aicișa de față cu ei — »

« Ajunge, am spus », a spus Mr Binford. « Unul din ei n-are voie să bea bere și-ălalt nu bea oricum așa că la urma urmei poate că chiar au venit aici ca să se mai șlefuiască și să-și facă educația. Să spunem că au început. Au aflat de pildă că tîrfă și porc sînt amîndouă cuvinte la care ar face bine să se gîndească de două ori înainte de a le folosi pentru că amîndouă pot să sară înapoi să le dea peste nas. »

« Au, dă-o-ncolo de treabă, domnu Binford », a spus Boon.

« Ei, dracu să mă ia dacă nu-s lucrurile mai complicate », a spus Mr Binford. « Bi-ne complicate de tot. Hei, trezește-te, Miss Reba, pînă nu se sufocă oamenii

https://biblioteca-digitala.ro

aici din lipsă de umezeală. » Miss Reba a turnat whiskeyul, cu mîna tremurîndu-i, tocmai deajuns ca să sune sticla de pahare, spunînd porcule, porcule, porcule, într-o şoaptă groasă, înfierbîntată. « Aşa-i mai bine », a spus Mr Binford. « Hai să facem pace. Să bem pentru pace. » Şi-a ridicat paharul şi tocmai spunea, « Doamnelor şi domnilor, toţi cei aici de faţă », cînd cineva — Minnie îmi închipui — a început să sune un clopoţel undeva în spate. Mr Binford s-a ridicat în picioare. «Asta-i şi mai bine », a spus. «Vremea pentru-ale gurii. Toată şlefuiala şi educaţia ne-nvaţă că mai există un fel de a folosi gura încă şi mai bun decît ca să dai drumul la părerile tale personale prin ea. »

Am pornit-o înapoi spre sufragerie, fără să ne grăbim, cu Mr Binford în frunte. S-au auzit iar paşi, grăbiţi ; alte două doamne, fete — adică, una din ele era o fată — grăbindu-se în jos pe scară, încă încheindu-şi rochiile, una într-o rochie roşie şi cealaltă în roz, gîfîind puţin. « Am dat zor cît am putut », i-a spus una din ele grăbită lui Mr Binford. « N-am întîrziat ».

« Îmi pare bine că aud », a spus Mr Binford. « Parcă nu mi-ar face plăcere să se întîrzie în seara asta. » Am intrat. Erau locuri mai multe decît trebuia la masă, chiar socotindu-ne şi pe Otis şi pe mine. Minnie mai aducea încă la masă, mîncare rece — pui fript şi biscuiţi şi legume rămase de la masa de prînz, în afară de mîncarea pentru Mr Binford. El avea masă caldă : nu la tavă, o farfurie de friptură cu ceapă în faţa lui la masă. (Înţelegi? vezi cu cît era Mr Binford înainte de vremea lui? Era încă de pe atunci republican. Nu vreau să spun c-ar fi fost un republican de la 1905 — nici nu ştiu ce politică făcea el în Tennessee, sau dacă făcea vreo politică — vreau să spun că era un republican din 1961. Era chiar mai mult : era un conservator. Adică aşa : un republican este unul care a făcut bani ; un liberal este unul care şi-a moştenit banii lui ; un democrat este un liberal desculţ la o întrecere de cross-country ; şi un conservator este un republican care a învăţat să scrie şi să citească). Ne-am aşezat cu toţii la masă, şi cele două doamne noi ; făcusem cunoştiinţă cu atît de multe persoane pînă acum încît nu mai ţineam minte numele fiecăreia şi nici nu mai încercam ; de altfel, pe acestea două nici nu le-am mai văzut după aceea. Am început să mîncăm. Poate că motivul pentru care friptura lui Mr Binford mirosea atît de special era că restul mîncării îşi lăsase în aer mirosul încă de la amiază. Pe urmă una dintre doamnele cele noi — cea care nu mai era o tînără fată — a spus,

« Adică ce, domnu Binford, tot am — ? » Acum şi cealaltă, fata, se oprise şi ea din mîncat.

« Tot aţi ce? » a spus Mr Binford.

« Ştii matale ce », a spus fata, a strigat. « Miss Reba », a spus ,« ştii că ne străduim cît putem — nu îndrăznim să facem zgomot mai mult — nici muzică duminică cînd toate alelalte locuri e — tot mereu îi sîsîim pe clienţi de fiecare dată cînd vor şi ei să se mai distreze niţel — da tot dacă nu sîntem să ne aşezăm la locu nostru aici la masă cînd îşi bagă mnealui nasu pe uşă, sîmbăta viitoare tot trebuie să băgăm douăşcinci de cenţi dracului în cutia aia ».

« Astea sînt regulile casei », a spus Mr Binford. « O casă unde nu sînt reguli nici nu e casă. Partea proastă cu voi putorile e că trebuie să vă purtaţi ca nişte doamne o parte din timp, dar numai că nu ştiţi cum. Eu doar vă învăţ cum ».

« Mie să nu-mi vorbeşti aşa », a spus cea mai în vîrstă.

« Bine atunci », a spus Mr Binford. « S-o luăm atuncea invers. Partea proastă cu voi, doamnele mele, este că nu ştiţi cînd să vă opriţi să vă purtaţi ca nişte putori. »

Cea mai în vîrstă se ridicase acum în picioare. Şi cu ea era ceva care nu era în regulă. Nu c-ar fi fost bătrînă, aşa cum Bunica e bătrînă, pentru că nu era. Era singură. Era adică faptul că n-ar fi trebuit să fie acolo, singură, să trebuiască să

https://biblioteca-digitala.ro

treacă prin asta. Nu nici aşa nu-i bine. E că nimeni n-ar trebui vreodată să fie atît de singur, nimeni, vreodată. A spus, « Îmi pare rău, Miss Reba. Eu plec de-aicea. Astă seară ».

« Unde? » a spus Mr Binford. « Peste drum la Birdie Watts? Poate că are să te lase să-ţi aduci înapoi şi cufărul de data asta — dacă nu ţi l-o fi şi vîndut. »

« Miss Reba », a spus femeia, încet. « Miss Reba ».

« Bine bine », a spus Miss Reba repede. « Stai jos la locul tău şi mănîncă; n-ai să te duci nicăieri. « Da, » a spus, « şi mie-mi place să fie pace. Aşa că-am să mai spun doar un singur lucru, şi pe urmă închidem definitiv discuţia asta. »Vorbea acum în susul mesei spre Mr Binford. « Ce dracu-a mai dat şi peste tine? Ce dracu ţi s-a mai întîmplat în după masa asta de te-a adus dracului în dispoziţia asta? »

« Nimic să fi băgat eu de seamă », a spus Mr Binford.

« Asta aşa e », a spus Otis deodată. « Sigur că nu s-a întîmplat nimic. Nici măcar n-a alergat. » Aici a urmat ceva, ceva ca o descărcare bruscă de electricitate; Miss Reba şedea cu gura căscată şi cu furculiţa pe jumătate băgată înăuntru. Eu încă nu înţelesesem, însă toţi ceilalţi, chiar şi Boon, înţeleseseră. Şi în clipa următoare am înţeles şi eu.

« Cine n-a alergat? » a spus Miss Reba.

« Calu », a spus Otis. « Calu şi jocheu pe care-am pariat noi în cursa aia. Nu-i aşa, domnu Binford? » Acum tăcerea nu mai era electrică doar; era ca şocată, electrocutată. Ţii minte că ţi-am spus că cu Otis era ceva care nu era în regulă. Deşi încă nu-mi închipuiam că era chiar asta, sau cel puţin numai asta. Însă Miss Reba încă se mai străduia. Pentru că femeile sînt minunate. Pot să suporte orice, pentru că sînt destul de deştepte ca să ştie că tot ce-ai de făcut cu suferinţa şi cu necazul este pur şi simplu să treci prin ele şi să ieşi pe partea cealaltă. Cred că pot face aceasta pentru că nu numai că refuză să acorde demnitate suferinţei fizice luînd-o în serios, dar nici n-au sentimentul ruşinei la gîndul că au fost înfrînte. Nu se dăduse bătută, nici chiar atunci.

« Curse de cai? » a spus. « La grădina zoologică? în parcul Overton? »

« Nu-n parcul Overton », a spus Otis. « Parcu hipodromului. Am întîlnit în tramvai un om care ştia care cal şi care jocheu aveau să cîştige, şi-atunci ne-am răzgîndit să nu mai mergem la parcu Overton. Decît că n-au cîştigat, nu-i aşa, domnu Binford? Dar chiar şi aşa, noi n-am pierdut chiar atît de mult ca omu acela, noi n-am pierdut nici măcar patruzeci de dolari pentru că Mr Binford mi-a dat mie douăzeci şi cinci de cenţi din ei ca să nu spun, aşa că tot ce am pierdut au fost treizeci şi nouă de dolari şi şaptezece şi cinci de cenţi. Numai, că şi ăştia douăşcinci de cenţi i-am pierdut în învălmăşeala cu berea de care zicea Mr Binford. Nu-i aşa, domnu Binford? » Şi după asta încă o altă tăcere. Era totul liniştit acum. Pe urmă Miss Reba a spus,

« Mă porcule. » Pe urmă a spus, « Haide. Termină-ţi friptura întîi dacă vrei. » Dar nici Mr Binford nu era unul să se dea bătut uşor. Era şi mîndru; care nu înţelegea nici să dea şi nici să primească, ca un cocoş de luptă. Şi-a lăsat cuţitul şi furculiţa în cruce frumos, fără grabă, peste friptura pe care de abia o începuse; şi-a împăturit chiar şi şervetul şi l-a petrecut la loc prin inelul lui şi a spus,

« Scuzaţi-mă, toată lumea » şi a plecat, fără să se uite la nimeni, nici măcar la Otis.

«O, Doamne », a spus cea mai tînără dintre cele care întîrziaseră, fata; şi atunci am văzut-o pe Minnie în picioare în uşa pe jumătate deschisă a bucătăriei. « Ce mai zici de asta? »

« Ieşi afară dracului de aici », a spus Miss Reba către fată. « Amîndouă. » Fata şi femeia s-au ridicat repede.

https://biblioteca-digitala.ro

« Vrei să spui . . . să plecăm de tot? » a spus fata.

« Nu », a spus Miss Corrie. « Ieşiţi de-aici. Dacă tot n-aşteptaţi pe nimeni acuma vreun sfert de oră, de ce nu v-aţi duce să faceţi o plimbare pe-aici prin jur? » Nici nu s-ar fi putut spune c-au pierdut vremea. Miss Corrie s-a ridicat în picioare. « Şi tu », i-a spus lui Otis. « Du-te sus în camera ta şi stai acolo ».

« Are să trebuiască să treacă pe lîngă uşa lui Miss Reba ca să se ducă sus », a spus Boon. « Ai uitat de sfertu ăla de dolar? »

« A fost mai mult de un sfert de dolar », a spus Otis. « Au fost ăia optzeci şi cinci de cenţi pe care i-am cîştigat ca să învîrt pianu mecanic. Cînd a descoperit şi chestia cu berea, mi i-a luat şi pe-ăia. » Însă Miss Reba se uita lung la el.

« Aşa că l-ai vîndut pentru optzeci şi cinci de cenţi », a spus.

«Du-te la bucătărie », i-a spus Miss Corrie lui Otis. « Lasă-l să stea acolo, Minnie »

« Bine, bine », a spus Minnie. « Am să fiu atentă să nu îl închid în rătăcitor. Da-i prea isteţ pentru mine. »

« La dracu, n-are decît să stea şi-aici », a spus Miss Reba. « Acum şi-aşa e prea tîrziu. Era mai bine dacă l-ar fi trimis de la început în altă parte înainte de-a fi apucat să se dea jos din trenul ăla de Arkansas săptămîna trecută. » Miss Corrie s-a aşezat pe scaunul de alături de Miss Reba.

« De ce nu te duci să-l ajuţi să-şi facă bagajele? » a spus încet.

« Da poţi să-l acuzi? » a spus Miss Reba. « I-aş da pe mînă toţi banii pe care-i am, cu toată încrederea. Decît cu caii ăştia blestemaţi. » S-a ridicat brusc, cu tot trupul ei amplu, cochet şi cu faţa dură, frumoasă şi cu părul care-i era prea somptuos roşu. « De ce dracu nu mă pot deprinde fără el? » a spus. « De ce nu pot, dracului? »

« Haide, haide, » a spus Miss Corrie. « Ce-ai tu nevoie acuma, e-un păhărel de ceva. Dă-i cheile lui Minnie — Nu, nu poate încă să intre în camera ta »

« Da s-a dus », a spus Minnie. « Am auzit eu uşa din faţă. Lui nu-i trebuie prea mult timp. Niciodată nu-i trebuie. »

« Asta aşa e », a spus Miss Reba. « Eu şi cu Minnie am mai trecut prin asta, nu-i aşa, Minnie? » I-a dat cheile lui Minnie şi s-a aşezat iar pe scaun şi Minnie a ieşit şi s-a întors cu o sticlă de gin de data aceasta şi au băut cu toatele cîte un pahar de gin, chiar Minnie (deşi ea a refuzat să bea laolaltă cu atîţia albi, de fiecare dată ducîndu-se cu paharul plin înapoi în bucătărie şi pe urmă făcîndu-şi iar apariţia o clipă mai tîrziu cu paharul gol), în afară de Otis şi de mine. şi aşa am aflat cum stăteau lucrurile cu Mr Binford.

El era stăpînul. Acestea erau titlul şi funcţia lui oficială, chiar dacă nescrise. Toate locurile, casele de felul acesta aveau un stăpîn, trebuiau să aibe unul. În lumea străină din afară a celor care erau destul de norocoşi ca să nu trebuiască să-şi cîştige existenţa în chipul acesta dur şi blestemat şi auto-destructiv, purta un nume mai aspru şi mai încărcat de dispreţ. Însă aici, masculul singuratec într-o lume nici măcar alcătuită dintr-o casă de femei pur şi simplu ci într-o adunătură isterică de femei, el era nu numai stăpînul, ci şi elementul catalizator, lipsit de mulţumire şi căruia nu i se aduceau mulţumiri, unica forţă precară purtînd chipul respectabilităţii în măsură să creeze, cu forţa, suficientă ordine în această deslănţuire isterică, pentru a menţine unitatea în stare de solvabilitate sau, în orice caz, pentru a-i asigura hrana — el era cel care număra banii şi se îngrijea de facturile pentru impozite şi cele necesare, care trata cu negustorii începînd cu furnizorii de alcool şi pînă la băcanii şi furnizorii de cărbuni, şi terminînd cu instalatorii care dezgheţau ţevile iarna şi cu oamenii angajaţi cînd era nevoie ca să cureţe coşurile şi canalul şi să smulgă buruienile din curte; a lui era mîna care plătea banii şantajului în mîna

https://biblioteca-digitala.ro

reprezentanţilor legii ; glasul lui era cel care ducea bătăliile pierdute dinainte cu agenţii de stradă şi cei ai fiscului şi care-l înjura pe băiatul cu ziare a doua zi după ce acesta uitase să lase gazeta la poartă. Şi dintre toţi aceştia (vreau să spun, stăpîni de felul acesta) din sînul unei asemenea societăţi, Mr Binford era prinţul şi modelul ; un bărbat cu stil şi prestanţă şi maniere frumoase şi idealuri ; incoruptibil în ce priveşte principiile, imaculat în ce priveşte moralitatea, mai fidel decît mulţi soţi în tot cursul celor cinci ani cît fusese iubitul lui Miss Reba : al cărui singur şi unic viciu erau caii de curse şi cursele unde se puteau înregistra pariuri. Aceasta era ispita căreia nu-i putea rezista ; ştia că aceasta e slăbiciunea lui şi lupta împotriva ei. Însă de fiecare dată, la strigătul « Au pornit ! » devenea ca o bucată de ceară în mîinile oricărui străin care ar fi avut un dolar să parieze împotriva lui.

« Ştie şi el foarte bine », spunea Minnie. « I-e ruşine şi lui de el şi pentru el, că-i atît de slab, că asta-i ceva care-i mai tare decît el ; că vede şi el că există ceva mai puternic decît el, la care să nu poată să facă faţă, orice-o fi şi ori unde-o fi chiar dacă pe dinafară, în ochii unora care nu-l cunosc bine, el e ca un cocoş de luptă. Aşa că ne promite, şi e sincer, cum a şi făcut atunci acum doi ani cînd a trebuit pînă la urmă să-l dăm afară din casă. Ţii minte cît ne-a trebuit atunci să-l aducem îndărăt », i-a spus lui Miss Reba.

« Ţin minte », a spus Miss Reba. « Mai toarnă un rînd. »

« Nu ştiu zău cum o să reuşească vreodată », a spus Minnie. « Pentru că ştii cînd pleacă că nu-şi ia decît hainele, adică hainele cu care e îmbrăcat, pentru că tot banii lu Miss Reba au fost cînd le-a cumpărat. Da nu trec nici două zile şi auzi comisionaru că bate la uşă cu toţi patruzeci de dolari pînă la ultimul cent — »

« Adică treizeci şi nouă de dolari şi şase băncuţe », a spus Boon.

« Nu », a spus Minnie. « Patruzeci de dolari în cap, chiar şi sfertu ăla de dolar — toţi au fost banii lu Miss Reba. Nu-i niciodată mulţumit cu mai puţin. P-ormă Miss Reba îi trimite vorbă şi el nu vrea să vină ; anu trecut cînd l-am găsit pînă la urmă lucra într-o echipă care punea o conductă la dracu-n praznic dincolo de gara de Frisco, şi-a trebuit să-l roage, să se pună în genunchi — »

« Lasă asta », a spus Miss Reba. « Mai tacă-ţi gura un minut, măcar cît să mai torni cîte-un pahar. » Minnie a început să toarne. Pe urmă s-a oprit, cu sticla în aer.

« Ce-s zbieretele astea ? » a spus. Acuma auzeam toţi — un urlet pierdut, de undeva din dos.

« Du-te şi vezi », a spus Miss Reba. Hei, lasă-mi mie sticla. » Minnie i-a dat sticla şi s-a dus în spate, spre bucătărie. Miss Reba şi-a turnat şi a dat sticla mai departe.

« Acuma a mai îmbătrînit şi el cu doi ani », a spus Miss Corrie. « I-o mai fi venit mintea la cap — »

« La ce i-ar trebui » a spus Miss Reba. « Haide. Dă sticla mai departe. » Minnie s-a întors. A spus,

« E unu care stă în curtea din spate şi urlă cît îl ţine gura să iasă domnu Boon Hogganbeck în spate. Are ceva mare de tot cu el. »

Am fugit, după Boon, prin bucătărie şi mai departe pe veranda din spate. Era întuneric de tot acum ; luna nu urcase încă destul de sus ca să se vadă ceva. Două forme întunecoase, una mică şi una mare, stăteau în mijlocul curţii din spate, cea mai mică zbierînd « Boon Hogganbeck ! Mister Boon Hogganbeck ! Helău ! Helău ! « înspre ferestrele de sus pînă cînd Boon i-a acoperit glasul cu volumul glasului său :

« Taci dracului ! Taci dracului ! Taci odată ! »

Era Ned. Şi lucrul pe care-l avea cu el era un cal.

https://biblioteca-digitala.ro

Eram cu toţii în bucătărie. « Sfinte Dumnezeule », spunea Boon. « Ai schimbat automobilu lu Patronu pentru un *cal?* » Şi chiar a trebuit s-o spună de două ori. Pentru că Ned era încă cu ochii pe dintele lui Minnie. Vreau să spun, îl aştepta. Poate că-i spusese Miss Reba ceva sau poate că chiar ea, Minnie, spusese vreo vorbă. Ce-mi amintesc eu e scînteerea amplă, de-o singură clipită, a aurului în mijlocul a ce-o fi fost ce spusese Minnie, la lumina electrică din bucătărie, ca şi cum dintele însuşi ar fi căpătat un nou lustru, o luminiscenţă nouă de la lumina mai blîndă a lămpii în întunecimea de afară, aşa cum aveau ochii calului — de asta şi de efectul pe care-l avusese asupra lui Ned.

Îl împietrise locului în chiar momentul, clipa aceea, ca o gorgonă. Aşa mă ţintuise şi pe mine locului cînd îl văzusem şi eu prima oară, aşa că ştiam ce simţise Ned. Numai că cu el era mai intens; Pentru că înţelesesem şi asta, nelămurit, chiar şi aşa un băieţaş doar de unsprezece ani: că eu eram prea departe, nu numai prin rasă ci şi prin vîrstă, ca să simt şi eu ce simţise Ned; eu puteam doar să fiu înfiorat, împietrit, fascinat de el; nu puteam cum putea Ned să şi particip la dintele acela. Aici, în străvechea bătălie a sexelor, era un duşman vrednic de armele lui; în solidaritatea străveche, mistică a rasei lor, ea era o mare preoteasă pentru care merita să-ţi dai viaţa — dacă aveai o asemenea capacitate de devoţiune: ceea ce, era limpede, nu era deloc lucrul pe care Ned intenţiona (în orice caz, nădăjduia) să-l facă împreună cu Minnie. Astfel că Boon a fost nevoit să repete înainte ca Ned să-l fi auzit—sau oricum, să-l fi luat în seamă.

« Ştii şi tu la fel ca şi mine», a spus Ned, « că Patronu nici nu vrea să aibă automobil. A cumpărat socoteala asta din cauză c-a trebuit s-o cumpere, pentru că l-a obligat colonelu Sartoris. A trebuit să cumpere automobilu ca să-l pună pe colonelu Sartoris la locu lui de unde scosese capu. Ce-i place cu adevărat lu Patronu e un *cal* — nu unu ca ăia de tras la plug şi cu nume pompoase pe care tu şi cu Mr Maury îi ţineţi în grajdu vostru; da un *cal*. Şi eu i-am găsit unu. Păi în momentu în care vede calu ăsta, are să-mi şi spună îţi mulţumesc foarte mult pentru c-am fost în stare să fiu acolo să pun eu mîna pe el înainte s-apuce altu s-o facă —» Era ca un vis, un coşmar, ştii că e un vis, şi că dacă ai putea numai să pui mîna pe ceva tare, adevărat, real, care să nu fie iluzie, atunci te şi trezeşti; şi Boon şi cu mine am avut aceeaşi idee, dintr-o dată; eu m-am mişcat mai repede numai pentru că eu aveam mai puţin de pus în mişcare decît Boon. Ned ne-a oprit; ne-a citit gîndul la amîndoi: « Nici nu-i nevoie să vă duceţi să vă uitaţi», a spus. « A şi venit şi l-a luat». Boon, oprit locului, ca îngheţat în mijlocul saltului, se holba la mine, amîndoi aliaţi acum într-o aceeaşi oroare neîncrezătoare, în timp ce eu mă căutam în buzunar. Însă cheia de pornire era acolo. « Te cred», a spus Ned, « ăla nici n-avea nevoie de chestia aia. El e un expert. Zice că ştie cum să-şi bage mîna pe la spatele butonului, şi-l învîrteşte de acolo. Şi-a şi făcut cum a zis. Nici eu n-am crezut, pînă nu l-am văzut. Nici o bătaie de cap. Şi-a mai dat şi căpăstru pe deasupra odată cu calu.»

Noi toţi — Boon şi cu mine — nu s-ar fi putut spune c-am alergat, dar oricum ne mişcam cu toată viteza, dimpreună şi cu Miss Reba şi Miss Corrie, spre uşa din faţă. Automobilul dispăruse. Atunci a fost cînd am văzut că erau şi Miss Reba şi Miss Corrie acolo, şi că nu spuseseră nici un cuvînt în ce le priveşte — nici de surpriză, nici de spaimă; privind şi ascultînd, fără să lase să le scape nimic dar şi fără să spună vreo vorbă, ca şi cînd ar fi făcut parte dintr-o lume, stirpe deosebită, separată, de cea din care făceam parte Boon şi cu mine, şi Ned şi automobilul Bunicului şi calul (oricare i-o fi fost stăpînul) şi n-ar fi avut nici o treabă cu noi şi cu ce făceam noi decît ca să se distreze; şi mi-a venit în minte că întocmai aşa stătea Mama şi ne

privea pe mine şi pe fraţii mei şi pe băieţii de prin vecini care s-ar fi întîmplat să fie acolo, fără să lase să-i scape nimic, mereu atentă şi mereu gata să intervină chiar o prezenţă caldă, luminoasă şi bună, însă total izolată pînă cînd se ivea momentul, nevoia, să înlăture nodul discordiei şi (dacă era necesar) să oprească vărsarea de sînge care decurgea de aici.

Ne-am întors în bucătărie unde-i lăsasem pe Ned şi pe Minnie. Îl auzeam pe Ned: « — vorba de bani, Frumuseţeo, eu îi am sau pot să-i am oricînd. Lasă-mă numai să bag calu ăsta undeva la adăpost şi să-i dau de mîncare şi tu şi cu mine putem să mergem şi să lăsăm dintele ăsta să strălucească pe unde-o fi cîte ceva destul de frumos ca să se compare cu el, cum ar fi o mîncărică pe cinste sau poate o fripturică de porc dacă-ţi place friptura mai bine —»

« Lasă», a spus Boon. « Du-te şi adu calu. Unde stă omu ăla?»

« Care om?» a spus Ned. « Ce vrei cu el?»

« Să iau înapoi automobilu lu Patronu. Pe-ormă mă decid dacă te bag la închisoare de aici sau te iau înapoi la Jefferson şi-l las pe Patronu să se mai distreze şi el s-o facă el personal.»

« Ce nu taci o dată din gură s-asculţi ce spun şi eu?» a spus Ned. « Cred şi eu că ştiu unde stă omu ăla; n-am făcut trampa cu el pe un cal astă seară? Lasă-l în pace. N-avem nici o nevoie de el deocamdată. Nici n-avem nevoie de el pînă după cursă. Pentru că nu numai că avem calu; da ne-a vîndut pe deasupra şi pontu cu cursa. E unu la Possum care are un cal care aşteaptă de pe acuma să alerge contra lui cum ajungem acolo. Pentru că cazul că mneavoastră, doamnelor, n-aţi şti unde-i Possum ăsta, e unde vine calea ferată de la Jefferson şi-o taie pe-aia de la Memphis şi unde schimbi trenu decît dacă nu vii cu automobilu cum am venit noi —»

« Bine, bine», a spus Boon. « Unu din Possum —»

« A,» a spus Miss Reba. « Parsham.»

« Aşa vezi», a spus Ned. « Unde-s cursele de ogari. Merge ca pe roate — e-un cal acolo care merge la cursă contra ăstuia, pe trei curse, cinjde dolari cursa, cine cîştigă ultima ia toţi banii. Da asta nu-i nimic: numai o sută cinjde dolari. Ce trebuie noi să facem e să ne luăm înapoi automobilu.»

« Cum?» a spus Boon. « Cum dracu să te foloseşti de cal ca să iei automobilu înapoi de la omu care deja ţi-a dat calu pe automobil?»

« Pentru că omu ăsta nu crede că calu poate s-alerge în cursă. De ce crezi că l-a schimbat aşa de ieftin, pe-un automobil? De ce nu şi-a ţinut calu şi să-şi cîştige el un automobil dac-ar fi vrut, şi să-i aibă pe-amîndoi — şi-un cal şi-un automobil? »

« Să zicem», a spus Boon. « De ce?»

« Păi nu ţi-am spus? Calu a fost pînă acuma bătut de două ori de calu ăla de la Possum pentru că nimeni nu s-a priceput cum să-l facă să alerge. Aşa că fireşte că omu are să creadă şi-acuma că dacă calu n-a alergat cum trebuie de alelalte două dăţi, n-o să alerge nici acuma. Aşa că tot ce-avem noi de făcut, e să pariem calu ăsta pe automobilu lu Patronu. Şi el o să fie şi bucuros să parieze că, cred şi eu, i-ar conveni s-aibă şi calu la loc al lui, cîtă vreme are şi-automobilu, mai ales că nici n-are nici un risc decît să stea s-aştepte la linia de sosire pînă cînd o să vină şi calu pe-undeva unde să-l poată el prinde şi să-l lege de coada automobilului şi să se întoarcă înapoi la Memphis —»

Atunci a fost prima dată cînd a vorbit Miss Reba. A spus, « Doamne Dumnezeule.»

« — pentru că el nici nu crede că eu aş putea să fac calu ăsta s-alerge. Da afară de cazu că m-am ruginit de tot în ce mă pricep eu şi c-am făcut o greşeală de care nici nu-mi dau seama nu-i destul de neîncrezător ca să nu fie la Possum poimîine să se convingă singur. Şi dacă tu nu eşti în stare să strîngi destui bani ca să-l faci

https://biblioteca-digitala.ro

destul de interesat să parieze automobilu ăla, atunci mai bine să nu te mai gîndeşti să mai dai ochii cu Patronu Priest cîte zile ăi mai avea. Eu să-ţi spun drept n-aş avea curaj să mă duc să-i duc automobilu înapoi. Da poate că calu ăsta o să te salveze. Că chiar în momentu în care am pus ochii pe calu ăsta m-am şi dus cu gîndul la —»

« Hi hi hi», a spus Boon, în aceeaşi maimuţăreală aspră, sălbatecă. « Dai automobilu lu Patronu pe-un cal care nici nu poate s-alerge în curse, şi-acuma te-aranjezi să dai şi calu-napoi cu condiția ca eu să strîng destui banii de la alţii ca să-l intereseze pe el —»

« Lasă-mă să termin», a spus Ned. Boon a tăcut. « Vrei să mă laşi să termin?», a spus Ned.

« Termină atunci», a spus Boon. « Şi mai repede că —»

« — m-am şi dus cu gîndu la un catîr pe care l-am cunoscut eu», a spus Ned. Acuma tăceau amîndoi, uitîndu-se unul la altul; noi cu toţii îi priveam. După o clipă Ned a spus, blînd, aproape visător: « Doamnele astea nu l-au cunoscut pe catîru ăla. Se înţelege fiind vorba de nişte doamne aşa tinere ca mnealor, fără să mai vorbim c-atîta de departe de Yoknapatawpha. Păcat că nu-i Patronu aicea sau Mr Maury ca să le spună ei.»

Aş fi putut să le spun eu. Pentru că acel catîr era una din legendele familiei noastre. Era de pe vremea cînd Tata şi cu Ned erau tineri, înainte ca Bunicul să se fi mutat în oraş de la McCaslin ca să fie bancher la Jefferson. Într-o zi, cînd lipsea vărul McCaslin (unchiul vărului Zack), Ned a adus măgăriţa de la atelajul lui de căruţă la armăsarul fermei. Cînd scandalul care a ieşit de aici s-a mai potolit şi catîrul rezultat s-a născut cu bine, vărul McCaslin l-a obligat pe Ned să-l cumpere de la el cu cîte zece cenţi pe săptămînă care i se opreau din leafa lui Ned. Lui Ned i-au trebuit trei ani ca să-l plătească, şi la vremea aceea catîrul, bătuse cu consecvenţă la întrecere orice catîr era adus să se întreacă cu el de la o distanţă de cincisprezece sau douăzeci de mile, şi era pus acuma să se întreacă şi cu catîrii aduşi de la patruzeci şi cincizeci de mile, şi-i bătea şi pe aceia.

Tu te-ai născut prea tîrziu ca să te mai pricepi la catîri aşa ca să poţi înţelege semnificaţia surprinzătoare, chiar şocantă, a unei asemenea afirmaţii. Un catîr care să galopeze fie şi numai o jumătate de milă în direcţia pe care i-a ales-o călăreţul lui, şi asta măcar o singură dată, devine o legendă prin partea locului; unul care să facă aşa ceva consecvent, de fiecare dată, este un fenomen de necrezut. Pentru că, spre deosebire de cal, catîrul este mult prea inteligent ca să se îmbolnăvească de inimă doar pentru gloria de a fi alergat de jur împrejurul unui teren lung de o milă. De fapt, eu îi socotesc pe catîri ca fiind întrecuţi doar de şobolani în ce priveşte inteligenţa, catîrul fiind urmat în ordine de pisici, cîini şi la urmă de cai — cu condiţia, evident, să accepţi definiţia pe care o dau eu inteligenţei: adică abilitatea de a te descurca în mediu: ceea ce înseamnă să accepţi mediul şi să-ţi păstrezi totuşi cel puţin ceva din libertatea personală.

Pe şobolan îl pun bine înţeles pe locul întîi. El locuieşte în casa ta fără să te ajute s-o cumperi sau s-o construieşti, sau s-o repari sau să-ţi plăteşti impozitele pentru ea; mănîncă ce mănînci şi tu fără să te ajute să-ţi recoltezi hrana sau să ţi-o cumperi sau măcar să ţi-o aduci pînă acasă; de el nu poţi scăpa; dacă n-ar fi fost canibal pînă acum de mult ar fi moştenit pămîntul. Pisica e a treia, avînd unele din aceleaşi calităţi dar fiind o creatură mai slabă, mai neajutorată; nici nu munceşte, nici nu se agită, e o parazită pe spinarea ta însă nu te iubeşte; pînă acum ar fi pierit, ar fi încetat să mai existe, ar fi dispărut de pe faţa pămîntului (vreau să spun, în aşa numita ei înfăţişare domestică) însă pînă acuma nu a avut nevoie s-o facă. (E o parabolă, chinezească cred, în orice caz literară: despre o perioadă din istorie cînd pe pămînt creaturile dominante erau pisicile: care după ce secole de-a rîndul încercaseră să

https://biblioteca-digitala.ro

facă faţă spaimelor condiţiei de muritoare — foamete, molime, război, nedreptate, nebunie, pofte — într-un cuvînt, guvernărilor civilizate — au convocat un congres al celor mai înţelepte pisici filosoafe să vadă dacă se mai putea face ceva: şi care după o deliberare îndelungată au ajuns la un acord asupra faptului că dilema, problemele în sine erau insolubile şi că singura soluţie practică ar fi fost să renunţe, să abandoneze, să abdice, alegînd din rîndul creaturilor mai mărunte o specie, o rasă îndeajuns de optimistă încît să creadă că nefericirea muritorilor ar putea fi alinată şi destul de ignorantă ca să nu se înveţe minte niciodată. Şi acesta este motivul pentru care pisica trăieşte acuma cu tine, e complet dependentă de tine în ce priveşte hrana şi adăpostul dar nu mişcă nici o labă pentru tine şi nici nu te iubeşte; într-un cuvînt de ce se uită la tine pisica aşa cum se uită.)

Pe cîine îl pun pe locul al patrulea. E curajos, credincios, monogam în devotamentul lui; şi el e un parazit pe lîngă tine: defectul lui (în comparaţie cu pisica) e că el e dispus să muncească pentru tine — vreau să spun că e dornic, bucuros chiar să maimuţărească orice truc, oricît ar fi de prostesc, doar ca să-ţi facă ţie plăcere, doar pentru o mîngîiere pe creştet; fiind un parazit la fel de solid şi de încredere ca oricare altul, scăderea lui e că e un sicofant, care-şi închipuie că e obligat să-şi arate şi recunoştinţa; e gata să-şi înjosească şi să-şi violeze propria lui demnitate ca să te amuze pe tine; se gudură chiar şi pentru un picior în spate, şi-ar da viaţa pentru tine în luptă şi te-ar jelui pînă la a se lăsa să moară de foame peste osemintele tale. Calul îl pun în ultimul rînd. O creatură care nu-i în stare decît de o singură idee în acelaşi timp, principala lui calitate fiind timiditatea şi frica. Poate fi tras pe sfoară şi linguşit şi de un copil ca să-şi frîngă oasele sau să-şi plesnească inima alergînd prea repede şi prea departe sau sărind peste lucruri prea înalte sau prea largi sau prea dure; ar mînca pînă să plesnească dacă nu-l păzeşti ca pe un copil mic; dacă ar avea măcar un gram din inteligenţa şobolanului cel mai înapoiat, el ar fi cel care să te călărească.

Pe catîr îl aşez în locul al doilea. Dar al doilea numai pentru că poţi să-l faci să muncească pentru tine. Dar şi aceasta numai în limitele propriilor lui norme rigide, bine determinate. Nu-şi dă drumul să mănînce prea mult. Poate să-ţi tragă o căruţă sau un plug, dar n-are să alerge într-o cursă. N-are să încerce să sară peste ceva peste care el nu ştie dinainte, dincolo de orice îndoială, că poate să sară; nu intră în nici un loc decît dacă s-a convins singur şi cu ochii lui că ştie sigur ce e în locul acela; e în stare să muncească pentru tine cu răbdare timp de zece ani dacă ştie că are o şansă să te pocnească cu copita o dată. Într-un cuvînt, liber de orice obligaţii faţă de strămoşi şi de orice responsabilităţi faţă de posteritate, a învins nu numai viaţa, ci şi moartea, şi deci e nemuritor; dacă ar dispare de pe faţa pămîntului astăzi, aceeaşi combinaţie biologică întîmplătoare care l-a produs ieri îl va mai produce şi peste o mie de ani, nemodificat, neschimbat, incorigibil rămas în limitele pe care el însuşi şi le-a croit şi încercat; încă liber, încă în stare să facă faţă. Şi asta e cauza pentru care catîrul lui Ned era unic, un fenomen. Pune o duzină de catîri pe-un teren de alergare, şi la cuvîntul Start, se crează o duzină de direcţii diferite, aşa cum se răspîndesc boii de baltă speriaţi la suprafaţa eleşteului; cel dintre cei doisprezece a cărui direcţie se întîmplă să coincidă cu traseul cursei, cîştigă în mod inevitabil.

Însă nu şi catîrul lui Ned. Tata spunea că alerga ca şi un cal, însă fără frenezia febrilă a calului, avînturile şi ezitările şi zvîcnirile lui înspăimîntate, potopitoare în iuţeală. Alerga în întrecere ca şi cum asta ar fi fost treaba lui: pornea de la început în ceea ce era dinainte calculat ca fiind viteza exact necesară şi asta atunci cînd îl atingea Ned cu mîna (sau cu vocea sau oricare ar fi fost semnalul) şi această viteză nu se schimba nici o clipă pînă cînd trecea linia de sosire şi-l oprea Ned. Şi nimeni,

https://biblioteca-digitala.ro

nici chiar Tata — care era, e-adevărat, chiar dacă nu exact grăjdarul, ci mai de grabă secundul şi agentul de pariuri al lui Ned — n-a aflat exact ce-i făcea Ned. În mod firesc legenda s-a răspîndit şi s-a precizat (şi nici nu s-ar fi putut spune că ar fi fost în detrimentul grajdurilor). Adică, în ce priveşte magia pe care Ned o preluase sau o născocise ca să facă din catîrul acesta ceva atît de total diferit de oricare alt catîr. Însă nu s-a — adică nu am — aflat niciodată cu adevărat despre ce vorba, şi nici nu l-a călărit vreodată altcineva ca jocheu, nici chiar după ce Ned începuse să capete ani şi kilograme, pînă cînd în cele din urmă catîrul a murit, neînvins încă, la vîrsta de douăzeci şi doi de ani; mormîntul lui (aşa cum sigur că ţi l-au arătat mulţi din familia Edmonds) fiind şi acum acolo, la McCaslin.

Asta vroia să spună Ned, şi Boon ştia foarte bine, şi Ned ştia că el ştia. Se uitau unul la altul. « Da ăsta nu-i catîr», a spus Boon. « Ăsta-i cal.»

« Calu ăsta are acelaşi bun simţ cum avea şi catîru ăla», a spus Ned. « Nu chiar tot atît de mult, da de-acelaşi fel.» S-au privit unul pe altul. Pe urmă Boon a spus:

« Să mergem să ne uităm la el.» Minnie a aprins o lampă. Cu Boon ducînd-o în mînă, am ieşit cu toţii pe veranda din spate şi de acolo în curte, şi au venit şi Minnie şi Miss Corrie şi Miss Reba. Luna tocmai răsărise, aşa că se vedea niţel. Calul era legat de un arbust într-un colţ. Ochii îi străluciră, pe urmă au fugit într-o parte; sforăia şi-l auzeam cum dă nervos dintr-un picior.

« Mneavoastră, doamnelor, staţi puţin mai îndărăt o clipă, vă rog frumos», a spus Ned. « Nu-i încă deprins cu multă societate în juru lui.» Ne-am oprit, Boon ţinînd lampa ridicată mult; ochii i-au strălucit iarăşi reci şi nervoşi cînd Ned s-a îndreptat spre el, vorbindu-i pînă cînd i-a atins crupa, mîngîindu-i-o, vorbindu-i mereu pînă cînd i-a apucat căpăstrul în mînă. « Vezi ce faci, nu-i da cu lampa asta în ochi», i-a spus lui Boon. « Dă-te şi tu mai încolo şi ţine lampa să vadă şi doamnele astea un *cal* dacă vor să vadă. Şi cînd zic cal, *cal* vreau să spun. Nu animalele astea de povară la care le spun cai pe-acolo pe la Jefferson.»

« Tacă-ţi gura o dată şi adu-l mai încoace să ne uităm şi noi la el», a spus Boon.

« Păi îl vezi acuma», a spus Ned. « Ţine lampa mai sus.» Cu toate acestea a tras calul mai în faţă, puţin într-o parte. Da, îmi aduc bine aminte de el: un cal de trei ani, pe trei-sferturi pur sînge (cel puţin, poate şi mai mult; nu eram destul de cunoscător să pot spune), castaniu, nu prea mare, nici măcar mărişor, dar cu gîtul lung să se poată echilibra şi umerii traşi înapoi să ia viteză şi copite mari să poată călca bine (şi, cum zicea Ned, cu trup şi suflet de partea lui Ned McCaslin). Aşa că, chiar şi fiind numai de unsprezece ani, cred că mă gîndeam exact la ceea ce Boon a dovedit un moment mai tîrziu că se gîndea şi el. S-a uitat la cal. Pe urmă s-a uitat la Ned. Dar cînd a vorbit, glasul lui nu era decît un murmur:

« Calu ăsta e —»

« Stai niţel», a spus Miss Corrie. Avea dreptate. Nici nu-l băgasem de seamă pe Otis. Mai era ceva cu el: cînd îl băgai în seamă era exact cu o secundă înainte de a fi fost prea tîrziu. Dar nici asta nu era ceea ce nu era în regulă cu el.

« Doamne, că bine zici», a spus Miss Reba. « Îţi spun, femeile sînt minunate.» « Ia-o din loc de-aicea», i-a spus lui Otis.

« Du-te-n casă, Otis», a spus Miss Corrie.

« Poţi să fii sigură că mă duc», a spus Otis. « Haide, Lucius.»

« Nu», a spus Miss Corrie. « Numai tu. Du-te. Poţi să te duci în camera ta acuma.»

« Da-i prea devreme», a spus Otis. « Nici nu mi-e somn.»

« De două ori n-am să-ţi spun», a spus Miss Reba. Boon a aşteptat pînă a intrat Otis în casă. Cu toţii aşteptam, Boon ţinînd lampa atît de sus încît lumina cădea

https://biblioteca-digitala.ro

mai ales pe fața lui și a lui Ned, vorbind iarăși în același monoton, fără căldură, și el și Ned, amîndoi:

« Calu ăsta-i de furat», a murmurat Boon.

« Da de-automobilu ăla cum ai spune că era?» a murmurat Ned.

Da, da, chiar minunate; tonul lui Miss Reba nu era mai ridicat decît al lui Boon și al lui Ned; doar mai grăbit: « Trebuie să-l scoți repede de-aici din oraș.»

« Da, chiar exact pentru asta l-am și adus eu aici», a spus Ned. « Cum mi-am luat masa de seară, împreună o și pornim spre Possum.»

« Da ai vreo idee cît de departe-i Possum, ca să nu te mai întreb și-n ce direcție?» a spus Boon.

« Ce contează?» a spus Ned. « Cînd Patronu-a plecat din oraș fără să-și ia automobilu ăla cu el, în mîna lui, ai mai stat tu să te întrebi cît de departe era pînă la Memphis?»

Miss Reba s-a urnit din loc. « Haideți în casă», a spus. « Te-a văzut cineva că l-ai adus aici?» a spus către Ned.

« Ț», a spus Ned. « Atîta cap am și eu. Am avut eu grijă de asta.» A legat iar calul de copac și am urmat-o pe Miss Reba în sus pe scările din spate.

« În bucătărie», a spus ea. « Pe la vremea asta încep să vină oaspeții.» În bucătărie, i-a spus lui Minnie: « Stai tu în camera mea, să poți să răspunzi la ușă. Mi-ai dat cheile, sau le-ai — Așa. Nu dai la nimeni pe credit decît dacă-i știi bine; dă restul mărunt înainte de a scoate dopul din sticlă. Și vezi și cine-i de pe acuma în casă. Dacă-ntreabă cineva de Miss Corrie, spune-i c-a venit prietenul ei de la Chicago aici în oraș.»

« În caz că vre-unu din ei nu te crede, spune-le să ocolească pe alee și să bată la ușa de din dos», a spus Boon.

« Pentru numele lui Dumnezeu», a spus Miss Reba. « N-ai destule necazuri pe cap să nu-ți mai cauți și altele? Dacă nu-ți convine ca Corrie să-și primească clienții, de ce dracu n-o scoți de tot de aici, s-o cumperi de tot, în loc s-o închiriezi cîte o dată la șase luni?»

« Bine, bine», a spus Boon.

« Și vezi și unde e toată lumea, în casă», i-a spus Miss Reba lui Minnie.

« Mă duc eu să văd de el», a spus Miss Corrie.

« Fă-l să stea aici», a spus Miss Reba. « S-a distrat destul cu caii cît pot eu să rabd într-o singură zi.» Miss Corrie a ieșit din cameră. Miss Reba s-a dus ea însăși să închidă ușa și pe urmă a rămas acolo în picioare privindu-l pe Ned. « Vrei să spui c-ai avut de gînd să mergi pe jos tot drumul pînă la Parsham cu calul ăsta de căpăstru?»

« Așa e», a spus Ned.

« Știi cît de departe-i pîn-la Parsham?»

« Ce contează?» a spus Ned iarăși. « N-am nici o nevoie să știu cît de departe-i pîn-la Possum. Tot ce-am eu nevoie e de Possum. De-asta m-am și răsgîndit să-l duc de căpăstru: s-ar putea să fie departe. La-nceput mă gîndeam, că tot ești matale în afaceri și ai legături —»

« Ce dracu vrei să spui?» a spus Miss Reba. « Eu am o casă numai. Oricine crede că-i prea manierat ca să-i spună așa, nici n-am nevoie de el, nici pe ușa din față nici pe-aia din spate.»

« Ziceam că, vreuna din relațiile doamnelor de-aici, ale matale», a spus Ned. « S-ar putea să aibă el vreun cal de călărit sau chiar unu de povară sau poate chiar vun catîr pe care să-ncalec eu cîtă vreme Lucius încalecă pe mînzu ăsta, și să mergem așa pînă la Possum. Da nu numai c-o să trebuiască s-alergăm o milă bună poimîine, o să trebuiască s-o facem chiar de trei ori și cel puțin două din ele trebuie să fie

https://biblioteca-digitala.ro

înainte ca s-o poată s-o facă calu ălalălt. Aşa c-am să mă duc pe jos cu el pîn-la Possum.»

« Să zicem», a spus Miss Reba. « Tu şi cu calu-aţi ajuns la Parsham. Ce-ţi mai trebuie atunci e să se facă cursa.»

« Orice om care are un cal găseşte el o cursă de cai pe-undeva», a spus Ned. « Tot ce mai are nevoie e ca ei amîndoi să fie în stare să stea pe picioarele lor destul de multă vreme pînă să-nceapă cursa.»

« Şi poţi să faci calul ăsta să stea pe picioarele lui pînă-ncepe cursa?»

« Asta e, că pot», a spus Ned.

« Şi poţi să-l faci să şi alerge cît stă aşa în picioare?»

« Asta e, că pot», a spus Ned.

« Şi de unde ştii că poţi?»

« L-am făcut eu pe catîru ăla s-alerge», a spus Ned.

« Care catîr?» a spus Miss Reba. Miss Corrie a intrat, închizînd uşa în urma ei. « Închide-o bine», a spus Miss Reba. I-a spus lui Ned: « Foarte bine. Spune-mi şi mie ce-i cu cursa asta.» Acum Ned s-a uitat la ea; cam vreun sfert de minut în cap; neruşinarea răsfăţată, imună, păstrătoare de privilegii a relaţiilor sale cu Boon şi nuanţa protectoare, străveche a celor cu mine, dispăruseră acum complet.

« S-ar zice că parc-ai vrea şi matale să vorbeşti ca oamenii un timp acuma», a spus.

« Pune-mă la-ncercare», a spus Miss Reba.

« Bine», a spus Ned. « Un om, un alt om, alb, bogat, nu-mi aduc acuma aminte cum îl cheamă da pot să-l găsesc; nu-i decît un singur cal ca ăsta cale de douăzeci de mile de la Possum, ca să nu zicem zece — are şi el un cal de rasă care a şi alergat în două rînduri împotriva la calu ăsta astă iarnă şi l-a bătut de amîndouă dăţile. Calu ăla de la Possum l-a bătut pe calu ăsta prima dată tocmai deajuns de tare, ca să-l facă pe-ălălalt alb bogat care era stăpînu calului ăsta să parieze de două ori mai mult a doua oară. Şi l-a bătut a doua oară exact cu atîta mai tare, încît atunci cînd calu ăsta apare la Possum poimîine, şi vrea să mai alerge într-o cursă, atunci albu ăsta bogat din Possum nu numai c-o să vrea să-şi pună calu lui la întrecere, da eu zic c-o să fie şi mîndru şi o să-i fie şi ruşine totodată să ia banii.»

« Bine,» a spus Miss Reba. « Spune mai departe.»

« Asta-i tot», a spus Ned. « Eu pot să-l fac pe calu ăsta s-alerge. Decît că nimeni afară de mine nu ştie asta încă. Aşa că-n cazu că mneavoastră, doamnelor, vreţi să faceţi rost de ceva bănişori, eu şi cu Lucius şi cu Mr Hogganbeck putem să-i luăm cu noi.»

« Aici intră şi ăla care are automobilul acuma?» a spus Miss Reba. « Adică printre ăia care nu ştiu încă că tu poţi să-l faci s-alerge?»

« Aşa e», a spus Ned.

« Atuncea de ce nu le-a mai scutit la toţi osteneala şi nu v-a trimis pe tine şi calul, pe amîndoi, la Parsham, dacă tot crede că tot ce-are de făcut ca să aibe şi calul şi automobilul, e să pună la cale cursa aia?» Acum nu se mai auzea nici un sunet; se uitau doar unul la altul. « Haide», a spus Miss Reba. « Acuma trebuie să spui ceva. Cum te cheamă?»

« Ned William McCaslin din Jefferson Missi—ppi», a spus Ned.

« Ei?» a spus Miss Reba.

« Poate că nu putea să-şi permită», a spus Ned.

« La dracu», a spus Boon. « Nici noi nu —»

« Tu taci din gură», i-a spus Miss Reba lui Boon. Lui Ned i-a spus: « Parcă ziceai că-i bogat.»

« Vorbesc de-ăla cu care-am făcut schimbu», a spus Ned.

https://biblioteca-digitala.ro

« El a cumpărat calul de la ăla bogatul?»
« El avea calu», a spus Ned.
« Ţi-a dat vreo hîrtie sau ceva cînd aţi făcut schimbul?»
« Eu am luat calu», a spus Ned.
« Nu ştii să citeşti», a spus Miss Reba. « Nu-i aşa?»
« Eu am luat calu», a spus Ned. Miss Reba s-a uitat la el.
« Ai luat calul. Trebuie să-l duci la Parsham. Zici c-ai tu un sistem care să-l facă s-alerge. Şi tot sistemul ăla o să facă şi automobilul să fie la Parsham?»
« Da gîndeşte-te şi mneatale cu capu matale», a spus Ned. « Doar ai cap. Ai şi priceput mai mult şi mai repede decît toţi ăştilalţi de-aicea. Ia gîndeşte-te puţin mai tare şi-ai să vezi că ăia cu care-am făcut schimbu cu calu —»
« Ăia?» a spus Miss Reba. « Ai spus omu ăla, un om.» Dar Ned nici nu se întrerupsese:
« — sînt exact în încurcătura în care sîntem şi noi şi ei trebe să se-ntoarcă acasă la ei mai devreme sau mai tîrziu.»
« Adică, ori că îi cheamă Ned William McCaslin ori Boon Hogganbeck sau ori că sînt ăia de la care-am schimbat calul, s-ajungă acasă la ei sau numai cu calul sau numai cu automobilul n-are să fie deajuns; trebuie să le aibă pe-amîndouă. Aşa e?» a spus Miss Reba.
« Păi aşa vezi», a spus Ned. « Ce tot vreau eu să-ţi spun de două ceasuri acuma?» Miss Reba l-a privit pe Ned. A respirat adînc, o singură dată.
« Aşa că acuma trebuie să-l ducem pe jos pînă la Parsham, şi toţi curcanii din Tennessee-ul de vest stau şi-adulmecă pe toate drumurile care ies din Memphis după un cal de —»
« Reba !» a spus Miss Corrie.
« — pînă-n zorii zilei mîine dimineaţă.»
« Aşa vezi.» a spus Ned. « Acuma oricum e prea tîrziu ca să-l mai prindă pe cineva. Da matale înţelegi foarte bine. Ai priceput totu. E, spune acuma?» Ea îl privea; de data aceasta respiră de două ori; nici măcar nu-şi luase ochii de pe el cînd i-a vorbit lui Miss Corrie:
« Frînarul ăla — »
« Care frînar? » a spus Miss Corrie.
« Ştii de care zic. Care unchiul maică-sii, sau vărul sau nu mai ştiu ce — »
« Nu-i frînar», a spus Miss Corrie. « E-nsoţitor de tren. Pe specialul de Memphis, pîn-la New York. Şi poartă şi uniformă, exact ca şi conductorul —»
« Bine», a spus Miss Reba. « Însoţitor.» Acum îi vorbea lui Boon: « Unu dintre . . .» Îl privi pe Ned o clipă. « Relaţiile lui Corrie. Poate că pînă-la urmă are să-mi placă chiar cuvîntul ăsta pe care-l foloseşti tu. — Unchiul maică-si sau aşa ceva e vice-preşedinte sau aşa ceva pe calea ferată care trece prin Parsham —»
« Unchiu-su-i inspector şef», a spus Miss Corrie.
« Inspector şef», a spus Miss Reba. « Adică, asta între dăţile cînd e la hipodromul de-aicea sau din orice alt oraş prin care trec trenurile lui ca să caşte gura la cursele de cai şi-n vremea asta nepotu-su îşi face drum în viaţă pornind de jos şi cu linguriţa de-argint gata în gură cu condiţia să nu muşte prea tare din ea ca să n-atragă prea mult atenţia. Înţelegi ce vreau să spun?»
« Vagonu de bagaje», a spus Boon.
« Tocmai», a spus Miss Reba. « Şi-atunci au să fie la Parsham şi se cheamă că s-au făcut nevăzuţi pînă se face ziuă mîine dimineaţă. »
« Da chiar şi-n vagonu de bagaje, tot o să coste ceva bani», a spus Boon. « Şi p-ormă, să-l ţii ascuns pînă-ncepe cursa, şi p-ormă o să trebuiască să punem jos o sută cincizeci pentru cursa propriu-zisă şi tot ce-am eu acuma sînt cincisprezece

https://biblioteca-digitala.ro

sau douăzeci de dolari.» S-a ridicat în picioare. « Du-te şi adu calu ăla», i-a spus lui Ned. « Unde ziceai că stă omu la care i-ai dat automobilul?»

« Stai jos», a spus Miss Reba. « Doamne, cînd te gîndeşti ce-o să ai pe cap cînd o să te întorci înapoi la Jefferson, şi mai stai acuma să-ţi numeri centimele.» S-a uitat la Ned. « Cum ziceai că te cheamă?»

Ned i-a spus iarăşi. « Şi dacă vrei să ştii despre catîru ăla. Poţi să-l întrebi pe Boon Hogganbeck.»

« Nu l-ai deprins să-ţi spună mister?» i-a spus ea lui Boon.

« Da-i spun totdeauna», a spus Ned. « Mister Boon Hogganbeck. Întreabă-l pe mnealui de catîru ăla.»

Ea s-a întors spre Miss Corrie. « Sam e-aici în oraş în noaptea asta?»

« Da», a spus Miss Corrie.

« Poţi să pui mîna pe el acuma?»

« Da», a spus Miss Corrie.

Miss Reba s-a întors către Boon. « Tu pleacă de-aici. Fă şi tu o plimbare vreo două ceasuri. Sau du-te la Birdie Watts dacă ai chef. Numai, pentru numele lui Dumnezeu, vezi de nu te-mbăta. Din ce dracu crezi tu că mănîncă Corrie şi-şi plăteşte şi chiria cîtă vreme tu stai dracului acolo în Mississppi să furi automobile şi să răpeşti copiii? din aer?»

« Nu mă duc nicăieri», a spus Boon. « La dracu», i-a spus lui Ned, « du-te şi adu calu ăla.»

« Nu-i nevoie să-l primesc aici», a spus Miss Corrie. « Îl chem la telefon.» Nu era nici cochetărie nici ipocrizie: era doar senină. Era o fată prea masivă, era prea multă, ca să mai fie cochetă sau vicleană. Însă ca să fie senină era tocmai cum trebuie.

« Eşti sigură? » a spus Miss Reba.

« Da», a spus Miss Corrie.

« Atunci du-te şi telefonează-i», a spus Miss Reba.

« Vino-ncoace», a spus Boon. Miss Corrie s-a oprit. « Vino-ncoace-ţi, spun», a spus Boon. Ea s-a apropiat atunci; exact cît să n-o ajungă Boon cu mîna; am remarcat deodată că nici nu se uita de loc la Boon: mă privea pe mine. Şi poate tocmai din cauza asta Boon, care sta tot aşezat pe scaun, a putut să-ntindă deodată mîna şi s-o apuce de braţ înainte ca ea să-i scape, şi s-o tragă spre el, ea zbătîndu-se cu întîrziere, aşa cum ar fi făcut o fată cam prea mare la trup, încă privindu-mă pe mine.

« Dă drumu», a spus. « Trebuie să dau telefonu ăla.»

« Sigur, sigur», a spus Boon, « e toată vremea şi pentru asta», trăgînd-o spre el; pînă cînd, cu indiferenţa aceea prefăcută, cu dorinţa disperată de a părea şi puternică şi inofensivă, cu care arunci deodată mărul pe care-l ţii în mînă (sau orice alt obiect cu care te distrai neatent pînă atunci) în capul taurului pe care-l vezi deodată de aceeaşi parte a gardului cu tine, s-a aplecat brusc şi l-a sărutat, l-a ciugulit scurt cu buzele pe creştetul capului, deja trăgîndu-se înapoi. Dar şi de data aceasta prea tîrziu. Mîna lui se lăsase să cadă şi şi apucase o bucă din posteriorul ei, aşa în văzul nostru al tuturor, şi ea îşi îndreptase spatele şi mă privea iarăşi cu ceva întunecat şi rugător în ochi — ruşine, suferinţă, nu ştiu ce — în vreme ce sîngele îi năpădea încet faţa de fată planturoasă care nici nu era urîtă cu adevărat decît la început. Dar numai o clipă; tot o doamnă avea să rămînă. S-a luptat chiar ca o doamnă. Însă era pur şi simplu prea masivă, prea puternică chiar, pentru ca cineva atît de voinic şi mare ca Boon s-o poată ţine numai cu o singură mînă, doar de acolo; era din nou liberă.

« Nu ţi-e ruşine», a spus.

https://biblioteca-digitala.ro

« Nu poţi să te-abţii măcar atîta s-o laşi să dea un telefon?» i-a spus Miss Reba lui Boon. « Dacă tot faci friguri cînd te gîndeşti la puritatea ei, de ce dracu n-o aşezi şi tu s-aibă un locşor al ei unde să poată să rămînă pură şi s-aibă şi ce să mănînce?» Apoi către Miss Corrie: « Du-te şi telefonează. S-a şi făcut ceasu nouă.»

Deja tîrziu pentru tot ce mai aveam de făcut. Locul începuse să se animeze — « să meargă afacerile », cum s-ar spune. Însă păstrînd măsura: fără vacarm, nici muzical, nici măcar convivial doar; fantasma lui Mr Bindorf mai stăpînea, încă adumbrită în peşterile callipsyiene pentru că numai două dintre doamne ştiau de fapt că el plecase şi clienţii nu-i simţiseră încă lipsa ; auzisem clopoţelul şi vocea lui Minnie străbătînd vag de la uşa din faţă şi paşii nimfelor care coborau pe trepte răzbătuseră şi ei dinspre scară ; şi atunci cînd Miss Corrie mai ţinea încă clanţa în mînă, clinchetul paharelor întretăia cu o frecventă ritmică mormăiturile de bas ale oaspeţilor şi vocile subţiri ale gazdelor dincolo de uşa pe care ea o deschise, prin care trecu şi pe care o închise în urma ei. Pe urmă s-a întors şi Minnie ; se părea că doamnele care nu erau atunci ocupate făceau cu rîndul la uşa de intrare, în prilejuri din acestea speciale.

Vezi aşa dar cum copilul este tatăl bărbatului matur, şi chiar şi mama femeii în toată firea. Dincolo la Jefferson mă gîndisem că motivul pentru care corupţia, Non-Virtutea, întîlnise în mine un adversar atît de slăbănog încît nici să nu fie măcar vrednic de un asemenea nume, stătea în nematuritatea mea şi în nevinovăţia concomitentă a vîrstei mele tinere. Însă acea victorie avusese cel puţin nevoie de cele trei ceasuri dintre momentul cînd aflasem de moartea Bunicului Lessep şi cel în care treburile începuseră să se urnească şi eu înţelesesem că Boon avea să se afle în stăpînirea nedisputată a cheii de la automobilul Bunicului pe timp de cel puţin patru zile. Pe cînd aici erau Miss Reba şi Miss Corrie: adversare, duşmane ai fi putut spune mai înrăite, chiar dacă nu făcute să fie şi mai înţelepte, prin experienţa constantă, zilnică, faţă de orice şiretlic sau asalt pe care Non-Virtutea (sau Virtutea) le-ar fi putut născoci împotriva lor, şi erau gata cucerite şi prădate: ele care cu treizeci de minute înainte nici măcar nu ştiau de existenţa lui Ned, cu atît mai puţin de cea a calului. Ca să nu mai vorbim şi de acel desăvîrşit străin pentru care Miss Corrie părăsise camera cu o liniştită încredere că avea să-l cucerească fără altă armă decît telefonul.

Era plecată de aproape două minute acum. Minnie luase lampa şi se întorsese iarăşi pe veranda din spate ; am remarcat că nici Ned nu mai era în odaie. « Minnie», a spus Miss Reba către uşa din spate, « din puiul ăla — »

« Da, da », a spus Minnie. « I-am pregătit o farfurie. Tocmai s-a aşezat să mănînce. » Ned a spus ceva. N-am auzit ce. Dar o auzeam pe Minnie. « Dacă depinzi de pofta de mîncare numai de mine, atunci poţi să tot mori de foame de două ori de acuma şi pînă mîine dimineaţă ». Nu l-am mai auzit pe Ned. Pe urmă Miss Corrie lipsea de aproape patru minute. Boon s-a ridicat în picioare, brusc.

« Dracu să — » a spus.

« Da ce, eşti gelos acuma şi pe un telefon? » a spus Miss Reba. « Ce-ţi închipui că poate să-i facă prin pîlnia aia de gutapercă? » Dar pe Minnie am auzit-o: un plescăit rapid, aspru, mat, şi pe urmă picioarele ei. A intrat. Respira puţin cam repede, dar nu prea mult « Ce s-a întîmplat? » a spus Miss Reba.

« Nu s-a-ntîmplat nimica », a spus Minnie. « Şi el ca mai toţi ăilalţi. Poftă are, da parcă n-ar şti bine de ce. »

« Dă-i o sticlă de bere. Dacă nu ţie- frică să te mai întorci acolo ».

« Nu mi-e frică de loc », a spus Minnie. « E şi el un om simplu. Poate cam prea simplu. Sînt obişnuită. O grămadă sînt aşa ; aşa de simpli că nici nu pot să se odihnească pînă nu se duc la culcare. »

https://biblioteca-digitala.ro

« Te cred », a spus Boon. « Dintele ăsta-i pricina. Asta-i partea proastă cu voi femeile ; nu ştiţi unde să vă opriţi. »

« Adică, ce vrei să spui ? » a spus Miss Reba.

« Ştii al dracu de bine ce vreau să spun », a spus Boon. « Nu vă mai liniştiţi şi voi odată. Nu sînteţi niciodată mulţumite. Nici nu vi-e milă de-un nenorocit, dracului. Uită-te la ea : nu s-a lăsat pînă n-a strîns bani şi s-a apucat şi şi-a pus un dinte de aur, un *dinte de aur* drept în mijlocul feţei, numai aşa ca să-l scoată din minţi pe-un nenorocit de negru ignorant de la ţară — »

« — sau să-şi piardă cinci minute să vorbească într-o cutie de lemn numai aşa ca să-l scoată din minţi pe-un alt nenorocit de bastard ignorant, de la ţară, care nici n-a făcut nimic pe lumea asta decît să fure un automobil, şi-acuma şi un cal. N-am mai văzut pînă acuma unul care să trebuiască aşa tare ca tine să se însoare. »

« Sigur că asta e », a spus Minnie din uşă. « Asta l-ar lecui de tot. Eu am încercat de două ori, şi pot să spun că mi-am învăţat lecţia — » Miss Corrie a intrat.

« E-n regulă », a spus : senină, nu mai urîtă decît ar fi urîtă o lampă mare de porţelan cu feştila arzînd înăuntru. « Vine şi el. Are să ne-ajute. E- »

« Pe mine nu », a spus Boon. « Porcu ăla n-are ce să m-ajute pe mine. »

« Atunci cară-te », a spus Miss Reba. « Ieşi afară de aici. Cum ai să faci să mergi pe jos înapoi pînă-n Mississippi sau să călăreşti pe calu-ăla ? Haide. Stai jos. Poţi să stai foarte bine cît îl aşteptăm. Spune », a spus către Miss Corrie.

« Înţelegi ? Nu-i frînar ! E-*nsoţitor de tren* ! Are uniformă la fel ca şi conductoru. Are să ne ajute. » Pe un om care iubeşte toată lumea-l iubeşte, a spus (cred) « Lebăda» care-a văzut mai adînc decît oricine în inima omenească. Ce păcat că nu se pricepea la cai, ca să fi adăugat, Toată lumea după toate aparenţele iubeşte şi calul de curse furat. Miss Corrie ne-a povestit ; şi Otis era în cameră acum, deşi nu-l văzusem cînd intrase, şi încă cu ceva care nu era în regulă cu el deşi nici acuma lucrul acesta nu era că nu-l băgai de seamă decît cînd aproape era prea tîrziu :

« O să trebuiască să cumpărăm cel puţin un bilet pînă la Possum ca să — »

« E Parhsam », a apus Miss Reba.

« Bine. bine », a spus Miss Corrie. « — ceva cu care să-l înregistrăm, ca pe bagaje; Sam o s-aducă biletul şi bonul de bagaje cînd vine. Dar e totu-n regulă ; un vagon de marfă gol are să fie pe şină — Sam are să ştie unde — şi tot ce-o s-avem noi de făcut e să băgăm calu-năuntru şi Sam zice că să-l închidem într-un colţ cu nişte scînduri ca să nu fugă ; Sam are gata scîndurile şi cuiele ; zice că asta e tot ce-a putut face aşa pe nepregătite pentru că nu-ndrăsneşte să-i spună lui unchi-su mai mult decît trebuie că altfel are să vrea şi unchi-su să vină. Aşa că Sam zice că singurul risc e să scoatem calu de-aicea pînă unde-aşteaptă vagonul ăla. Zice că nu-i bine ca. . . » S-a oprit, uitîndu-se la Ned.

« Ned William McCaslin din Jefferson, Missippi », a spus Ned.

« . . . ca Ned să meargă acuma, chiar pe o stradă dosnică aşa tîrziu noaptea cu un cal de căpăstru ; zice că primul poliţist care are să treacă-l şi înhaţă. Aşa că el — Sam — aduce o pătură şi e în uniformă şi el şi cu Boon şi cu mine o să ducem calul la gară şi nimeni n-o să observe nimic. A, da ; trenul de pasageri e — »

«Isuse », a spus Miss Reba. « O tîrfă, un conducător de pullman şi-un vagabond din Mississippi mare cît o cisternă trăgînd un cal de curse prin Memphis la miezul nopţii într-o duminică noaptea, şi nimeni n-o să bage de seamă nimic ?»

« Ia te rog ! » a spus Miss Corrie.

« Ce mă rogi ? » a spus Miss Reba.

« Ştii şi tu. Vorbeşti aşa faţă cu — »

https://biblioteca-digitala.ro

« A », a spus Miss Reba. « Dac-ar fi venit doar așa din Mississippi cu Boon într-o vizită de politeță cum s-ar zice, am fi putut să-i menajem urechile. Da cînd se servește de casa noastră ca de o bază de operațiuni cînd fură automobile și cai, atunci merge și el la risc ca toată lumea. Ce ziceai de trenu-ăla? »

« Da. Trenul de pasageri care pleacă spre Washington la patru dimineața ia vagonul ăsta de marfă cu el și-o să fim la Possum înainte de se face ziuă ».

« Parsham, ce dracu' » a spus Miss Reba. « O să fim? »

« Păi nu vii și tu? » a spus Miss Corrie.

VII

Asta am și făcut. Cu toate că întîi a trebuit ca Sam să vadă calul. A venit pe ușa din dos, pe la bucătărie, aducînd cu el pătura pentru cal. Era în uniformă. Era aproape la fel de mare ca și Boon.

Și așa ne-am oprit — noi toți, iarăși — încă o dată în curtea din spate, de data aceasta Ned ținînd lampa, ca să-i bată lumina nu pe cal ci peste haina-cu-nasturi-de-alamă și vesta și șapca plată cu litere de aur în față ale lui Sam. De fapt, mă așteptasem la complicații din partea lui Ned în legătură cu Sam și calul, însă mă înșelasem. « Cine, eu? » a spus Ned. « Da de ce? Nici chiar dacă un polițist nu ne-ar deschide drumul pîn-la Possum n-ar putea fi mai bine pentru noi ». Dimpotrivă, complicațiile cu Sam aveau să vină din partea lui Boon. Sam s-a uitat la cal.

« E-un cal bun », a spus Sam. « Mie mi se pare că-i un cal al dracului de bun. »

« Sigur », a spus Boon. « N-are nici fluier nici clopoțel de gît. N-are nici măcar faruri. Chiar mă mir că-l vezi cu ochiu liber. »

« Adică, ce vrei să spui cu asta? » a spus Sam.

« Nu vreau să spun nimic », a spus Boon. « Decît ce-am spus. Mneata ești un om de cal de fier. Poate c-ai face mai bine să te duci singur pînă la gară fără să ne mai aștepți și pe noi. »

« Mă por — » a spus Miss Reba. Pe urmă a început de la capăt: « Nu vezi, omul ăsta-ncearcă să te ajute? își dă toată osteneala așa ca atunci cînd ai s-ajungi tu la tine acasă, primu-animal viu pe care să-l vezi tu cu ochii să nu fie șeriful? El e ăla care să te poftească să te duci dracului înapoi de-unde-ai venit și să-ți iei cu tine și calul tău blestemat. Cere scuze. »

« Bine, bine », a spus Boon. « Să lăsăm. »

« Asta zici tu că ți-ai cerut scuze? » a spus Miss Reba.

« Da ce mai vrei? » a spus Boon. « Să mă ploconesc în fața lui și să-l poftesc să — »

« Să taci din gură! Chiar în minutu-ăsta! » a spus Miss Corrie.

« Și nici tu n-ajuți », a spus Boon. « Ai să mă faci și pe mine și pe Miss Reba să uităm de tot limba englezească pînă nici nu mai știm pe ce lume sîntem. »

« Asta așa e », a spus Miss Reba. « Ăla pe care ni l-ai adus din Arkansas era destul de rău și el, cu-o mînă în răcitor după bere, și cu aialaltă întinzîndu-se după tot ce era destul de mic și nebătut în cuie ori de cîte ori nu eram cu ochii pe el. Și-acuma Boon Hogganbeck s-a mai găsit să mai aducă unul care mă face să-mi fie și frică să mai deschid gura. »

« Da'n-a luat », a spus Miss Corrie. « Otis nu ia nimic dacă nu cere mai întîi! Nu-i așa, Otis? »

« Chiar », a spus Miss Reba. « Ia-ntreabă-l. El trebuie să știe. »

« Doamnelor, doamnelor, doamnelor », a spus Sam. « Trebuie să ducem calu ăsta pînă la Parsham în noaptea asta, sau nu trebuie? »

Așa că am pornit-o. Însă întîi Miss Corrie tot s-a mai uitat la Otis și la mine. « Ei ar fi trebuit să fie în pat acuma », a spus.

https://biblioteca-digitala.ro

« Sigur », a spus Miss Reba. « Acolo în Arkansas, sau în Mississippi sau poate chiar undeva şi mai departe, dac-ar fi după mine. Da, acuma-i prea tîrziu. Nu' poţi să-l trimiţi numai pe unul la culcare, şi p-ălalt nu, şi ăsta al lui Boon e şi el proprietar de-o parte din cal ». Numai că pînă la urmă, n-a putut să meargă nici Miss Reba. Nu puteau să lipsească şi ea şi Minnie. Treburile erau în toi acum, e-adevărat că tot cu discreţie, cu o solemnitate sărbătorească ; ultima zvîcnire a înviorării de sîmbătă seară, după monotonia de zi cu zi de peste săptămînă.

Aşa că Ned şi cu Boon au pus pătura pe cal. Pe urmă, de pe trotuar i-am privit — Ned, Otis şi cu mine — pe Boon şi pe Sam într-o, dacă nu prietenie, în orice caz într-un armistiţiu poliandric, cu Miss Corrie între ei, mînînd calul prin mijlocul străzii de la un felinar la altul prin liniştea serii de duminică, pe străzile a doua şi a treia, către gară. Trecuse de ora zece acum ; se mai vedeau prea puţine lumini, şi acestea numai la celelalte pensiuni (aveam experienţă acum ; eram, cum s-ar zice, sofisticat — nu un cunoscător bine înţeles, dar cel puţin unul care începea să se pricepă ; puteam să recunosc o casă asemănătoare cu cea a lui Miss Reba cînd o întîlneam). Cîrciumile erau însă întunecate. Adică, nu-mi dădeam seama care era cîrciuma doar trecînd prin faţa ei ; unele detalii îmi mai erau încă ascunse ; Ned ne spunea — lui Otis şi mie — că erau cîrciumi, şi că erau închise. Nu m-aş fi aşteptat să fie nici una nici alta : nici închise, nici deschise ; ţine minte, nu ajunsesem la Memphis (sau în strada Catalpa) decît de mai puţin de şase ore, fără maicămea şi fără tata care să mă ajute să mă descurc ; dar s-ar fi spus că o pot face şi singur, destul de bine.

« Asta-i ce zic ei că-i legea albastră », a spus Ned.

« Ce-nseamnă legea albastră ? », am spus.

« Nici eu nu ştiu », a spus Ned. « Decît cel mult că-nseamnă că şi-au tocat toţi banii sîmbătă seara, şi-acuma văd lucrurile-n albastru, că nu le-au mai rămas destui bani să mai poată să-i dea nainte mai departe ».

« Astea-s doar cîrciumi», a spus Otis. «Se descurcă ei şi fără ele. Ce nu-s în stare să vîndă sîmbătă seara, pot să pună deoparte şi le vînd la alţii, sau poate tot la aceiaşi, lunea. Da cu damicelele-i altceva. Poţi să faci afaceri şi-n seara asta, şi p-ormă a doua zi tot cu ele operezi. Nu pierzi nimica. Cred că dac-ar vrea s-aplice legea albastră şi-aici, atunci ar veni poliţia şi i-ar opri ».

« Ce-i asta, cu damicelele ? », a spus Otis.

« Crezi că te pricepi la multe, ă ? » i-a spus Ned lui Otis. « Nu-i de mirare că n-ai mai încăput în Arkansas. Dacă şi restu din ăia de acolo ştiu tot aşa de multe ca tine la vîrsta ta, la vremea cînd ajung să-mplinească douăşunu de ani nici Texasu n-o să mai fie destul de mare pentru ei. »

« Rahat », a spus Otis.

« Ce vrea să spună ? » am spus eu.

« Mai bine v-aţi gîndi cum să daţi ceva de mîncare la calu ăsta » mi-a spus Ned mie, mai tare. « Să-ncercăm să-l ţinem liniştit să-l putem duce la Possum, sau mai bine zis în trenu ăla în primul rînd. Da de conductoru ăla de tren, care se tot învîrteşte şi aranjează vagoane de marfă fără să-şi scotă măcar mîna din buzunar, v-aţi adus aminte de asta cineva ? Poate că n-ar strica şi o găleată cu apă şi săpun, aşa ca mătuşă-ta », acuma-i vorbea lui Otis — « să te tragă undeva în dos şi să te spele pe bot cu aşa ceva. »

« E, rahat », a spus Otis.

« Sau poate chiar vreun ciomag mai noduros », a spus Ned.

« Rahat », a spus Otis. » Şi poţi să fii sigur, am întîlnit un poliţai. Vreau să spun, Otis l-a văzut pe poliţist înainte chiar ca poliţistul să fi văzut calul. » « Şase », a spus

https://biblioteca-digitala.ro

Otis. Poliţistul o cunoştea pe Miss Corrie. Pe urmă s-ar fi spus că-l cunoştea şi pe Sam.

« Unde-l duceţi? » a spus. « L-aţi furat? »

« L-am împrumutat », a spus Sam. Nu s-au oprit. «L-am dus la slujba religioasă de astă-seară şi-acuma-l ducem îndărăt acasă. » Am mers mai departe. Otis a spus, Şase, încă o dată.

« Aşa ceva chiar că n-am mai văzut », a spus el. « Orice poliţai pe care l-am văzut eu pînă acuma, nici nu-ncepe să stea de vorbă cu tine, pînă nu i-ai dat ceva înainte. Şi Minnie şi Miss Reba au gata pregătită o sticlă de bere pentru el înainte chiar ca s-apuce să-şi vîre picioru înăuntru, chiar dacă Miss Reba începe să-l înjure încă înainte de-a veni, şi-l tot înjură cum a apucat să plece. Şi-ncă de cînd am venit aici astă vară şi m-am prins cum se pune problema în fiecare zi cînd mă duc în piaţă unde-are macaronaru ăla chioşcu cu fructe şi alune, poţi să fii sigur că cum văd un poliţai că vine şi-a şi luat un pumn de alune sau un măr, chiar fără să-şi dea seama că le-a luat. » Alerga aproape ca să ţină pasul cu noi ; era cu mult mai mic şi decît mine. Adică, nici nu-ţi dădeai seama că-i atît de mic pînă nu-l vedeai cum aleargă să poată să se ţină-n rînd cu noi. Era ceva care nu era în regulă cu el. Cînd e vorba de tine, îţi spui *La anul am să fiu mai mare decît sînt acuma* pur şi simplu pentru ca să te faci mai mare nu-i numai un lucru natural e şi ceva inevitabil ; n-are nici o importanţă că nu poţi să-ţi închipui cum ai s-arăţi sau ce-ai să fii atunci. Şi la fel stau lucrurile şi cu ceilalţi copii ; nu depinde de ei. Însă Otis arăta ca şi cum, încă cu doi sau trei ani înainte, ar fi şi ajuns la punctul în care tu n-aveai s-ajungi decît peste un an, şi că de-atunci mergea de-a-ndăratelea.» Vorbea înainte. « Aşa că m-am gîndit încă de pe atunci, că singuru lucru care merită să fii e să fii poliţai. Da nu mi-a trebuit prea mult ca să mă lecuiesc de gîndu ăsta. Prea e ceva limitat. »

« Limitat la ce? » a spus Ned.

« La bere, la mere, la alune », a spus Otis. « Ce să-ţi mai pierzi timpu cu berea, cu merele, cu alunele? » A spus pe urmă fir-ar al dracului — « În oraşu ăsta poţi să-ţi dai drumu la caii ăi mari. »

« Cai? » a spus Ned. « Sigur că da. Ce crezi că la Memphis nu sînt cai, şi-armăsari, şi catîri ca oriunde? »

« Caii ăi mari », a spus Otis. « Biştari, Lovele. Cînd mă gîndesc la ce timp am pierdut eu în Arkansas pînă nu mi-a spus unu despre Memphis. Dintele ăla de pildă. Cît credeţi că face un dinte ca ăla? dac-ar intra acoloşa în bancă şi-ar scoate dintele şi l-ar pune pe tejghea şi-ar spune, Cît îmi dădeţi pe el? »

« Da », a spus Ned. « Ţin minte de-un băiat ca tine, acolo la Jefferson, care, tot aşa, era numai cu gîndu la bani. Ştii unde-a ajuns acuma? »

« Aici, la Memphis, dacă era ceva de capu lui », a spus Otis.

« N-a ajuns aşa de departe », a spus Ned. « N-a ajuns decît pînă la puşcăria din Parchman. Şi în felu în care văd că mergi tu, cam tot acolo o s-ajungi şi tu. »

« Da nu chiar mîine », a spus Otis. « Poate că nici poimîine. Ce dracu, cînd te gîndeşti c-un blestemat de curcan nici măcar nu poate să treacă pe lîngă tine fără să-i bagi în mînă pînă nici n-apucă să-ţi ceară, sau o sticlă de bere sau un pumn de alune. Şi-ăia optşcinci de cenţi pe care mi i-au dat aseară, mi i-a şi luat înapoi. Şi cînd te gîndeşti c-aş fi putut să le fi învîrtit pianu mecanic chiar de tot pe degeaba, dacă n-aş fi văzut chiar din întîmplare c-au să mă plătească pentru asta ; dacă n-aş fi fost atent chiar în minutu ăla, nici n-aş fi ştiut. Şi dacă n-aş fi fost eu acolo, ei tot i-ar fi dat la alticineva, oricine s-ar fi nimerit să treacă pe-acolo.

https://biblioteca-digitala.ro

înţelegi ce vreau să spun? Uneori, numai cînd mă gîndesc la asta, îmi vine s-o las dracului baltă, toată chestia. »

« Să laşi ce baltă? » a spus Ned. « Cum adică? »

« Uite aşa, s-o las baltă », a spus Otis. « Cînd mă gîndesc la toţi anii ăia care i-am pierdut la o fermă nenorocită-n Arkansas, şi Memphisu era aici, peste rîu şi eu nici habar n-aveam de el. Dac-aş fi ştiut eu cînd aveam numai patru sau cinci ani, ce-a trebuit să stau s-aştept pînă anu trecut ca să aflu, uneori îmi vine s-o dau dracului de treabă şi să mă las păgubaş. Da pe-ormă-mi spun că mai bine nu. Cred că tot mai pot să mai cîştig timpu. Cît vă faceţi voi socoteala c-o să cîştigaţi cu calu ăsta? »

« Nu-ţi mai bate tu capu cu calu ăsta », a spus Ned. « Ce-ai tu de cîştigat e timpu ca s-o iei înapoi pe strada asta ca s-ajungi acolo unde poţi să te duci la culcare şi să te culci frumos. » S-a oprit chiar, şi şi-a întors şi capul. « Ştii drumu-napoi? »

« Nu-i nici o procopseală acolo », a spus Otis. « Am văzut eu. Stau toată vremea cu ochii pe tine. Nu-i ca locu ălălalt, în Arkansas, pe vremea cînd Mătuşa Corrie mai era încă la Tanti Fittie şi găsisem gaurica aia să mă uit şi eu. Da dacă voi aţi schimbat automobilu pe el, înseamnă că v-aţi făcut socoteala la vreo două sute pe puţin — » De data aceasta Ned s-a întors cu tot trupul spre el. Otis a sărit, a sărit într-o parte, înjurîndu-l pe Ned, spunîndu-i negru împuţit — un lucru pe care Tata şi Bunicul trebuie că mi-l spuseseră încă dinainte să-mi fi putut aduce eu aminte pentru că n-aş fi putut să spun cînd începuse, ştiam doar că aşa era, şi că nici nu gentleman nu se referea niciodată la cineva gîndindu-se la rasa sau la religia lui.

« Hai mai repede », am spus. « S-au depărtat de tot. » Erau aproape la două blocuri de case în faţa noastră şi dădeau chiar colţul cînd am început noi să fugim după ei, în galop, şi Ned fugind odată cu noi, ca să-i ajungem, şi de-abea reuşind s-o facem: gara era în faţa noastră şi Sam stătea de vorbă cu un alt bărbat, într-o salopetă soioasă, cu o lanternă — un acar, un feroviar în orice caz.

« Înţelegi? » a spus Ned. « V-aţi fi închipuit că poliţia o să trimită un om c-o lanternă să ne-arate drumu? » Şi înţelegi şi tu acuma; toată lumea (vreau să spun, în legătură cu un cal de furat) care slujeşte Virtutea, lucrează singur, fără ajutor, într-un fel de vid îngheţat în care judecata e suspendată; pe cîtă vreme, dă-te numai cu totul de partea Non-Virtuţii şi peste tot răsar prin partea locului binevoitori care se oferă să te ajute. Se părea că Sam încerca s-o convingă pe Miss Corrie s-aştepte la gară cu Otis şi cu mine în timp ce ei aveau să caute vagonul de marfă şi să încarce calul, chiar formulînd sugestia ca Boon să rămînă cu noi să ne ofere protecţia staturii şi vîrstei şi sexului său: dovedind astfel că cel puţin jumătatea pe care o reprezenta Sam din acel echilibru poliandric era prietenoasă şi plină de încredere. Însă Miss Corrie nu se învoia, şi ea vorbea pentru noi toţi ceştilalţi. Aşa că am pornit într-o parte, ghidîndu-ne după lanternă, trecînd print-r-o poartă mare într-un labirint de peroane şi şine; acum Ned însuşi trebuise să se arate în faţă şi să apuce căpăstrul şi să liniştească animalul, şi înaintam acuma în aura mirosului greu de amoniac al calului (n-ai simţit niciodată cum miroase un cal speriat, nu-i aşa?) şi în murmurul neîntrerupt al glasului lui Ned vorbindu-i, şi amîndouă — murmurul şi mirosul — îngroşîndu-se, dense, concentrate printre formele vagoanelor de marfă şi de pasageri neluminate printre licăririle verzi şi rubinii ale macazurilor; tot mai înainte pînă cînd trecusem de gara de pasageri şi mergeam acum pe o cărare presărată cu cenuşe pe lîngă o şină ducînd spre un depou mare şi întunecos cu o platformă de încărcare în faţă. Şi acolo era şi vagonul de marfă şi cu o bucată bună de cel puţin opt metri luminaţi de lună

https://biblioteca-digitala.ro

(tocmai. Ieşisem acum în clarul de lună. Dincolo de felinarele de stradă şi de luminile gării — îl vedeam cu toţii — acum) loc gol între el şi punctul cel mai apropiat al platformei — un salt cam prea mare chiar pentru un cal care s-ar fi priceput să sară, cu atît mai mult pentru un cal de trei ani care nu se pricepea decît să alerge pe teren plat şi care (asta după cum spunea Ned), chiar şi pe acela, întîmpina oarecari greutăţi să alerge. Sam a blestemat încetişor tot stabilimentul gării: frînari, hamali, vînzători de bilete şi aşa mai departe.

« Mă duc s-aduc macaraua », a spus omul cu lanterna.

« N-avem nevoie de nici o macara », a spus Ned. « Pîn-la urmă sare el. Tot ce trebuie e să mişcăm sau platforma sau vagonu ăla. »

« Adică cu locomotiva », i-a spus Sam lui Ned. « Nu », i-a spus omului cu lanterna. « M-am gîndit eu la asta. Da să faci manevră pentru opt metri — nu se poate. De-aia ţi-am spus să iei cheile de la depozitu de unelte. Du-te şi adu bîrnele alea. Poate că Mr Boon se oferă să te-ajute. »

« De ce nu te duci mneatale singur? » a spus Boon. « E gara dumitale. Eu-s străin aici. »

« De ce nu-i iei pe băieţii ăştia să te duci cu ei la culcare, dacă eşti aşa timid cînd e vorba de străini? » a spus Miss Corrie.

« De ce nu-i duci tu singură acasă? » a spus Boon. « Prietenu ăsta bun al tău ţi-a mai spus odată că n-ai nici o treabă aici. »

« Mă duc eu cu el s-aduc ţevile », i-a spus Miss Corrie lui Sam. « Vrei tu să fii atent la băieţii ăştia? »

« Bine, bine », a spus Boon. « Să facem numai ceva, pentru numele lui Dumnezeu. Trenul ăla pleacă dracului în patru sau cinci ceasuri şi-n vremea asta noi încă o să ne tîrguim cum să facem mai bine. Unde-i depou ăla de unelte, băiete? » Aşa că el şi cu omul cu lanterna au luat-o din loc; nu mai aveam acuma decît lumina lunii. Calul aproape că nu mai mirosea de loc acum, şi-l vedeam nelămurit cum amuşină haina lui Ned, ca un cîine. Şi Sam se gîndea şi el la ce mă gîndeam şi eu decînd văzusem platforma.

« E-o rampă dincolo, în spate », a spus el. « Calu ăsta o mai fi mers pe vreo rampă pînă acuma? Să-l ducem acolo şi să i-o arătăm. Cînd aducem vagonu la nivel, am putea să mergem cu toţii să-l împingem binişor — »

« Nu-ţi mai pierde vremea cu asta acuma », a spus Ned. « S-aducem noi vagonu ăla aici, unde să ne trebuiască să sară să-şi frîngă gîtu. Calu ăsta vrea şi el să iasă din Memphis la fel de tare cum vrei şi dumneata. » Numai că mie mi-era frică să nu spună Sam Da cu băiatu ăsta ce-i aici, vreţi să-l luaţi cu voi? Pentru că vroiam să văd cum mişcă vagonul. Nu credeam că se poate. Aşa că am aşteptat. N-a durat mult; Boon şi cu omul cu lanterna s-au întors cu două răngi care păreau să fie lungi de vreo trei metri fiecare şi eu am stat să mă uit la ei şi (Miss Corrie şi Otis se uitau şi ei) cum făceau. Omul şi-a lăsat lanterna jos şi s-a căţărat pe scăriţă pînă pe acoperiş şi-a întors roata frînei şi Sam şi cu Boon au băgat răngile între roţile din spate şi şine, împingînd şi proptindu-se în icnete scurte ca şi cum ar fi mînuit o pompă şi mie încă nu-mi venea să cred: vagonul iscîndu-se negru şi pătrat şi enorm în lumina lunii, solid şi dreptunghiular ca un zid negru în cadrul îngust de argint al clarului de lună, o siluetă înaltă şi pirpirie trăgînd de roata frînei acolo sus şi alte două siluete pirpirii chircindu-se, tîrîndu-se, opintindu-se cu barele de fier asemenea unor lănci de argint pe după roţile din spate; atît de enorm şi de imobil încît la început se părea nu că vagonul s-ar fi urnit înainte, ci mai de grabă că Boon şi Sam, într-o ascultare teribil mimată, ar fi zvîcnit infinitezimal tot mai în spate pe lîngă temelia fixă şi bine cimentată a vagonului, pe pămîntul pe care se revărsa în relief labirintina lumină a lunii : atît de delicat echi-

https://biblioteca-digitala.ro

librat în însăşi inima masivă a Mişcării încît la un moment dat Sam şi cu Boon au lăsat răngile să le cadă şi Boon singur a rămas să împingă vagonul încît cu mîinile goale ca şi cum ar fi fost un cărucior de copii, mai înainte de-a lungul platformei şi l-a oprit acolo, şi Sam a spus,

« Bine acuma », şi bărbatul de sus a fixat iar roata frînei. Aşa că acuma tot ce mai aveam de făcut era să băgăm calul înăuntru. Ceea ce era ca şi cum ai fi zis, Uite c-am ajuns în Alaska, tot ce mai avem de făcut acuma e să găsim mina aia de aur. Am ocolit pînă în spatele depoului. Era acolo o rampă mobilă. Platforma fusese făcută la înălţimea tocmai potrivită pentru încărcarea şi descărcarea mărfurilor, şi rampa nu era altceva decît o punte îngustă pentru cărucioare de mînă şi roabe, destul de rezistentă dar lată numai de vreun metru şi jumătate şi fără balustradă. Ned era acolo stînd de vorbă cu calul. « A văzut-o », a spus. « Ştie că vrem să-l convingem să meargă pe ea da încă nu s-a hotărît dacă vrea şi el sau nu. Parcă-mi vine acuma să spun că Mr Vagonieru să se fi gîndit mai departe şi să fi adus şi un bici. »

« Ai tu unu », a spus Boon. Se gîndea la mine — unul din trucurile, din găselniţele mele. Îl făceam din limbă, lovind-o de cerul gurii din gîtlej, din gît — un sunet aspru şi puternic, tot atît de aspru şi puternic cînd era făcut cum trebuie ca şi plesnetul unui bici ; pînă la urmă Mama mi-a interzis să-l mai fac oriunde în limitele curţii noastre, ca să nu mai vorbim de înăuntrul casei. Pe urmă a făcut-o pe Bunica să tresară tare o dată şi să folosească un cuvînt tare. Dar numai o singură dată. Asta se întîmplase cu aproape un an înainte, aşa că s-ar fi putut ca la vremea aceea să fi şi uitat.

« E-adevărat », a spus Ned. « Chiar că avem unu », Mi-a spus : « Du-te şi caută o nuia lungă. Trebuie să găseşti una în tufişu ăla de acolo. » Era chiar : un desiş de mălin locul acela fusese probabil pajiştea sau grădina cuiva înainte ca să fi venit progresul, industria, comerţul, calea ferată. Am rupt nuiaua de acolo şi m-am întors. Ned a adus calul pînă în faţa rampei. « Acuma voi doi ăştia mari, Mr Boon şi Mr Vagonieru, veniţi şi staţi aici de-o parte şi de alta, ca şi cum aţi fi stîlpii porţii. S-au postat aşa Ned la jumătatea drumului în sus pe rampă, ţinînd frînghia de care mînase calul, cu faţa spre cal şi vorbindu-i. Uite-aşa », a spus. « Tot aşa pe cărăruia asta îngustă şi frumoasă spre glorie şi spre Possum, Tennessee, la răsăritu soarelui mîine dimineaţă. » Se întorcea în jos, reuşind deja să întoarcă într-o parte calul, mişcîndu-se grăbit acum, vorbindu-mi mie acuma : « A văzut. Treci în spatele lui. Să nu-l atingi şi nici să nu faci din limbă pînă nu-ţi spun eu. » M-am conformat, şi noi trei — Ned, calul, şi la sfîrşit eu — depărtîndu-ne acum de rampă cam vreo douăzeci de metri, pe urmă fără să se oprească, Ned s-a întors şi a tras calul după el, eu urmîndu-i, pînă cînd s-au oprit în locul unde începea să urce rampa între Boon şi Sam opriţi acolo. Cînd a văzut rampa, calul s-a oprit. « Acuma plescăie », a spus Ned. Eu am făcut sunetul acela, mi-a ieşit bine ; calul a făcut un salt înainte, Ned trăgîndu-l şi el, ceva mai repede acuma, înapoi către rampă. « Cînd îţi spun să mai plescăi acuma, atinge-l şi cu nuiaua. Să nu-l loveşti, să-l atingi numai la rădăcina cozii o secundă după ce-ai plescăit. » El trecuse deja de Boon şi de Sam şi înainta pe rampă. Calul încerca acum să se hotărască ce să facă : să refuze sau să dea buzna înainte (aici adăugîndu-se încurcătura că trebuia să se hotărască dacă să dea buzna şi să-l răstoarne mai uşor pe Boon sau pe Sam) sau pur şi simplu să sară peste şi printre noi toţi. Puteai să urmăreşti aproape dinainte cum are să se întîmple ; şi poate că tocmai pe asta contase şi Ned ; o inteligenţă panicată şi timorată şi în stare doar de o singură idee deodată, şi în care intruziunea unei alte idei aruncă totul într-un haos. « Plescăie acuma », a spus Ned. De data aceasta am şi atins calul, aşa cum îmi spusese Ned. A zvîcnit, a sărit, picioarele dinainte

https://biblioteca-digitala.ro

îi erau deja pe rampă, piciorul din spate cel mai aproape de mine (din partea dinspre Boon) lovind marginea rampei şi alunecînd, pînă cînd Boon, înainte ca Ned să fi apucat să spună ceva, a apucat copita cu amîndouă mîinile şi a aşezat-o la loc pe rampă, lăsîndu-se cu toată greutatea pe crupa calului, calul nemişcat acum, tremurînd, cu toate patru picioarele acum pe rampă. « Acuma », a spus Ned, « propteşte-ţi nuiaua pe sub coadă ca să simtă că e ceva în spatele lui şi să nu se lase să cadă îndărăt. »

« Să nu se dea jos de pe rampă, adică », a spus Sam. « Acuma-i nevoie de-o rangă din alea. Du-te şi ad-o încoace, Charley. »

« Chiar », a spus Ned. « O s-avem nevoie şi de ranga aia imediat. Da acuma nu ne trebuie decît nuiaua aia. Tu eşti prea mic », mi-a spus mie. « Dă-le-o lui Mr Boon şi Mr Marfaru. Proptiţi-o pe sub coadă. » Asta au şi făcut, fiecare ţinînd de un capăt. « Acuma, împingeţi-l cu ea binişor în sus pe rampă. Cînd mai spun să plescăi, plescăie tare de tot, ca el să-şi închipuie că-l şi pocneşti cu biciu să-l usture. » Dar n-a mai fost nevoie să mai fac deloc plescăitul meu. Ned i-a spus calului, « Hai, băiete. Hai la Possum », şi calul s-a urnit, Boon şi Sam mişcîndu-se odată cu el, nuiaua împingîndu-l ca o coardă din spate, cu picioarele dinainte pe platformă acum pe urmă, încă o opinteală în care i-am auzit copitele alunecînd, şi platforma răsunînd odată, ca şi cum ar fi sărit pe o podişcă de lemn.

« Da acuma, o să trebuiască ceva mai mult decît nuiaua asta sau decît băiatu ăsta ca să plescăie din limbă, să-l facem să intre în vagon, » a spus Sam.

« Ce-o să-l bage în vagonu ăla e ranga », a spus Ned. « N-aţi adus-o încă? » O aduseseră. « Daţi-i drumu acuma să meargă-n voie », a spus Ned.

« Stai niţel », a spus Sam. « De ce? »

« Ca să poată să meargă pe asta, să intre-n vagon », a spus Ned. « Acuma s-a obişnuit. A văzut acuma că nu-i nimica la capăt care să-i facă vreun rău sau să-l sperie. »

« Da încă n-a simţit pe dinăuntru mirosu de la un vagon de marfă », a spus Sam. « La asta mă gîndeam eu. » Însă era ceva în ideea lui Ned. Pe lîngă aceasta, mersesem prea departe acuma ca să mai stăm pe gînduri, chiar dacă Ned ne-ar fi ordonat să dărîmăm zidurile depoului în aşa fel încît calul să mai trebuiască să cotească de acum încolo. Astfel că Boon şi cu omul de la gară au început să mişte rampa de-a latul platformei.

« Ce dracu », a spus Sam. « Mai încet, ce dracu. »

« Da nu eşti şi mneata aici cu noi? » a spus Ned. «Ai putea să tragi şi mneata un folos de pe urma nasturilor ăştia de alamă pe care îi ai, decît să te tot învîrteşti pe-aici prin jurul nostru. » Deşi a fost nevoie să punem cu toţii umărul, inclusiv Miss Corrie, ca să ridicăm rampa pe platformă şi s-o împingem în partea cealaltă, şi s-o proptim ca pe un pod, de la platformă pînă la gura căscată a uşii vagonului. Pe urmă Ned a tras calul înainte şi atunci am înţeles ce vroise să spună Sam. Calul nu numai că simţise pînă atunci mirosul unui vagon de marfă gol, dar spre deosebire de simplele fiinţe omeneşti, putea să vadă ce-i acolo înăuntru ; îmi amintesc că m-am gîndit *Acuma c-am mutat rampa, n-o să-l mai putem nici măcar da jos de pe platformă pînă nu ne prinde ziua*. Însă nu s-a întîmplat nimic în sensul acesta. Vreau să spun că nu s-a întîmplat nimic. Vreau să spun, că nu ştiu ce s-a întîmplat ; nici unul din noi n-a ştiut. Ned a mînat calul înainte, copitele lui sunîndu-i tare şi găunos pe scîndurile platformei, pînă la capătul rampei care era acuma un pod, Ned stînd pe acest pod chiar înăuntrul uşii, vorbindu-i calului, trăgînd încetişor de căpăstru pînă cînd calul a pus un picior înainte pe pod şi eu nu mai ştiu ce am gîndit ; cu un moment înainte îmi spusesem că în tot Memphisul nu s-ar fi găsit destul de mulţi oameni ca să-l poată împinge pe cal prin gaura aceea

https://biblioteca-digitala.ro

întunecată, pe urmă în momentul următor mă aşteptam la aceeaşi tresărire şi svîcnire care să-l fi împins pe cal înăuntrul vagonului aşa cum îl împinsese în sus pe rampă ; cînd calul şi-a ridicat piciorul şi pe urmă şi l-a tras înapoi pe platformă, el şi cu Ned, opriţi unul în faţa altuia ca într-un tablou. L-am auzit pe Ned respirînd o dată. « Voi ăştilalţi trăgeţi-vă înapoi lîngă perete », a spus. Am făcut-o. Pe urmă nu mai ştiu ce a făcut el. L-am văzut numai, cu o mînă ţinînd frînghia cu care-l mînase, cu cealaltă mîngîind, atingînd botul calului. Pe urmă s-a tras înapoi în vagon şi a dispărut ; frînghia s-a întins dar numai glasul lui i se auzea: « Hai încoace, băiete. Gata. »

« Să mă ia dracu », a spus Sam. Pentru că asta a fost totul. Podul a clămpănit puţin, întunecimea cavernoasă dinăuntrul vagonului a răsunat sub copite, dar altceva nimic. Am intrat cu lanterna în vagon ; ochii calului licăreau reci şi pe urmă au dispărut în colţul unde se oprise Ned cu el.

« Unde-s scîndurile alea şi cuiele de care ziceaţi ? » l-a întrebat pe Sam. « Adu şi rampa aia, facem un perete întreg cu ea. ».

« Ce dracu », a spus Sam. « Nici aşa. »

«Tipii care-au să vină mîine dimineaţă şi-au să vadă că le lipseşte un vagon de marfă întreg », a spus Ned, « n-au să mai aibe vreme să se sărăcească la nişte scînduri de coteţ acolo. » Aşa că noi toţi, mai puţin Ned — şi inclusiv Miss Corrie — am băgat rampa acum rapid în vagon şi am proptit-o şi am ţinut-o dreaptă pe cînd Boon şi cu Sam şi cu omul de la gară (Sam avea deja scîndurile şi cuiele pregătite) au făcut o boxă în jurul calului în colţul vagonului ; înainte ca Ned să fi putut chiar să se plîngă, Sam adusese şi o găleată cu apă şi o lădiţă pentru grăunţe şi chiar şi un braţ de fîn ; şedeam acum cu toţii traşi puţin la o parte în aura morfoielilor mulţumite ale calului. « E ca şi cum ar fi la Possum în momentu ăsta », a spus Ned.

« Mai bine v-aţi gîndi cum să-l faceţi să fi şi trecut primu de linia de sosire poimîine », a spus Sam. « Cît e ceasu ? » Pe urmă ne-a spus chiar el. « De-abea a trecut de miezul nopţii. E vreme de-un pui de somn pînă pleacă trenul la patru. » Vorbea cu Boon acum. « Dumneata şi cu Ned e mai bine să staţi cu calul aici, bine înţeles ; de asta am şi adus nişte fîn mai mult. Aşa că făceţi-vă culcuşul aici şi eu o iau pe Corrie şi pe băieţii ăştia îndărăt acasă şi ne întîlnim cu toţii la — »

« Aşa zici mneata », a spus Boon, nu atît aspru cît cu un fel de concentrare rece. « Dumneata să fii ăla care să fii la întîlnire aici la ora patru. Dacă nu te-o fura somnu, poate c-o să te vedem. » Se şi întorsese să plece. « Haide, Corrie. »

« Ai de gînd să laşi automobilul patronului dumitale — adică calul patronului — vreau să spun, calul ăsta, al cui o mai fi — aici cu nimeni să-l păzească decît băiatul ăsta de culoare ? » a spus Sam.

« Ba de loc », a spus Boon. « Calu ăsta aparţine căilor.ferate acuma. Am un tichet de bagaje cu care dovedesc asta. Poate că mneata ai împrumutat uniforma asta de cale ferată ca să faci impresie la femei şi la copii mici, da cîtă vreme eşti îmbrăcat cu ea ai face mai bine s-o foloseşti ca să faci impresie la ăştia cu bagajele, că altminteri s-ar putea ca să le pară rău la ăştia de la drumu de fier. »

« Boon ! » a spus Miss Corrie. « Eu nu mă duc acasă cu nimeni ! Haideţi, Lucius, şi tu Otis. »

« Foarte bine », a spus Sam. « Am uitat că Boon trebuie să muncească ca un sclav cinci sau şase luni la rînd în sătucul ăla de plantaţii de bumbac, sau ce-o fi, ca să poată să se distreze şi el o noapte pe strada Catalpa. Duceţi-vă cu toţii. Ne vedem la tren. »

« Nu poţi nici măcar să spui mulţumesc foarte mult ? » i-a spus Miss Corrie lui Boon.

« Sigur », a spus Boon. « Cui trebuie să-i spun? calului? »

« Încearcă cu Ned », a spus Sam. I-a spus lui Ned: « Vrei să stau și eu aici cu tine?»

« Ne descurcăm noi », a spus Ned. « Poate că dacă vă hotărîți să plecați o dată o să se facă liniște aici ca să poată dormi și oamenii ca lumea. Mă gîndesc acuma că mai bine mă gîndeam de la început să — »

« M-am gîndit eu », a spus Sam. « Unde-i găleata aialaltă, Charley? » Omul de la gară — acar, ce-o fi fost — o avea el; era tot în colțul acela din vagon unde fuseseră scîndurile și cuiele și uneltele și nutrețul; conținea un sandviș gros cu șuncă și o sticlă de un sfert de apă și o sticlă de o jumătate de whiskey. « Uite aici », a spus Sam. « Ai și micul dejun. »

« Îl văd », a spus Ned. « Cum vă zice vouă, albilor? »

« Pe mine mă cheamă Sam Caldwell », a spus Sam.

« Sam Caldwell », a spus Ned. « Eu zic că Sam Caldwell e-un nume de două ori mai bun pentru toată treaba asta cu calu decît multe alte nume pe care le-aș putea spune eu. Încă puțin să mai fi fost, și aproape că mi-aș fi dorit ca dumneata și cu mine să fim destul de frecvenți unu cu altu ca să fim permanenți. Îți mulțumesc cu respect ».

« Ești bine venit », a spus Sam. Așa că le-am spus noapte bună lui Sam și lui Ned și lui Charley (Noi toți adică, afară de Boon și de Otis, adică) și ne-am întors la Miss Reba. Străzile erau pustii și liniștite acum; Memphis se folosea de sfîrșitul de săptămînă ajuns acum să fie uzat pînă la coardă ca să prindă măcar puțin somn și odihnă cu care să facă față dimineții de luni; mergeam și noi liniștiți acum de la un felinar la altul pe sub ferestrele și zidurile întunecate; nu era decît o singură luminiță palidă de-abea vizibilă într-un loc pe care noul meu instinct infailibil de cunoscător îl recunoscuse imediat ca o concurență a lui Miss Reba; o singură lumină similară în paloare în spatele perdelelor la Miss Reba pentru că probabil chiar și acolo afacerile se potoliseră la ora asta; și pînă și Minnie trebuie că se retrăsese la culcare sau acasă la ea sau oriunde o fi fost locul în care se retrăgea cînd se suna stingerea pentru ea și Miss Reba. Pentru că Miss Reba însăși ne-a deschis ușa din față, mirosind tare a gin și, în felul ei aspru, arătos, competent, chiar începînd să arate că avusese treabă. Își schimbase și rochia. Aceasta pe care o purta acum n-avea aproape de loc corsaj, și în zilele acelea doamnele — femeile — nu se fardau la drept vorbind, așa că atunci a fost prima dată cînd am văzut-o și pe asta. Și avea pe ea și mai multe diamante, tot atît de mari și de gălbui ca și primele două. Nu: cinci. Dar de fapt Minnie nu se dusese la culcare. Stătea în ușa camerei lui Miss Reba, și părea istovită cu totul.

« E totu-n regulă?» a spus Miss Reba, încuind ușa după noi.

« Da», a spus Miss Corrie. « De ce nu te-ai dus la culcare? Minnie, trimite-o la culcare.»

« Ai fi putut să-mi spui asta încă de-acum un ceas», a spus Minnie. « Și-aș vrea ca să nu ne mai spunem asta două ore de-acum înainte. Da tu n-ai fost aici data trecută, acu doi ani.»

« Du-te la culcare», a spus Miss Corrie. « Cînd ne-ntoarcem de la Possum miercuri —»

« Dă-o dracului de treabă, Parsham», a spus Miss Reba.

« Bine bine», a spus Miss Corrie. « — miercuri, Minnie are să știe unde-i el și ne ducem să-l aducem.»

« Sigur», a spus Miss Reba. « Și-l și îngropăm tot aici, în șanțul ăsta, cu sapa și lopata, dac-aș avea și eu cap. Vrei ceva de băut?» l-a întrebat pe Boon. « Minnie s-a dat dracului cu sectele religioase sau cu republicanii și nu mai vrea să bea.»

https://biblioteca-digitala.ro

« Cineva aici trebuie să stea să nu bea», a spus Minnie. « Nu-i nevoie să fie republicană pentru așa ceva. Tot ce trebuie e să fie obosită de-a-binelea și să vrea să se ducă dracului la culcare.»

« De așa ceva avem toți nevoie», a spus Miss Corrie. « Trenu ăla pleacă la patru, și-acuma-i trecut de unu. Haideți acuma.»

« Duceți-vă să vă culcați atunci», a spus Miss Reba. « Cine dracu vă oprește?» Așa că ne-am dus sus. Pe urmă Otis și cu mine am mers și mai sus pe scări; știa el drumul: un pod cu nimic înăuntru decît niște cufere și lăzi și o saltea pusă ca un culcuș pe dușumea. Otis avea o cămașă de noapte dar (pe cămașa aceea de noapte se mai cunoșteau încă cutele, așa cum Miss Corrie cred o cumpărase din raft direct de la prăvălie) el s-a culcat exact așa cum a trebuit să mă culc eu : și-a scos pantalonii și pantofii și a stins lumina și s-a lungit așa. Era o singură fereastră mică și acum vedeam luna și pe urmă am început să văd chiar și în încăpere din cauza clarului de lună; era ceva care nu era în regulă cu el; eram obosit și pe cînd urcam scările mă gîndeam că am să adorm încă înainte de a apuca să mă lungesc de-a binelea. Însă îl simțeam pe el lungit acolo alături de mine, nu exact treaz de tot, ci mai de grabă ca ceva care nu doarme niciodată și care nici nu știe măcar că n-a dormit niciodată. Și, dintr-odată, a fost ceva care nu era în regulă și cu mine. Era ca și cum n-aș fi știut încă ce anume; doar că era ceva care nu era în regulă și într-o clipă aveam să știu ce și că n-avea să-mi convie de loc; și dintr-o dată nici n-am mai vrut să fiu acolo, nici n-aș mai fi vrut să fiu în Memphis sau măcar să fi auzit vreodată de Memphis; vroiam acasă. Otis a spus iar fir-ar dracu-al dracului.

« Biștarii care-s aicișa », a spus. « Poți să-i și miroși. Nu-i cinstit că numai femeile pot să facă bani, pe cîtă vreme bărbații nu pot decît să-ncerce să ciupească și ei nițel, așa în trecere — » Era iar cuvîntul acela pe care-l mai spusese o dată, și-l întrebasem de două ori ce înseamnă. Însă nu acuma, acum nu-l mai întrebam ; întins acolo încordat și țeapăn cu fereastra conturată de lună peste picioarele mele și ale lui Otis, încercînd să nu-l aud, dar obligat s-o fac ; « — una din camere e chiar aici sub noi ; nopțile cînd e lume multă, ca duminica de pildă, îi auzi direct prin dușumea. Numai că-aici nu-i nici o șansă. Chiar dac-aș pune mîna pe-un burghiu și-aș face o gaură, negru ăla și cu Miss Reba nu m-ar lăsa s-aduc pe nimeni aicea sus să scot și eu un ban și chiar dac-aș putea mi-ar lua probabil banii așa cum mi i-a luat porcu ăla banii de la pianu mecanic astăzi. Da dincolo, acasă la Tanti Fittie, cînd Bee — » S-a oprit. Era acolo, lungit, perfect imobil. A spus e pe dracu iar.

« Bee? » am spus. Dar era prea tîrziu. Nu, nu era prea tîrziu. Pentru că acum îmi dădusem seama că știam.

« Cîți ani ai? » a spus el.

« Unsprezece », am spus.

« Mă ai cu un an atunci », a spus el. « Păcat că nu stai mai mult de astă noapte aici. Dac-ai mai sta și săptămîna viitoare, poate c-am găsi un mijloc cu gaura aia. »

« Pentru ce? » am spus. Înțelegi, trebuia să întreb. Pentru că ce vroiam eu era să fi fost îndărăt acasă. Vroiam să fiu lîngă mama. Pentru că trebuie să fii pregătit să primești experiența, cunoașterea, cunoștința: nu pocnit pe întuneric, ca și cu o măciucă în cap de un tîlhar de drumul mare. Aveam exact unsprezece ani, ține minte. Sînt lucruri, circumstanțe, condiții pe lumea asta care n-ar trebui să fie, dar care sînt totuși, și nu poți să te eschivezi de la ele și adevărul este că nici n-ai vrea să te eschivezi, chiar dacă ai avea alegerea, întru cît sînt o parte din Mișcare, din participarea la viață, din actul de a fi viu. Însă ar trebui să-ți vină în față cu grație, cu decență. Eu eram obligat să învăț prea multe prea repede, neajutorat ; n-aveam unde să înmagazinez, nici un receptacul, nici o nișă unde să

https://biblioteca-digitala.ro

pun toate acestea și totuși trebuia să le accept fără durere și sfîșieri. El era lungit cu fața în sus, ca și mine. Nu se mișcase, nici măcar nu-și mișcase ochii. Însă îl simțeam pîndindu-mă.

« Nu prea știi multe, nu? » a spus. « De unde spuneai că ești? »

« Mississippi », am spus.

« Rahat », a spus. « Nu-i de mirare că habar n-ai de nimic. »

« Bine », am spus eu. « Bee e Miss Corrie ».

« Uită-te la mine cum pierd la bani ca și cum n-ar fi nimic », a spus el. « Dar poate că eu și cu tine tot am putea scoate ceva de aici. Sigur. O cheamă Everbe Corinthia, au botezat-o ca pe Mama mare. Și gîndește-te ce nume-al dracului să trebuiască să lucrezi cu el. Era destul de rău și dincolo la Kiblett, unde erau unii care și știau și se obișnuiseră, și ăilalți erau de obicei prea grăbiți ca să le mai pese dac-o cheamă așa sau în vreun alt fel. Da aici în Memphis, într-o casă ca asta care cică orice fată din Memphis încearcă să intre și ea aici cum se face un loc gol. Așa c-acolo la Kiblett n-avea importanță după ce-a murit mama ei și Tanti Fittie a luat-o ca s-o crească și-a pus-o să lucreze cum s-a făcut destul de mare pentru așa ceva. Pe-urmă cînd ea a aflat că la Memphis sînt atîția bani și-a venit aici, nimeni habar n-avea de Everbe și-a putut să zică c-o cheamă Corrie. Așa că ori de cîte ori sînt aici, în vizită la ea, cum a fost astă vară și acuma, pentru că eu știu de chestia asta cu Everbe, ea-mi dă cinci cenți pe zi ca să nu spun la nimenea. Te prinzi? În loc să-ți fi spus așa, cum m-a luat gura pe dinainte și ți-am spus, dacă m-aș fi dus la ea și i-aș fi spus. La cinci cenți pe zi am să-ncerc să nu uit, da la zece cenți pe zi am să-ncerc de două ori mai tare. Da acuma n-are aface; am să-i spun mîine dimineață că știi și tu, și poate că amîndoi o să — »

« Cine-a fost Tanti Fittie? » am spus.

« Nu știu », a spus el. « Așa-i zicea lumea, Tanti Fittie. Poate să fi fost rudă cu cineva din noi, da eu nu știu. Ședea singură într-o casă la marginea orașului pînă cînd a luat-o pe Bee la ea după ce a murit mama lui Bee și cum s-a făcut Bee mare, ceea ce nici n-a trecut prea mult pentru că Bee era deja o fată cît toate zilele chiar înainte să fi împlinit zece ani sau unșpce sau doișpce cîți o fi avut cînd s-a pus pe treabă — »

« Pe treabă cu ce? » am spus. Înțelegi? Trebuia. Mersesem prea departe ca să mă mai pot opri acum, ca și în Jefferson ieri — sau numai ieri fusese? anul trecut: cîndva: altă dată: într-o altă viață: un alt Lucius Priest. « Ce-nseamnă « pugnuckling »?

Mi-a spus și cu ceva dispreț, dar mai mult cu un fel de uimire neîncrezătoare, aproape speriată, aproape respectuoasă. « De cînd aveam gaura aia în perete — o crăpătură în peretele din spate cu un căpăcel de tablă deasupra pe care nimeni decît mine nu știa cum să-l dea la o parte, și-n vreme ce Tanti Fittie era în fața să stringă banii și să țină șase. Tipii mici ca tine trebuiau să se urce pe o ladă și eu le luam cîte o băncuță pînă cînd s-a prins Tanti Fittie că lăsam oamenii mari să se uite pentru o băncuță care altminteri ar fi intrat înăuntru să dea cinci de cenți, și atunci a început să zbiere ca o pisică sălbatică — »

În picioare, acuma, îl pocneam, și a fost atît de surprins (ca și mine de altfel încît a trebuit să mă aplec și să-l apuc și să-l smucesc în sus ca să-l pot pocni mai departe. Nu mă pricepeam de loc la box și prea puțin la bătaie. Însă știam exact ce vroiam să fac: nu numai să-l fac să-l doară, ci să-l distrug; îmi amintesc de o secundă poate în care am regretat (din cine știe ce avatar, dintr-o existență sportivă cum se cade la Eton) că nu era de statura și forța mea. Dar nu mai mult de o secundă; loveam, zgîriam, pocneam nu într-o aschimodie de băiețaș de zece ani, ci și în Otis și în patroana aceea: în copilul demon care-i violase singurătatea și în vrăjitoarea care-i mînjise nevinovăția — un trup de carne care putea fi rănit și lovit pînă la sînge,

https://biblioteca-digitala.ro

nişte nervi care puteau fi sfîşiaţi şi îndureraţi; mai mult decît atît; nu numai aceştia doi, ci toţi cei care luaseră parte la înjosirea ei; nu numai cei doi criminali, ci copiii nesimţitori şi ticăloşiţi şi bărbaţii brutali şi fără ruşine care plătiseră parale ca să-i vadă degradarea lipsită de apărare şi neajutorată şi nerăzbunată. Căzuse cît era de lung pe saltea, pe urmă se ridicase în patru labe, pipăind febril după pantalonii pe care şi-i lăsase deoparte; nu ştiam de ce (nici nu-mi păsa), nici chiar cînd şi-a ridicat mîna. Numai atunci i-am văzut lama briceagului în pumn, dar nu mi-a păsat nici de asta; lucrul acesta ne făcea într-un fel să fim deopotrivă; de aceeaşi mărime, aceasta era o *carte blanche* pentru mine. I-am smuls cuţitul, Nu ştiu cum; nici nu i-am simţit lama; cît i l-am aruncat cît colo şi l-am pocnit iar, sîngele pe care i l-am văzut pe faţă am crezut că-i al lui.

Pe urmă Boon mă ţinea ridicîndu-mă în sus de pe duşumea, zbătîndu-mă şi plîngînd acuma. Era în picioarele goale, numai în pantaloni. Miss Corrie era şi ea acolo, într-un capot; cu părul despletit; îi ajungea pînă mai jos de mijloc. Otis se trăsese înapoi lipit de perete, acum nu mai plîngea dar înjura aşa cum îl înjurase pe Ned. « Ce dracu faceţi dracului?» a spus Boon.

« Mîna lui», a spus Miss Corrie. S-a oprit o clipă să se uite peste umăr la Otis. « Du-te în camera mea», a spus. « Du-te.» El s-a dus. Boon m-a lăsat jos. « Dă-mi să văd», a spus ea. Atunci am văzut de unde era sîngele — o tăietură adîncă peste pernuţele de la toate patru degetele; trebuie că apucasem lama tocmai cînd Otis încercase să şi-o smucească. Sîngera încă. Adică, a început să sîngereze iarăşi cînd Miss Corrie mi-a deschis palma.

« Pentru ce dracu v-aţi luat la bătaie?» a spus Boon.

« Pentru nimic», am spus. Mi-am tras mîna înapoi.

« Ţine pumnu strîns pînă mă-ntorc», a spus Miss Corrie. A plecat şi s-a întors cu un lighean cu apă şi un prosop şi o sticluţă cu ceva şi ceva care părea să fi fost o fîşie dintr-o cămaşă de bărbat. Mi-a spălat sîngele şi a destupat sticla. « Are să te usture», a spus. M-a usturat. A rupt o fîşie din cămaşă şi mi-a legat mîna.

« Tot nu vrea să spună din ce s-au luat», a spus Boon. « Cel puţin sper c-a început el: nu-i nici pe jumătate cît tine chiar dacă-i cu un an mai mare. Nu-i de mirare c-a scos cuţitu —»

« Nu-i nici măcar cît mine», am spus. « Are zece ani.»

« Mie mi-a spus c-are doişpe», a spus Boon. Atunci mi-am dat seama ce nu era în regulă cu Otis.

« Doisprezece?» a spus Miss Corrie. « Împlineşte cincisprezece lunea viitoare —» Se uita la mine. Vrei să —»

« Ţineţi-l undeva să nu mai vină aici», am spus. « Sînt obosit. Vreau să dorm»

« Să nu-ţi faci tu griji de Otis», a spus ea. « Pleacă îndărăt acasă astăzi dimineaţă. E-un tren care pleacă la nouă. Am s-o trimit pe Minnie la gară cu el şi-am să-i spun să stea acolo pînă s-a urcat şi să se uite să-l vadă la faţă pînă pleacă trenul.»

« Te cred», a spus Boon. « Şi poate să-şi ia şi bocceluţa mea cu el să-şi ducă acolo rafinamentu şi cultura. Şi tu, să-l aduci aici, să stea o săptămînă la Memphis »

« Tu taci din gură», a spus Miss Corrie.

« — într-o casă la Memphis, acolo să-şi caute rafinamentu şi cultura. Te pomeneşti c-a şi găsit-o; o fi cotrobăit o sută de ani prin tot Arkansasu şi n-o fi găsit vrunu de statura lui la care să scoată cuţitu —»

« Termină acuma ! Termină odată !» a spus Miss Corrie.

« Bine bine», a spus Boon. « Da la urma urmei Lucius tot trebuia să ştie unde-a stat să se oprească ca să se poată lăuda p-ormă pe unde-a fost.» Pe urmă au stins lumina şi s-au dus. Sau cel puţin aşa am crezut eu. De data aceasta era Boon cel care a aprins iar lumina. « Poate mai bine mi-ai spune ce-a fost pîn-la urmă», a spus.

https://biblioteca-digitala.ro

« Nimic», am spus. S-a uitat în jos la mine, uriaş, gol pînă la brîu, cu mîna pe buton să stingă iar lumina.

« Unsprezece ani», a spus, « şi deja tăiat cu cuţitu într-un scandal la casa de dame.» S-a uitat la mine. « De ce nu te-am cunoscut eu acum treizeci de ani. Dac-ai fi fost tu să mă înveţi cînd aveam eu unşpce ani, poate că la vremea asta aş fi avut şi eu ceva în cap. Noapte bună.»

« Noapte bună», am spus. A stins lumina. Pe urmă adormisem, era Miss Corrie de data aceasta, în genunchi lîngă saltea; îi vedeam conturul feţei şi luna prin păr. Ea era cea care plîngea de data asta — o fată planturoasă, prea mare ca să ştie cum să plîngă delicat: doar că liniştit.

« L-am făcut să-mi spună», a spus. « V-aţi bătut din cauza mea. Am mai avut oameni — beţivi — să se bată pentru mine, dar tu eşti primul care s-a bătut din cauza mea. Nu sînt obişnuită cu aşa ceva, ştii. De-asta nu ştiu acuma ce să fac. Decît un singur lucru. Asta pot să-l fac. Vreau să-ţi fac o promisiune — Dincolo în Arkansas a fost vina mea. Dar n-are să mai fie vina mea de-acuma înainte.» Înţelegi? Trebuie să înveţi prea repede, trebuie să faci saltul în întuneric şi să speri că Ceva — Lucrul Acela — Cineva — îţi va aşeza piciorul unde trebuie. Astfel că poate că totuşi sînt unele lucruri în afară de Sărăcie şi Non-Virtute care au grije de ce-i al lor.

« N-a fost vina ta atunci», am spus.

« Ba da, a fost. Poţi să alegi. Poţi să hotărăşti. Poţi să spui Nu. Poţi să găseşti o slujbă şi să munceşti. Dar n-are să mai fie vina mea. Asta e promisiunea pe care vreau să ţi-o fac. Şi am să mi-o respect aşa cum ţi-o respecţi tu pe cea despre care i-ai spus lui Mr Binford înainte de masă în seara asta. Trebuie s-o primeşti. Mi-o primeşti?»

« Bine», am spus.

« Dar trebuie să spui că mi-o primeşti. Trebuie s-o spui cu voce tare.»

« Da», am spus. « Ţi-o primesc.»

« Acuma încearcă şi dormi», a spus. « Mi-am adus un scaun şi am să stau aici să fiu gata să te trezesc la timp să mergem la gară.»

« Du-te şi tu la culcare», am spus.

« Nu mi-e somn», a spus ea. « Am să stau aici. Tu caută să dormi.» Şi de data aceasta, iarăşi Boon. Patratul conturat de lună al ferestrei se mişcase, aşa că de data aceasta dormisem, glasul lui încercînd cel puţin să şoptească, oricum monoton, arătîndu-se tot gol de la brîu în sus peste scaunul de bucătărie pe care Everbe (adică Miss Corrie) şedea acum, cu mîna lui strîngîndu-i încordarea cu care-şi trăgea înapoi braţul.

« Haide acuma. Nu mai avem decît un ceas.»

« Lasă-mă». Şi ea şoptea. « E prea tîrziu acuma. Lasă-mă Boon.» Pe urmă murmurul lui brutal, încă încercînd să fie, încă spunîndu-şi că e, un murmur:

« De ce dracu crezi c-am bătut tot drumu ăsta, c-am aşteptat atîta, toată munca şi economia şi aşteptarea asta —». Pe urmă forma ferestrei bătute de lună se mişcase şi mai mult şi am auzit un cocoş undeva şi mîna rănită mi-alunecase puţin sub mine şi mă durea, şi asta poate că mă trezise. Aşa că nu puteam să spun dacă era tot aceeaşi dată sau dacă plecase şi se întorsese pe urmă, doar glasurile, încă încercînd să şoptească şi dacă într-adevăr cînta cocoşul era vremea să ne trezim. Şi, asta da, ea plîngea iarăşi.

« Nu vreau! Nu vreau! Lasă-mă-n pace!»

« Bine, bine. Da numai astă noapte; mîine noapte cînd ne-am aranjat la Possum— »

« Nu! Nici mîine noapte! Nu pot! Nu pot! Lasă-mă-n pace! Te rog, Boon. Te rog! »

https://biblioteca-digitala.ro

Am ajuns — Everbe, Boon şi cu mine — la gară cu mult înainte, — sau cel puţin aşa ne închipuisem. Primul lucru pe care l-am văzut era Ned, aşteptîndu-ne acolo în faţă. Îşi pusese o cămaşă albă curată — sau una nouă sau reuşise într-un fel să şi-o dea pe cealaltă la spălat. Însă aproape îndată lucrurile au început să se întîmple mult prea repede ca să mai avem timp să aflăm de pildă că această cămaşă nouă era una de-a lui Sam. Ned nici măcar nu i-a mai lăsat lui Boon vreme să-şi deschidă gura. « Linişteşte-te», i-a spus. « Mr Sam îl ţine pe Fulger cîtă vreme eu văd de ce mai e de aranjat pe-afară. Au şi luat vagonu nostru de marfă şi l-au tras la trenu ăla care aşteaptă în spatele gării să mergeţi cu toţii să vă urcaţi. Cînd Mr Sam Caldwell vede el de calea ferată, atunci poţi să fii sigur că merge trenu cum trebuie. I-am dat şi un nume — Fulgeru Răşchirat.» Pe urmă mi-a văzut bandajul. Aproape c-a sărit în sus. « Ce ţi-ai făcut la mînă?»

« M-am tăiat», am spus. « Nu-i nimic.»

« Te-ai tăiat tare?» a spus.

« Da», a spus Everbe. « S-a tăiat peste toate patru degetele. N-are voie să şi le mişte încă.» Şi nici Ned nu şi-a mai pierdut vremea cu asta. A aruncat repede o privire în jurul nostru.

« Ălălalt unde-i?» a spus.

« Ălalt ce?» a spus Boon.

« Puştiu», a spus Ned. « Năpîrstocu ăla care-i umbla numai banii prin gură aseară. S-ar putea să am nevoie de doi băieţi de grajd pentru calu ăsta. Cine crezi tu c-o s-alerge în cursa aia? eu sau tu care eşti de două ori mai greu chiar şi decît mine? Ziceam că să-l încalece Lucius, da acuma dacă tot îl avem p-ălălaltu, nu mai trebuie să mai riscăm cu Lucius. Ăla e chiar şi mai uşor decît Lucius şi chiar dacă n-are tot atîta cap cît el, cel puţin e destul de hîrşit prin rele ca să ştie s-alerge la o cursă de cai, şi e şi destul de ahtiat după bani ca să vrea s-o cîştige, şi cred că mai e şi prea fricos ca să se gîndească să fugă înainte. Adică tot de ce avem nevoie. Unde-i?»

« S-a dus acasă în Arkansas», a spus Boon. « Cîţi ani crezi tu că are ăla?»

« Păi cît arată», a spus Ned. Vo cinşpe, nu? S-a dus în Arkansas? Atunci cineva să facă bunătatea să se ducă după el să-l aducă îndărăt cît mai repede.»

« Da», a spus Everbe. « Îl aduc eu. Nu mai e timp acuma să mă întorc şi să-l aduc. Aşa că rămîn aici şi-l aduc cu primu tren după masă.»

« Aşa, vezi», a spus Ned. « E trenu lu Mr Sam. Tu dă-i-l pe pici lu Mr Sam; are el grijă p-ormă.»

« Mda», i-a spus Boon lui Everbe. « Asta ca să ai timp o oră întreagă să-i dai înainte cu nu-u ăla şi faţă de Sam. Poate că el o fi mai bărbat decît mine şi n-o să-l ia în serios.» Ea se uita doar la el fără să spună nimic.

« Atunci de ce nu stai tu s-aştepţi şi să-l aduci tu pe Otis şi să te-aşteptăm noi la Parsham diseară», am spus eu. Acum Boon era cel care se uita la mine.

« Ia te uită», a spus. « Ce zicea Mr Binford az-noapte? Uite încă unu care-a mai făcut ochi. Decît că ăsta e doar o gîgîlice. Sau cel puţin aşa-mi închipuiam eu. »

« Te rog, Boon», a spus Everbe. Exact aşa: « Te rog, Boon.»

« Ia-l şi pe el şi duceţi-vă amîndoi dracului îndărăt la abatoru ăla care poate c-aţi fi făcut mai bine nici să nu fi plecat de acolo încă de la început», a spus Boon. Ea n-a mai spus nimic de data aceasta. Stătea nemişcată acolo, cu capul puţin aplecat; o fată voinică şi pe care şi nemişcarea se potrivea. Pe urmă s-a întors, şi o şi pornise.

« Poate c-aşa am să şi fac», am spus eu. « Direct acasă îndărăt. Ned tot are pe cineva să-i alerge calul şi tu s-ar zice că habar n-ai ce să faci cu nici unul din oamenii care încearcă să-ţi dea o mînă de ajutor.»

https://biblioteca-digitala.ro

S-a uitat la mine, m-a fulgerat cu privirea; o clipă poate. « Bine, bine», a spus. A trecut pe lîngă mine şi a ajuns-o pe ea din urmă. « Am zis, bine, bine», a spus. « Nu-i bine aşa?»

« E bine», a spus ea.

« Vin să te-aştept la primu tren astăzi. Dacă nu eşti în el, vin mai departe şi te-aştept. Bine?»

« Bine», a spus. Mergea înainte.

« Pe cît că nici unu din voi nici nu s-a gîndit să-mi aducă şi mie bocceluţa mea», a spus Ned.

« Ce?» a spus Boon.

« Unde era?» am spus eu.

« Chiar acolo în bucătărie, unde-am pus-o eu», a spus Ned. « L-a văzut şi aia cu nasu pe sus şi cu dintele de aur.»

« Ţi-o aduce Miss Corrie diseară», am spus eu. « Haide acuma». Am intrat în gară. Boon ne-a cumpărat bilete şi ne-am îndreptat spre locul unde aştepta trenul, şi unde oamenii începuseră să se urce. Mai în spate am văzut vagonul de marfă. Sam şi conductorul şi încă doi oameni stăteau lîngă uşa deschisă; unul dintre ei trebuie să fi fost mecanicul. Vezi? Nu doar un frînar oarecare în orele lui libere, ci un echipaj întreg de tren adevărat.

« Alergaţi cu el astăzi?» a spus conductorul.

« Mîine», a spus Boon.

« De, oricum întîi şi-ntîi trebuie să-l ducem pînă acolo», a spus conductorul uitîndu-se la ceas. « Cine merge aici cu el?»

« Eu», a spus Ned. « Numai să găsesc o ladă sau ceva să mă urc pe ea.»

« Dă-ncoa piciorul», a spus Sam. Ned şi-a zvîcnit genunchiul şi Sam l-a azvîrlit sus în vagon. « Ne vedem la Parsham mîine», a spus.

« Credeam c-ai să mergi tot drumu pînă la Washington», a spus Boon.

« Cine, eu?» a spus Sam. « Trenu merge. Eu viu de la Chattanooga diseară cu Două-Sute-Nouă. Sînt înapoi la Parsham la şapte mîine dimineaţa. Aş merge acuma cu voi să-l prind pe Două-Sute-Opt la Parsham diseară, numai că trebuie să mai dorm şi eu niţel. Şi pe-urmă, nici n-aveţi nevoie de mine. Pînă atunci îl aveţi pe Ned.»

Asta ne trebuia şi lui Boon şi mie. Adică, să dormim şi noi niţel. Şi am şi dormit ceva pînă cînd ne-a trezit conductorul şi ne-am coborît pe peronul de zgură la Parsham tocmai cînd se crapă de ziuă şi ne-am uitat la locomotivă (aici era şi o platformă de descărcat vite) cum desprinde vagonul de marfă, de data asta aşa cum trebuie, şi pe urmă îşi ia iarăşi trenul ei şi-şi vede de drum, cu vagoanele hurducîndu-se cu icnituri răsunătoare peste celelalte linii care duceau spre sud spre Jefferson. Pe urmă, noi trei am desfăcut boxa şi Ned a scos calul afară; şi poţi să fii sigur că aşa dintr-o dată, cît se poate de firesc a apărut din senin un tînăr simpatic negru, cam de vreo nouăsprezece ani, stînd acolo în josul platformei şi spunînd, « Ce mai faceţi, domnu McCaslin?»

« Tu eşti, băieţică?» a spus Ned. « Pe unde-o luăm?» Aşa că de data aceasta l-am lăsat acolo pe Boon; acum lui îi revenea rolul de Motor, de factor care să pună în mişcare; să ne găsească un loc în care să stăm cu toţii, nu numai el şi cu mine, ci şi Otis, şi Everbe cînd aveau să sosească diseară; să dea de un om al cărui nume Ned nici măcar nu-l ştia, despre care nimeni în afară de Ned nu spusese c-ar fi avut un cal, şi pe urmă să-l convingă să-l pună la întrecere, să alerge într-o cursă — în care o creaţie a închipuirii lui Ned trebuia să se ia la întrecere cu o altă creaţie — într-o cursă ipotetică existînd undeva în viitor şi care deci nu exista, şi împotriva unui cal pe care-l mai bătuse de două ori (şi asta tot potrivit numai spuselor lui

https://biblioteca-digitala.ro

Ned, adică Închipuirea numărul trei), ca rezultat al căreia Ned intenţiona să cîştige înapoi automobilul Bunicului, şi toate acestea Boon trebuia să le realizeze evitînd toată vremea să fie întrebat cine anume era în realitate proprietarul calului. Ne pusesem — Ned, tînărul şi cu mine — în mişcare acum, ieşind chiar din oraş, ceea ce pe vremea aceea nici nu-ţi lua prea mult timp — un cătun de fapt, două sau trei prăvălii în locul unde făceau cruce două linii de tren, gara, platforma de descărcat vite, un depou de mărfuri şi unul pentru baloturile de bumbac. Deşi în parte nici nu s-a prea schimbat: hotelul uriaş, nu prea bine întreţinut, cu multe galerii şi multe etaje, ca un pachebot gotic unde amatorii şi profesioniştii care pregăteau cîinii frumoşi de vînătoare şi milionarii din nord care erau stăpînii acestor cîini (într-o noapte în hol, în 1933, cînd firma lui din Ohio, ca şi cele ale tuturor celorlalţi, era sub ameninţarea falimentelor băncilor federale atîrnîndu-i deasupra ca o sabie a lui Damocles, eu însumi l-am auzit pe Horace Lytle refuzînd cincii mii de dolari pentru Mary Montrose) se strîngeau pe o perioadă de două săptămîni în fiecare februarie, şi printre ei şi Paul Rainey, căruia îi plăcea ţinutul de prin părţile noastre deajuns de mult — sau poate că-i plăceau urşii şi cerbii şi panterele noastre suficient de mult pentru asta — ca să-şi folosească o parte din banii lui din Wall Street să pună în stăpînirea lui deajuns pămînt din Mississippi ca el şi prietenii lui să poată vîna în limitele acestea: un vînător cu cîini în primul rînd, care-şi lua haita de cîini în Africa după el să vadă ce erau în stare să facă în faţa leilor, sau poate vice versa.

« Băiatu ăsta alb are s-adoarmă de-a-npicioarelea, mergînd», a spus tinerelul. « N-aveţi vro şa?» Însă eu nu vroiam încă să dorm. Trebuia să aflu întîi, să întreb:

« Nici n-am ştiut că cunoşti pe cineva pe-aici, şi-ncă aşa de bine ca să poţi să anunţi de dinainte».

Ned mergea înainte ca şi cum nici n-aş fi deschis gura. După o vreme a spus peste umăr: « Adică ai vrea să ştii cum am făcut, aşa?» Mergea înainte. A spus: « Eu şi cu tata mare a lu băiatu ăsta sîntem masoni.»

« Şi de ce trebuie să spui asta pe şoptite?» am spus eu. « Şi Patronu-i mason, dar nu l-am auzit niciodată să şoptească cînd recunoaşte asta.»

« Eu nici n-am ştiut c-aş fi fost», a spus Ned. « Da să zicem c-aş fi. De ce-ai mai face parte dintr-o lojă d-astea, decît dacă n-ar fi un lucru aşa de secret că să nu mai poată şi alţii să intre în ea? Şi cum să poţi să ţii lucru ăsta secret dacă nu-l iei de la început ca pe-un secret?»

« Dar cum de i-ai trimis vorbă?» am spus eu.

« Să-ţi spun eu ceva», a spus Ned. « Dacă o să ai vreodată nevoie de ceva să se facă, şi nu numai să se facă da să se facă repede şi pe tăcute şi-n aşa fel încît să ai toată încrederea şi nici să nu se-apuce alţii să trăncănească şi să sporovăiască despre asta de colo pînă colo, atunci te uiţi bine în juru tău pînă găseşti pe cineva cam cum ar fi Mr Sam Caldwell, şi-i dai lui chestia în grijă. Ţine minte bine ce-ţi spun eu. Şi pe la noi prin Jefferson oamenii ar putea să se folosească de el niţel. Ba chiar ar putea să se folosească o grămadă de unii ca Sam Caldwell.»

Şi pe urmă am ajuns. Soarele era acuma sus bine. Era o casă improvizată din paiantă, nevăruită dar solidă şi chiar curăţică printre pomi, cu o curte bine măturată împrejmuită de un gard care îşi avea toate ostreţele şi o portiţă care chiar se ţinea în ţîţîni, cu puişori care se jucau prin praf şi o vacă şi o pereche de catîri în ţarcul din spate, şi doi cîini foarte bine îngrijiţi care-l şi recunoscuseră pe tinerelul împreună cu noi, şi un bătrîn în capul scărilor spre verandă ţinîndu-i pe lîngă el — un bătrîn, foarte negru la culoare într-o cămaşă şi pantaloni de pînză foarte albi şi cu o pălărie de plantator, cu nişte mustăţi perfect de albe şi o barbă bogată, coborînd acum treptele şi traversînd curtea ca să se uite la cal. Pentru că îl ştia, îşi amintea de calul acesta, astfel că cel puţin una din fantasmele închipuirii lui Ned se risipea acuma.

https://biblioteca-digitala.ro

«Cu toţii l-aţi cumpărat?» a spus.

«Acuma e pe mîna noastră», a spus Ned.

«Destul de multă vreme ca să-l alergaţi într-o cursă?»

«O dată, oricum», a spus Ned. Mi-a spus mie: «Salută-l frumos pe Moşu Possum Hood», L-am salutat.

«Odihneşte-te niţel acuma», a spus Moşul Parsham. «Sînteţi cu toţii dornici de micul dejun, nu?» Începusem să-i simt mirosul — şunca.

«Tot ce-aş vrea eu e să pot să dorm niţel», am spus.

«N-a închis ochii toată noaptea», a spus Ned. «Nici el nici eu. Numai că el a trebuit să-şi petreacă toată noaptea într-o casă plină de femei care ţipau una la alta să se întrebe cît şi de ce, pe cînd eu a trebuit să stau într-un vagon de marfă gol şi cu calu». Însă eu vroiam mai întîi să ajut să-l instaleze pe Fulger în grajd şi să-i dau de mîncare. N-au vrut să mă lase. «Tu du-te cu Lycurgus şi dormi şi tu niţel», a spus Ned. «O să am nevoie de tine curînd-curînd, pînă nu se înfierbîntă lucrurile. Trebuie să aflăm ce şi cum cu calu ăsta, şi cu cît începem mai curînd să aflăm, cu atît are să fie mai bine.» M-am dus cu Lycurgus. Era o cameră care fusese adăugată lîngă peretele casei, cu o cuvertură cu petece bălţate desăvîrşit de curată deasupra; mi s-a părut că adormisem încă înainte de a mă fi lungit, şi că Ned mă scutura încă înainte de a fi apucat să dorm cît de cît. Avea în mînă un ciorap mare de lînă, curat de tot şi o bucată de sîrmă. Mie acuma mi-era foame. «Mănînci micul dejun după aia», a spus Ned. «Înveţi să faci cunoştiinţă cu calu mai bine pe stomacu gol. Ţine —» şi-mi desfăcuse ciorapul la gură. «Piciu ăla nu s-a arătat încă. Poate c-ar fi mai bine nici să nu-şi scoată nasu. E din ăia care oricît de tare ţi s-ar părea că ai nevoie de ei, după aia vezi că tot mai bine te-ai fi descurcat fără ei. Întinde mîna încoace.» Vroia să spună mîna bandajată. Mi-a petrecut ciorapul pe deasupra, cu bandaj cu tot, şi mi l-a legat de încheietura mîinii cu sîrma. «Aşa deştu mare ţi-e liber, da ciorapu ăsta o să te facă să ţii minte şi să nu-ncerci să-ţi deschizi palma ca să-ţi se deschidă iar tăietura.»

Moş Parsham şi Lycurgus aşteptau cu calul. Îi puseseră căpăstrul acum, şi o şa veche, uzată, dar perfect de bine întreţinută de tipul McCllellan. Ned a examinat-o «Am putea să-l alergăm şi fără şa, decît dacă nu ne obligă ei. Da s-o lăsăm pe el acuma. Putem să-l încercăm în amîndouă felurile şi să-l lăsăm pe el să ne spună cum vrea mai bine.»

Dincolo de pîrîu era o pajişte micuţă, dreaptă şi cu iarba moale, unde calul putea s-alerge în voie. Ned i-a scurtat frîul, ca să-i vină mai uşor nu atît mie cît lui, şi m-a suit pe el. «Ştii ce-ai de făcut: la fel ca cu mînjii ăia la McCaslin. Lasă-l pe el să-şi bată capu să afle pe mîna cui a-ncăput; cred că tot ce s-au ostenit pînă acuma să-l înveţe a fost să-l facă s-alerge cît mai repede îl lasă frîu, în direcţia în care-l îndreaptă cu capu. Şi cam tot de atîta avem nevoie şi noi. Deocamdată nu trebuie să-l cîrmim în vro parte. Şi p-ormă, nici nu trebuie să-l învăţăm să cîrmească. Trebuie doar să-l cunoaştem pe el. Dă-i drumu.»

L-am împins pe pajişte, în trap. Nu muşca de loc frîul, l-ai fi putut opri chiar şi numai c-o pînză de păianjen. Le-am spus şi lor. «Te cred», a spus Ned. «Pariez c-are mai multe vînătăi de bici pe dosu lui decît muşcături de frîu pe falcă. Dă-i-nainte. Împinge-l.» Dar nu se lăsa. L-am lovit, l-am izbit cu călcîile, dar el mergea înainte la trap, ceva mai repede înspre întoarcere (îl alergam pe o orbită circulară cum făceam pe cea cu care eram noi obişnuiţi în padockul vărului Zack) pînă cînd mi-am dat seama de fapt că el nu făcea altceva decît să se grăbească îndărăt spre Ned. Dar tot nu muşca frîul; n-ajunsese să se împingă înainte să simtă cureaua, cu capul aplecat înainte şi-ntr-o parte dar fără să simţi nici o greutate la mînă, ca şi cum frîul ar fi fost o halcă de carne de porc şi el un mahomedan (sau un rasol de peşte

https://biblioteca-digitala.ro

şi el un candidat la funcţia de poliţai undeva prin Mississippi pe care opoziţia baptistă îl acuzase că ar fi cumpărat voturile catolicilor, sau vreuna din scrisorile autografe ale doamnei Roosevelt şi el un secretar al consiliului cetăţenesc, sau capătul ţigării de foi a senatorului Goldwater şi el cel mai tînăr candidat în A.D.A.), şi tot aşa pînă am ajuns la Ned, şi cu o zmucitură pe care am simţit-o pînă-n umăr, şi-a liberat capul şi a început să amuşine cămaşa lui Ned. « A-ha», a spus Ned. Îşi ţinea o mînă la spate; îi vedeam acuma o nuieluşă cojită în ea. « Intorce-l îndărăt.» I-a spus calului : « Trebuie să-nveţi, mă băiete, să n-alergi îndărăt la mine pînă nu-ţi spun eu s-o faci». Pe urmă mie : « De data asta nu trebuie să se mai oprească. Da fă şi tu ca el : cînd ajunge numai la o lungime de locu în care, dacă tu ai fi în locu lui, ai crede că e momentu să te-ntorci ca s-o iei înspre mine, întinde-te şi tu spre dosu lui şi dă-i una cît poţi mai tare. Acuma fii atent», şi s-a tras îndărăt şi l-a lovit cu nuiaua pe cal repede şi tare peste crupă.

Calul a sărit în sus, s-a aruncat dintr-o dată în trap; mişcarea înainte (nu viteza şi nici măcar înaintarea noastră; pur şi simplu mişcarea calului) părea teribilă; lipsită de graţie, de sigur, dar teribilă. Pentru că erau pur şi simplu un reflex al fricii, şi frica nu li se potriveşte cailor. Nu sînt făcuţi pentru asta caii fiind doar o masă şi o simetrie, în vreme ce frica cere fluiditate şi graţie şi bizarerie şi capacitatea de a încînta şi de a fascina şi chiar de a înfricoşa şi înspăimînta, ca o impala sau o girafă sau un şarpe; chiar şi pe cînd frica i se risipea simţeam cum mişcarea devine doar ascultare, nu mai mult decît un galop ascultător mîinii, tot aşa ocolind spre calea îndărăt şi luînd-o pe drumul care ar fi trebuit să fie drumul de întoarcere, cînd eu am făcut aşa cum mă învăţase Ned : cu o lungime înainte de punctu la care el înainte se întorsese spre Ned, m-am lăsat pe spate şi l-am lovit cît de tare am putut cu palma cea sănătoasă deschisă; şi acum iarăşi saltul, ţîşnirea, dar acum în supunere deliberată, ascultare, alarmă : fără mînie şi nici măcar grabă. « Aşa vezi», a spus Ned. « Adu-l încoace.» Ne-am îndreptat spre el şi am oprit. Calul asudase puţin, dar atîta tot. « Cum se simte la mînă?» a întrebat Ned.

Am încercat să-i spun. « Jumătatea din faţă din el s-ar zice că n-ar vrea să alerge.»

« A luat-o din loc foarte bine cînd l-am atins eu», a spus Ned.

Am încercat încă o dată. « Nu vreau să spun capătul dinspre faţă. Picioarele i le simt foarte bine. Capul numai parcă n-ar vrea să meargă niciunde.»

« M-da», a spus Ned. I-a spus lui Moş Parsham : « Mneata ai văzut una din cursele alea. Ce s-a întîmplat acolo?»

« Le-am văzut pe-amîndouă», a spus Moş Parsham. « Nu s-a întîmplat nimic. Alerga cum trebuie pînă cînd dintr-o dată trebuie că s-a uitat în sus şi a văzut că n-are nimica în faţa lui decît pista goală de cursă.»

« M-da», a spus Ned. « Săi jos.» Am coborît din şa. El a ridicat şaua de pe cal. « Dă picioru-ncoace.»

« De unde ştii tu c-ar fi fost călărit fără şa pînă acuma?» a spus Moş Parsham.

« Nici nu ştiu», a spus Ned. « Aflăm acuma.»

« Da băiatu ăsta n-are decît o singură mînă», a spus Moş Parsham. « Măi, Lycurgus —»

Dar Ned îmi şi luase piciorul în palmă. « Băiatu ăsta a-nvăţat să se ţină pe mînjii lui Zack Edmonds acasă la el în Missippi. Eu l-am văzut o dată cel puţin cînd nici nu ştiam cu ce se mai ţine pe cal decît dacă nu cu dinţii.» M-a săltat în sus. Calul n-a făcut nici o mişcare : şedea locului bine înfipt pe picioarele lui, a tresărit o clipă, a tremurat puţin; atîta tot. « M-da», a spus Ned. « Hai să mergem să ne mîncăm şi noi micu dejun. Puştiu-ăla are să fie aici să-l încerce astă seară, şi p-ormă poate că Fulger are să-nceapă şi el să se distreze niţel din toată chestia asta.»

https://biblioteca-digitala.ro

Mama lui Lycurgus, fiica lui Moş Parsham, pregătea tocmai masa; bucătăria mirosea toată a legume clocotite. Însă îmi păstrase mie micul dejun — frigănele, cartofi prăjiţi, biscuiţi calzi şi lapte bătut sau lapte dulce sau cafea; mi-a desfăcut mănuşa aceea improvizată de călărie de pe mînă ca să pot să mănînc, puţin cam surprinsă că încă nici nu gustasem cafea pentru că Lycurgus bea cafea duminica dimineaţă încă de cînd împlinise doi ani. Şi eu îmi închipuisem că doar mi-e foame pînă cînd am adormit chiar acolo cu nasu-n farfurie şi Lycurgus m-a dus, jumătate tîrîndu-mă jumătate purtîndu-mă în braţe pînă în patul lui în cămăruţa de alături de casă. Şi, aşa cum spusese Ned, Mr Sam Caldwell era într-adevăr un Sam Caldwell; Everbe şi cu Otis coborîră din tenderul unui tren de marfă care s-a oprit doar pentru asta la Parsham cu cîteva minute înainte de amiază. Era un marfar direct, care nici n-ar fi trebuit să se oprească pînă la sosirea la Florence, Alabama, sau un loc de genul acesta. Nu ştiu cît cărbune în plus le-a trebuit ca să pompeze frînele pneumatice să-l oprească locului la Parsham şi pe urmă să încălzească boilerul deajuns ca să recîştige viteza şi să refacă timpul pierdut. Om serios Sam Caldwell. Ăsta om, pe cinste, cum spusese Otis.

Aşa că atunci cînd glasul acela răstit nefamiliar m-a trezit şi mama lui Lycurgus mi-a legat iar ciorapul de călărie la loc scoţîndu-l din locul unde-l pusese cînd adormisem în farfurie, şi eu am ieşit afară, erau cu toţii acolo; o trăsurică în faţa porţii şi Moş Parsham iarăşi stînd în picioare în susul scărilor din faţă, tot cu pălăria pe cap, şi Ned aşezat pe penultima treaptă şi Lycurgus în picioare în colţul dintre trepte şi verandă ca şi cum ei trei ar fi constituit o baricadă de apărare în faţa casei; şi în curte în faţa lor Everbe da, o adusese. (Adică, bocceluţa lui Ned) şi Otis şi Boon şi cel care vorbea cu vocea răstită — un bărbat aproape tot atît de masiv ca şi Boon şi aproape tot atît de urît, cu o faţă roşie şi o insignă şi un pistol în toc de piele înfipt în buzunarul de la spate, în picioare între Boon şi Everbe, care încă mai încerca să se smulgă din mîna cu care o ţinea de braţ.

« Mda », spunea el. « Îl cunosc pe bătrînul Possum Hood. Şi mai mult decît atît, bătrînul Possum Hood mă cunoaşte pe mine, nu-i aşa, mă băiete? »

« Noi cu toţii te cunoaştem pe-aicea, Mr Butch », a spus Moş Parsham fără nici un fel de inflexiune.

« Dacă e vreunu care nu mă cunoaşte, atunci e doar scăpare şi se poate îndrepta curînd», a spus Butch. « Dacă femeile din casa mneatale sînt prea ocupate cu dereticatul şi ştersul prafului ca să ne invite în casă, spune-le să scoată nişte scaune aicea afară ca această tînără doamnă să poată să ia loc. Tu, băiete », i-a spus lui Lycurgus, « fă-ncoace două din scaunele alea de pe verandă aşa ca tu şi cu mine » — îi vorbea lui Everbe acum — « să ne-aşezăm la răcoare colea şi să facem cunoştinţă cîtă vreme Frumuşelu » — la Boon se referea. Nu ştiu cum de am înţeles asta — « se duce cu băieţii ăştilalţi dincolo să se uite la calu ăla. Ă? » Încă ţinînd-o pe Everbe de cot, o împingea încetişor dinspre el pînă cînd ea aproape că-şi pierdea echilibrul; pe urmă, ceva mai repede, chiar dacă nu s-ar fi putut spune că era o zmucitură chiar, o trăgea înapoi iarăşi, ea toată vremea încercînd să scape; acum ea se ajuta şi cu mîna cealaltă, încercînd să-i descleşteze mîna cu care o ţinea. Şi acum eu îl priveam pe Boon. « Eşti sigur-sigur că nu te-am mai văzut pe undeva? poate pe la Birdie Watts? Da, pentru c-a venit vorba, pe unde te-ai tot ascuns? o fată aşa frumoasă ca tine? » Acuma Ned s-a ridicat în picioare, dar nu repede.

« Mneaţa Mr Boon », a spus el. « Mneata şi cu Mr Shurf aţi venit să-l vedeţi pe Lucius cum încearcă calu? » Butch s-a oprit din legănarea lui Everbe. Dar o ţinea încă strîns.

https://biblioteca-digitala.ro

« Ăsta cine-i? » a spus. « Noi de obicei nu ne dăm în vînt după negri străini pe-aici pe la noi. Da nici n-avem obiecţii, cu condiţia ca să se prezinte frumos, şi pe-ormă să stea la locu lor. »

« Ned William McCaslin Jefferson Missippi », a spus Ned.

« Ai un nume prea lung », a spus Buch. « Pe-aici pe la noi îţi trebuie ceva repede şi simplu la care să răspunzi pînă cînd o să poţi şi tu să-ţi laşi o mustaţă albă şi o ţăcălie ca bătrînu Possum aici de faţă, şi s-o şi meriţi. Nu că ne-ar păsa de-unde vii; tot ce-ai nevoie aicea e un loc la care să te duci îndărăt. Da cred că pîn la urmă ai să ieşi basma curată; cel puţin cred c-ai destul cap ca să recunoşti braţu Legii atunci cînd îl vezi ».

« Da, domnule », a spus Ned. « Eu cunosc Legea. O avem şi dincolo la Jefferson. » I-a spus lui Boon: « Vrei să vezi calu? »

« Nu », a spus Everbe; reuşise să-şi elibereze braţul; se trăsese repede mai la o parte; ar fi putut s-o fi făcut mai devreme numai dacă ar fi spus un singur cuvînt, Boon; ceea ce Butch — adjunct de şerif, sau ce-o fi fost — ar fi vrut s-o vadă că face, şi noi cu toţii ştiam asta de la început. Se trăsese la o parte, mişcîndu-se repede pentru o fată atît de trupeşă, pînă cînd ajunsesem eu între ea şi Butch, luîndu-mă de braţ acum simţeam cum îi tremură puţin mîna cînd se încleştase în braţul meu. « Haide, Lucius. Arată-ne tu drumul. » A spus, şi vocea îi era încordată: un murmur, aproape pătimaş: « Cum mai îţi e mîna? Te mai doare? »

« E bine », am spus.

« Sigur? Spui drept? Te-ajută că porţi ciorapul ăsta? »

« E bine », am spus. « Ţi-aş spune dacă m-ar durea. » Am luat-o spre spate către grajd în felul acesta. Everbe aproape trăgîndu-mă pe sus ca să mă ţină între ea şi Butch. Dar tot n-a ajutat; el pur şi simplu m-a împins la o parte din mers; îi simţeam mirosul acum — sudoare şi whiskey — şi acum îi vedeam şi gîtul sticlei de o jumătate în celălalt buzunar de la spate; şi (el, Butch) o apucase iar de cot şi dintr-o dată mi s-a făcut frică, pentru că nu ştiam bine că eu n-o cunoşteam — şi nu era sigur că Boon ar fi cunoscut-o el — pe Everbe deajuns de bine încă. Nu; nu frică, nu acesta era cuvîntul; nu frică, pentru că noi — Boon singur de fapt — am fi putut să-i luăm pistolul din mînă şi pe-urmă să-l snopim în bătaie, dar frică pentru Everbe şi pentru Moş Parsham şi pentru casa şi familia lui Moş Parsham atunci cînd s-ar fi întîmplat aşa ceva. Dar mi-era mai mult decît frică. Mi-era ruşine că exista un asemenea motiv să-mi fie frică pentru Moş Parsham, care trăia în locurile acestea; urîndu-le (nu Moş Parsham fiind cel care nutrea o asemenea ură, ci eu) toate astea, urîndu-ne pe noi toţi pentru că eram nişte victime neajutorate şi fragile ale existenţei, ale obligaţiei de a fi vii, pentru că trebuia să fim vii — urînd-o pe Everbe pentru faptul că era victima neajutorată, vulnerabilă, şi pe Boon pentru că era pus în situaţia de victimă neajutorată şi vulnerabilă; şi pe Moş Parsham şi pe Lycurgus pentru că erau unde trebuiau să fie, neputînd să facă altceva decît să stea şi să se uite la oamenii albi purtîndu-se exact aşa cum oamenii albi pretindeau că numai negrii se poartă — tot aşa cum îl urîsem pe Otis pentru că-mi povestise despre Everbe în Arkansas şi o urîsem pe Everbe pentru că fusese acel simbol neajutorat al decăderii omeneşti despre care îmi povestise el şi mă urîsem pe mine pentru că ascultasem, trebuisem să aud asta, să aflu despre aşa ceva, să ştiu aşa ceva; urînd faptul că aşa ceva nu numai că exista, ci trebuia să existe, avea să existe dacă viaţa trebuia să continuie şi omenirea să facă parte din ea.

Şi dintr-o dată m-am simţit surprins ca de o spaimă de dorul de acasă, năpădit, încleştat şi chinuit de moarte de dorul de acasă să fiu acasă la mine, nu numai să refac îndărăt totul dar să retractez totul, să şterg totul: să-l fac pe Ned să ia înapoi

https://biblioteca-digitala.ro

calul de oriunde şi de la oricine şi în orice fel îl va fi căpătat şi să ia înapoi automobilul Bunicului şi să-l duc înapoi la Jefferson, în marş arier dac-ar fi fost necesar, călătorind înapoi ca să strîng la loc pe mosor, să cuprind iarăşi în ghem în Ne-fiinţă, în Niciodată-fiinţînd, acest întreg curs de drumuri noroioase, gropi de noroi, cu bărbatul acela şi catîrii lui daltonişti, cu Miss Ballenbaugh şi Alice şi Ephum, astfel încît, în ce m-ar fi privit pe mine, nici unul din ei să nici nu fi existat vreodată ; şi atunci brusc şi liniştit şi limpede înlăuntrul meu ceva a spus *şi de ce n-o faci?* Pentru că aş fi putut ; n-aş fi avut nevoie decît să-i spun lui Boon, « Ne-ntoarcem acasă », şi Ned ar fi dat înapoi calul şi mărturisirea aceasta umilită a mea ar fi descoperit atunci automobilul şi l-ar fi recuperat de către poliţie cu preţul numai al ruşinii mele. Pentru că însă acum numai puteam. Era prea tîrziu. Poate ieri, pe vremea cînd mai eram încă un copil, însă acum nu. Ştiam prea multe, văzusem prea multe, Nu mai era copil acum ; inocenţa şi copilăria se pierduseră acum pentru totdeauna, eu le pierdusem pentru totdeauna. Şi Everbe se desprinsese iar. De data aceasta nu mai văzusem cum făcuse să se desprindă : vedeam doar că acum era liberă, făcîndu-i lui faţă ; a spus ceva inaudibil, repede ; oricum, acum el nici măcar n-o mai atingea, privind doar în jos înspre ea, rînjind.

« Sigur, sigur că da », a spus. « Să ne mai învîrtim aşa niţel ; poate c-aşa o să pară lucrurile mai bune şi pentru Frumuşelu. Bine atuncea, băiete », i-a spus lui Ned. « Hai să vedem şi noi calu ăla. »

« Tu stai aicea », mi-a spus Ned mie. « Îl scoatem noi, eu şi cu Lycurgus. » Aşa că am rămas acolo, alături de Everbe, lîngă gard ; ea mă ţinea acum iar de braţ, şi mîna îi tremura puţin. Ned şi cu Lycurgus au scos calul. Ned se şi întorsese să se uite la noi ; a spus repede : « Unde-i ălălalt? »

« Să nu-mi spui că ai doi », a spus Butch. Însă eu ştiam ce vroise să spună Ned. Şi Everbe ştia. S-a întors repede spre curte.

« Otis ! » a spus. Însă nu se vedea nicăieri.

« Dă fuga », i-a spus Ned lui Lycurgus. « Dacă n-a intrat încă în casă, poate că i-o iei înainte. Spune-i că-l cheamă mătuşa sa. Şi stai acolo pe lîngă el. « Lycurgus n-a mai stat măcar să spună Da, vă rog : i-a dat doar funia cu care era legat calul lui Ned în mînă şi a luat-o din loc în goană. Restul din noi am rămas acolo, lîngă gard — Everbe încercînd să se piardă în imobilitate pentru că era singurul lucru în care putea să-şi găsească un adăpost, însă prea mare pentru aşa ceva aşa cum căprioara e prea mare pentru hăţişul care e singurul lucru în care şi-ar putea găsi scăparea ; Boon furios şi fierbînd, stăpînindu-se acum, el care nu se reţinuse niciodată de la nimic. Nu de frică ; îţi spun, nu-i era frică de pistolul şi de insigna aceea : ar fi putut să i le smulgă din mîini lui Butch, şi ar fi şi făcut-o, şi, cu un fel de extaz al luptei, ar fi aruncat pistolul pe jos la jumătatea drumului între ei şi l-ar fi lăsat pe Butch să facă primul pas spre el ; şi numai pe jumătate din loialitatea cu care să mă apere pe mine — şi familia mea (familia lui) — de rezultatele unei asemenea bătăi, oricine ar fi fost învingător. Pentru că pe cealaltă jumătate era vorba de cavalerism : să protejeze o femeie. chiar şi o tîrfă, de unul din spoliatorii care înjosesc insignele poliţiei folosindu-le pentru a-şi asigura imunitatea la adăpostul căreia să le sîcîie pe nefericitele de felul ei. Şi puţin mai încolo, deoparte, deşi prezent, Moş Parsham, patricianul (purta în numele său de botez patronimicul însăşi regiunii în care ne aflăm acum), aristrocratul între noi toţi şi judecătorul nostru al tuturor.

« La dracu », a spus Butch. « N-o să poată să cîştige curse stînd aşa locului şi ţinut de căpăstru. Dă-i drumu. Dă-i un trap pe-aicea prin curte. »

« Am trimis tocma să-l cheme pe jocheu lui », a spus Ned. « Atunci o să poţi să-l vezi la treabă. » Pe urmă a spus, « Decît dacă nu ţi-o fi de grabă să te duci îndărăt la a ta. »

https://biblioteca-digitala.ro

« La a mea ce? » a spus Butch.
« La treaba ta asta de lege », a spus Ned. « Îndărăt la Possum sau unde-o fi. »
« După ce-am bătut tot drumu pînă aicişa ca să văd o alergare de cai? » a spus Butch. « Tot ce văd eu pînă acuma e-un stîrv de cal care stă locului într-o curte. »
« Să ştii că-mi pare mai bine că mi-ai spus », a spus Ned. « Credeam că poate nu te-o fi interesînd. » S-a întors către Boon. « Aşa că poate matale şi cu Miss Corrie mai bine v-aţi duce îndărăt în oraş să fiţi gata să-i aşteptaţi pe ăilalţi cînd vine trenu. Puteţi să trimiteţi trăsura îndărăt pentru Mr Butch şi pentru Lucius şi pentru băiatu ălălalt după ce-l pregătim puţin pe Fulger. »
« Ha ha ha », a spus Butch, fără veselie, fără nici un fel de expresie. « Ce idee mai e şi asta? Ă, mă Fumuşelule? Tu şi cu ăsta dulcicu o luaţi frumuşel înapoi pînă la hotel acum şi eu şi cu Moş Remus şi cu micu lord ne mai învîrtim pe-aicea pînă la miezu nopţii, cu condiţia bine înţeles să ne facem treaba aicea.» Înainta pe nesimţite pe lîngă gard spre locul unde stătea Boon, pîndindu-l pe Boon toată vremea deşi vorbea cu Ned: « Nu-l las pe Frumuşelu să plece fără mine. Trebuie să stau cu ochii pe el, altminteri s-ar putea să bage pe cineva în bucluc. E-e lege acuma, că adică să treci fetişcanele frumuşele peste hotarele statului în scopuri cum ar veni imortale. Frumuşelu e străin pe-aicea pîn partea locului ; el nici nu ştie exact unde e hotaru statului, şi s-ar putea să-i alunece picioru dincolo cum stă aşa şi se gîndeşte mai ştiu eu la ce — la vreun lucru care nici n-are picioare. Cel puţin aşa am putea să credem noi pe-aicea. N-am dreptate, Frumuşelule? » i-a dat un ghiont lui Boon, încă rînjind, mereu pîndindu-l pe Boon — un ghiont, aşa cum îşi dau oamenii bine dispuşi unul altuia, dar mai tare, puţin cam prea tare, dar nu chiar prea tare. Boon nu s-a mişcat, îşi ţinea mai departe mîinile de scîndura de jos de la poartă. Mîinile lui erau prea arse de soare, sau poate prea murdare ca să se albească la încheieturi. Dar eu îi vedeam muşchii. « Da, domle », a spus Butch, pîndindu-l pe Boon, rînjind, « toţi prieteni pe cinste un timp măcar, aşa niţel. Unu pentru toţi, toţi pentru unu — cel puţin încă niţel aşa. Cel puţin pînă nu se-ntîmplă ceva care să-l scoată din circulaţie pe-unu care nu-i atent — să spunem un străin de prin partea locului, care şi-aşa nici nu bagă lumea de seamă. N-am dreptate, Frumuşelule? » şi l-a pocnit iar pe Boon pe spinare şi mai tare de data aceasta, pîndindu-l, rînjind. Şi Everbe i-a văzut şi ea mîna lui Boon de data aceasta ; a spus, repede, nu prea tare :
« Boon. » Exact aşa : « Boon. » Şi Moş Parsham văzuse.
« Vine băiatu ălălalt », a spus el. Otis venea, tocmai dădea colţul casei, Lycurgus iscîndu-se, aproape de două ori mai înalt, în urma lui. Chiar dacă ştiai exact ce nu-i în regulă cu el, tot nu-l făcea pe Otis să cîştige prea mult. Însă Ned era cel care se uita acuma atent la el. Venea încetişor ; de fapt, ca la plimbare.
« M-a chemat cineva? » a spus.
« Eu te-am chemat », a spus Ned. « Da eu nu te-am văzut pînă acuma la lumina zilei, aşa că poate că pînă la urmă mă răzgîndesc. » I-a spus lui Lycurgus : « Ia-l de căpăstru. » Aşa că l-am luat de căpăstru şi Lycurgus şi cu Ned l-au mînat îndărăt peste pajişte pînă spre pîrîu, noi mergînd după ei, chiar şi Butch fiind acum atent la treaba asta ; sau cel puţin, cum fac pescarii experimentaţi, dîndu-i lui Everbe răgaz să-şi strîngă forţele şi să-şi ia vînt ca să se izbească iar de steaua de tinichea de pe cămaşa lui pătată de sudoare. Cînd am ajuns pe pajiştea de la pîrîu, Ned şi cu Otis stăteau faţă în faţă cam la vreo trei metri unul de altul ; în spatele lor era Lycurgus cu calul. Ned părea încordat şi obosit. După cîte îmi dădeam eu seama, el nu dormise deloc decît dacă nu închisese ochii vreun ceas sau cam aşa ceva pe fînul din vagonul acela de marfă. Dar atît doar : nu istovit de nesomn, iritat numai din cauza aceasta. Otis se scobea în nas ; încă cu mişcări domoale. « Un băiat care ştie multe », spunea Ned « Băiatu care ştie cele mai multe lucruri din cîţi am văzut

https://biblioteca-digitala.ro

eu. Sper doar și nădăjduiesc c-atunci cînd ai să ai de două ori anii pe care-i ai acuma, ai să mai știi măcar jumate din lucrurile care le știi acuma. »
« Mulțumesc frumos », a spus Otis.
« Da să călărești știi? » a spus Ned.
« Păi stau într-o fermă din Ankansas de cîțiva anișori buni », a spus Otis.
« Da știi să călărești un cal? » a spus Ned. « Nu-mi spune mie unde-ai stat sau unde stai acuma. »
« Păi, asta depinde, cum s-ar zice», a spus Otis. « Ziceam că să mă duc îndărăt acasă azi dimineață. Atunci acuma aș fi fost demult la Kiblett, Arkansas. Da pentru că mi s-au schimbat planurile și nici nu m-a întrebat nimeni și pe mine, acuma nu mai sînt decis ce-am să mai fac de-acuma încolo. Cît plătiți ca să găsiți pe unu să-ncalece pe calu ăsta? »
« Otis » ! a spus Everbe.

« N-am ajuns încă pînă la asta », a spus Ned, și vorbea tot atît de blînd ca și Otis. « Chestia cea mai importantă e să-l facem să alerge în alea trei curse și să fie primu în cel puțin două din ele cînd se termină. P-ormă ajungem și la cît dădem.»
« He he he », a spus Otis, dar și el tot fără să rîdă. « Adică, vrei să spui că n-o să fie nimic de plătit la nimeni pînă cînd nu cîștigați banii — așa zici tu. Și nici nu poți să-l pui să alerge în cursă pînă nu găsești pe cineva să stea pe calu ăsta — adică eu să fiu ăla. Așa e bine cum spun eu? »
« Otis ! » a spus Everbe.

« Așa e bine cum spui », a spus Ned. « Lucrăm cu toții în parte ca să avem ce împărți la urmă. Partea ta o să trebuiască s-aștepte, ca și a noastră a tuturor. »
« Mda », a spus Otis. « Am mai văzut eu afaceri din astea pe parte și în chestii cu bumbacu în Arkansas. Partea proastă e că partea ăluia care face împărțirea e-ntotdeauna mai altfel decît partea tipului cu care s-a făcut la început împărțirea. Tipu care face el împărțirea încă-și mai așteaptă partea pentru că încă nu s-a găsit partea asta. Așa că de acuma în chestia asta, eu am să iau partea aia care e pe banii peșin înainte, și vă las pe voi să faceți p-ormă împărțirea. »
« Și cît înseamnă asta? » a spus Ned.

«Asta n-are de ce să te intereseze pe tine pentru că nici n-ai văzut prima alergare măcar, și cu atît mai puțin n-ai cîștigat-o. Da de spus pot să-ți spun, pe încredere, cum s-ar spune. Are să fie zece dolari. »
« Otis ! » a spus Everbe. Acuma se mișcase de la locul ei ; striga chiar, « Ce, nu ți-e rușine? »
« Stai ușor, Miss », a spus Ned. « Aranjez eu chestia asta. » Părea obosit, dar asta era tot. Fără grabă a scos un săculeț de făină împăturit frumos din buzunarul de la spate al pantalonilor și l-a desfăcut și și-a scos de acolo punga lui de bani, mult uzată, și a deschis-o. « Ține mîna », i-a spus lui Lycurgus, care și-a ținut-o în timp ce Ned i-a numărat în palmă șase hîrtii mototolite de cîte un dolar și pe urmă un pumn de monede de diferite valori. « Au să mai lipsească cinșpe cenți, da Mr Hogganbeck are să complecteze mnealui.
« Să completeze ce? » a spus Otis.
« Ce-ai spus tu. Zece dolari » a spus Ned.
« Da parcă nici n-auzi bine », a spus Otis. « Eu am zis de douăjde dolari. » Acuma s-a mișcat și Boon de la locul lui.
« E fir-ar dracu al dracului », a spus el.
« Stai liniștit la locu matale », i-a spus Ned. Nici măcar nu i s-a oprit mîna luînd înapoi acum monedele una cîte una din palma lui Lycurgus, și pe urmă și bancnotele acelea soioase, punîndu-le îndărăt în pungă, și închizînd-o și împăturind-o

https://biblioteca-digitala.ro

la loc în săculețu de pînză și punînd săculețul la loc în buzunar. « Așa, vezi, atunci înseamnă că n-ai să călărești calu ăsta », i-a spus lui Otis.

« Nici n-am văzut banii de care-am vorbit — » a spus Otis.

« Mr Boon Hogganbeck aici de față se pregătea tocmai să ți-i dea », a spus Ned. « De ce nu ieși ca un bărbat și să spui că n-ai de gînd să călărești pe calu ăsta? N-are importanță de ce nu vrei, dacă nu vrei. » Se uitau unul al altul. « Haide odată. Spune ce-ai de spus. »

« Nu », a spus Otis. « N-am de gînd să călăresc pe el. » A mai spus încă ceva, ceva murdar, așa cum era și felul lui de a fi ; și de altfel cu totul fără să mai fie nevoie să spună, după cum de asemenea îi era felul. Da, chiar și faptul că știai despre ce era vorba tot nu-l ajuta cine știe ce pînă la urmă. Dar de data aceasta Everbe îl prinsese. Îl zgîlțîia din toate puterile. Și de data aceasta el rînjea. A și înjurat-o. « Tu fii atentă. Eu încă n-am spus ce-am de spus — și dacă vreau. »

« Spune-mi mie numai », a spus Butch. « Îl bat de-l nenorocesc, doar așa, din principiu ; nici nu mai pun la socoteală că e și o plăcere pe deasupra. Cum dracu de l-a lăsat Frumușelu ăsta să ajungă așa departe fără măcar să-l cîrpească odată, așa de probă? »

« Nu » ! i-a spus Everbe lui Butch. Îl mai ținea încă pe Otis de braț. « Te duci îndărăt acasă cu primul tren. »

« Acuma te-aud și eu vorbind », a spus Otis. « Aș fi fost acolo acuma dacă nu te băgai tu. » Ea i-a dat drumul.

« Du-te înapoi la trăsură », a spus.

« Nu poți să riști », i-a spus Boon repede. « Trebuie să te duci și tu cu el. » A mai spus pe urmă: « Foarte bine. Duceți-vă cu toții îndărăt în oraș. Puteți să trimiteți după mine și după Lucius cam pe la apusu soarelui. »

Și eu am înțeles ce vroia el să spună, care fusese ezitarea cu care se luptase și pe care o învinsese. Însă Butch a fost și aici mai șmecher decît noi ; exact ca un pescar cu experiență care-și lăsa peștele să capete încredere în el. « Sigur că da », a spus el. « Să trimiteți după noi. » Everbe și Otis și porniseră. « Și-acuma, dac-am aranjat și asta, cine are să călărească pe calu ăsta? »

« Băiatu ăsta de-aicișa », a spus Ned. « E-un cal pe care poți să-l mîni și cu-o singură mînă.

« He he he », a spus Butch ; de data aceasta rîdea chiar. « L-am văzut eu pe calu ăsta cum a alergat aici astă iarnă. Dac-ai putea să-l trezești din somn cu-o singură mînă, îți trebuie mai multe mîini decît un păianjen ca să poți să-l faci să i-o ia înainte la calu ăla al lu colonelu Linscomb. »

« Poate că ai dreptate și dumneata », a spus Ned. « Asta o să vedem noi acuma. Mă băiete », i-a spus lui Lycurgus, « Ia dă-mi încoace haina mea. » Nici măcar nu băgasem de seamă că-i era și haina acolo ; și chiar și nuielușa cojită. Ned le-a luat pe amîndouă și și-a îmbrăcat haina. Le-a spus lui Boon și lui Butch : « Mneavoastră duceți-vă să stăteți acolo sub pomii ăia și cu Moș Possum, ca să stați la umbră și să nu vă bată soarele la cap. Tu dă-ncoa piciorul », mi-a spus mie. Și am făcut chiar așa. Adică, vreau să spun, Ned m-a aruncat pe cal și Boon și cu Butch și cu Lycurgus s-au tras înapoi spre copaci, unde era de dinainte și Moș Parsham. Și chiar dacă nu făcusem decît trei ocoluri dimineață pe pajiștea asta, tot însemna că era o cale bătută cît de cît de care să-și aducă aminte Fulger, chiar dacă eu n-o vedeam cu ochii. Ned l-a mînat pînă în locul care fusese punctul nostru de pornire dimineața. Vorbea liniștit și succint acum. Nu mai era personajul de poveste al negrului, Moș Remus. Dar așa ceva nici nu era niciodată cînd nu eram de față decît eu și cei de-o rasă cu el.

« Pista unde are s-alerge el mîine n-are decît o juma de milă, așa c-o să trebuie să-l faci să-i dea ocol de două ori. Noi să facem acuma ca și cum ar fi locu de mîine chiar, așa ca el să știe de la început ce vrem noi să-l facem să facă. Înțelegi ce spun eu?

« Da », a spus. « Să-l pun să dea ocol de două ori — »

Mi-a dat nuielușa în mînă. « Dă-i drumu repede, și-n galop. Arde-i una cu asta pînă nici n-apucă să-și dea seama. P-ormă să nu-l mai atingi cu ea pînă nu-ți spun eu. Ține-l în trap cît de repede poate da numai cu călcîiele cît îl împungi și cu vorba, da de-mboldit să nu-l mai îmboldești cu biciu ; stai doar liniștit pe el și-așteaptă. Să fii numai cu gîndul la asta, că trebuie să dai de două ori ocol, și caută să-l faci și pe el să fie cu gîndul la asta, așa cum făceai cu mînjii ăia la McCaslin. Atunci, n-au reușit, da vezi că de data asta ai nuielușa. Numai ca să nu-l atingi cu ea pînă nu-ți spun eu. » S-a întors cu spatele ; meșterea ceva pe după haină — ceva în care-și mișca doar infinitezimal mîinile ascunse acolo ; dintr-o dată am simțit un miros, vag însă pătrunzător ; acum îmi dau seama c-ar fi trebuit să-l fi recunoscut încă de la început numai că la vremea aceea nici n-am avut timp deloc pentru așa ceva. S-a întors pe urmă iarăși cu fața spre mine ; tot așa cum mîngîiase calul mai devreme dimineața să-l convingă să intre în vagonul de marfă, așa și acum mîna i-a atins, i-a mîngîiat botul lui Fulger poate vreme de o secundă, pe urmă s-a tras înapoi, și Fulger și începuse să vină după el numai că l-am ținut eu. « Dă-i drumul ! » mi-a spus Ned. Arde-i una ! »

L-am ars. A sărit, a țîșnit, pur și simplu de frică : nimic altceva; și făcuse un salt pînă să fi apucat să-și fi tras capul îndărăt și încă pînă să-și fi dat seama că-l împinsesem pe pista de alergare cum s-ar zice, și acum intrase pe ea, în galop, și nu foloseam frîul decît exat cît îmi trebuia să-l țin în mișcare: împungîndu-l cu călcîiele de zor înainte ca să fi apucat să-i treacă frica. Numai că eram iar ca la început, ca și dimineața: mergea frumos, ascultător, și chiar cu viteză, dar și de data asta simțeam cum capul nu vrea să i se îndrepte cu adevărat spre o direcție ; pînă cînd am întors iarăși spre punctul de pornire și l-a văzut iar pe Ned la capăt. Și a fost și de data aceasta ca o explozie ; ieșise deja de pe pistă și o tăia, direct înspre Ned pînă cînd mi-am recîștigat eu echilibrul să întind mîna bună și să trag din toate puterile de frîu să-l strunesc, să-l împing la loc pe pistă, dar și simțindu-l cum aleargă din toate puterile ; a trebuit să mă lupt cu el ca să-l țin pe drumul lui și să-i întorc capul pînă l-a văzut iar pe Ned și atunci s-a smucit s-o ia direct ; trăgeam și eu acum și cu mîna tăiată numai să-l pot ține pe pistă ; și mi s-a părut că nu se mai termină niciodată pînă nu l-am auzit pe Ned vorbind. « Dă-i bătaie», a spus. « Și pe-urmă poți s-arunci nuiaua aia.»

Am făcut cum spunea el și-am aruncat nuiaua peste urmăr ; și am simțit și de data asta saltul dar îl stăpîneam acuma, mai ales că nu-mi mai trebuia decît un frîu, cel din afară, ca să-l țină pe drumul lui, și alergînd din toate puterile, pe după prima cotitură și acuma eram pregătit pentru clipa cînd avea să-l vadă iar pe Ned, și tot așa pe lungimea spre finiș a pistei, tot așa alergînd, și Ned stînd cam la vreo douăzeci de metri dincolo de locul unde ar fi trebuit să fie linia de sosire, vorbindu-i exact atît de tare cît să-l audă Fulger și exact așa cum îi vorbise în vagonul de marfă astă noapte — și acuma nici n-aș mai fi avut nevoie de nuia ; n-aș mai fi avut vreme să mă folosesc de ea chiar dacă aș mai fi avut-o și mai știu că pînă atunci mă gîndeam că cel puțin o dată călărisem și eu un cal care s-ar fi putut chema că e nărăvaș ; un mînz, pe jumătate îmblînzit numai, de-al vărului Zack și cu Morgan pe margine ; dar încă așa ceva nu mai văzusem, izbucnirea, furia asta, ca și cum pînă atunci am fi tras doar după noi o frînghie cu o bucată de lemn legată la un capăt după noi și glasul lui Ned suna tăios ca mușcătura zăbalei : « Hai încoace, băiete. Uite-aici la mine.»

https://biblioteca-digitala.ro

Şi aşa stăteam acuma acolo, cu botul lui Fulger îngropat pînă la nări în mîna lui Ned, deşi acuma eu nu mai simţeam decît mirosul de sudoare de cal şi nu vedeam altceva decît pumnul de iarbă pe care Fulger începuse să-l mestece; şi Ned în ce-l priveşte spunînd «Hi hi hi» atît de blînd şi de liniştit că şi eu m-am auzit cum îi vorbesc în şoaptă.

«Ce?» am aspus. «Ce?» Dar Boon nu şoptea deloc, pe cînd ne-ajungea din urmă.

«Să mă ia dracu! Ce dracu-i tot spuneai?»

«Nimica», a spus Ned. «Decît că dacă vrea de mîncare, n-are decît să vină la mine să mănînce.» Şi nici Butch: el era obraznic, plin de încredere în el însuşi opac, fără scrupule sau milă.

«Ia te uită, ia te uită», a spus. Nu i-a scos binişor capul lui Fulger din mîna lui Ned; i l-a smuls, şi pe urmă l-a mai şi lovit cu frîul cînd Fulger a zvîcnit înapoi.

«Lasă-mă pe mine», a spus Ned repede. «Ce vrei de la el?»

«Cînd o să am nevoie să-mi ţină mie calu cineva pe-aici, atunci am să spun asta în gura mare, poţi să fii sigur», a spus Butch. «Şi n-o să ţi-o spun nici ţie. Pe tine am să te las să ţipe alţii la tine, dincolo în Missippi.» I-a ridicat în sus capul lui Fulger şi i-a privit gingiile şi pe urmă i-a privit ochii. «Nu ştii că-i pedepsit prin lege să droghezi calu înainte de cursă? Poate că voi ăştia de-acolo de prin mlaştini n-aţi auzit de-aşa ceva, da poţi să mă crezi pe mine c-aşa e.»

«Avem şi noi doctori de cai în Missippi», a spus Ned. «N-ai decît să trimiţi să-ţi aducă unu din ăştia să vezi dacă-i drogat cu adevărat.»

«Bine, bine», a spus Butch. «Numai că de ce i-ai dat-o de-acuma, cu o zi înaintea cursei? Să vezi dacă are efect?»

«Păi da», a spus Ned. «Asta presupunînd că i-aş fi dădut ceva. Ceea ce nici n-am făcut. Lucru care dacă mneata te-ai pricepe la cai ai vedea că nici n-am făcut.»

«Mda, sigur», a spus Butch iar. «Eu nu m-amestec în secretele de afaceri ale altora — cu condiţia să le meargă. Calu ăsta are s-alerge aşa ca acuma şi mîine? Şi nu o dată zic, de trei ori.»

«N-are nevoie decît de două ori», a spus Ned.

«Da, bine», a spus Butch. «De două ori. Şi are să alerge?»

«Întreabă-l pe Mr Hogganbeck aici de faţă dacă nu trebuie s-o facă mai bine decît de două ori», a spus Ned.

«Eu nu-l întreb deloc pe Mr Frumuşelu», a spus Butch. «Eu te-ntreb pe tine.»

«Eu pot să-l fac s-o facă de două ori», a spus Ned.

«Ai dreptate», a spus Butch. «La o adică dacă tot ce mai ai tu nevoie e numai de încă trei doze, eu personal n-aş risca decît cu două. Şi pe-ormă dacă a doua oară nu-i merge, poţi să te foloseşti de a treia ca să ajungi cu ea pînă îndărăt acasă în Missippi.»

«M-am gîndit eu şi la asta», a spus Ned. «Du-l înapoi îndărăt pînă la grajd», mi-a spus mie. «Vezi să se mai răcorească niţel. Pe-ormă-i facem baie.»

Butch a stat şi el să se uite, un timp cel puţin. Ne-am întors la grajd şi i-am scos harnaşamentul şi Lycurgus a adus o găleată şi o cîrpă şi Lycurgus l-a spălat şi l-a şters cu pînză de sac şi pe urmă l-a băgat în boxă şi i-a dat de mîncare — sau cel puţin începuse să-i dea de mîncare. Pentru că Butch a spus, «Ascultă mă băiatule, dă fuga pînă-n casă şi scoate cana cu apă şi nişte zahăr pe veranda din faţă. Eu şi cu Mr Frumuşelu aici de faţă o să ne pregătim cîte un punci.» Deşi Lycurgus nu s-a mişcat pînă nu i-a spus Moş Parsham.

«Du-te» Atunci s-a dus, Boon şi cu Butch urmîndu-l. Moş Parsham stătea în uşa grajdului şi se uita la ei — (La Butch adică) — un bătrîn uscat, cu aspect dramatic, numai în alb-şi-negru: pantaloni negri, cămaşă albă, faţă neagră şi pălăria la fel din-

https://biblioteca-digitala.ro

colo de părul lui alb și de mustăți și barbă. « Legea asta», a spus. A spus-o calm, cu un dispreț rece, detașat.

« Unu care n-a făcut niciodată nimic pentru așa ceva, o insignă ca asta i se urcă la cap că amețești și tu numai uitîndu-te la el», a spus Ned. « Decît că nu-i atîta insigna cît pistolu care încă de cînd era doar un țînc numai atîtica probabil că nu știa ce să facă să pună și el mîna pe unu, decît că știa toată vremea că și cînd avea să se facă destul de mare să poată să aibe și el unu, legea nu i-ar fi dat voie să pună mîna pe așa ceva. Acuma că are și insigna asta pe deasupra, nu mai e nici un risc să-l mai bage la pușcărie pentru asta și să i-l mai și ia cineva ; poate să fie mai departe un țînc fără minte chiar dacă a fost obligat să crească mare. Riscu e acuma că pistolu ăsta o să-i tot apese pe mintea lui de copil tîmpit atîta de mult că pînă la urmă are să tragă în ceva viu înainte să-și fi dat măcar seama că a și ochit cu el ». Pe urmă s-a întors Lycurgus.

« Stau și te-așteaptă pe matale», mi-a spus mie. « Cu trăsura.»

« S-a și întors de la oraș?» am spus.

« Nici n-a ajuns la oraș», a spus Lycurgus. « Nici n-a plecat de-aicea. A stat ea toată vremea acolo înăuntru cu băiatu ăla și v-au așteptat pe voi. Zice acuma că să vii.»

« Stai nițel», a spus Ned. M-am oprit ; aveam încă ciorapul de călărie pe mînă, și mă gîndeam că poate asta o fi. Însă el se uita la mine. « De-acuma încolo ai să te învîrtești prin lume.»

« Ce lume?» a spus.

« La ăia la care a ajuns vorba. Despre cursa asta.»

« Cum să fi ajuns vorba?» am spus.

« Cum ajunge vorba de la unu la altu?» a spus el. « N-are nevoie s-o ducă nimeni; nu-i nevoie decît ca doi cai care-s în stare s-alerge să fie la mai puțin de zece mile depărtare unu de altu. Cum îți închipui c-a ajuns aici și omu legii? poate c-a mirosit-o pe fata aia albă de la patru sau cinci mile depărtare ca un cîine? Știu ; poate că am tot sperat și eu așa cum crede încă și acuma Boon Hagganbeck, că o să putem să strîngem caii ăștia amîndoi aici la un loc, liniștit și pe tăcute, și să putem să aranjăm și cursa aia, s-o cîștigăm sau s-o pierdem, și pe urmă tu și cu mine și cu el să putem sau să ne-ntoarcem acasă sau să ne ducem în altă parte oriunde-am fi vrut cu condiția doar să fie mai departe decît poate s-ajungă brațu lu Patronu Priest. Da acuma nu mai merge așa. De-acuma înainte trebuie să te învîrtești printre ei. Și mîine au să se strîngă și mai mulți.»

« Vrei să spui c-o să putem să aranjăm să alergăm în cursa aia?»

« Trebuie s-o facem acum. Poate că trebuia s-o facem încă de cînd Boon și cu mine ne-am dat seama că Patronu și-a ridicat mîna de pe automobilu ăsta pe mai mult de douășpatru de ore. Însă acuma sigur că trebuie s-o facem.»

« Și ce-ai vrea de la mine să fac eu?» am spus.

« Nimic. Îți spun numai, așa ca să nu fii luat pe nepregătite cînd o fi. Tot ce-avem noi de făcut e să-i punem pe caii ăștia doi pe-aceeași cursă de-alergat și cu capu-ntins în aceeași direcție și tu n-ai de făcut altceva decît să stai cocoțat pe Fulger și să faci cum spui eu. Du-te acuma, pînă nu-ncep să zbiere după tine.»

IX

Ned avusese dreptate. Adică, atunci cînd spunea că avea să se împrăștie zvonul. Nu mai aveam nimic pe la mînă atunci cînd Everbe mi-a scos ciorapul de călărie. Adică, nu era cu nimic mai rău decît mîna oricui care s-ar fi tăiat peste degete cu o zi înainte. Nici nu cred că mai sîngerase atunci cînd îl mînasem pe Fulger după masă. Însă pe Everbe n-o puteam convinge. Așa că mai întîi ne-am oprit la un doctor,

https://biblioteca-digitala.ro

cam la o milă înainte de a ajunge la oraş. Butch îl ştia, ştia unde să ne oprim, dar nu ştiu cum de reuşise Everbe să-l convingă să ne ducă acolo — îl cicălise sau îl amenințase sau îi promisese sau poate că doar izbutise asta doar aşa cum un păstrăv fată mare se tot învîrteşte atîta pe lîngă un păstrăv copil încît şi uită pînă la urmă că mai există şi un cîrlig cu o undiță agățată de el aşa că pînă la urmă pescarul e acela care trebuie să facă ceva să scape de păstrăvul ăsta mai mititel. Sau poate că nici nu fusese Everbe ci numai sticla goală, întru cît altceva de băut n-avea să se mai găsească decît la hotelul din Parsham. Pentru că atunci cînd am dat colțul casei, mama lui Lycurgus stătea acolo la colțul verandei şi ținea în mînă o zaharniță şi o carafă mare cu apă iar Butch şi cu Boon tocmai îşi goleau paharele şi Lycurgus ridica tocmai de pe jos sticla goală de unde-o aruncase Butch într-un tufiş de trandafiri.

Aşa că Butch ne-a dus la doctor — o casă micuță care fusese pe vremuri albă, într-o curticică plină cu un fel de flori prăfuite care crescuseră sălbatece şi miroseau a stătut de felul celor care infloresc vara tîrziu şi toamna, şi o femeie grasă, cenuşie ca fierul cu ochelarii prinşi pe şeaua nasului ca o profesoară pensionară şi care încă cu cincisprezece ani înainte ştiai bine că n-ar fi putut să sufere copiii de opt ani, a ieşit în uşă şi s-a uitat la noi o singură dată (Ned avusese dreptate) şi a spus pe urmă peste umăr spre interiorul casei, « Sînt oamenii ăştia cu cursa de cai», şi s-a întors pe călcîie şi a dispărut înăuntrul casei, şi Butch intrînd direct în casă înainte ca ea să se fi putut întoarce, el însuşi jovial, simțindu-se bine venit — sau dacă nu să aibe grijă al dracului de tare toți cei de față ca să fie cu adevărat bine venit (insigna şi de data aceasta, înțelegi; faptul că el o purta sau poate pur şi simplu faptul că se ştia că are o asemenea insignă, aşa că să fi intrat în orice casă în orice alt fel ar fi reprezentat nu numai o trădare personală ci o trădare şi o înjosire față de casta lui) — şi spunînd,

« Ce mai faci, doctore, uite-aici un pacient pentru mneatale», către un bărbat care ar fi fost şi el cărunt ca şi fierul dacă i s-ar fi dat jos zeama de tutun de pe favoriții neîngrijiți, îmbrăcat într-o cămaşă albă ca a lui Ned dar nu tot atît de curată, şi cu o haină neagră şi ea cu o dungă lungă de la oul de alaltăieri pe rever, şi care arăta şi mirosea şi a altceva, decît că nu era exact alcool, sau oricum nu numai alcool. « Eu şi cu fratele Hogganbeck aşteptăm în hol», a spus Butch. « Nu te deranja mneatale; ştiu eu unde-i sticla. Nu-ți face griji pentru doctor», i-a spus lui Boon. « Aproape că nici nu pune picătură de whiskey pe buze decît dacă nu-i neapărată nevoie. Legea îi dă dreptu la cîte un gît de eter ca făcînd parte din tratament pentru orice pacient care e-n stare să arate că-i curge sînge sau că are vreun os rupt. Dacă-i vorba doar de-o tăietură mai mică sau de-un deget fracturat sau de vreo coastă frîntă ceva, nenea doctoru-şi împarte curarisirea cu bolnavu; bea el tot eteru şi-l lasă-pe pacient să-şi ia partea lui de curariseală. Hă hă hă. Pe-aici o luăm.»

Aşa că Butch şi cu Boon s-au dus pe-acolo, şi Everbe şi cu mine (fără îndoială că ai băgat de seamă că nimeni nu băgase încă de seamă lipsa lui Otis. Coborîsem din trăsură; se pare că fusese trăsura lui Butch; oricum, el o conducea; fusese oarecare întîrziere la Moş Parsham cînd Butch încercase s-o convingă, pe urmă s-o ia cu binişorul, pe urmă s-o silească pe Everbe să se aşeze pe bancheta din față alături de el, lucru pe care ea îl evitase urcîndu-se pe bancheta din spate şi apucîndu-mă pe mine de un braț şi ținîndu-l pe Otis să nu sară din trăsură cu mîna cealaltă, pînă cînd Boon s-a suit el în față cu Butch — şi la început Butch şi pe urmă noi cu toții în holul casei doctorului dar nimeni nu-şi mai adusese aminte de Otis în clipa aceea) l-am urmat pe doctor într-o altă cameră unde era o sofa cu păr de cal cu o pernă murdară şi o pătură mototolită pe ea, şi o masă cu sertare presărată cu sticluțe cu doctorii şi altele pe consola căminului sub care cenuşa ultimului foc

https://biblioteca-digitala.ro

din iarna trecută încă nu fusese stîrnită, şi un lavabo cu un lighean şi o cană şi o oală de noapte care nici ea nu fusese încă golită într-un colţ şi o puşcă de vînătoare într-alt colţ; şi dacă Mama ar fi fost de faţă unghiile de la mîna lui n-ar fi atins nici o cîrpă care să-i fi aparţinut ei cu atît mai puţin patru degete tăiate, şi era limpede că Everbe ar fi fost de acord cu ea; ea — Everbe — spunînd, « Lasă că-i scot eu bandajul», ceea ce a şi făcut. Ţi-am mai spus că mîna era în regulă. Doctorul s-a uitat la ea prin ochelarii lui cu ramă de sîrmă.

« Ce-ai pus aici?» a spus. Everve i-a spus. Acuma ştiu şi eu ce fusese. Doctorul a privit-o. « Cum s-a întîmplat să ai aşa ceva la îndemînă?» a spus. Pe urmă şi-a ridicat ochelarii de un colţ şi s-a uitat iar la ea şi a spus, « A». Pe urmă a spus, « Mda, da», şi şi-a coborît iar ochelarii pe nas şi — da, chiar aşa: a fost într-adevăr un oftat — a spus, « N-am mai fost la Memphis de treizeci şi cinci de ani», şi a rămas acolo în picioare un moment şi — îţi spun a fost cu adevărat un oftat — a spus, « Da. Treizeci şi cinci de ani» şi a spus, « Dac-aş fi în locul dumitale nu i-aş mai face nimic. Doar să-l bandajăm la loc.» Da, exact ca şi Mama: a scos el bandajul de pe mînă, însă ea l-a făcut la loc. « Tu eşti băiatul care are să călărească pe calul ăla în cursa de mîine?» a spus.

« Da », a spus Everbe.

« Vezi să-l baţi pe calul ăla al lui Linscomb de data asta, lua-l-ar dracu.»

« O să-ncercăm», a spus Everbe. « Cît vă datorăm?»

« Nimic», a spus el. « Dumneata eşti aia care l-ai vindecat. Vedeţi numai să-l bateţi dracului pe calul ăla al lui Linscomb mîine.»

« Vreau să vă plătesc vă v-aţi uitat la el», a spus Everbe. « Că ne-aţi spus că-i totul în regulă.»

« Nu », a spus el. O privea: ochii lui de bătrîn în spatele ochelarilor măriţi dar de nepătruns, rotunji ca nişte ouă, pînă cînd ţi-ai fi spus că n-ar fi fost în stare să mai prindă şi să mai reţină ceva atît de recent cum eram eu şi cu Everbe.

« Da», a spus Everbe. « Ce anume?»

« Poate dac-ai avea o batistă în plus, sau ceva. . .» A spus: « Da, treizeci şi cinci de ani. Am avut şi eu una, odată, cînd eram tînăr, acuma treizeci şi cinci de ani. Pe urmă m-am însurat, şi s-a. . .» A spus, « Da. Treizeci şi cinci de ani.»

« O», a spus Everbe. S-a întors cu spatele la noi şi s-a aplecat; i-a foşnit rochia; n-a durut mult; i-a foşnit iar şi s-a întors iar spre noi. « Uite», a spus. Era o jartieră.

« Vedeţi să-l întreceţi cu calul ăla blestemat», a spus el. « Să-i meargă fulgii. Sînteţi în stare s-o faceţi!» Acum am auzit glasurile — glasul, adică, al lui Butch. — se auzea tare dinspre hol înainte de a fi ajuns noi acolo.

« Ce mai ziceţi şi de-asta? Frumuşelu ăsta nu mai vrea să tragă o duşcă. Ne-avem cu toţii ca fraţii, unu pentru toţi, toţi pentru unu, şi-acuma el se apucă şi mă jigneşte.» Sta acolo şi rînjea la Boon, triumfător, sfidător. Boon arăta acum chiar primejdios. Ca şi Ned (ca şi noi toţi) era şi istovit de nesomn. Dar toată povara pe care trebuia s-o poarte Ned era calul; Everbe şi insigna lui Butch nu-i cădeau tot lui în spinare. « Ă, mă băiete?» a spus Butch, acum se pregătea să-l bată iarăşi pe Boon pe spinare, cu forţa jovială care era parcă puţin prea tare pentru un asemenea gest prietenesc, dar nu chiar exagerată.

« Să nu mai faci asta, a spus Boon. Butch s-a oprit. Nu şi-a tras mîna înapoi; şi-a oprit doar gestul, rînjind cu toată gura la Boon.

« Pe mine mă cheamă Mister Lovemaiden», a spus. « Da poţi să-mi spui Butch.»

După un timp Boon a spus, « Lovemaiden.»

« Butch», a spus Butch.

După un timp Boon a spus, « Butch».

https://biblioteca-digitala.ro

« Aşa vezi, mă băiatule», a spus Butch. A spus către Everbe: « V-a dres doctoru? Poate c-ar fi fost mai bine să vă spun dinainte ce-i cu doctoru. Cică cînd a fost şi el un ştrengar mai tinerel, acu vreo cincizeci-şaizeci de ani, îţi şi băga mîna-n pantalonaşi înainte să fi apucat să-şi scoată pălăria în faţa ta.»

« Haide», a spus Boon. « Aţi plătit?»

« Da», a spus Everbe. Am ieşit afară. Şi atunci de abea cineva a spus, Unde-i Otis? Nu, Everbe a fost, bine înţeles; s-a uitat doar o dată în jur şi a spus: « Otis !» cu vocea tare, răstită, ca să nu spunem pripită, ca să nu spunem alarmată şi disperată.

«Să nu-mi spuneţi că i-o fi frică de cai chiar şi-aşa priponiţi de stîlpu porţii», a spus Butch.

« Haideţi odată», a spus Boon. A luat-o şi el înainte; n-avea unde să se fi dus. Îl ajungem noi.»

« Da dece? a spus Everbe. « De ce n-a -»

«De unde să ştiu eu? a spus Boon. « Poate că are el dreptate.» Vroia să spună, adică, Butch. Pe urmă s-a referit la Otis: « Chiar dac-ar fi un ticălos de băieţandru cum nu s-a mai văzut altu în Arkansas, şi la urma urmelor nici în Missippi, tot un fricos de mîna-ntîia rămîne. Haideţi.» Aşa că ne-am suit în trăsură şi ne-am întors în oraş. Decît că eu eram de-aceeaşi părere cu Everbe în ce-l priveşte pe Otis; cînd nu-l mai vedeai în ochi atunci puteai să fii sigur că era vremea să începi să te întrebi unde era şi de ce. N-am mai văzut niciodată pe cineva să-şi piardă atît de repede încrederea din partea celorlalţi cum era el în stare s-o piardă; ar fi trebuit să se străduiască din răsputeri acuma să mai găsească pe cineva în trăsura aceea care să mai vrea să se ducă cu el la grădina zoologică sau oriunde în altă parte. Şi n-ar mai fi trebuit să treacă prea mult pînă să nu mai găsească pe nimeni nici în tot Parshamul.

Numai că nu l-am ajuns din urmă. Nu era deloc pe tot drumul pînă la hotel. Şi de altfel nici Ned n-avusese dreptate. Adică în ce priveşte roiul mereu crescînd de amatori de curse de cai pe care ar fi trebuit să-i fi tot întîlnit în drumul nostru de atunci înainte. Poate că mă aşteptasem să fi găsit toată veranda hotelului ticsită de ei, aştepîndu-ne şi căscînd gura la noi cum veneam. Dacă da, atunci n-avusesem nici eu dreptate; nu era chiar nimeni acolo. Iarna sigur că da, în sezonul de vînătoare şi mai ales în timpul celor două săptămîni de National Trials, atunci ar fi fost altceva. Dar pe atunci, spre deosebire de Londra, Parsham n-avea ceea ce se cheamă sezonul de vară; oamenii se duceau în altă parte, la băi sau la munte: la Raleigh, lîngă Memphis, sau la Iuka, nu cine ştie ce departe, în Mississippi, sau poate în Ozark sau în Cumberland. (Şi de altfel n-are aşa ceva nici acuma, şi nici nu mai e vreun loc care să aibă aşa ceva, fie el sezon de vară sau de iarnă; nu mai sînt acuma deloc asemenea sezoane, cu interioare artificial aranjate să aibe şaizeci de grade vara sau nouăzeci de grade iarna, aşa încît recidiviştii mucegăiţi ca mine de pildă să trebuiască să iasă afară vara ca să nu răcească şi iarna ca să nu se încălzească prea tare; şi inclusiv şi automobilele care odată erau numai nişte simple necesităţi economice dar care acuma sînt necesităţi sociale, şi se poate spune c-a venit chiar vremea cînd, dacă întreaga rasă omenească s-ar opri din mişcare toată în acelaşi timp, întreaga suprafaţă a pămîntului s-ar prinde, s-ar solidifica; adevărul fiind că sîntem prea mulţi; omenirea are să se distrugă singură nu prin fisionare nucleară ci prin altceva care începe tot cu f şi care este şi el tot un verb activ la fel de bine ca şi o stare condiţională; eu personal n-am să mai apuc asta, dar s-ar putea ca tu s-ajungi s-o trăieşti; o lege activată şi întărită în acţiunea ei de o crîncenă şi febrilă disperare socială — nu economică; socială — calculată să-i permită unei femei numai un singur copil aşa cum acuma nu i se permite decît un singur bărbat.)

https://biblioteca-digitala.ro

Însă iarna, bine înţeles (ca şi acum) era altceva, cu sezonul de vînătoare şi cu Grand National Trials, cu toţii banii magnaţilor de petrol şi de cereale din Wall Street şi din Chicago şi din Saskatchewan, şi cu toţi cîinii superbi cu pedigriuri mai exclusive decît ale prinţilor, şi cu crescătoriile somptuoase şi coteţele de antrenament aduse acuma la numai cîteva minute depărtare de automobile — Red Banks şi Michigan City şi La Grange şi Germantown, şi numele celebre — colonelul Linscomb al cărui cal (aşa presupuneam) avea să fie adversarul nostru în cursa de mîine, şi Horace Lytle şi George Peyton, sunînd cu tot atîta magică putere în lumea celor pasionaţi de cursele de cîini ca şi Babe Ruth şi Ty Cobb printre pasionaţii de baseball, şi Mr Jim Avant din Hickory Flat şi Mr Paul Rainey la cîteva mile doar mai în jos pe calea ferată a colonelului Sartoris înspre Jefferson — amîndoi cunoscători de cîini care (aşa presupunem) dacă s-ar fi văzut printre nişte sărăntoci de pointeri şi setteri chiar şi cu pedigri ar fi spus că au decăzut social; şi la asemenea ocazii întregul hotel mişunînd de ei cît ar fi fost el de mare, eleganţi şi distinşi, aerul însuşi în jurul lor suav şi murmurător de bani, şi totul căptuşit şi împopoţonat cu panglici colorate şi strălucind de cupe argintate.

Însă acum nu era nimeni acolo, strada liniştită şi pustie în praful de mai (era trecut de şase acum; tot Parshamul era acasă la el mîncînd — sau pregătindu-şi masa — cina), pustiu pînă şi de Otis, deşi el ar fi putut fi, şi probabil şi era, undeva înăuntru. Şi ceea ce era încă şi mai surprinzător, pentru mine cel puţin, pustiu pînă şi de Butch. Ne-a dus pur şi simplu cu trăsura pînă la uşa din faţă, ne-a lăsat să coborîm şi a plecat mai departe, oprindu-se doar cît i-a trebuit ca să-i arunce lui Everbe o privire lungă, rînjitoare, şi lui Boon o privire urîtă, rînjitoare, dacă s-ar fi putut spune aşa mai aspră şi mai urîtă lui decît ei, spunînd, « Nu-ţi face grijii băiatule, vin eu înapoi. Dacă mai ai vreo treabă în suspensie mai bine vezi s-o ie, de acolo de unde stă în suspensie, că altfel, cine ştie, poate se rupe ceva», şi a plecat mai departe cu trăsura. Aşa că după toate aparenţele avea şi el un loc unde trebuie să fie din cînd în cînd: un cămin, o casă; eu însumi eram încă neştiutor şi nevinovat (nu chiar în măsura în care fusesem cu douăzeci şi patru de ore mai devreme; dar tot un boboc), însă eram de partea lui Boon, loialitatea mea îi era cîştigată lui, ca să nu mai vorbim şi de Everbe, şi asimilasem deajuns (dacă şi digerasem totul sau nu, asta era altceva) de ieri încoace, ca să ştiu exact ce înţelegeam cînd nădăjduiam că poate avea şi o nevastă acolo înăuntru — vreo inocentă răpită din vreo mînăstire, vreo nefericită victimă a trădării, fără prieteni şi fără răzbunători, care să mai constituie o piesă în plus la actul de acuzare atunci cînd avea să se socotească în cele din urmă josnicia lui nemiloasă, care-i era în singe; sau şi mai bine încă: vreo scorpie care să ştie să se servească de ghiarele ei şi care să fie în stare să-i facă faţă cel puţin prin faptul că ar fi putut să-i înscrie pe obraji răsplata pentru fiecare din izbînzile lui împotriva legăturilor maritale. Pentru că probabil că jumătate din plăcerea pe care o gusta în fornicaţie sta în faptul că avea grijă să se ştie cine-i era victima. Însă aici îl nedreptăţisem. Era holtei.

Însă Otis nu era nici înăuntru; era doar unicul funcţionar de serviciu în holul pe jumătate acoperit de huse şi unicul chelner de serviciu care-şi flutura şervetul în uşa sălii de mese pe de-a-ntregul acoperită de huse, în afară de o singură masă pregătită pentru vizitatori în trecere, lipsiţi de nume şi de faţă, aşa cum eram noi — cel puţin pînă atunci, adică. Însă pe Otis nu-l văzuse nimeni. « Nu-mi bat eu capul atîta să mă întreb unde-o fi acuma», a spus Boon, « cît mai mult cu ce dracu-o fi făcut toată vremea asta în care habar n-am avut unde-o fi.»

« Nimic !» a spus Everbe. « E-un copil doar !»

« Sigur», a spus Boon. « Un biet copil înarmat pînă-n dinţi. Cînd o ajunge şi destul de mare ca să şi fure -»

https://biblioteca-digitala.ro

« Taci din gură !» a spus Everbe. « Nu-ți dau voie -»

« Bine, bine», a spus Boon. « Ca să găsească, atunci. Să găsească destui bani să-și cumpere un cuțit cu o lamă de șase inci în loc de briceagul ăla cu lama de doi inci, atunci oricine s-o gîndi să se întoarcă cu spatele la el, trebuie mai întîi s-aibe grijă să poarte una din hainele alea de fier de pe vremuri cum le vezi pîn muzee. Da eu trebuie să stau nițel de vorbă cu tine», i-a spus ei. « Acuma curînd trebuie să stăm la masă, și pe-ormă trebuie să mergem s-așteptăm trenu ăla. Și-armăsaru ăla cu steaua lui de tinichea se-ntoarce și el dintr-un moment într-altul să necheze și să dea din picioare pe-aici.» A apucat-o de braț. « Haide.»

Atunci a fost momentul în care am început să ascult la ce spune Boon. Adică, trebuia s-o fac. Everbe m-a silit. Nu vroia nici măcar să meargă cu el decît dacă aveam să merg și eu. Ne-am — s-au — dus în holul rezervat pentru doamne ; nu mai era prea multă vreme acum, trebuia să stăm la masă și pe urmă să mergem la gară s-o așteptăm pe Miss Reba. Pe vremea aceea, femeile nu se învîrteau chiar așa în și din camerele domnilor în hoteluri cum mi-au spus unii că ar face acum, nici măcar purtînd, acum îmi spun unii, chestiile ale cărora în reclame li se spune șorturi sau pantaloni de sport calculate să le acorde doamnelor libertatea de care au nevoie în fuga lor spre libertate ; de fapt eu nici nu mai văzusem pînă atunci o femeie singură într-un hotel (Mama de pildă n-ar fi fost acolo fără Tata) și-mi aduc aminte că m-am întrebat cum de-a putut Everbe fără verighetă pe deget să fi intrat aici măcar. Ele — hotelurile — aveau un loc care era cunoscut sub denumirea de holul pentru doamne, așa cum era cel în care ne aflam noi atunci — o cameră mai mică dar mai elegantă, și aici avînd aproape toate mobilele învelite în huse de olandă. Dar eu eram încă de partea lui Boon ; n-am trecut pragul încăperii ; m-am oprit afară, unde Everbe putea să știe că sînt, în raza vocii ei,chiar dacă de fapt nu mă vedea. Așa că am auzit. Da, am ascultat. Oricum, aș fi ascultat ; mersesem prea departe acum în ce privește sofisticarea și în faptele vieții ca să mă mai opresc acum, tot așa cum mersesem prea departe în furtul de automobile și cursele de cai ca să mă mai pot opri acum. Așa că puteam să-i aud : s-o văd pe Everbe ; și aproape chiar de la început ea plîngea iarăși.

« Nu ! nu vreau ! Lasă-mă în pace !» Pe urmă Boon,

« Da dece? Ziceai că mă iubești. Și asta tot o minciună a fost?» Pe urmă Everbe,

« Te iubesc. Din cauza asta. Lasă-mă în pace ! Dă-mi drumul ! Lucius ! Lucius !» Pe urmă Boon,

« Taci din gură ! Termină.» Pe urmă nimic, timp de un minut. Nu m-am uitat, n-am spionat, ascultam doar. Nu : am auzit doar : « Dac-aș ști că-ți bați numai joc de mine și mă duci cu porcu ăla blestemat cu steaua de tinichea —» Pe urmă Everbe,

« Nu ! Nu ! Nu te mint !» Pe urmă ceva ce n-am putut să aud, pînă cînd Boon a spus :

« Ce? Te-ai lăsat? Ce vrei să spui, că te-ai lăsat?» Pe urmă Everbe :

« Da ! M-am lăsat ! Nu mai fac. Nicodată !» Pe urmă Boon :

« Și cum crezi c-ai să trăiești? Ce-ai să mănînci? Unde-ai să dormi?» Și Everbe :

« Îmi iau o slujbă. Pot să muncesc doar.»

« Ce știi tu să faci? N-ai nici tu mai multă educație decît mine. Ce poți tu să faci să-ți cîștigi existența?»

« Pot să spăl vase. Pot să spăl și să calc. Am să învăț să gătesc. Pot să fac și eu ceva. Pot chiar să muncesc la cîmp, să culeg bumbacul. Dă-mi drumul, Boon. Te rog. Te rog. Trebuie. Nu vezi că trebuie?» Pe urmă picioarele ei alergînd, chiar și pe covorul acela gros ; fugise. Așa că Boon m-a prins de data aceasta. Arăta groaznic la față acuma. Ned avea noroc ; tot lucrul pentru care avea el să-și facă griji era numai o cursă de cai.

https://biblioteca-digitala.ro

« Ia uită-te la mine», a spus Boon « Uită-te bine la mine. Ce nu-i în regulă cu mine? Ce dracu-i cum nu trebuie cu mine? Pe vremuri eram —» Arăta la față ca și cum ar fi fost gata să plesnească. A început iar de la capăt: « Și de ce tocmai eu? De ce dracu cu mine? De ce dracu s-a apucat și m-a ales tocmai pe mine cu care să înceapă să se îndrepte? Dă-o dracului de treabă, e-o tîrfă, nu înțelege nici ea atîta lucru? Ea e plătită ca să-mi aparțină mie în exclusivitae din momentu-n care-și pune picioru acolo unde sînt eu tot așa cum eu sînt plătit ca să-i aparțin lu Patronu și lu Mr Maury exclusiv din minutu-n care-mi pun picioru-n locu-n care sînt ei. Da acuma ea se-apucă și se lasă de meserie. Din motive personale. Da n-are voie. N-are nici un drept personal să se lase de meserie pînă nu-i dau eu voie, tot așa cum nici eu n-am nici un drept să mă las de meserie pînă nu-mi dau voie Patronu și cu Mr Maury —» S-a oprit; furios și perplex, fierbînd de mînie și neajutorat; și încă și mai mult: înspăimîntat. Și acum era chelnerul negru, care-și foșnea șervetul în prag. Boon a făcut un efort teribil; Ned care n-avea nimic altceva decît o cursă de cai de cîștigat nici nu știa măcar ce înseamnă să suferi atît. « Du-te și chiam-o să vină la masă. Trebuie să mergem s-așteptăm trenu ăla. Camera ei e număru cinci.»

Însă ea n-a vrut să iasă. Așa că Boon și cu mine am mîncat singuri. Fața lui tot nu arăta nici acuma mai bine. A mîncat așa cum bagi carnea într-o mașină de tocat; nu era ca și acum ar fi vrut sau n-ar fi vrut să mănînce, decît că era vremea să stea la masă. După o vreme am spus, « Poate c-a pornit-o pe jos înapoi în Arkansas. A tot spus de două sau trei ori astăzi după masă că el ar fi trebuit să fi ajuns acolo dacă nu s-ar fi tot amestecat unii și alții în treaba lui.»

« Sigur», a spus Boon. « Poate că s-a dus înainte să-i găsească ei slujba aia în care să stea să spele vasele. Sau poate că s-a îndreptat și el și acuma se duc amîndoi de-a dreptu-n cer fără să se mai oprească și-n Arkansas sau prin altă parte, și el s-a dus înainte ca să vadă cum poate să treacă de Memphis fără să-l vadă cineva.» Pe urmă s-a făcut vremea să plecăm. Îi văzusem poala rochiei pe sub ușa sălii de mese de vreo două minute, însă acuma a venit chelnerul în persoană.

« Doi-Zero-Opt, domnule», a spus. « A șuierat tocmai pentru Bariera de la o milă.» Așa că ne-am dus la gară, nu era departe, toți trei mergînd în grup, niște vizitatori de-o noapte la hotelul local. Vreau să spun că acum nu ne mai — nu se mai — certau; am fi putut — ar fi putut — chiar să stăm la discuție, să conversăm, liniștiti și fără nici o grabă. Everbe ar fi vrut, numai că ar fi trebuit ca Boon să vorbească el primul. Și nu departe: doar cît să traversăm șinele ca să ajungem la peron, și trenul se și vedea acum, iar ei doi (Boon și cu Everbe) legați laolaltă și totuși și înstrăinați, străini și totuși de nedespărțit, confundați și totuși neputincioși să facă o pereche și aceasta de nimic altceva decît de ceea ce Boon credea a fi un capriciu: el care (Boon) cu toți anii pe care-i avea de-abea dacă era mai în vîrstă decît mine și nici măcar nu știa că femeile n-au capricii după cum n-au îndoieli și perplexități sau tulburări de prostată; trenul, locomotiva trecînd prin fața noastră cu tunetul ei șuierător, scînteile zburîndu-i de la pistoanele frînelor; era cea lungă, mare, Specială: vagoanele de marfă, jumătatea de vagon pentru fumătorii de culoare, pe urmă vagoanele de zi și nesfîrșitele pullmanuri de dormit, vagonul restaurant la urmă, și încetinind; era trenul lui Sam Caldwell, și dacă Everbe și cu Otis călătoriseră pînă la Parsham în tenderul unui tren marfar direct, Miss Reba ar fi trebuit să fie într-un vagon-salon, dacă nu cumva chiar în vagonul special personal al președintelui; trenul oprindu-se în sfîrșit deși încă nu se deschisese nici o portieră, nu se arătase nici un însoțitor cu jachetă albă și nici conducătorul, cu toate că era sigur că Sam era undeva atent după noi; pînă cînd Boon a spus, « La dracu! Vagonu de fumători», și a început să alerge. Pe urmă i-am văzut și noi, departe în față:

https://biblioteca-digitala.ro

Sam Caldwell în uniformă pe peron ajutînd-o pe Miss Reba să coboare, cineva — altă femeie — urmînd-o, şi nici măcar din vagonul de fumători ci din jumătatea pentru pasagerii de culoare unde călătoreau negrii; şi trenul — era Specialul de Washington şi New York, expresul care le purta pe femeile bogate acoperite de diamante şi pe bărbaţii cu ţigări de foi de un dolar într-o migraţie suavă şi izolată de-a latul ţării — şi începînd să-şi ia viteză aşa că Sam a mai avut doar vreme să ne mai facă semn cu mîna de pe scară, micşorîndu-se înspre răsărit în urma pufăiturilor scurte săltăreţe şi a şuierăturilor prelungi şi în sfîrşit cele două lămpi mici roşii gemene, tot mai mici şi ele, şi cele două femei aşteptîndu-ne imobile printre bocceluţe şi valize pe peronul pustiu, Miss Reba ţeapănă şi bine făcută şi elegantă şi Minnie alături de ea arătînd ca moartea.

« Ce de necazuri am avut», a spus Miss Reba. «Unde-i hotelul?» Ne-am îndreptat într-acolo. Acum, în holul luminat, am putut s-o vedem mai bine pe Minnie. N-arăta la faţă chiar ca moartea de fapt. Moartea e liniştită, paşnică. Ceea ce exprima chipul crispat mohorît, cu buzele strînse, al Minnie-ei, nu era linişte şi nici nu exprima ceva în ce-o priveşte. A venit funcţionarul de serviciu. «Eu sînt Mrs Binford», a spus Miss Reba. «Ai primit telegrama mea să-mi instalezi un pat în cameră pentru camerista mea?»

«Da, Mrs Binford», a spus funcţionarul. «Avem cazare specială pentru personalul de serviciu, cu sufrageria lor -»

« Păstreaz-o pentru ei», a spus Miss Reba. « Eu am spus un pat în camera mea. Vreau să stea cu mine. Aşteptăm în hol pînă-l instalezi acolo. Unde-i holul?» Dar şi văzuse salonul pentru doamne, şi noi mergeam după ea. «Unde-i el?» a spus.

« Unde cine să fie?» a spus Everbe.

«Ştii tu cine», a spus Miss Reba. Şi dintr-o dată eu am ştiut cine, şi am ştiut şi că într-o clipă aveam să ştiu şi de ce. Dar n-am avut vreme. Miss Reba s-a aşezat. «Şezi aicea», i-a spus lui Minnie. Însă Minnie nici nu s-a clintit. « Bine atunci», a spus Miss Reba. «Spune-le». Minnie ne-a surîs. Era fioros: un rictus febril, ca al unui animal de pradă, un gol de spaimă, înfometat, în care dinţii superbi şi fără pereche i se arcuiau în afară spre orificiul întunecos unde fusese cel de aur; am înţeles atunci de ce Otis fugise din Parsham chiar dacă fusese obligat s-o facă pe jos; da, poţi să mă crezi, în clipa aceea acum cincizeci şi şase de ani am fost, ca şi tine acum, totul o neîncredere înspăimîntată şi zguduită, pînă cînd Minnie şi cu Miss Reba ne-au povestit.

«El a fost !» a spus Minnie. «Ştiu că el a-fost ! Mi l-a luat cînd dormeam !»

« Ce dracu mai e şi asta», a spus Boon. « A venit unu şi ţi-a furat un dinte din gură şi tu nici n-ai băgat de seamă măcar?»

«Ce dracu, stai aici şi ascultă», a spus Miss Reba. «Minnie avea dintele ăla făcut în aşa fel încît să poată să şi-l pună şi să şi-l scoată — a lucrat ore suplimentare şi s-a chinuit şi a pus bani deoparte timp de — cîţi ani au fost, Minnie? trei, nu-i aşa? — pîn-a stîns destui bani ca să-şi scoată dintele ei şi să-şi pună porcăria aia de aur în loc. Da, sigur, m-am străduit cît am putut s-o conving să nu facă aşa ceva — să nu-şi distrugă şiragul ăsta de dinţi naturali pentru care oricine altcineva ar fi dat o mie de dolari pentru fiecare, şi-ncă şi altceva pe deasupra; ca să nu mai vorbim şi de tot ce-a mai costat-o pe deasupra pe ea ca să i-l facă în aşa fel să poată să şi-l scoată cînd mănîncă »

«Să şi-l scoată cînd mănîncă?» a spus Boon. « Da pentru ce dracu-şi mai economiseşte ea dinţii atunci?»

«Mi-am dorit dintele ăsta de-atîta timp», a spus Minnie, «şi-am muncit de m-am spetit şi-am pus bani deoparte, ore suplimentare. Aşa că n-aveam să-l las să mi se strice cu tot felu de cine ştie ce amestecături de mîncare.»

https://biblioteca-digitala.ro

« Aşa că şi-l scotea cînd mînca», a spus Miss Reba, « şi şi-l punea acolo pe masă în faţa farfuriei să poată să-l vadă, nu numai să şi-l păzească, da să se şi bucure de el cîtă vreme sta să mănînce. Dar nu aşa i l-a luat ; ea zice că şi l-a pus la loc cînd a terminat micul dejun, şi eu o cred ; n-a uitat niciodată pînă acuma să şi-l pună, pentru că prea era mîndră de el, prea o costase mulţi bani ; tot aşa cum nici voi n-aţi lăsa aşa de izbelişte calul ăla nenorocit care probabil că v-a şi costat al dracului mai mult decît un dinte de aur, şi pe urmă să-l uitaţi cine ştie pe unde »

« Da ştiu eu bine că nu l-am uitat», a spus Minnie. « Mi l-am pus la loc cum am terminat de mîncat. Ţin bine minte. Numai că eram obosită moartă, şi nici nu mai ştiam de mine -» ..

« E-adevărat», a spus Miss Reba. Vorbea cu Everbe acum : « Cred că eram tuflită bine cînd v-aţi întors voi acasă azi noapte. Se făcuse ziuă cînd mi-am mai venit în fire ca s-o las baltă, şi soarele era sus bine pînă cînd am reuşit în sfîrşit s-o conving pe Minnie să tragă şi ea un gît de gin şi să controleze dacă-i încuiată uşa din faţă şi să se ducă şi ea la culcare, şi m-am dus şi eu sus şi am trezit-o pe Jackie şi i-am spus să ţină închis, că nici nu-mi mai păsa dacă veneau toţi nenorociţii de la sud de St. Louis să-mi bată la uşă, şi să nu mai lase pe nimeni înăuntru pînă la şase în seara asta. Aşa că Minnie s-a dus la ea în spate şi s-a lungit pe patul ei în debaraua de lîngă veranda din dos şi eu la-nceput am crezut că poate c-o fi uitat să încuie uşa de acolo şi -»

« Sigur c-am încuiat-o», a spus Minnie. « Uşa aia duce la cămara unde ţinem berea. Am ţinut-o încuiată uşa aia încă de cînd a venit aicea băiatu ăla, că-l ţineam minte de-astă vară cînd a mai fost pe la noi în vizită.»

« Şi-aşa era», a spus Miss Reba, « obosită, prăpădită şi dormea ca moartă pe pat cu uşa încuiată şi nici n-a ştiut de ea pînă cînd »

« M-am trezit», a spus Minnie, « şi eram încă obosită moartă că dormisem prea tare, ştiţi cum e ; şedeam acolo lungită în pat şi-odată am crezut că-i ceva cu gura mea. Da m-am gîndit la început să poate-mi intrase ceva de mîncare acolo, oricît aş fi fost cu grijă, pînă cînd m-am ridicat şi m-am dus şi m-am uitat în oglindă »

« Mă mir că nu s-a auzit pînă în Chattanooga, ca să nu mai vorbim de Parsham», a spus Miss Reba. « Şi cu uşa tot încuiată »

« El a fost !» a spus Minnie, a strigat. « Ştiu eu ! Mă tot bătea la cap cel puţin cîte o dată în fiecare zi că cît m-a costat şi de ce nu l-am vîndut pînă acuma şi cît de mult aş putea să iau pe el şi unde m-aş duce săl vînd -»

« Sigur», a spus Miss Reba. « De-asta a început să zbiere ca o pisică sălbatecă azi dimineaţă cînd i-ai spus că nu se întoarce îndărăt acasă şi că trebuie să meargă la Parsham cu tine», i-a spus lui Everbe. « Aşa că, cum a auzit trenul şuierînd, a şi întins-o, nu? Şi unde credeţi c-o fi acuma? Pentru că eu trebuie să iau înapoi dintele lui Minnie.»

« Nu ştim deloc», a spus Everbe. « A dispărut din trăsură cam pe la cinci şi jumătate. Ziceam că poate o fi aicea, că n-avea unde să se ducă în altă parte. Dar pînă acuma nu l-am găsit.»

« Poate că nu v-aţi uitat voi bine», a spus Miss Reba. « Nu-i el ăla care să-l scoţi la iveală numai să fluieri. Trebuie să-l afumi bine ca pe-un şobolan sau un şarpe.» S-a întors funcţionarul. « Gata acuma?» a spus Miss Reba.

« Da, Mrs Binford», a spus funcţionarul. Miss Reba s-a ridicat în picioare.

« O culc acuma pe Minnie şi stau cu ea pînă adoarme. Pe urmă aş vrea să mînînc şi eu ceva», i-a spus funcţionarului. « Orice, n-are importanţă ce.»

« Păi e cam tîrziu», a spus omul. « Sala de mese »

« Şi-are să fie şi mai tîrziu mai încolo», a spus Miss Reba. « N-are importanţă ce. Haide, Minnie.» Ea şi cu Minnie au ieşit. Pe urmă a ieşit şi funcţionarul. Noi

https://biblioteca-digitala.ro

am rămas acolo, în picioare; nici unul dintre noi nu se aşezase; ea—Everbe — stătea doar acolo; o fată planturaosă pe care nemişcarea o prindea; şi suferinţa, atîta timp cît era nemişcată, şi liniştită, ca acuma. Sau poate nu atît suferinţa, cît ruşinea.

« Acolo acasă, el n-a avut niciodată nici măcar o şansă», a spus ea.« De asta m-am gîndit. . . Să-l scot niţel de acolo, o săptămînă măcar, ca astă vară. Şi pe urmă şi anul ăsta, mai ales după ce aţi venit şi voi şi cum l-am văzut pe Lucius mi-am zis că aşa aş fi vrut să-l văd şi pe el toată vremea, numai că uite nu m-am priceput nici eu cum să-i spun, să-l învăţ. Şi atunci m-am gîndit că poate chiar şi dacă stă aşa pe lîngă Lucius, măcar astea două sau trei zile »

« Sigur», a spus Boon. « Rafinament, cum s-ar zice.» Acum s-a îndreptat spre ea, cu stîngăcie. N-a mai încercat s-o ia în braţe. Nici măcar n-a atins-o la drept vorbind. A bătut-o doar uşurel pe spate; ai fi zis că-i tot atît de aspră atingerea, atingerea mîinii lui, şi mîna lui tot aşa de nesimţitoare şi greoaie, ca a lui Butch cînd îl bătuse pe el pe spate mai devreme după masă. Însă nu era aşa de loc. « Lasă acuma», a spus. « Nu-i nimic, ai să vezi. Tu ai făcut cum te-ai priceput mai bine. Ai făcut bine. Haide, acuma.» Era chelnerul iarăşi.

« Vizitiul mneavoastră-i în bucătărie, domnule», a spus el. «Zice că-i important.»

« Vizitiu meu?» a spus Boon. « N-am nici un vizitiu.»

« E Ned», i-am spus, şi o şi pornisem. Pe urmă o pornise şi Everbe, luîndu-i-o înaintea lui Boon. L-am urmat pe chelner spre spate, în bucătărie, Ned sta acolo în picioare, foarte aproape de bucătăreasă, o negresă cît un munte care ştergea farfuriile din lighean. El spunea:

« Dacă de bani te necăjeşti tu, Frumoaso, eu sînt omu care -» şi ne-a văzut şi i-a citit gîndurile lui Boon dintr-o strălulgerare. « Nu vă mai faceţi griji. E-acolo la Possum. Ce-a mai făcut acuma?»

« Ce?» a spus Boon.

« De Otis zice», am spus eu. « L-a găsit Ned.»

« Nu l-am găsit de loc», a spus Ned. « Eu nici nu-l pierdusem. Cîinii lu Moş Possum l-a găsit. L-au suit într-un pom în dosu coteţului acu vreun ceas, pînă s-a dus Lycurgus şi l-a dat jos. N-a vrut să vină cu mine. La drept vorbind, cînd te uiţi la el ai zice că nu mai are de gînd să se ducă nicăieri chiar acuma-acuma. De data asta ce-a mai făcut?» l-am spus. « Aha, e şi ea aici», a spus el. A spus liniştit, «Hi hi». A spus: « Atunci el n-are să mai fie acolo cînd ajung eu îndărăt.»

« Adică ce vrei să spui?» a spus Boon.

« Tu ai mai fi acolo, dac-ai fi în locu lui?» a spus Ned. « El ştie acuma că la vremea asta fata aia s-a trezit şi-a văzut că-i lipseşte dintele. Trebuie c-o cunoaşte destul de bine pe Miss Reba acuma ca să ştie că ea n-o să se liniştească pînă nu pune mîna pe el şi nu-l întoarce cu capu-n jos şi nu-l scutură pînă cade din el dintele ăla de oriunde l-o fi ascuns. l-am spus chiar eu unde vin cu catîru ăsta şi oricine deacolo poate să-i spună la ce oră ajunge trenu şi cît îi trebuie la oricine să ajungă îndărăt pînă acoloşa. Tu ai mai fi acolo dac-ai avea la tine dintele ăla?»

« Mda», a spus Boon. « Şi ce-are de gînd să facă cu el?»

« Dac-ar fi vorba de oricine altcineva decît el», a spus Ned, « aş spune c-ar avea trei şanse să facă cu el: să-l vîndă sau să-l ascundă sau să-l dea cuiva. Da pentru că-i vorba de el, n-are decît două lucruri: să-l vîndă sau să-l ascundă, şi dacă tot e vorba să stea ascuns undeva, atunci mai bine să fi stat la loc în gura fetei, dac-ar fi după el. Aşa că cel mai bun loc în care să vinzi un dinte de aur repede ar fi îndărăt la Memphis. Numai că Memphis e prea departe ca să se ducă pînă acolo pe jos, şi ca să meargă cu trenu (ceea ce l-ar costa bani, bani pe care s-ar putea să-i aibă cu condiţia să fie destul de disperat ca să şi cheltuiască bani de-ai lui) ar trebui să se întoarcă înapoi la Possum, unde s-ar putea să-l vadă cineva. Aşa că al doilea

https://biblioteca-digitala.ro

loc mai bun şi repede să vîndă dintele ăla ar fi la cursa aia de mîine. Dac-ai fi fost tu sau dac-aş fi fost eu, noi am fi pariat dintele ăla pe unu din caii de mîine. Da el nu-i tipu să parieze. Pariu-i prea încet pentru el, ca să nu mai punem la socoteală că-i şi nesigur. Da cursa aia de mîine tot e locu cel mai bun ca să-ncepem să-l căutăm. Păcat numai că n-am ştiut eu de dintele ăsta cîtă vreme eram cu mîna pe el astă seară. Poate că tot aş fi reuşit să-l scot de la el. P-ormă, dac-aş fi fost eu să am un drept asupra lui, cum tot e vorba ca Mr Sam Caldwell să treacă p-aicea cu trenu ăla spre vest mîine la şase-patruzeci, l-aş fi dus la gară şi i l-aş fi dădut lu Mr Sa în mînă şi i-aş fi spus lu Mr Sam să nu-şi mai ia mîna după el pînă trage uşa după el la primu tren care pleacă spre Arkansas mîine.»

« Da poţi să-l mai găseşti mîine?» a spus Everbe. « Eu trebuie musai să-l găsesc. E-un copil doar. Plătesc eu dintele ăla. Îi cumpăr eu lu Minnie altu. Da trebuie să-l găsesc. El o să spună că nu-i la el, că el nici nu l-a văzut în viaţa lui, da-l plătesc eu»

« Sigur», a spus Ned. « Aşa aş spune şi eu dac-aş fi în locu lui. Am să-ncerc. Vin mîine dimineaţă devreme să-l iau pe Lucius, da vă spun că locu cel mai bun e tot la cursa aia de cai de mîine imediat după alergare.» Mie mi-a spus: « Oamenii au şi început să se strîngă lîngă curtea lu Possum, ca şi cum n-ar fi nimica, da vor cu toţii să vadă cine mai e de data asta ăla care-şi închipuie că calu ăla poate s-alerge într-o cursă. Aşa că eu zic că mîine o s-avem lume cu duiumu. Acuma, vezi că s-a făcut tîrziu, aşa că du-te şi caută să dormi niţel, şi eu în vremea asta mă duc cu catîru ăsta îndărăt la Possum să mă culc şi eu. Unde ţi-e ciorapu? Nu l-ai pierdut undeva?»

« E la mine-n buzunar,», i-am spus.

« Vezi să nu-l pierzi», a spus. « Perechea la el e ăla de la stîngu şi ciorapu stîng e cu ghinion dacă nu-i porţi pe amîndoi.» S-a întors, dar nu mai departe decît pînă la bucătăreasa negresă; i-a spus ei acum: « Decît dacă nu mă răzgîndesc şi rămîn în oraş peste noapte. La ce oră dai micu dejun, Frumoaso?»

« Cît mai curînd după ce ţi-ai dus tu fălcile destul de departe de-aici ca să nu-l clămpăneşti tu», a spus bucătăreasa.

« Noapte bună, la toată lumea», a spus Ned. Pe urmă a plecat. Ne-am întors în sala de mese, unde chelnerul, acuma numai în cămaşă şi fără guler şi cravată, i-a adus lui Miss Reba o farfurie cu cotlet de porc şi cartofi prăjiţi şi biscuiţi şi marmeladă cum avusesem şi noi la cină, acum nici caldă nici rece, doar călduţă, în dezabieu, ca şi chelnerul, ai fi putut să spui.

« Ai culcat-o?» a spus Everbe.

« Da», a spus Miss Reba. « Porcul ăla mic -» şi s-a întrerupt şi a spus, « Scuzaţi-mă. Am crezut că am experienţa completă în meseria mea, şi nu m-aş fi gîndit niciodată c-o să văd şi cum se fură un dinte într-o casă pe care o conduc eu. Nu pot să-i sufăr pe-ăştia micii. Sînt ca nişte pui de şarpe. Cu un şarpe mare poţi să te descurci pentru că ştii la ce să te aştepţi. Dar un pui te-a şi muşcat pe la spate pînă s-apuci să-ţi dai seama c-are dinţi. Unde-i cafeaua mea?» Chelnerul i-a adus-o şi s-a îndepărtat. Şi pe urmă chiar şi sufrageria aceea mare plină cu mobilă acoperită cu huse s-a umplut dintr-o dată; era ca şi cum de fiecare dată cînd Boon şi cu Butch intrau amîndoi într-o aceeaşi încăpere totul se înmulţea, se multiplica, nemai lăsînd loc pentru nimic altceva. Mai trecuse — Butch — odată pe la doctor, sau poate că atunci cînd aveai o insignă din acelea de tinichea îi cunoşteai pe toţi cei care nu îndrăzneau să-ţi refuze un pahar de băutură pe gratis. Şi se făcuse tîrziu, şi eu eram obosit mort, numai că el revenise pe capul nostru; şi dintr-o dată am înţeles că pînă atunci el nici nu-şi dăduse drumul cu adevărat şi că de abea de acum încolo aveam să avem de a face cu el, aşa cum sta acolo în picioare la uşă, masiv, cu ochii strălucitori, plin de încredere în el însuşi, arogant şi parcă şi mai roşu la faţă, şi pînă şi insigna hlizîndu-se parcă la noi cu o viaţă a ei proprie pe cămaşa lui pătată

https://biblioteca-digitala.ro

de sudoare, el — Butch — purtînd-o nu ca pe autorizaţia oficială a unicii sale dedicări unui scop, ci aşa cum un cercetaş şi-ar purta insigna de merit: atît ca pe răsplata unică şi din greu cîştigată cît şi ca pe emblema specializării şi absolvirii de dinainte de orice alte feluri de activitate cuprinse sau îmbrăţişate de raza ei mistică de acţiune; şi în clipa aceea Everbe s-a ridicat repede de la locul ei de partea cealaltă a mesei şi aproape că s-a împleticit în propriile ei picioare ca s-o ocolească şi să dea buzna în scaunul de lîngă Miss Reba, la care se uita acuma Butch, spre care se mişca acum, mătăhălos. Şi atunci i-am scăzut un punct lui Boon şi în felul acesta Everbe a ajuns pe locul întîi în ce priveşte necazurile. Tot ce avea Boon cu care să-şi bată capul era Butch; ea îi avea pe amîndoi, şi pe Boon şi pe Butch.

«Ia te uită», a spus Butch, «ce, toată strada Catalpa s-a mutat aicişa la Possum?» Aşa că la început am crezut că e prieten sau cel puţin vreo legătură de afaceri de a lui Miss Reba. Dar dacă era cu adevărat, nu-şi aducea aminte cum o cheamă. Însă pe de altă parte chiar la unsprezece ani vedeam acuma că sînt oameni ca Butch care nu-şi mai aduc aminte de nimeni decît în funcţie de felul în care au imediat nevoie de ei, şi lucrul care-i trebuia lui acum (sau de care în orice caz putea să se folosească) era o altă femeie, şi nici nu-i păsa cine cu condiţia să fi fost mai mult sau mai puţin tînără şi plăcută la înfăţişare. Nu: adevărul e că nici nu-i trebuia o femeie; se întîmplase numai să-i iasă una în cale, aşa ca un leu pe cale să se bată cu un alt leu pentru o antilopă şi decît care nici nu se îndoieşte că-i mai tare (vreau să spun decît leul, nu decît antilopa) tot ar fi un tîmpit dacă n-ar încerca să-şi mai facă rost de încă una, aşa ca să fie, cum s-ar zice, de încă o antilopă dacă s-ar întîmpla să dea peste încă una în drumul lui. Decît că Miss Reba s-a dovedit să nu fi fost antilopă. Ce-i ieşise în cale lui Butch era tot un leu. El a spus: «Asta mai zic şi eu, că Frumuşelu ştie să se folosească de capu lui atîta cît îl are; ce rost mai are ca el şi cu mine să ne-ncăierăm pe-o halcă de carne cînd uite icea alta exact la fel în toate privinţele care importă decît poate că cu oarecare deosebiri la piele.»

«Cine-i ăsta?» a spus Miss Reba către Everbe. «Vreun prieten de-al tău?»

«Nu», a spus Everbe; acum se chircise parcă să sară; dar tot ca o fetiţă prea trupească, prea mare să poată strînge aşa ca pentru salt. «Te rog — ».

«Întocma cum îţi spune» a spus Butch. «Fata asta nu mai are prieteni. Nu mai vrea prieteni. S-a lăsat, s-a lăsat de meserie. Cum terminăm de pierdut cursa asta de cai, se duce nu ştiu unde şi-şi ia servici să spele vasele. Poţi s-o întrebi.»

Miss Reba o privea pe Everbe. «Te rog», a spus Everbe.

«Ce doreşti», l-a întrebat Miss Reba pe Butch.

«Nimica», a spus Butch. «Ap—solut nimic. Eu şi cu Frumuşelu era cît p-aci să ne cam încăierăm adineaori. Da acuma că ţi-ai făcut matale apariţia, totu e cum nici nu se poate mai bine. Pe cinste.» A venit şi-a apucat-o pe Everbe de braţ. «Haide. Trăsura-i afară. Să le lăsăm şi lor loc să învîrtească.»

«Cheamă-l pe director», a spus Miss Reba, cu vocea foarte tare, înspre mine. Nici măcar n-a trebuit să mă mişc din loc; probabil că dacă m-aş fi uitat i-aş fi văzut şi lui o parte din pantaloni de partea cealaltă a uşii. A intrat. «Omul ăsta reprezintă legea aici?» a spus Miss Reba.

«Păi sigur, cu toţi-l cunoaştem pe Butch aicişa, Mrs Binfors», a spus funcţionarul. «Are mai mulţi prieteni în Parsham decît orişicine. La drept vorbind, e din Hardwick; dacă ne luăm după litera legii, noi aici în Parsham n-avem reprezentant al legii; nu sîntem încă destul de mare ca oraş.» Căldura amplă şi puhavă a lui Butch îl îmbrăţişase, îl absorbise pe funcţionarul acela nenorocit aproape înainte ca să fi apucat să intre pe uşă, ca şi cum — el, funcţionarul ar fi căzut în ea cu capul înainte şi ar fi dispărut acolo ca un şoarece într-o bucată încă moale de brînză. Dar acum ochii lui Butch erau chiar reci, duri.

https://biblioteca-digitala.ro

« Poate că asta-i partea proastă cu voi aici», i-a spus funcţionarului. « Poate că din cauza asta voi nu progresaţi, să mergeţi şi voi înainte ; lucru de care aveţi nevoie e ceva mai multă lege.»

« Au, Butch», a spus funcţionarul.

« Vrei să spui că aşa, oricine pofteşte poate să dea buzna aici din stradă şi s-o tragă după el pe oricine din femeile care stau aici în hotel numai pentru că-i place lui cum arată şi s-o împingă în patul lui, aşa ca şi cum aicea hotelul vostru ar fi o casă de toleranţă?» a spus Miss Reba.

« S-o tragă pe cine unde?» a spus Butch. « S-o tragă cu ce? cu-o bancnotă de doi dolari?» Miss Reba s-a ridicat de la locul ei.

« Haide», i-a spus lui Everbe. « E-un tren înapoi la Memphis în noaptea asta. Îl cunosc eu pe proprietarul bombei ăsteia de aici. Am de gînd să stau eu de vorbă cu el mîine dimineaţă »

« Au, Butch», a spus funcţionarul. « Stai niţel, Mrs Binford»

« Tu du-te îndărăt la locu tău acolo în faţă, Virgil», i-a spus Butch funcţionarului. « Nu mai sînt decît patru luni pînă-n noiembrie ; vrun milionar cu doi cîini de vînătoare înregistraţi poate să-şi scoată nasu de la o clipă la alta, şi-atunci n-o să fie nimeni acolo să-i arate unde să se iscălească. Du-te. Noi aicea sîntem cu toţii cei mai buni prieteni.» Funcţionarul s-a dus. « Ei, şi-acuma c-am scăpat şi de ăsta», a spus Butch, şi se întindea iar s-o apuce pe Everbe de braţ.

« Atunci să mă mulţumesc cu dumneata», i-a spus Miss Reba lui Butch. « Hai să mergem noi doi, dumneata şi cu mine, acolo în faţă, sau în orice loc unde putem să stăm niţel de vorbă în particular. Am o vorbă cu dumneata.»

« Despre ce?» a spus Butch. Ea nu i-a răspuns ; se îndrepta deja înspre uşă. « În particular, zici?» a spus Butch. « Da sigur că da ; oricînd s-o întîmpla să nu pot eu să fac faţă la o doamnă frumuşică-n particular, am să-i dau lu Frumuşelu drum liber să intre el.» Au ieşit. Şi acum, din hol n-am mai putut să-i vedem, dincolo de uşa salonului doamnelor, timp de aproape un minut de fapt, poate chiar ceva mai mult, pînă cînd Miss Reba s-a întors, încă mergînd sigură de ea, ţeapănă şi bine făcută şi calmă ; pe urmă Butch o secundă după ea, spunînd, « Aşa, da? Mai vedem noi», Miss Reba venind cu pasul ferm spre locul unde aşteptam noi privindu-l pe Butch cum traversează holul fără se ne mai arunce măcar o privire.

« S-a aranjat?» a spus Everbe.

« Da», a spus Miss Reba. « Şi asta-i valabil şi pentru tine», i-a spus lui Boon. M-a privit pe mine. « O, Isuse», a spus.

« Ce dracu i-ai făcut?» a spus Boon.

« Nimic», a spus ea peste umăr, pentru că se uita la mine. « - credeam că ştiu toate problemele care se pot ivi într-o casă de-astea de toleranţă. Pînă cînd am văzut una cu copii în ea. Tu ai adus unul» - vorbea cu Everbe acum — « care l-a pus pe goană pe patron şi a furat dinţii decapotabili şi şi bere în valoare de paisprezece dolari ; şi ca şi cum asta n-ar fi fost deajuns, Boon Hogganbeck vine şi-aduce şi el unu care mi le-mpinge pe nenorocitele mele de fete în ghiarele sărăciei şi ale respectabilităţii. Eu acuma mă duc la culcare şi voi n-aveţi decît — »

« Haide acuma», a spus Bon. « Ce i-ai spus?»

« Cum se cheamă oraşul ăla al vostru?» a spus Miss Reba.

« Jefferson», a spus Boon.

« Voi ăştia oamenii de oraşe mari, cum ar fi Jefferson şi Memphis, cu ideile voastre de oraş mare, habar n-aveţi la chestiile de lege. Trebuie s-ajungeţi în locuri de-astea mărunte. Ştiu eu ce spun, pentru că eu am crescut într-unul ca ăsta. Aici există un sergent. Ar putea să stea o săptămînă întreagă în Jefferson sau în Memphis şi nici măcar nu l-ai băga în seamă. Dar aici, printre oamenii care l-au ales (majo-

https://biblioteca-digitala.ro

ritatea de doisprezece sau treisprezece care l-au votat şi minoritatea de zece sau unsprezece care nu l-au votat şi care au şi început să le pară rău sau o să înceapă al dracului de curînd să le pară) lui nu-i pasă nici atîtica de şeriful distictual nici de guvernatorul statului nici de preşedintele Statelor Unite toţi trei la un loc într-unul singur. Pentru că el e şi baptist. Vreau să spun e-n primul rînd baptist, şi pe-urmă e omul legii. Cînd poate să fie şi baptist şi omul legii în acelaşi timp, atunci îşi dă drumul să fie. Dar de fiecare dată cînd legea intră într-un conflict acolo unde nimeni n-a poftit-o, legea ştie ce poate să facă şi unde anume să facă aşa ceva. Tot s-a spus de ăia care ştiu cum că bătrînul Faraon pe vremuri se pricepea să conducă statul, şi de-un altul pe vremea Bibliei care se chema Cezar, şi care a făcut şi el ce s-a priceput mai bine. Dar ăştia ar fi trebuit să vie pe-aici prin vizită şi să se uite ce face un sergent în Arkansas sau în Missippi sau în Tennessee.»

«Dar de unde ştii tu cine-i el exact?» a spus Everbe. «De unde-ai ştiut cum sînt organizaţi ăştia aici?»

«E cîte unul din ăştia oriunde te-ai învîrti», a spus Miss Reba. «Nu ţi-am spus c-am copilărit şi eu într-un loc ca ăsta — c-am copilărit acolo cît am fost în stare să rabd? Nici n-am nevoie să ştiu cine-i el exact. Tot ce-am avut nevoie a fost să-i spun porcului ăsta că ştiu bine c-a fost aşa ceva pe-aici. Acuma am să —»

«Da ce i-ai spus?» a spus Boon. «Haide, spune. Vreau să ţin şi eu minte.»

«Nimica-ţi spun», a spus Miss Reba. «Dacă n-aş mai fi-nvăţat pînă acuma cum să mă descurc cu armăsari din ăştia cu insigna într-o mînă şi cu prohabu-n ailaltă aş fi ajuns de demult la azilul de săraci. I-am spus că dacă-i mai văd mutra pe-aici în seara asta, îl trimit pe portarul ăla cu cap de oaie să-l trezească pe sergent şi să-i spună că un adjunct de şerif din Hardwick a venit şi-a înregistrat două tîrfe la hotelul din Parsham. Eu acuma mă duc la culcare şi aţi face mai bine să faceţi acelaşi lucru şi voi. Haide, Corrie, Mi-am pus obrazul pentru virtutea ta jignită pe lîngă funcţionarul ăla, şi acuma trebuie să fii la înălţime, cel puţin atîta vreme cît e el cu ochii pe tine.» Au ieşit. Pe urmă s-a dus şi Boon; poate că se dusese după Butch pînă la uşa din faţă să se asigure că plecase şi trăsura. Pe urmă dintr-o dată Everbe s-a aplecat asupra mea, mare; o fată trupeşe, şoptindu-mi grăbită:

«Nu ţi-ai adus nimic, nu-i aşa? Haine, adică. Eşti tot cu hainele astea de cînd ai plecat de-acasă.»

«Şi ce au hainele astea?» am spus.

«Ţi le spăl eu», a spus ea. «Schimburile tale şi ciorapii, bluza. Haide, scoteţi-le.»

«Dar n-am altele», am spus.

«N-ai nevoie. Acuma te duci la culcare. Pînă te trezeşti mîine, sînt gata. Haide.» Aşa că a aşteptat afară în faţa uşii pînă m-am dezbrăcat şi mi-am împins bluza şi flaneluţa de dedesubt şi ciorapii şi ciorapul de călărie prin deschizătura uşii spre ea şi mi-a spus Noapte bună şi am închis uşa şi m-am băgat în pat; şi tot mai era ceva neterminat, ceva care nu fusese făcut, de care nu ne ocupasem încă: conferinţa de taină dinaintea cursei, punere la cale secretă, întunecată, concentrată, murmurătoare pentru strategia zilei de mîine. Pînă cînd mi-am dat seama că, la drept vorbind, n-avem nici un fel de strategie; n-avem nimic pentru care să punem la cale un plan şi nici cu ce: un cal a cărui proprietate chiar era dubioasă, şi chiar (afară de cazul că Ned însuşi ştia cu adevărat) necunoscută; din al cărui trecut noi ştiam doar că alergase cu perseverenţă exact îndeajuns de repede ca să termine al doilea în urma oricui alt cal în vreo cursă; care trebuia să alerge mîine, exact unde eu în orice caz nu ştiam, împotriva unui cal pe care nimeni dintre noi nu-l văzuse vreodată şi pînă şi a cărui existenţă (cel puţin în ce ne privea pe noi) trebuia s-o luăm pe încredere. Pînă cînd mi-am dat seama că, dintre toate ocupaţiile omeneşti, cursele de cai, şi toate lucrurile legate de ele sau implicate în ele sînt întreprinderile despre

https://biblioteca-digitala.ro

« Hă hă», a spus iar omul: s-au ridicat în picioare. « E, noroc, oricum. S-ar putea ca asta să-l ajute pe calu ăsta la fel de bine ca și greutatea asta mai puțină din spinare». A venit camerista, să-mi aducă mie un pahar cu lapte și cu o farfurie cu biscuiți calzi. Era de fapt Minnie, cu un șorț și o bonețică curate pe care Miss Reba le împrumutase sau le închiriase pentru ea de la hotel ca să dea și ea o mînă de ajutor, cu fața ei răvășită și neiertătoare, însă calmă și liniștită acuma; era limpede că se odihnise, dormise ceva, chiar dacă n-ajunsese încă să ierte pe nimeni. Cei doi străini s-au dus la treaba lor.

« Vedeți?» a spus Miss Reba fără să se adreseze nimănui. « Tot ce mai avem noi nevoie acuma e calul care ne trebuie și un milion de dolari să pariem pe el».

« Ai auzit ce zicea Ned duminică noaptea», a spus Boon. « Mneatale ai fost aia care l-a crezut ce spunea. Adică, care ți-ai pus în gînd să-l crezi. Cu mine a fost altceva. După ce automobilu ăla bătut de Dumnezeu a dispărut și tot ce ne-a mai rămas a fost calu ăsta, a trebuit să-l cred și eu».

« Bine bine,» a spus Miss Reba. « Ține-ți firea».

« Și nici tu n-ai de ce să-ți mai faci griji», mi-a spus Boon mie. « Ea s-a dus pînă la gară în caz că cîinii ăia l-ar mai fi prins az-noapte și l-ar fi adus Ned la tren. Sau cel puțin așa zicea—»

« L-a găsit Ned?» am spus eu.

« Ț», a spus Boon. « Ned e-n bucătărie acuma. Poți să-l întrebi — sau cel puțin așa a spus. Da. Așa că mai bine poate tot ar trebui să-și faci ceva griji. Miss Reba te-a scăpat de ăla cu steaua de tinichea, dar ălălalt — cum dracu-l cheamă: Caldwell — era pe tren azi-dimineață».

« Acum despre ce dracu' mai trăncăniți acolo?» a spus Miss Reba.

« Nimica», a spus Boon. « Nici nu mai am despre ce să mai vorbesc acum. M-am lăsat de meserie. Lucius e ăla care-i are pe-ăla cu steaua de tinichea și pe-ălălalt cu șapca de pullman ca rivali acuma». Dar eu mă și ridicasem de la locul meu pentru că acuma știam unde era ea.

« Asta-i tot ce mănînci acuma dimineață?» a spus Miss Reba.

« Lasă-l în pace, a spus Boon. « E-ndrăgostit ». Am străbătut repede holul. Poate că Ned ar fi avut dreptate, și tot ce-aveai nevoie pentru o cursă de cai erau doi cai care să aibe timp să alerge în alergarea asta, la mai puțin de zece mile departe unul de altul, și aerul însuși atunci ar fi răspîndit el singur știrea despre asta. Deși nu chiar atît de departe pînă în salonul pentru doamne încă. Așa că poate ce vrusesem eu să spun atunci cînd spusesem că plînsul o prindea pe Everbe era că era destul de trupeșe ca să poată să plîngă cît de mult i s-ar fi părut ei că trebuie, și încă să mai rămîie loc pentru o grămadă de lacrimi să se usuce fără să-i lase urme pe obraji.Ședea singură în salonul pentru doamne și plîngea iarăși, a treia oară— nu; a patra oară, numărînd de două ori pentru noaptea de duminică. Pînă cînd m-am întrebat de ce. Adică, nimeni n-o silise să vină cu noi și ar fi putut să se fi întors la Memphis cu oricare din trenurile care treceau pe aici. Și totuși era aici, trebuie să era acolo unde vroia ea să fie. Și totuși asta era a doua oară cînd plînsese de cînd ajunsesem la Parsham. Vreau să spun, oricine cu atîtea lacrimi suplimentare la dispoziție cîte avea ea, încă n-avea destul de multe să le mai risipească pe Otis. Așa că am spus,

« Lasă, că e-n regulă cu el. Îl găsește Ned astăzi. Mulțumesc foarte mult că mi-ai spălat rufele. Unde-i Mr Sam? Credeam c-avea să vie cu trenul ăsta».

« A trebuit să ia trenul mai departe pînă la Memphis și să-și scoată uniforma» a spus ea. « Nu poate să meargă la o cursă de cai cu ea. Vine cu mărfarul de prînz. Nu-mi găsesc de loc batista».

https://biblioteca-digitala.ro

l-am găsit-o eu. « Poate c-ar fi bine că te speli niţel pe faţă », am spus. « Cînd îl găseşte Ned, îi scoate el dintele».

« Nu-i vorba de dinte», a spus ea- « Îi cumpăr eu lui Minnie alt dinte. E că... N-a avut niciodată noroc. E... Tu i-ai promis lui mămica ta şi că nici n-ai să iei lucrurile altuia?»

« Nu trebuie să-i promiţi nimănui aşa ceva», am spus. « Nu se face să iei aşa lucrurile».

« Dar i-ai fi promis, dacă ţi-ar fi cerut ea?»

« Nu mi-ar cere aşa ceva», am spus. « Nu se face să iei lucrurile aşa».

« Da», a spus ea. A spus: « N-am să mai rămîn la Memphis. Am stat de vorbă cu Sam azi dimineaţă la gară şi el zice că-i o idee bună. Poate să-mi găsească el o slujbă la Chattanooga sau undeva. Dar tu ai să fii tot la Jefferson, aşa că poate că aş putea să-ţi scriu o carte poştală unde sînt, şi pe urmă poate că dacă ai tu o idee că — ».

« Da», am spus. « Am să-ţi scriu. Haide acuma. Sînt încă la micul dejun cu toţii».

« Da' e ceva cu mine care tu nu-l ştii încă. Nici măcar n-ai putea să ghiceşti».

« Ştiu», am spus. « E că e Everbe Corinthia. Eu aşa-ţi spun de două sau trei zile de acuma. E adevărat. Otis mi-a spus. Dar n-am să-i spun nimănui. Dar nu înţeleg de ce».

« De ce? Un nume bătrînesc, de la ţară ca ăsta? Poţi să-ţi închipui pe cineva la Reba să zică, Trimiteţi-o încoace pe Everbe Corinthia? Li s-ar face ruşine. Ar muri de rîs. Aşa că m-am gîndit să mi-l schimb în Yvonne sau Billie sau Ken. Dar Reba a spus că e bine şi Corrie».

« Prostii », am spus.

« Vrei să spui, că n-are nimic? Spune-mi tu aşa». l-am spus. Stătea s-asculte. Pe urmă a continuat să asculte, exact aşa cum aştepţi ecoul. « Aşa are să fie de acuma».

« Atunci vino şi mânîncă şi tu ceva acuma de dimineaţă», am spus. « Pe mine m-aşteaptă Ned şi trebuie să mă duc.» Însă a venit Boon întîi.

« Sînt prea mulţi acolo », a spus. « Poate că n-ar fi trebuit să-i fi spus lu prostu ăla c-ai să-l călăreşti tu azi. » S-a uitat la mine. « Poate că nici n-ar fi trebuit să te las să pleci din Jefferson». Era o uşiţă în spatele unei draperii în fundul încăperii. « Haide», a spus. Acolo era alt coridor. Pe urmă am intrat în bucătărie. Bucătăreasa cea enormă era tot în faţa ligheanului. Ned şedea la masă, terminîndu-şi micul dejun, dar mai ales spunînd,

« Cînd eu le fac curte la femei, să ştii că nu-i numai vorbe goale. Femeile alea pot să-şi şi cumpere cîte ceva cu vorbele astea —» şi s-a oprit şi s-a ridicat îndată în picioare; mi-a spus mie: « Eşti gata? E vremea ca tu şi cu mine să ne întoarcem la ţară. Pe-aicea prea sînt mulţi oameni. Dacă toţi ăştia-ar avea bani şi i-ar paria aicea, şi dacă calu pe care-ar paria ei ar fi calu greşit, şi dacă noi am avea banii să ţinem pariu şi-am şti şi care-i calu ăl bun cu care să ţinem pariu, atunci n-am lua numai automobilu cu noi îndărăt la Jefferson la noapte; am lua cu noi şi tot Possumu că poate aşa-l mai îmblînzim la dispoziţie pe Patronu Priest. Că el n-a mai avut niciodată pînă acuma un oraş în proprietatea lui, şi-aşa că poate-o să-i placă să aibe acuma».

« Stai», a spus Boon. « Nu trebuie să ne facem un plan?»

« Singuru care are nevoie de plan este Fulger», a spus Ned. « Şi singuru plan de care are el nevoie este planu să se-aşeze în frunte şi să stea primu în cursă pînă cînd îi spune cineva să se oprească Da cam ştiu eu ce vrei să spui. O să trebuiască să alergăm pe pista de la colonelu Linscomb. Prima alergare e la ora două. Şi pista

https://biblioteca-digitala.ro

aia-i la patru mile de-aici. Eu şi cu Fulger şi cu Lucius trebuie să fim acolo cam cu vreo două minute înainte de începe. Matale e mai bine să ajungi acolo mai înainte. Mai bine să pleci de-aicea cum se dă jos Mr. Sam din trenu ăla de marfă. Pentru că ăsta e acuma planu matale şi-al lui: s-ajungeţi la locu unde se ţine cursa la timp ca să pariaţi banii, şi să şi aveţi ceva bani să pariaţi cînd ajungeţi acolo».

« Stai niţel», a spus Boon. « Ce-i cu automobilu? La ce dracu ne mai ajută banii dacă ne-ntoarcem acasă fără —»

« Nu-ţi mai face matale griji cu automobilu ăla», a spus Ned. « Nu ţi-am spus că băieţii ăia trebuie şi ei s-ajungă acasă nu mai tîrziu decît tot în noaptea asta?»

« Ce băieţi?» a spus Boon.

« Da, domle», a spus Ned. « Ce-i întotdeauna rău cu binele e mai binele; asta e. » A intrat Minnie cu o tavă cu farfurii murdare — aceeaşi mască calmă cafenie tragică, înfometată şi neconsolată. « Haide», i-a spus Ned, « la mai arătă-ne surîsu ăla al tău aşa ca să am măsura să-ţi potrivesc dintele ăla la loc cînd ţi-l aduc înapoi diseară».

« Să nu faci aşa ceva, fetico», a spus bucătăreasa cea grasă. « Poate că dulcegăriile astea de Missippi or avea ele trecere acolo de unde vin, însă nu fac nici două parale aici în Tennessee. Nu-n bucătăria asta, oricum».

« Da stai niţel», a spus Boon.

« Matale aşteaptă-l pe Mr Sam», a spus Ned. « O să-ţi spună el. De fapt, în timp ce eu şi cu Lucius cîştigăm cursa aia, poate că mneatale şi cu Mr Sam o să căscaţi ochii pe-acolo să-l găsiţi printre toţi oamenii ăia pe piciu ăla şi cu dintele.» De data asta avea trăsurica lui Moş Parsham, şi cu unul dintre catîri. Şi avusese dreptate: cătunul acela micuţ se schimbase la faţă peste noapte. Nu că ar fi fost atîţia oameni la vedere, mult mai mulţi decît ieri. Era ceva în aerul însuşi din jur — un fel de entuziasm, aproape; pentru prima dată mi-am dat seama cu adevărat că aveam să călăresc un cal într-o întrecere înainte de a fi trecut multe ceasuri, şi-mi simţeam dintr-o dată saliva, pe neaşteptate şi iute parcă pe limbă.

« Dar parcă te-am auzit spunînd azi-noapte că Otis avea să fie plecat cînd te-ntorci tu din oraş», am spus.

« Şi chiar plecase», a spus Ned. « Da nu prea departe. Nici n-avea unde să se ducă. Cîinii au tot lătrat de vreo două ori peste noapte înspre şopron; cîinii ăia au prins şi ei silă de el, la fel ca şi oamenii. Eu cred că cum am plecat eu azi dimineaţă, a apărut şi el să-şi mănînce micu dejun.»

« Da' dacă apucă şi vinde dintele pînă-l prindem noi?»

« Am aranjat eu asta», a spus Ned. « N-are să-l vîndă. N-o să găsească pe nimeni să i-l cumpere. Dacă nu vine să mănînce acuma dimineaţă, Lycurgus scoate cîinii şi-l caută cu ei şi-l suie iar în copac, şi-i şi spune că eu cînd m-am întors aseară de la Parsham, am spus că e unu în Memphis care i-a şi oferit fetei douăşopt de dolari pe dintele ăla, bani peşin. Aşa ceva el o să creadă. Dac-aş fi zis o sută de dolari, sau chiar cincizeci, n-ar fi crezut. Da o cifră aşa nerotunjită, cum ar fi douăşopt de dolari o s-o creadă, mai ales pentru c-o să zică că nu-i destul; că omu ăsta din Memphis caută s-o strîngă cu uşa pe Minnie. Şi cînd o-ncerca să-l vîndă el la curse în după masa asta, nimeni n-o să-i dea nici măcar atîta, aşa că nu-i mai rămîne nimic de făcut decît să se întoarcă îndărăt la Memphis cu el. Aşa că nu-ţi mai bate capu cu dintele ăla şi bateţi-l mai bine cu cursa asta de după masă. Cu ultimele două curse, adică. Pe prima trebuie oricum s-o pierdem, aşa că nu face să-ţi mai baţi capu nici cu ea —»

« Ce?» am spus. « De ce?»

« De ce nu? » a spus Ned. « Noi n-avem nevoie să cîştigăm decît două din ele.»

« Dar de ce s-o pierdem pe prima? De ce să n-o cîştigăm pe aia, aşa ca s-avem cît mai multe şanse putem —» El a mîncat înainte, poate vreo jumătate de minut.

https://biblioteca-digitala.ro

« Partea proastă cu cursa asta e că-s prea multe lucruri diferite încurcate în ea.»

« Prea multe ce?» am spus.

« Prea multe din orice», a spus el. « Prea mulți tipi. Da mai ales prea multe curse. Dac-ar fi fost numai una singură, o singură alergare, undeva într-un loc ascuns și să nu fie nimeni în juru nostru decît eu și cu tine și cu Fulger și cu calu ălălalt și cu ăla care trebuie să călărească pe el, totu-ar fi fost în regulă. Pentru c-am văzut de ieri că Fulger poate foarte bine s-alerge într-o singură cursă. Numai că chestia e, că trebuie s-alerge trei.»

« Dar pe cătîrul ăla-l făceai s-alerge de oride cîte ori vroiai», am spus.

« Calu ăsta nu-i catîru ăla», a spus Ned. « Nici un cal fătat de-o iapă nu-i ca catîru ăla. Și nici vreun alt catîr. Și calu ăsta de care trebuie să depindem noi acuma n-are nici măcar atîta cap cît au alți cai. Așa că vezi și tu-n ce-ncurcătură sîntem. Știm că eu pot să-l fac să alerge odată și sperăm c-aș putea să-l fac s-alerge de două ori. Da atîta tot. Sperăm și noi numai. Așa că putem să riscăm data aia cînd *știm* că pot să-l fac să fugă cum trebuie, pînă cînd nu mai avem încotro. Așa că cel mai mult ce putem face, e numai de două ori. Și cum tot trebuie să pierdem una, n-are importanță care, mai bine s-o pierdem pe-aia de la care poate tot mai învățăm ceva care să ne folosească data următoare. Și asta trebuie să fie prima.»

« Dar i-ai spus asta lui Boon? ca să nu —»

« Lasă-l mai bine să piardă la prima cursă, cu condiția să nu pună pe ea toți banii pe care-i scotocesc doamnele astea ca să parieze. Lucru care, după cum am văzut-o eu pe Miss Reba, n-o să se întîmple oricum. Asta de-abea o să aranjez cotele mai bine la cursele următoare. Și p-ormă, putem să-i spunem tot ce-are el nevoie să știe, cînd o fi timpu. Așa că tu mai bine —»

« Nu-i vorba numai de asta», am spus. « Ziceam de automo—»

« Nu ți-am spus că am eu grijă de asta?» a spus el. « Nu-ți mai face tu griji. Adică nu zic să nu-ți faci griji despre cursă, că despre asta oricum trebuie să-ți faci. Da nu te mai necăji cu gîndu că cine-o să cîștige. Ține minte numai ce te-a învățat Fulger ieri cum să-l călărești. Asta-i tot ce trebuie să faci tu. Mă îngrijesc eu de tot restu. Ciorapu-l ai, nu?»

« Da», am spus. Numai că acum nu ne întoarcem acasă la Moș Parsham; nici măcar nu ne mai îndreptăm în direcția aceea acuma.

« Avem și noi grajdu nostru particular pentru cursa asta», a spus Ned. « E-un cot al pîrîului într-o rîpă care-i proprietatea unuia din enoriașii din Possum, și-acolo putem să stăm la numai un sfert de milă de locu cursei fără să ne știe nimeni și să se țină de capu nostru cînd n-avem noi nevoie de ei. Lycurgus și cu Moș Possum s-au și dus acolo cu Fulger imediat după micu dejun.»

« Dar pista de cursă», am spus. Bine înțeles, cursa trebuie să se desfășoare pe o pistă. Nici nu mă gîndisem la asta pînă atunci. Dacă-mi trecuse lucrul acesta prin cap, cred că-mi închipuisem doar c-avea să vină cineva să împingă sau să mîne calul celălalt, și c-o să alergăm cursa acolo, la Moș Parsham.

« Tocmai», a spus Ned. « O pistă de curse în toată regulă, ca una de-adevăratelea, decît că n-are decît juma de milă și n-are chioșcuri și galantare cu whiskey și bere așa cum ar trebui să fie la orice cursă de cai. E acolo pe pajiștea colonelului Linscomb, care e proprietaru la calu ălălalt. Eu și cu Lycurgus am fost să ne uităm azi-noapte. Adică, la pistă, nu la cal. Calu nu l-am văzut încă. Da avem o șansă să ne uităm la el azi, cel puțin la un capăt din el. Numai că ce trebuie să facem noi e un plan în așa fel ca calu ăla să-și petreacă timpu-n în ultima jumătate din ultimele două curse uitîndu-se la capătu dinspre spate a lu Fulger. Așa că eu acuma am nevoie să stau nițel de vorbă cu băiatu care are să-l călărească, calu ăla. E-un băiat negru,

https://biblioteca-digitala.ro

Lycurgus îl ştie. Vreau să stau de vorbă cu el în aşa el că nici să nu-şi dea seama c-am stat de vorbă cu el pînă după aia. »

« Da», am spus. « Cum?»

« Să-ajungem noi acolo întîi», a spus Ned. Am mers mai departe; pentru mine era un ţinut necunoscut, evident. Era limpede că acuma intrasem în plantaţia colonelului Linscomb, sau în orice caz în plantaţia cuiva — cîmpuri mari, îngrijite, cu bumbac şi grîu răsărit, şi pajişti cu garduri solide şi colibele arendaşilor şi depozite de bumbac ici şi colo; şi pe urmă am început să văd şoproanele şi grajdurile şi, într-adevăr, am văzut şi ovalul bine întreţinut, alb, al unei piste de alergări de cai; noi — Ned — întorcîndu-ne acum pe un drum bătătorit într-un grup de copaci; şi acolo, izolat şi sigur de el, chiar tainic ai fi putut spune, dacă vrei : un pîlc de mesteceni în jurul unui izvor, Fulger stînd acolo cu Lycurgus lîngă el, ţesălat şi cu părul lucios, strălucitor parcă în lumina bălţată şi catîrul celălalt priponit undeva în fund şi Moş Parsham, dramatic în contrastele lui de alb şi negru, imperial aproape, princiar şi solemn în demnitatea vîrstei care-i adusese solvabilitate şi tihnă, aşezat pe şaua pe care Lycurgus o sprijinise de un copac ca un fel de jeţ pentru el, cu toţii aşteptîndu-ne pe noi. Şi pe urmă, în clipa următoare am ştiut ce nu era în regulă: cu toţii mă aşteptau pe mine. Şi atunci a fost cu adevărat momentul cînd — Fulger şi cu mine stînd în (ca să nu mai spunem că şi respirînd în) acelaşi aer la mai puţin de o mie de paşi de pista de alergare şi la mai puţin de o zecime din cifra asta în minute pînă la cursă însăşi — cînd mi-am dat seama în fapt nu numai că soarta lui Fulger şi a mea erau acum una şi aceeaşi, dar că noi doi duceam pe umerii noştrii şi soarta restului dintre noi, în orice caz a lui Boon şi a lui Ned, pentru că de noi depindeau condiţiile în care ei doi aveau să poată să se întoarcă acasă, sau chiar dacă aveau să se poată întoarce acasă — o condiţie mistică pe care un băieţaş de numai unsprezece ani n-ar fi trebuit să fie chemat să şi-o asume. Şi poate că din cauza aceasta n-am remarcat nimic; sau în orice caz mi-a scăpat ceea ce am văzut: doar că Lycurgus i-a dat în mîna lui Moş Possum capătul căpăstrului lui Fulger şi a venit şi a luat de căpăstru cătîrul nostru şi Ned a spus, « I-ai transmis mesaju meu aşa cum ţi-am spus?» şi Lycurgus a spus, Da vă rog, şi Ned mi-a spus mie, « De ce nu te duci să-l iei tu pe Fulger de la Moş Possum ca să nu trebuiască să se scoale el de jos?» şi eu m-am dus, lăsîndu-i pe Ned şi pe Lycurgus foarte aproape unul de altul, lîngă trăsurica cu care venisem; şi n-a trecut mult pînă a venit şi Ned unde eram noi acuma, lăsîndu-l pe Lycurgus să deshame catîrul de la trăsurică şi să şteargă urmele şi să-l lege pe catîr lîngă perechea lui şi să vină şi el spre noi, aici unde Ned se lăsase şi el pe vine alături de Moş Parsham. A spus: « Mai spune-ne încă o dată despre cursele alea două de astă iarnă. Ziceai că nu s-a întîmplat nimic. Ce fel, nimic?»

« A», a spus Moş Parsham. « A fost o cursă în trei timpi tot aşa ca asta de acuma, numai că nici n-au alergat decît două din ele. Cînd le-au terminat pe-astea două nu mai era nici o nevoie s-o mai alerge şi pe-a treia. Sau poate că cineva o fi fost prea obosit.»

« Obosit să tot bage mîna în buzunaru de la spate, poate», a spus Ned.

« Poate şi asta», a spus Moş Parsham. « Prima dată calul vostru a pornit prea devreme, şi-a doua oară a alergat prea tîrziu. Sau poate c-au umblat ei cu biciul prea repede prima dată şi prea încet data ailaltă. Oricum, la prima şfichiuire calul vostru a şi ţîşnit în faţă, o lungime bună, şi-a rămas aşa, la distanţa asta, tot primul ocol, chiar după ce nu l-a mai bătut, aşa cum face cîteodată calul sau chiar şi omul: primeşte şi el bătaie ce primeşte şi după asta nici n-o mai simte mai mult decît dac-ai scuipa peste el. Şi pe urmă au intrat în ocolul din urmă spre venire şi atunci parc-ar fi fost că în clipa aia calul ăsta al vostru a văzut pista goală în faţa lui şi şi-ar fi zis,

https://biblioteca-digitala.ro

Uite, nu-i politicos ce fac eu; eu sînt doar un străin aici, și a lăsat-o mai încet, doar atît cît să-și lase botul pe genunchiul băiatului care călărea calul colonelului Linscomb și s-a păstrat în pasul ăsta pînă cînd i-a spus cineva că-i timpul să se oprească. Și data următoare, calul vostru a pornit-o ca și cum s-ar fi gîndit că încă nu s-a terminat prima cursă, tot așa cu botul chiar lîngă genunchiul băiatului de la colonelul Linscomb, politicos de tot și bine crescut, și tot așa pînă la ultimul cot în ultimul ocol, cînd băiatul ăla din Memphis i-a ars prima lovitură cu biciul, dar nu deajuns de tîrziu de data asta, pentru că acuma săritura aia înainte pe care-a făcut-o i-a arătat doar că are numai pista goală în fața lui».

« Da nu prea tîrziu ca să nu-l sperie pe McWillie», a spus Lycurgus.

« Să-l sperie cît de tare?» a spus Ned.

« Destul de tare», a spus Lycurgus. Ned sta acolo pe vine. Trebuie că dormise ceva noaptea trecută, chiar și cu cîinii care-l mai suiau cînd și cînd pe Otis prin pomi. Dar tot nu părea să fi dormit cine știe ce.

« Bine», mi-a spus mie. « Tu și cu Lycurgus luați-o încetișor la plimbare spre grajdurile alea. Nu faceți nimica decît să vreți să vă uitați cum se și cuvine la calu cu care vă luați la-ntrecere astăzi după masă. Pentru restu trebii, lasă-l pe Lycurgus să vorbească numai el, și să nu te uiți înapoi cînd plecați.» Nici măcar nu l-am întrebat de ce. Tot nu mi-ar fi spus. Nu era departe: pe lîngă pista curată, lungă de o jumătate de milă cu scîndurile balustradei văruite că-ți era mai mare dragul și mai încolo spre hambare, grajdul care dacă vărul Zack ar fi avut și el unul la fel, verișoara Louisa probabil că i-ar fi obligat pe toți să stea în el toată viața. Nu se vedea țipenie. Nu știu la ce mă așteptasem: poate tot amatori din ăștia de curse, în salopete și fără cravate, care să stea pe vine și să mestece tutun pe lîngă pereți, așa cum îi văzusem în sala de mese azi dimineață. Poate că era încă prea devreme: și, acuma înțelesesem, tocmai din cauza asta ne trimisese și Ned pe noi; înaintînd — Lycurgus — alene prin încăperea care — grajdul — era tot atît de mare cît și grajdul nostru menit-unui-mic-profit acasă la Jefferson și mult mai curat — cu o cameră pentru hamuri pe de o parte și ceea ce trebuie să fi fost un oficiu de partea cealaltă, întocmai ca la noi; un rîndaș negru care curăța o boxă în fund și un tinerel care, ca statură, vîrstă și culoare, ar fi putut fi fratele geamăn al lui Lycurgus, tolănit pe o grămadă de fîn lîngă un perete, care i-a spus lui Lycurgus: « Ce mă biatule. Cauți vrun cal?»

« Salut, băiețaș», a spus Lycurgus. « Caut doi. Ziceam că poate o fi aicea și-ălălaltu.»

« Ce, n-a venit încă Mr van Tosch?»

« Nici nu vine deloc», a spus Lycurgus. « Sînt alții care-l aleargă pe Coppermine de data asta. Niște albi care-i cheamă Mr Boon Hogganbeck. Băiatu ăsta alb îl călărește. Asta-i McWillie», mi-a spus mie. McWillie s-a uitat la mine un moment. Pe urmă s-a dus în spate la ușa spre oficiu, a deschis-o și a spus ceva înăuntru și s-a dat laoparte cînd a ieșit un bărbat alb (« Ăsta-i antrenoru» a murmurat Lycurgus. « —L cheamă Mr Walter») și a spus.

« Neața, Lycurgus- Pe unde-l țineți ascuns pe calu-ăla? N-o să ne trageți clapa cumva, ă?»

« Nu, vă rog», a spus Lycurgus. « probabil că n-a ajuns încă de la oraș. Ziceam că poate l-or fi trimis direct aicea. Așa c-am venit să vedem.»

« Ați venit pe jos tot drumul de la Possum pînă aici?»

« Nu vă rog», a spus Lycurgus. « Am avut cătîrii.»

« Și-unde i-ați priponit? Nu-i văd nicăieri. Poate că i-ați dat și pe ei cu vopseaua aia invizibilă cu care-ați dat și calul cînd l-ați dat jos din vagonul de marfă ieri dimineață?»

https://biblioteca-digitala.ro

« Nu vă rog», a spus Lycurgus. « Am venit cu ei pînă la pajişte şi i-am lăsat acolo liberi. Restu drumului am venit pe jos.»

« Mda. E, da' ziceaţi c-aţi venit să vedeţi un cal, aşa că uite, să nu spuneţi c-aţi făcut drumul de geaba. Scoate-l afară, McWillie, să-l vadă şi ei.»

« Să-l vedeţi şi voi la faţă, ca să mai schimbaţi», a spus McWillie. « Tipii cu Coppermine l-au tot văzut pe Akron dinspre coadă toată iarna, da nimeni nu l-a văzut încă cum arată din faţă.»

« Atunci, măcar băiatul ăsta să-nceapă şi el să vadă cam cum arată din faţă. Cum te cheamă, fiule?» l-am spus. « Nu eşti de pe-aici de pe la noi.»

« Nu, domnule. Jefferson, Mississippi.»

« A venit cu Mr Hogganbeck care-l aleargă pe Coppermine acuma» a spus Lycurgus.

« A», a spus Mr Walter. « Mr Hogganbeck l-a cumpărat?»

« Eu nu ştiu, vă rog», a spus Lycurgus. « Mr Hogganbeck l-a pus în cursa asta.» McWillie a scos calul; el şi cu Mr Walter au dat jos pătura de pe el. Era negru, mai mare decît Fulger, dar foarte nervos; cînd a ieşit la lumină i se vedea albul ochilor; de fiecare dată cînd se mişca cineva sau se vorbea lîngă el îşi dădea urechile pe spate şi-şi ridica unul din picioarele dinapoi ca şi cum ar fi stat gata să izbucnească cu el, şi Mr Walter şi McWillie îi vorbeau, îi murmurau dar amîndoi fără să-l slăbească din ochi.

« Bine», a spus Mr Walter. « Dă-i de băut şi pe urmă du-l la loc.» L-am urmat spre ieşirea din grajd. « Nu vă pierdeţi cu firea, acuma că l-ai văzut», a spus. « În fond, nu-i decît o întrecere între doi cai.»

« Da, vă rog», a spus Lycurgus. « Aşa-i zicala. Vă mulţumim foarte mult că ni l-aţi arătat.»

« Vă mulţumesc, domnule», am spus eu.

« La revedere», a spus Mr Walter. « Nu mai lăsaţi catîrii ăia să v-aştepte. Ne vedem după masă.»

« Nu, domnule», a spus Lycurgus.

« Da, domnule», am spus eu. Ne-am depărtat, pe lîngă grajduri şi iarăşi pe lîngă pistă.

« Ţine minte ce ne-a spus domnu McCaslin», a spus Lycurgus.

« Domnu McCaslin?» am spus. « A, da», am spus. N-am mai întrebat Ce? nici de data asta. Cred că la vremea asta ştiam. Sau poate că nu vroiam să cred că ştiam; nu vroiam să cred însă nici că numai la unsprezece ani ai fi putut face progrese atît de mari în pierderea obosită a iluziilor: poate că dacă aş fi întrebat Ce? ar fi fost o recunoaştere că aş fi făcut asemenea progrese. « Calul ăsta are ceva», am spus.

« E speriat», a spus Lycurgus. « Aşa zicea şi Mr McCaslin azi noapte.»

« Azi noapte?» am spus. « Credeam c-aţi venit numai să vedeţi pista.»

« Ce nevoie avea să se uite la pistă?» a spus Lycurgus. « Pista asta n-o ia în nici un caz din loc de-aicea. A venit să vadă calu.»

« Pe întuneric?» am spus. « N-au paznic de noapte şi nu-şi ţin grajdu-ncuiat sau ce?»

« Cînd Mr McCaslin îşi pune-n gînd ceva, îl şi face», a spus Lycurgus. « Încă n-ai văzut?» Aşa că nu ne-am — nu m-am — uitat înapoi, Ne-am dus direct la sanctuarul nostru, unde Fulger — adică Coppermine — şi cei doi catîri zvîcneau din picioare şi din cozi în umbra bălţată şi Ned şedea chircit alături de şaua lui Moş Parsham şi un alt bărbat şedea şi el pe vine de cealaltă parte a izvorului — un alt negru; aproape că-l ştiam, îl ştiusem, îl văzusem, sau ceva — chiar înainte să fi spus Ned ceva.

https://biblioteca-digitala.ro

« E Bobo», a spus el. Şi atunci totul s-a lămurit. Era şi el un Beauchamp, Bobo Beauchamp, vărul lui Lucas — Lucas Quintus Carothers McCaslin Beauchamp, despre care Bunica, a cărei mamă i-l descrisese pe bătrînul Lucius, spunea că arăta (şi se şi purta întocmai; tot atît de arogant, tot atît de încăpăţînat, tot atît de intolerant) exact ca şi el afară de culoarea pielei. Bobo era şi el un copil Beauchamp fără mamă pe care-l crescuse Mătuşa Tennie pînă cînd chemarea lumii largi se dovedise mai puternică şi-l făcuse să plece la Memphis acum trei ani. « Bobo a lucrat pentru omu care a fost stăpînu lu Fulger», a spus Ned. « A venit să-l vadă la cursă.» Pentru că acum totul era în regulă: singurul lucru care ne mai — mă mai — necăjise — Bobo trebuia să ştie unde era automobilul. De fapt, s-ar fi putut chiar să fie la el. Însă sigur că nu era chiar aşa pentru că în cazul acesta Boon şi cu Ned i l-ar fi luat pur şi simplu — pînă în momentul în care mi-am dat seama că motivul pentru care îmi spusesem că sigur că nu era chiar aşa era faptul că nu vroiam eu să fi fost aşa; dacă am fi putut avea automobilul înapoi doar spunîndu-i lui Bobo să se ducă şi să-l aducă şi să se şi grăbească aducîndu-l, atunci ce mai făceam noi aici? de ce ne-am mai fi dat toată osteneala şi ne-am mai fi făcut toate grijile astea? camuflîndu-l pe Fulger şi punînd la cale toată mascarada aceea ca să-l ducem la miezul nopţii prin periferiile Memphisului pînă la gară; folosind fără milă o combinaţie de influenţe femeieşti şi de nepotisme ca să scoatem un vagon de marfă din sistemul feroviar spre a-l duce pe el la Parsham; ca să nu mai vorbim de tot restul: să trebuiască să-i facem faţă lui Butch, dintele lui Minnie, să invadăm şi să-i întoarcem pe dos casa lui Moş Parsham, şi lipsa de somn şi (da) dorul de acasă şi (tot eu şi aici) fără cel puţin un rînd de schimburi; şi toată osteneala şi toate combinaţiile şi şmecheriile ca să alergăm într-o cursă de cai cu un cal care nu era al nostru, ca să recîştigăm un automobil cu care în primul rînd nici n-ar fi trebuit să fi avut de a face, cînd tot ce-am fi avut de făcut ca să recîştigăm automobilul ar fi fost să trimitem pe unul din negri casei să-l aducă. Înţelegi ce vreau să spun? dacă rezultatul favorabil al cursei de după masă n-ar fi constituit cu adevărat pivotul; dacă Fulger şi cu mine n-am fi fost ultima barieră de desnădejde între Boon şi Ned şi mînia Bunicului, chiar dacă nu şi a poliţiei chemate de el; dacă fără a cîştiga cursa, sau chiar fără să fi trebuit să alergăm în ea Ned şi cu Boon ar fi putut să se întoarcă la Jefferson (care era singurul cămin al lui pe care şi-l ştia Ned, şi singurul mediu în care Boon ar fi putut supravieţui) ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, ca să-şi continue viaţa acolo ca şi cum nici n-ar fi lipsit din oraş, atunci ar fi însemnat că noi cu toţii n-am fi făcut decît să intrăm într-o joacă de copii, cam cum ar fi fost de-a hoţii şi vardiştii. Însă Bobo ar fi putut să ştie unde era automobilul; aşa ceva ar fi intrat în limitele situaţiei, ar fi fost de conceput, şi chiar ar fi intrat în jocul cinstit; şi Bobo era unul dintre noi. I-am spus asta şi lui Ned. « Parcă ţi-am spus să nu-ţi mai baţi capu cu automobilu ăla», a spus. « Nu ţi-am promis c-am să mă-ngrijesc eu de asta cînd o fi timpu? Ai o grămadă de lucruri pe cap şi-aşa; ai o cursă de cai. Nu-ţi ajunge asta să-ţi ţină de urît?» I-a spus lui Lycurgus: « Gata?» '

« Eu aşa zic», a spus Lycurgus. « Nu ne-am uitat îndărăt să vedem.»

« Atunci poate că da», a spus Ned. Însă Bobo şi plecase. Nici nu l-am auzit nici nu l-am văzut; pur şi simplu nu mai era. « Adu crăticioara», i-a spus Ned lui Lycurgus. « Acuma ar fi vremea să mîncăm şi noi cîte ceva cît mai e linişte şi nu-i lume pe-aici.» Lycurgus a adus-o — o crăticioară de tablă cu un şervet curat deasupra, şi înăuntru cu bucăţi de pîine de porumb cu carne prăjită între ele; mai era o găleţică cu zer de lapte pusă în izvor.

« Tu ai mîncat de dimineaţă?» mi-a spus Moş Parsham.

« Da, vă rog», am spus.

https://biblioteca-digitala.ro

« Atuncea, să nu mai mănînci», a spus el. « Ronţăie şi tu o bucată de pîine cu niţică apă.»

« Aşa vezi», a spus Ned. « Poţi să călăreşti mai bine pe stomacu gol.» Aşa că mi-a dat numai o bucăţică de pîine de porumb şi acum stăteam cu toţii chirciţi lîngă şaua lui Moş Parsham, cu cele două crăticioare puse pe jos între noi; am auzit un pas sau poate doi pe mal în spatele nostru, pe urmă McWillie a spus.

« Salut, Moş Possum, 'dimineaţa, părinte» (acesta era Ned), şi a venit înspre noi de-a lungul malului, deja — sau încă — cu ochii pe Fulger. « Da, ăsta-i Coppermine. Băieţii ăştia l-au cam speriat pe Mr Walter mai devreme, că poate c-aţi adus alt cal. Dumneata-l pui la bătaie, părinte?»

« Spune-i Mr McCaslin», a spus Moş Parsham.

« Da, vă rog», a spus McWillie. « Mr McCaslin. Mneata-l pui la bătaie la alergare?»

« Un alb care îl cheamă Mr Hogganbeck l-a pus», a spus Ned. « Stăm şi-l aşteptăm şi noi acuma.»

« Păcat că n-aveţi şi-altceva lăngă care să-l aşteptaţi, afară de Coppermine, c-aşa poate c-ar avea şi Akron o şansă să se mai distreze şi el», a spus McWillie.

« Aşa i-am spus şi eu lu Mr Hogganbeck, a spus Ned. A înghiţit. Fără grabă, a ridicat găleţica cu zer şi a sorbit din ea, tot fără să se grăbească. McWillie îl pîndea. A lăsat găleţica jos. « Stai şi tu şi mănîncă ceva», a spus.

« Mulţumesc foarte mult», a spus McWillie. « Am mîncat. Poate că din cauza asta întîrzie Mr Hogganbeck, aşteaptă să-l aducă şi pe calu ălălalt.»

« Acum nu mai e timp», a spus Ned. « O să trebuiască să-l pună la bătaie pe ăsta de-aici. Partea proastă e că singuru care se pricepe la calu ăsta, e chiar ăla care îl şi ştie destul de bine că nu trebuie să-l lase să rămînă în urma altuia. Lu calu ăsta nu-i place să alerge primu. El vrea mai bine s-alerge după altu pînă cînd vede linia de sosire, şi-atunci are ceva spre care să se grăbească. Eu nu l-am văzut încă alergînd într-o cursă, da aş paria oricît că cu cît mai încet aleargă calu dinaintea lui, cu-atît mai multă grijă are şi el să nu i-o ia înainte unde-ar rămîne singur singurel — pînă cînd dă cu ochii de linia de sosire şi-şi aduce aminte că el aleargă de fapt într-o cursă şi-atuncea dă fuga spre ea. Tot ce-are de făcut ălălalt să-l bată în cursă e să-l ţină liniştit cu gîndu aiurea ca atunci cînd îşi aduce aminte că-i într-o cursă să şi fie prea tîrziu. Într-o bunăzi cineva are să-l lase s-o ia destul de departe în urmă ca să se şi sperie, şi-atuncea să vezi. Da nu în cursa asta. Partea proastă e că singuru de pe-aicea care ştie asta nu-i omu care ne trebuie nouă.»

« Şi cine-i ăsta?» a spus McWillie.

Ned a mai muşcat o dată din pîinea cu carne. « Ăla care-o să călărească calu ălălalt azi.»

« Ăla sînt eu», a spus McWillie. « Să nu-mi spui că nici Moş Possum nici Lycurgus nu ţi-au spus atîta lucru pînă acuma.»

« Atuncea tu ar trebui să stai de vorbă cu mine», a spus Ned. « Stai jos aicea şi mănîncă şi tu ceva ; Moş Possum are destul de mîncare aicea.»

« Mulţumesc foarte mult», a spus McWillie iarăşi. « Mda», a spus. « Lu Mr Walter o să-i pară bine să ştie că nu-i decît tot Coppermine. Ne-a fost frică c-o să trebuiască s-o pornim cu altu nou. Ne vedem pe pistă.» Pe urmă plecase. Însă eu am mai aşteptat un moment.

« Dar de ce?» am spus.

« Nu ştiu», a spus Ned. « S-ar putea întîmpla nici să n-avem nevoie. Da dac-o s-avem, atuncea-l avem aici. Ţii minte că ţi-am spus de-azi dimineaţă că partea proastă cu cursa asta e că sînt prea multe amestecate în ea? Vezi, nu-i nici pista, nici regiunea noastră, şi nu-i nici calu nostru, decît cu împrumut cum ar veni, aşa

https://biblioteca-digitala.ro

că nu putem să lăsăm nimic la-ntîmplare. Aşa că lucru cel mai bun pe care-l putem face e să băgăm şi noi nişte lucruri în afacerea asta care să nu fie la-ntîmplare. Ceea ce uite c-am şi făcut. Calu ăla de-acolo e-un cal anume crescut pentru curse; de ce nu-i băgat în cursele de la Memphis sau de la Louisville sau de la Chicago, în loc să stea aici pe o pistă aranjată cum a dat Dumnezeu pe-o pajişte particulară, şi să alerge curse contra oricui se nimereşte să se strecoare pe din dos, cum ar veni? cum am fost noi acuma? Pentru că-ţi spun eu, că eu l-am văzut azi-noapte, pentru că n-are suflu, ca un cal pe care nu-l poate ajunge nimeni cale de şase lungimi de pistă, da mai pune-l s-alerge încă douăjde metri şi-a şi căzut de-a-npicioarele, drept în braţe pînă să-ţi şi dai seama. Şi pînă acuma, tot ce-a avut băiatu ăla — »

« McWillie», am spus.

« — McWillie, să aibe grijă el, a fost doar să i-o ia înainte şi s-o ţină aşa înaintea lui cu capu-n direcţia în care trebuie. A cîştigat de două ori pînă acuma şi e-sigur că acuma-şi spune că dac-ar avea prileju încă o dată ar putea să-i scoată din afacerile cu cursele de cai şi pe Earl Sande şi pe Dan Patch. Da acuma i-am dat altceva de gîndit; are acuma în cap două lucruri care nu se potrivesc unu cu altu. Aşa că noi să stăm şi s-aşteptăm. Şi cîtă vreme tot aşteptăm, tu du-te dincolo, în tufişurile alea şi caută să te odihneşti puţin. Acuma a pornit zvonu şi tot felu de tipi au să-nceapă să se-arate şi să dea cu nasu să vadă ce pot să înţeleagă, şi-acolo, după tufişuri, n-are cine să te deranjeze.»

Ceea ce am şi făcut. Deşi n-am dormit tot timpul glasurile le auzeam; n-aş fi avut nevoie să-i şi văd chiar dacă m-aş fi ridicat într-un cot şi mi-aş fi deschis şi un ochi dincolo, peste tufişuri; aceleaşi salopete, totf ără cravate, pălăriile pătate de sudoare, tutunul de mestecat, chirciţi pe vine, fără grabă, fără să vorbească prea mult, privind cu priviri de nepătruns calul. Dar nici tot timpul treaz pentru că Lycurgus se oprise în picioare lîngă mine, şi timpul trecuse; însăşi lumina arăta de după masă. « E vremea să mergem», a spus el. Nu mai era nimeni cu Fulger acum decît Ned şi cu Moş Parsham; dacă erau cu toţii la pista de cursă acum, asta însemna că trebuia să fi fost chiar şi mai tîrziu încă. M-aş fi aşteptat să-i văd pe Boon şi Sam şi probabil că şi pe Everbe şi Miss Reba. (Dar nu pe Butch. Nici nu mă mai gîndisem la el; poate că Miss Reba scăpase de el definitiv, îl zburase îndărăt la Hardwick sau oriunde o fi fost cum spusese funcţionarul acela azi noapte că era cu adevărat locul lui. Uitasem de el; abea acum îmi dădeam seama ce însemnase pacea de astăzi dimineaţă.) Am şi spus asta.

« N-au venit încă?»

« N-a fost nimeni să le spună pînă acuma unde să vină», a spus Ned. « Acuma nu mai avem nevoie de Boon Hogganbeck. Haide încoace. Poţi să-l mîni binişor de căpăstru şi să-l şi încălzeşti niţel». M-am ridicat în picioare; şaua McClellan uzată, perfect de bine întreţinută şi harnaşamentul de cavalerie uzat, perfect de bine îngrijit care constituia cealaltă jumătate din zestrea militară a lui Moş Parsham (sau a altcuiva) de pe urma acelei Cauze care, cu cît trăiesc mai mult cu atît sînt mai convins, orice ar spune împotrivă mătuşile tale ajunse acuma fete bătrîne, că oricine ar fi fost cei care au pierdut-o, nu noi am fost aceia.

« Poate că-l caută pe Otis», am spus eu.

« Poate», a spus Ned. « Oricum, e locu cel mai bun unde să-l caute, indiferent dacă-l găsesc sau nu». Am pornit-o, Moş Parsham şi cu Ned mergînd înaintea lui Fulger; Lycurgus trebuia să aducă trăsurica şi catîrul celălalt pe dincolo, pe drum, dacă ar fi găsit loc destul să se strecoare. Pentru că de pe acum pajiştea din jurul pistei de alergare era plină — căruţe, cu caii sau catîrii lor deshămaţi şi traşi la o parte şi priponiţi de stîlpii porţilor sau de balustradă; trăsurici, cărioare, caii şi

https://biblioteca-digitala.ro

catîri înşeuaţi legaţi de-a dreptul de gard ; şi acum şi noi — eu — îi puteam vedea pe spectatori, albi şi negri, cămăşile fără cravate şi salopetele, deja adunaţi ciucure de-a lungul balustradei şi-n jurul padockului. Pentru că era o cursă aranjată pe cale particulară, ţii minte ; asta era democraţia, nu triumfătoare numai decît, pentru că orice poate triumfa cu condiţia să fie protejat şi păzit şi apărat cu destulă dragoste şi fermitate în inocenţa şi fragilitatea lui, ci democraţie în acţiune; colonelul Linscomb, aristocratul, suzeranul, baronul, nici măcar nu era prezent. După cîte-mi puteam da eu seama, nimeni nici nu ştia unde ar fi putut să fie. Şi după cîte puteam să-mi dau eu seama, nimănui nici nu-i păsa de asta. El era proprietarul unuia dintre cai (încă nu ştiam sigur cine era proprietarul celui pe care şedeam eu) şi al pistei pe care trebuia noi să alergăm şi al balustradei îngrijită şi albă din jur şi al pajiştei învecinate cu care erau presărate căruţele şi trăsuricile deshămate şi al gardului din care un cal înşeuat speriat sau nărăvaş îi smulsese un panel întreg, dar nimeni nu ştia unde era de fapt şi nici nu părea să-şi bată capul cu asta sau să-i pese.

Ne-am îndreptat spre padock. Da, exista chiar şi aşa ceva ; erau toate lucrurile care ar fi trebuit să fie pe o pistă de curse de cai, în afară de, aşa cum spusese Ned, standuri şi chioşcuri cu bere şi whisky ; aveam la dispoziţie orice altceva din ce puteam să pretindem la o pistă de alergări, dar aveam şi democraţie ; judecătorii erau telegrafistul de noapte din gară şi Mr McDiarmid care ţinea bufetul gării, şi care, aşa circula o legendă, era în stare să taie o şuncă în felii atît de subţiri încît toată familia lui fusese în măsură să facă o excursie într-o vară la Chicago din profiturile de pe o singură şuncă ; comisarul nostru era un antrenor de cîini care vîna prepeliţe pentru piaţă şi era acum liber pe cauţiune pentru rolul său (participarea la sau poate numai prezenţă la) o omucidere petrecută iarna trecută la o distilerie de whiskey din vecinătate ; nu ţi-am spus că era vorba aici de libertate desăvîrşită de iniţiativă şi de alegere şi de organizare particulară în formele cele mai pure? Şi mai erau şi Boon şi Sam aşteptîndu-ne. « Nu-l găsesc de loc», a spus Boon. « Voi nu l-aţi văzut?»

« Să-l vedem pe cine?» a spus Ned. « Săi jos», mi-a spus mie. Era acolo şi celălalt cal, tot aşa de nervos, şi tot aşa arătînd ca şi cum ar fi fost ceva cu el, poate nărăvaş, doar că Lycurgus spusese că Ned spusese că era speriat. « Acuma, ce-i cu calu —»

« Băiatu ăla dracului», a spus Boon. « Ziceai azi-dimineaţă c-are să fie aici.»

« Poate că s-ascunde după ceva», a spus Ned. S-a întors iar spre mine. « Ce-ai văzut tu la calu ăsta ieri? Şi-acolo ai avut o pistă pe care trebuia să-ntorci de două ori. Ce-ai văzut atunci la el? Gîndeşte-te.» M-am gîndit tare. Dar tot nu vedeam nimic.

« Nimic», am spus. « Tot ce-am făcut eu a fost să-l ţin să n-o ia direct spre tine de cîte ori te vedea.»

« Şi-asta-i exact ce trebuie să faci şi de data asta la prima cursă : ţine-l adică direct în mijlocu pistei şi lasă-l să meargă cum ştie el şi tu nu te mai amesteca de loc. Şi stai şi tu liniştit ; oricum trebuie să pierdem prima cursă şi să scăpăm de ea —»

« S-o pierdem?» a spus Boon. « Ce dracu —»

« Vrei să te ocupi matale de cursa asta, sau să mă laşi pe mine să mă ocup?» l-a întrebat Ned.

« Bine, bine», a spus Boon. « Da dracu s-o ia de treabă —» Pe urmă a spus, « Ziceai că băiatu ăla dracului —»

« Atuncea să te-ntreb altfel», a spus Ned. « Vrei matale să te ocupi de cursa asta şi să mă laşi pe mine să văd de dintele ăla?»

https://biblioteca-digitala.ro

« Uite-i că vin», a spus Sam . « Nu mai avem vreme acuma. Dă-ncoa picioru.» M-a aruncat în şa. Aşa că n-am mai avut vreme, nici să-mi mai dea Ned alte instrucţiuni, nici nimic. Dar nici nu mai aveam nevoie; victoria noastră din prima cursă (n-am cîştigat-o noi; a fost numai un divident care să renteze mai tîrziu) nu mi s-a datorat mie şi nici măcar lui Fulger, ci lui Ned şi lui McWillie; eu nici măcar n-am ştiut ce s-a întîmplat pînă după aceea. Din cauza staturii (indubitabile) mele şi inexperienţei mele (mai mult decît neîndoielnice), ca să nu mai punem la socoteală nervozitatea de nestăpînit în care se afla tot mai adînc celălalt cal, s-a stipulat şi s-a căzut de acord ca să fim conduşi la linia de plecare de cîte cineva şi acolo să ni se dea drumul de căpăstru la cuvîntul Plecaţi. Ceea ce am şi făcut (sau am fost nevoiţi s-o facem), Fulger comportîndu-se cum se comporta întotdeauna cînd era Ned destul de aproape ca să poată să-i amuşine haina sau mîna, Acheron comportîndu-se cum (presupunea, pentru că nu-l văzusem decît o singură dată) se comporta întotdeauna cînd era cineva pe lîngă capul lui, tresărind, dînd din copite, împingîndu-l pe rîndaş într-o parte şi-ntr-alta dar tot lăsîndu-se împins treptat spre linia de plecare; acuma trebuia să înceapă dintr-o clipă într-alta; mi se păruse chiar că-l văzusem pe comisarul asasin umflîndu-şi pieptul să zbiere Plecaţi ! cînd nu mai ştiu ce s-a întîmplat; vreau să spun secvenţa evenimentelor; Ned a spus deodată:

« Ţine-te bine», şi capul, umerii, braţele, toate mi-au zvîcnit; nu ştiu ce-a fost în mîna lui — un junghi, un ciocănel de spart ghiaţa, sau poate doar un cui în palmă, şi saltul, zvîcnetul calului; vocea nemai zbierînd acum Plecaţi ! pentru că nici n-apucase s-o facă, zbierînd în schimb:

« Stop ! Stop ! Ho ! Ho !» ceea ce noi — Fulger şi cu mine — am şi făcut, şi l-am văzut pe rîndaşul care-l ţinuse pe Acheron încă în genunchi unde-l aruncase Acheron, şi Acheron şi cu McWillie în plină viteză trecînd deja de primul cot, McWillie bătîndu-i crupa din toate puterile, şi zmucindu-i lui Acheron gîtul într-o parte. Dar oricum nu era în cursă, comisarul şi trei sau patru spectatori şi traversaseră ringul să-ncerce să-l oprească în ocolul de întoarcere, deşi tot atît de bine ar fi putut să zbiere la trenul lui Sam să se oprească între două halte. Însă McWillie încetinise, deşi acuma n-avea decît de ales; sau să se întoarcă îndărăt pe pistă de unde venise, sau să dea cotul şi să o ia pe partea de sosire, distanţa fiind egală, şi McWillie (sau poate că Acheron) alegînd prima alternativă, şi Ned, lîngă genunchiul meu şoptindu-mi în grabă:

« Oricum, am cîştigat o juma de milă în plus de la el. De data asta are să trebuie s-o faci tu, pentru că judecătorii ăştia au să mă — » Chiar aşa; se şi apropiau, Ned a spus; « Ţine minte. Asta oricum tot nu contează — » Şi pe urmă au şi făcut-o: l-au descalificat. Deşi nu văzuseră nimic: numai că dăduse drumul capului lui Fulger înainte de strigătul Plecaţi ! Aşa că de data asta a fost un voluntar dintre spectatori să-i ţină căpăstrul lui Fulger, şi McWillie uitîndu-se urît la mine în timp ce Acheron zvîcnea şi arunca din picioare sub el pe cînd băiatul lui de grajd îl aducea înapoi treptat spre linia de sosire. Şi de data aceasta meritul i-a revenit lui McWillie. Înţelegeţi ce vreau să spun? Chiar dacă Non-Virtutea nici nu s-ar fi priceput la cursele de cai nici atîtica, mai ales la cele particulare din fundul de ţară, nici n-ar fi avut nevoie să se priceapă; tot ce fusese necesar era să mi-l fi pus mie la dispoziţie pe Sam, ca eu să cîştig acel pas înainte suplimentar în rău printr-un proces originar şi insensibil ca osmoza sau poate pur şi simplu prin juxtapunere. Nici măcar nu l-am mai aşteptat pe Fulger să tragă de zăbală, nici n-aş fi ştiut să spun de ce; am strîns numai bine frîul în mîini şi (cu nu puţin,de fapt chiar cu un considerabil ajutor din partea voluntarului care era starterul nostru, al meu şi al lui Fulger) l-am ţinut, aşa fix; şi într-adevăr, i-am văzut tălpile picioarelor băiatului lui Acheron şi pe Acheron însuşi deja cu două sărituri făcute pe circuitul pistei, şi Fulger şi cu

https://biblioteca-digitala.ro

mine încă nemişcaţi la locul nostru. Însă McWillie fusese atent de data asta, chiar înainte de a junge la primul cot, aşa că grupul de spectatori care să-l ţie nu numai c-au ajuns acolo înainte, dar chiar au putut să-l prindă şi să-l ţină pe Acheron şi să-l aducă îndărăt. Aşa că cîştigul nostru — al meu şi al lui Ned — era acum aproape de o milă întreagă. Deşi cîştigul nostru principal era McWillie; era nu numai furios acum, ci şi speriat, strîmbîndu-se la mine, cu ceva mai mult decît furie umai, şi doi oameni acum să-l ţină pe Acheron mai mult sau mai puţin pe linia de plecare, Fulger şi cu mine trăgîndu-ne mult la o parte să le lăsăm lor loc, atunci cînd s-a auzit strigătul Plecaţi.

Şi asta a fost tot. Am pornit-o, Fulger puternic şi plin de avînt, cu toate calităţile pe care i le-ai fi putut dori în afară de interes în ce făcea, creerul său încă nepriceput că era vorba de o întrecere, McWillie reţinîndu-l pe Acheron mai în spate aşa că noi eram cei care imprimam acum ritmul cursei, parcurgînd acum prima lungime a pistei, Fulger din ce în ce mai încet, confruntat cu toată singurătatea pe care o vedea în faţă, pînă cînd Acheron l-a ajuns şi ne-a depăşit, cu toate că McWillie făcea tot ce putea; la care Fulger a început să-şi ia iarăşi avînt, acuma că avea tovărăşie, pe lungimea a doua a pistei, şi dîndu-şi drumul bine acum, Acheron cu un gît înainte şi mulţimea începînd chiar să urle, ca şi cum ar fi început să-şi capete distracţia pentru care plătise; frînghia de sosire în faţa noastră acum şi McWllie arzîndu-i lui Acheron o lovitură grozavă cu biciul, şi era ca şi cum l-ar fi lovit şi pe Fulger; încă douăzeci de picioare şi l-am fi depăşit pe McWillie prin simplul avînt. Dar tocmai distanţa asta de încă douăzeci de picioare nu mai exista, şi McWillie mai aruncîndu-mi odată peste umăr strîmbătura lui de furie şi de frică, dar acum şi de triumf pe cînd eu îl încetineam pe Fulger şi-l întorceam într-o parte şi atunci am văzut: nu o încăierare ci mai degrabă un vălmăşag, o fierbere de capete şi umeri şi spinări din mijlocul mulţimii adunate în jurul tribunei judecătorilor, din mijlocul căreia Boon s-a ivit deodată ca un pin tînăr dintr-un desiş de prunişori, cu cămaşa sfîşiată pe jumătate scoasă din pantaloni şi agitîndu-şi un braţ de care se agăţaseră doi sau trei bărbaţi; îl vedeam cum urlă ceva. Pe urmă a dispărut şi l-am văzut pe Ned alergînd spre mine de-a lungul pistei. Pe urmă Butch şi alt om au ieşit din mulţime îndreptîndu-se spre noi. « Ce? i-am spus lui Ned.

« Lasă asta acuma», a spus el. A apucat căpăstrul cu o mînă, cealaltă mînă şi începîndu-i să scotocească în buzunarul de la spate. « Iar Butch ăsta; n-are importanţă acuma de ce. Uite.» Şi-a întins mîna spre mine. « Nu era precipitat, grăbit; era doar febril. « Ia-o. Pe tine nu te caută.» Era o pungă de tutun din pînză cu o bucată de ceva tare înăuntru cam cît o nucă de mare. « Ascunde-o şi ţine-o tu. Vezi să n-o pierzi. Ţine bine minte de unde-o ai: Ned William NcCaslin. Ai să ţii minte? Ned William McCaslin Jefferson Missippi.»

« Da», am spus. Am pus-o în buzunarul meu de la spate. « Da' ce —» Nu mi-a dat timp să termin.

« Cît de curînd poţi, caută-l pe Moş Possum şi stai cu el. Nu-ţi mai bate capu cu Boon şi cu restu. Dac-au pus mîna pe el, atunci au pus mîna pe toţi. Du-te direct la Moş Possum şi stai acolo cu el. El ştie ce trebuie să facă.»

« Da», am spus. Butch şi cu celălalt ajunseseră la portiţa spre pistă; o parte din cămaşă îi lipsea şi de la Butch. Se uitau la noi.

« Ăsta-i?» a spus omul care era cu el.

« Da», a spus Butch.

« Adu calu-ăla-ncoace, băiete» i-a spus omul acela lui Ned. « Să mă uit şi eu niţel la el.»

« Stai liniştit», mi-a spus mie Ned. A mînat calul spre locul unde aşteptau ei.

https://biblioteca-digitala.ro

« Săi jos, băieţaş», mi-a spus omul, cu blîndeţe. « De tine n-am nevoie.» Am făcut cum mi-a spus. « Dă-ncoace frîul», i-a spus lui Ned. Ned a făcut cum i-a spus. «Te iau fără şa», i-a spus omul lui Ned « Eşti în stare de arest.»

« Parcă nu te-am auzi, dac-asta-nseamnă că-s anulate şi pariurile », a spus o voce. S-a auzit un hohot de rîs, pe urmă încă două sau trei.

« Nu ştiu », a spus Butch. « Oricine care-a văzut calu ăsta din Memphis cum a alergat împotriva lu Akron alea două curse astă iarnă şi-a mai pariat acuma pe el, şi-a anulat el singur banii chiar înainte de a-i fi pus la pariu jos. » A aşteptat, dar de data asta n-a mai rîs nimeni ; pe urmă vocea — sau poate alta — a spus :

« Tot aşa crede şi Walter Clapp? Dacă dura numai zece picioare cursa asta, atunci roibu ăsta l-ar fi bătut azi. »

« Bine, bine », a spus Butch. « Aranjăm mîine. Nu s-a schimbat nimic ; următoarele două curse au fost numai amînate pînă mîine. Miza pe cinjde dolari cursa e încă valabilă şi colonelu Linscomb n-a cîştigat decît una din ele. Haideţi, acuma; trebuie să ducem calu ăsta şi pe martori în oraş unde să lămurim toată chestia ca să se poată ţine cursele alelalte mîine. Careva să strige acolo afară să tragă trăsurica mea ». Pe urmă l-am văzut pe Boon ; cu un cap mai înalt decît ei toţi. Chipul îi era calm acum, dar tot pătat de sînge, şi cineva (m-aş fi aşteptat să fie cu cătuşele la mînii, însă nu era ; eram încă sub jurisdicţia democraţiei ; el era deocamdată tot numai o minoritate, nu o erezie) îi înnodase mînecile cămăşii lui rupte pe după gît aşa că pieptul îi era acoperit. Pe urmă l-am văzut şi pe Sam ; despre el s-ar fi putut spune că de-abia fusese atins ; el a fost cel care şi-a făcut loc prin mulţime întîi. « Uite, Sam », a spus Butch. « De-o juma de oră tot încercăm s-ajungem pînă la tine, da tu nu ne laşi. »

« Poţi să fii al dracului de sigur că n-o să vă las », a spus Sam. « Te mai întreb o dată, şi vezi c-asta-i ultima dată. Sîntem în stare de arest? »

« Sînteţi cine în stare de arest? » a spus Butch.

« Hogganbeck. Eu Negrul ăsta de-aci. »

« Uite altu care vrea să vorbească ca un avocat », i-a spus Butch celuilalt bărbat. Aflasem în sfîrşit că el era omul legii la Parsham; el era cel despre care nu spusese Miss Reba aseară; poliţaiul ales la faţa locului, aici unde Butch în ciuda insignei şi pistolului lui nu era decît tot un musafir ca şi noi, fiind (Butch) şi el doar un funcţionar; nu era însemnat pe listele completate graţie nepotismelor în oficiul şerifului din circumscripţia rurală de la Hardwick, la o depărtare de cincisprezece mile. « Poate c-o mai fi vrînd şi el să vadă documente ».

« Nu », a spus celălalt, poliţaiul, către Sam. « Poţi să te duci oriunde pofteşti ».

Atunci eu mă duc la Memphis să caut un reprezentant al legii », a spus Sam. « Adică un om al legii de care un om ca mine se poate apropia fără să i se smulgă de pe el bretelele şi să i se sfîşie cămaşa. Dacă nu mă-ntorc în noaptea asta, am să fiu îndărăt mîine dimineaţă ». Mă văzuse pe mine. A spus, « Haide. Tu vii cu mine ».

« Nu », am spus. « Eu rămîn aici ». Poliţistul se uita la mine.

« Poţi să te duci cu el, dacă vrei », a spus.

« Nu, domnule », am spus. « Am să rămîn aici ».

« Al cui e »? a spus poliţistul.

« E cu mine », a spus Ned. Poliţistul a spus, ca şi cum Ned nici n-ar fi deschis gura, ca şi cum nu s-ar fi auzit nimic.

« Cine l-a adus aici »?

« Eu », a spus Boon. « Eu sînt în slujbă la tata lui ».

« Eu sînt în slujbă la bunicul lui », a spus Ned. « Am aranjat noi cine să aibă grija de el ».

https://biblioteca-digitala.ro

« Aveţi numai puţintică răbdare », a spus Sam. « Eu încerc să mă întorc pînă la noapte. Şi-atunci aranjăm noi totul ».

« Şi cînd vii înapoi », a spus poliţistul,« să ţii bine minte că nu eşti la Memphis şi nici la Nashville. Că nu eşti nici măcar în districtul Hardwick, decît în primul rînd. Locul unde eşti cu adevărat acuma, şi unde o să fii de oricîte ori te dai jos din tren la gara asta de aici, este Amendamentul Patru ».

« Aici i-ai zis-o, şefule », a spus Butch. « Sîntem în oraşu liber Possum, Tennessee ».

« Am vorbit şi cu tine acum aşa », i-a spus poliţistul lui Butch. « S-ar putea ca tu să fii ăla care să facă bine să-ncerce cît poate să ţină minte asta ». A venit şi trăsura la locul unde-l ţineau pe Boon. Poliţaiul i-a făcut semn lui Ned spre ea. Dintr-o dată Boon a început să se zbată; Ned îi spunea ceva. Pe urmă poliţistul s-a întors spre mine. « Negru ăsta zice că tu să te duci acasă cu Moş Possum Hood ».

« Da, domnule », am spus.

« Mie parcă nu mi-ar place asta — un băiat alb să stea cu o familie de negri. Vino mai bine acasă cu mine ».

« Nu domnule », am spus.

« Ba da », a spus, dar încă de fapt cu blîndeţe. « Haide acuma. Am treabă ».

« Aicea-ai ajuns la punctul unde matale nu poţi să treci mai departe », a spus Ned. Poliţistul a rămas complet imobil, aşa cum fusese pe jumătate întors de la mine.

« Ce-ai spus »? a spus.

« Că e un punct în care legea trebuie să se oprească şi oamenii au dreptu să facă ce vor », a spus Ned. Şi încă o clipă poliţaiul nu s-a mişcat — era un om mai în vîrstă decît ai fi crezut la început, uscăţiv, bronzat bine, dar mai în vîrstă, care n-avea pistol în buzunar, nici in buzunar şi nici în altă parte asupra lui, şi care dacă avea insignă, nici ea nu se vedea.

« Ai dreptate », a spus. Mi-a spus mie : « Acolo vrei tu să stai ? cu moş Possum »?

« Da domnule », am spus.

« Foarte bine» , a spus. S-a întors. « Hopa sus, băieţi », a spus.

« Ce-ai de gînd să faci cu negru »? a spus Butch. Luase frîul de la omul care-i adusese trăsura; piciorul îi era deja pe roată să urce pe capra vizitiului; Boon şi cu Sam se şi suiră în spate. « Îl laşi să suie pe calu tău »?

« Tu ai să vii călare pe calul meu », a spus poliţaiul. « Săi sus, flăcăule », i-a spus lui Ned. « Tu eşti expert cu caii aicea ». Ned a luat frîul din mîna lui Butch şi s-a urcat pe capră şi a ţinut roata să se suie şi celălalt alături de el. Boon se mai uita încă în jos spre mine, cu faţa învineţită şi zgîriată dar acum liniştită sub sîngele care i se uscase.

« Du-te cu Sam », a spus.

« Nu-mi duce tu mie grija », am spus.

« Nu », a spus Boon. « Nu pot să — »

« Îl cunosc eu pe Possum Hood », a spus poliţaiul. « Dac-oi ajunge să-mi fac griji pentru el, mă-ntorc eu diseară şi-l iau. Dă-i drumu, băiete ». Au pornit. S-au dus. Eram singur acum. Vreau să spun, dac-aş fi fost lăsat singur ca atunci cînd doi vînători se despart în pădure sau pe cîmp, ca să se întîlnească iar mai tîrziu, chiar şi tîrziu noaptea la tabără, tot n-aş fi fost mai singur. Aşa cum eram acum însă, eram în toate felurile, numai singuratec nu. Eram o insulă în cercul de pălării pătate de sudoare şi cămăşi fără cravate şi salopete, şi feţele străine, fără nume, şi începuseră să se întoarcă dinspre mine pe cînd eu mă uitam de la unul la altul la ei, şi nici un cuvînt să-mi fie adresat mie, nici un Da sau Nu sau Du-te sau Stai ; care eu fiind acela — eram acum iarăşi abandonat, eu care mai fusesem abandonat

https://biblioteca-digitala.ro

o dată; şi la vîrsta de doar unsprezece ani nu eşti cu adevărat destul de mare cel puţin în ce priveşte volumul corpului ca să merite osteneală să fii atît de mult părăsit; e ca şi cum ai fi obliterat, şters, dizolvat, pulverizat sub apăsarea acestei abandonări. Pînă cînd unul dintre ei a spus,

« După Possum Hood te uiţi? Cred că-i acolo, lîngă trăsura lui, şi te-aşteaptă ». Acolo şi era, celelelte trăsuri şi căruţe începeau să se urnească acum; cele mai multe şi toţi caii şi catîrii înşeuaţi şi plecaseră. M-am dus pînă la trăsura aceea şi acolo m-am oprit. Nu ştiu de ce; m-am oprit acolo pur şi simplu. Poate că nu mai aveam unde în altă parte să mă îndrept. Adică, nu mai aveam loc să mai fac un singur pas mai departe pînă cînd cineva n-avea să mute din loc trăsura.

« Urcă », a spus Moş Parsham. « Mergem acasă şi-l aşteptăm acolo pe Lycurgus. »

« Lycurgus », am spus ca şi cum nici n-aş mai fi auzit pînă atunci de numele acesta.

« S-a dus la oraş cu catîrul. Are să afle el ce-i cu toată treaba asta şi vine să ne spună: Se uită şi la ce oră pleacă trenul spre Jefferson diseară ».

« Spre Jefferson? » am spus.

« Ca să poţi să te duci acasă ». De fapt, nu se uita cu adevărat la mine. « Dacă vrei să te duci ».

« Nu pot să mă duc acasă, încă », am spus. « Trebuie să-l aştept pe Boon ».

« Am spus dacă vrei », a spus Moş Parsham. « Urcă ». M-am urcat. A mînat trăsura peste pajişte, şi a intrat pe drum. « Închide portiţa », a spus Moş Parsham. « Ar cam fi vremea să-şi mai aducă aminte cineva şi de asta ». Am închis portiţa şi m-am suit la loc în trăsură. « Ai mai mînat vreodată un catîr la trăsurică? »

« Nu vă rog », am spus. Mi-a dat mie frîul. « Nu ştiu cum să fac », am spus.

« Atunci poţi să-nveţi acum. Catîrul nu-i ca un cal. Cînd unui cal îi intră un gînd care nu trebuie în cap, tot ce-ţi mai rămîne de făcut e să-i bagi un alt gînd în cap. Aproape orice merge — o lovitură cu biciul sau cu pintenul sau să-l sperii numai să strigi la el. Cu catîru-i altceva. El poate să-şi ducă două gînduri deodată în cap şi felul în care poţi s-ajungi să-i schimbi unul din ele este să faci în aşa fel ca şi cum ai crede şi tu că lui i-a venit în gînd să şi-l schimbe întîi. El are să înţeleagă foarte bine despre ce-i vorba, pentru că toţi catîrii sînt deştepţi. Dar catîrul e şi gentleman, şi cînd te porţi politicos şi respectuos cu el fără să-ncerci să-l mituieşti sau să-l sperii, o să se poarte şi el politicos şi respectuos cu tine — cîtă vreme nu-l scoţi din ale lui. Din cauza asta nu poţi să linguşeşti catîrul cum faci cu calul: el ştie bine că nu-l iubeşti; încerci doar să-l păcăleşti ca să-l convingi să facă un lucru pe care el n-are de gînd să-l facă, şi asta-l jigneşte. Dar tu poartă-te bine cu el. El ştie foarte bine drumul acasă, şi are să-şi dea seama că nu ţin eu frîul. Aşa că tot ce-ai tu acuma de făcut e să-i spui cu frîul că şi tu ştii drumul dar în primul rînd că el e ăla care stă acolo unde vrei s-ajungi şi tu nu eşti decît un băieţel şi vrei ca el să meargă înainte pe drumul spre casă ».'

Mergeam mai departe, într-un trap susţinut acum, catîrul sprinten şi bine dispus, stîrnind de-abea mai puţin din praful pe care l-ar fi stîrnit un cal; începeam să-nţeleg ce vroise să spună Moş Parsham; simţeam cum vine spre mine prin frîu nu numai forţă, ci inteligeţă, sagacitate; nu numai capacitatea ci şi voinţa de a alege atunci cînd avea să fie necesar între două alternative şi de a face alegerea cea bună fără ezitare. « Tu acasă la tine ce faci »? a spus Moş Parsham.

« Lucrez sîmbăta, » am spus.

« Atunci înseamnă că pui ceva bani de oparte. Ce-ai de gînd să-ţi cumperi cu ei? » Şi astfel că dintr-o dată am început să vorbesc, să-i povestesc; despre ogari: cum vroiam să merg şi eu la vînătoarea de vulpi ca vărul Zack şi cum vărul Zack îmi spusese că cel mai bine se învaţă cu o haită de ogari pe iepuri; şi cum Tata îmi

https://biblioteca-digitala.ro

plătea zece cenţi în fiecare sîmbătă la grajduri şi Tata avea să-mi strîngă tot ce puneam eu deoparte din ei pînă cînd să pot să-mi cumpăr prima pereche să-mi fac şi eu haita mea, care avea să mă coste doisprezece dolari şi aveam deja opt dolari şi zece cenţi ; şi pe urmă, tot dintr-o dată, plîngeam, urlam în toată legea ; eram obosit, nu pentru că aş fi alergat o cursă de o milă ,pentru că apucasem să călăresc pe distanţe mai mari odată înainte, chiar dacă atunci nu fusese cu adevărat o întrecere ; dar poate pentru că mă trezisem devreme şi tot umblasem în sus şi-n jos pe aici pe la ţară şi nici nu mîncasem la prînz decît o bucată de pîine neagră. Poate că asta era : mi-era foame. Dar oricum, şedeam acolo urlînd ca un copil mic, mai rău decît Alexander şi chiar decît Maury, pe cămaşa lui Moş Parsham, şi el mă strîngea lîngă el cu un braţ şi mi-a luat frîul cu cealaltă mînă, fără să spună nimic, pînă cînd mi-a spus, « Acuma poţi să te opreşti. Am ajuns aproape acasă ; mai ai doar timpul să te speli pe faţă la troacă pînă nu intrăm în casă. Nu vrei să te vadă femeile aşa ».

Ceea ce am şi făcut. Adică, am deshămat catîrul întîi şi i-am dat de băut şi i-am atîrnat hamurile în cui şi l-am şters de sudoare şi l-am băgat în grajd şi i-am dat de mîncare şi am împins trăsurica sub adăpostul ei şi pe urmă mi-am dat cu nişte apă pe faţă la troacă şi m-am şters (într-un fel) cu ciorapul de călărie şi am intrat apoi în casă. Şi masa de seară — cina — era gata deşi nu era decît ceasul cinci, aşa cum mănîncă oamenii de la ţară, fermierii ; şi ne-am aşezat la masă ; Moş Parsham şi fata lui şi eu, întrucît Lycurgus nu se întorsese încă de la oraş, şi Moş Parsham a spus, « Spuneţi rugăciunea şi acasă la tine », şi eu am spus,

« Da, vă rog», şi el a spus,

« Apleacă-ţi capul atunci», şi ne-am aplecat capetele şi el a spus rugăciunea, scurt, respectuos dar cu demnitate, fără să se ploconească sau să se coboare ; un bărbat cu decenţă şi inteligent adresîndu-se altuia tot aşa ; aducîndu-i Cerului la cunoştiinţă că aveam să stăm la masă şi mulţumindu-l pentru acest privilegiu, dar în acelaşi timp amintindu-i că şi El primise o mînă de ajutor ; că dacă cineva numit Hood sau Briggins (aşa dar acesta era numele lui Lycurgus şi al maică-si) nu şi-ar fi dat şi ei osteneala, rugăciunea de recunoaştere ar fi fost rostită asupra unor farfurii mai mult goale, şi a spus Amin şi şi-a desfăcut şervetul şi şi-a petrecut colţul în guler exact cum făcea Bunicul, şi am mîncat ; nişte feluri de mîncare cu legume reci care ar fi fost mîncate calde la ora mesei de ţară la unsprezece, însă erau şi biscuiţi calzi şi trei feluri de marmeladă şi zer. Şi încă nici n-ajunsesem la apusul soarelui ; amurgul lung şi chiar şi după aceea, încă, seara cea lungă, noaptea cea lungă şi eu încă nu ştiam unde aveam să dorm şi nici pe ce, Moş Parsham stînd acolo şi curăţindu-şi dinţii cu o scobitoare de aur exact ca şi a Bunicului şi urmărindu-mi gîndurile ca şi cum ar fi fost o imagine pe lanterna magică : « Îţi place să mergi la pescuit?» În realitate nu-mi plăcea. Mi se părea că nu pot să mă deprind să vreau — sau poate nu vroiam să mă deprind — să stau nemişcat aşa de mult timp. Am spus repede,

« Da vă rog».

« Haide atunci. Pînă venim înapoi se întoarce şi Lycurgus.» Erau acolo trei undiţe de trestie, cu sfoară, plute, mulinete şi cîrlige, totul, agăţate de două cuie pe peretele verandei din spate. A dat jos două din ele. « Haide», a spus. În magazia cu unelte era o găleată de tinichea cu găuri date cu cuiul prin capac. « E găleata cu greeri a lui Lycurgus», a spus. « Mie-mi place mai mult cu viermi». Viermii erau pe o tavă de lemn plină cu pămînt ; şi el — nu, eu, eu am spus,

« Lăsaţi-mă pe mine», şi i-am luat furca cea ruptă din mînă şi am scos viermii lungi care se zbăteau în noroi, şi i-am pus într-o cutie de tablă.

https://biblioteca-digitala.ro

« Haide», a spus, punîndu-şi undiţa pe umăr, ocolind grajdul dar pe urmă cotind şi pornind-o drept spre fundul rîpii, nu departe; era o cărare bine bătătorită printre tufele de mure şi pe urmă sălciile şi pe urmă firul apei, apa părînd că strîngea blîndă lumina tot mai stinsă şi apoi tot atît de blînd expirînd-o; era chiar şi un buştean pe care puteai să te aşezi. « Aici pescuieşte fiică-mea», a spus el. « Noi îi spunem groapa lui Mary. Dar acum poţi să pescuieşti şi tu aici. Eu mă duc mai la vale pe mal». Pe urmă el a plecat. Lumina se pierdea repede acum; avea să se facă noapte curînd. M-am aşezat pe buştean, în zumzetul blînd al ţînţarilor. N-avea să fie prea greu; tot ce aveam de făcut era pur şi simplu să-mi spun *N-am să mă gîndesc* ori de cîte ori devenea necesar. După un timp m-am gîndit să las binişor cîrligul în apă, atunci aş fi putut să văd cît avea să-i trebuiască plutei să dispară în întunecime cînd avea să se facă cu adevărat noapte. Pe urmă m-am gîndit chiar să pun unul din greerii lui Lycurgus în cîrlig, însă greerii nu erau totdeauna uşor de prins şi Lycurgus şedea aici lîngă apă şi avea mai mult timp de pescuit şi avea să aibă mai multă nevoie de ei. Aşa că m-am gîndit doar *N-am să mă gîndesc*; puteam să văd pluta mai limpede ca oricînd, acum că era pe apă; probabil că ea avea să fie ultimul lucru care să dispară în întuneric, pentru că apa însăşi avea să fie penultimul lucru; nu-l vedeam şi nici nu-l auzeam de loc pe Moş Parsham, nu ştiu cît a trecut pînă cînd a strigat din josul malului şi acum era exact vremea, prilejul să mă port întocmai ca un copil mic, numai că la ce bun să te porţi ca un copil mic, să risipeşti prilejul acesta cînd nu-i nimeni care să ştie sau să-ţi ofere simpatia lui — dacă e adevărat că ai vreodată dorinţa să obţii simpatia cuiva sau chiar de fapt să te întorci cu adevărat acasă pentru că de fapt ceea ce vrei cu adevărat e doar un pat cunoscut şi moale în care să dormi ca să mai schimbi lucrurile, în care să adormi încetişor; se auzea acum pasărea furtunii şi undeva în spate dincolo de pîrîu şi o bufniţă, una mare după glas; poate că era o pădure mare acolo şi dacă şi cîinii lui L ycurgus (sau poate că erau ai lui Moş Parsham) fuseseră chiar atît de buni să-l descopere, pe Otis azi noapte, atunci era sigur că erau în stare şi să prindă iepuri sau racuni. Aşa că l-am întrebat. Se făcuse noapte de-a binelea de cîtăva vreme. El a spus încet, din spatele meu; nici măcar nu-l auzisem pînă atunci.

« A muşcat ceva pînă-acuma?»

« Nu prea-s eu bun pescar », am spus eu. « Cum sînt la vînătoare cîinii voştrii?»

« Buni», a spus. Nici măcar nu şi-a ridicat glasul: « Pappy ». Şi cămaşa albă a lui Moş Parsham strînsese lumina înspre noi atunci cînd Lycurgus a luat el cele două undiţe şi noi l-am urmat, în sus pe cărare iar pînă în locul unde ne-au întîmpinat cei doi cîini, şi iarăşi înăuntru în casă, în lumina lămpii, şi o farfurie cu cina şi cu un şervet deasupra pregătită pentru Lycurgus.

« Stai jos», a spus Moş Parsham. « Poţi să he spui şi în timp ce mănînci». Lycurgus s-a aşezat.

« Sînt încă acolo», a spus.

« Nu i-au dus încă la Hardwick?» a spus Moş Parsham. « La Possum nu-i închisoare», mi-a spus mie. « Îi încuie în şopronul de lemne din spatele şcolii pînă cînd pot să-i transporte la închisoare la Hardwick. Pe bărbaţi, adică. Pînă acuma n-au arestat femei».

« Nu vă rog», a spus Lycurgus. « Cucoanele sînt încă la hotel, cu unu de pază la uşă. Numai Hogganbeck e-n şopron. Mr. Caldwell s-a întors înapoi la Memphis cu Număru Treişunu. L-a luat şi pe băiatu ăla cu el.»

« Pe Otis?» am spus eu. « I-au luat dintele îndărăt?»

« Nici nu mi-au spus,» a spus Lycurgus, mîncînd; mie mi-a aruncat numai o privire scurtă. « Şi şi calu e-n regulă. M-am dus şi l-am văzut. E-n grajd la hotel. Pînă

https://biblioteca-digitala.ro

să plece Mr Caldwell a făcut o cauțiune pentru Mr McCaslin ca să poată să aibe grijă de cal.

« N-ai nimic cu tine, nu-i așa?»

« Nu domnule», am spus. Și-a pus ceasul pe consola căminului și s-a dus pînă la ușă și a spus,

« Mary». Ea a răspuns. « Adu o cămașă curată de-a lui Lycurgus». După o vreme mîna ei a întins cămașa prin ușa întredeschisă. El a luat-o. « Uite», a spus. M-am dus și-am luat-o și mi-am pus-o. « Spui Doamne-Doamne eu mă culc în pat sau stai în genunchi?»

« Stau în genunchi», am spus.

« Spune atunci», a spus el. Am îngenunchiat lîngă pat și mi-am spus rugăciunea. Cuverturile erau date de o parte pe pat. M-am suit și el a suflat lampa și am auzit iar patul și pe urmă — luna avea să iasă tîrziu pentru că în noaptea asta era foarte mare dar era de pe acum destulă lumină — l-am văzut, numai alb și negru pe pernele albe și mustața și barba albă, întins pe spate, cu mîinile strînse pe piept. « Mîine dimineață te duc la oraș și-l vedem pe Mr Hogganbeck. Dacă el spune că ai făcut tot ce puteai să faci aici și că trebuie să te duci acuma acasă, ai să te duci?»

« Da vă rog», am spus.

« Acuma dormi», a spus. Pentru că, chiar înainte ca el să fi spus asta, mi-am dat seama că asta era exact ce-mi doream, ce-mi dorisem probabil chiar de ieri: să mă întorc acasă. Vreau să spun, că nimănui nu-i place să mănînce o bătaie, da poate că sînt cazuri cînd nimeni nu poate evita asta; că tot ce-ți mai rămîne de făcut e să nu te dai bătut. Și Boon și cu Ned nu se dăduseră bătuți, căci altminteri n-ar fi fost acuma unde erau. Și poate că nici ei n-ar fi spus că eu m-am dat bătut, cînd ei ar fi fost cei care să-mi fi spus că să mă întorc acasă. Poate că eu eram prea mic, prea tînăr; poate că pur și simplu nu fusesem în stare să fac față la partea mea din toată chestia; și că dacă ei ar fi avut lîngă ei pe cineva mai mare sau mai în vîrstă sau pur și simplu mai deștept, atunci n-am fi fost bătuți. Înțelegi? întocmai așa: totul foarte pe îndelete și rațional, de necontestat chiar, pe cînd adevărul gol-goluț era că vroiam să mă întorc acasă și n-aveam curaj să spun asta, și cu atît mai puțin s-o fac. Așa că acum, cînd recunoscusem în sfîrșit că fusesem nu numai un eșec dar și un laș pe deasupra, puteam să-mi las gîndurile liniștite în pace și să adorm ca un copilaș; cum Moș Parsham și făcuse, de abea sforăind (și-ar fi trebuit să-l audă pe Bunicul măcar odată). Nu că asta ar mai fi avut vreo importanță, pentru că aveam să fiu acasă a doua zi și nimic — nici cai furați nici prostituate cu complexul castității nici conductori de pulmann care s-o ia razna și nici Ned și nici Boon Hogganbeck care să fi revenit la felul lui normal de a fi odată ce-ar fi scăpat de mînia Tatii — care să-mi mai alunge somnul, și auzind glasul, zbieretul de două sau trei ori pînă cînd m-am ridicat în capul oaselor și m-am regăsit iar în lume, la lumina zilei, în soare, partea din pat a lui Moș Parsham era goală și acum auzeam bine strigătele de afară din fața casei,

« Helău, helău, Lycurgus, Lycurgus», și-am sărit, am țîșnit din pat în plină goană, străbătînd camera pînă la fereastră de unde puteam să văd curtea din față. Era Ned. Și avea calul.

În românește de MIRCEA IVĂNESCU

(Continuarea în numărul viitor)

Corectura: LIDA IGIROȘIANU

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică «Arta Grafică»

https://biblioteca-digitala.ro

PREZENTAREA TEHNICĂ
I. BROD

Secolul20

REDACȚIA: CALEA VICTORIEI, 115. TEL. 16.79.22
ADMINISTRAȚIA: ȘOSEAUA KISELEFF, 10 — TEL. 18.33.99
BUCUREȘTI

Lei 10

43 804